COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ

MIRCEA DOGARU

DRACULA ÎMPĂRATUL PĂSĂRILOR

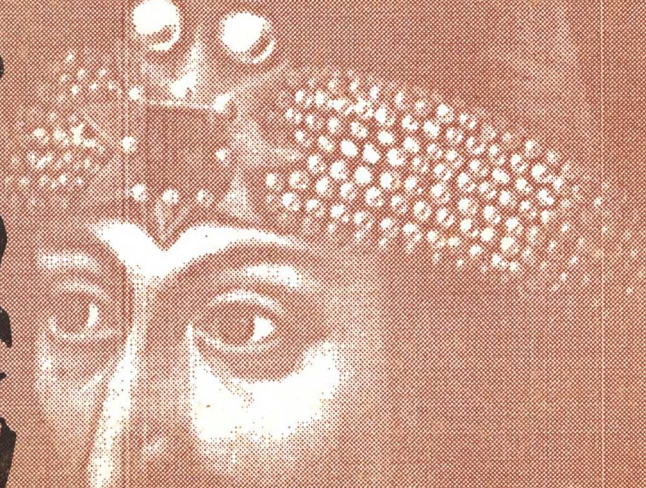

EDITURA GLOBUS

COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ

DRACULA, ÎMPĂRATUL RĂSĂRITULUI

Mircea Dogaru

COMISIA ROMÂNĂ DE ISTORIE MILITARĂ

DRACULA, ÎMPĂRATUL RĂSĂRITULUI

*

Gândirea politică și practica militară în epoca lui Vlad Țepeș. Tradiție și originalitate

MIRCEA DOGARU

EDITURA GLOBUS

Redactor: Puşa ROTH
Copertă, grafică şi tehnoredactare computerizată: Neculai GALERIU

ISBN: 973-49-0066-8

Mircea Dogaru
DRACULA, ÎMPĂRATUL RĂSĂRITULUI
Gândirea politică şi practica militară în epoca lui Vlad Ţepeş. Tradiţie şi originalitate

© Editura GLOBUS
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1
C.P. 33-18, Cod 71341
Tel: 222 82 20

Domnului general-maior
EUGEN BĂDĂLAN
Audaces Fortuna juvat!
Autorul

CUVÂNT CĂTRE CITITORI

Carte dintru început a unui neam, scrisă cu sudoare și sânge de către înaintași pe ogoare și câmpurile de luptă, pe care fiecare generație și-a dăltuit-o în scris, dacă nu așa cum a fost, cel puțin așa cum a rămas *„în cuget și-n simțiri"*, Istoria a fost, îndeosebi la români, de teama *„răotăților"* presărate de soartă în calea lor, cetită, din păcate, de către fiecare, altfel. Temuți uneori, râvniți în permanență pentru bogățiile și poziția noastră strategică - definită de Dunăre, Marea Neagră și Munții Carpați -, sub umbra amenințătoare a unor mari puteri continentale, orice etapă istorică ne-a permis abordarea trecutului doar din anumite unghiuri și neapărat de pe poziții *„noi"*, opuse celor anterioare și favorabile intereselor pretendentului de moment la dominarea zonei noastre geografice. Și nu de puține ori, Istoria românilor a fost distorsionată prin omisiuni, îngroșarea anumitor detalii, chiar falsuri conștiente, nu pentru că istoricii neamului nu ar fi vrut să-și facă datoria, așa cum sună *„diata"* înaintașilor, **sine ira et studio**, ci pentru că *„nu sunt vremile sub oameni, ci bietul om sub vremi"*! A spus-o un ilustru înaintaș, gândindu-se că *„mulți străini de neam"*, puternici ai zilei, s-au temut și se tem de adevărurile istoriei noastre și multe uscături ale codrului nostru, ajunse pe nemerit, prin uzurpare, în scaunul oamenilor noștri *„buni și bătrâni"* sau al vitejilor noștri de demult, a căror măreție au râvnit-o, au căutat să și-o facă treaptă de înălțare.

Istoria, ca știință, a dus, așadar, și va mai duce la noi, prin slujitorii săi de credință, aprige bătălii pentru a scăpa din nemeritata stare impusă, de *„cenușăreasă"* sau *„slujnică"* a politicului. Dar niciodată, poate, atât de grele ca cele purtate pentru adevăr, între lumină și întuneric, în anii supralicitării sale ca armă politică și panaceu de către clanul Ceaușescu. Arătându-se, declarativ, hotărât să redea Istoriei și istoriografiei românești locul ce li se cuvine, dictatorul a cerut eliberarea *„adevărurilor interzise"* și înlăturarea *„tabú-urilor"* epocii staliniste, pentru ca, în aplauzele neamului nostru care își vedea descătușarea și era gata să-i venereze patriotismul, să-și fabrice propriile tabú-uri și năluciri. În aceste condiții, obsedată de sloganurile *„război exclusiv de apărare"* și *„vocația muncii pașnice"*, istoriografia militară postbelică nu a putut surprinde corect implicarea fenomenului militar în problemele majore ale istoriei naționale - formarea poporului și limbii române, apariția statelor medievale, structurarea societății și definirea reală a acestei structuri și a instituțiilor și funcțiilor în stat, trecerea de la conceptul de popor înarmat la acela de armată națională etc. - esența gândirii și doctrinei militare românești în evoluția lor istorică și nu a putut defini cu claritate raporturile dintre armată și societate. S-a elaborat un tratat de *„Istorie militară a poporului român"*, pe care atât cititorii militari cât și specialiștii civili și publicul larg consumator de istorie l-au acuzat a fi o istorie *„civilă"*, un compendiu de istorie a românilor. Răspunzând acestor acuze, istoricii militari au forțat limbajul, utilizând, cu efecte uneori hilare, o terminologie contemporană, de specialitate, concepte apărute după primul război mondial, pentru definirea unor evenimente și practici militare din epoca lui Burebista sau a formării poporului român, pentru că nimeni nu și-a asumat răspunderea să afirme cu curaj ceea ce cronicarii și primii istorici moderni au simțit instinctiv, iar istoriografia românească interbelică a demonstrat - faptul că **istoria militară nu este parte a, ci însăși, Istoria românilor**. Cu peste 150 de ani în urmă Nicolae Bălcescu, cel care, intuind că românii nu pot avea două istorii, una

militară şi una *„civilă"* sau *„naţională"*, se justifica: ***„Am preferit a lucra instituţiile ostăşeşti înaintea altora, căci aceste instituţii sunt cele mai minunate ce au avut părinţii noştri, căci ele au făcut mărimea şi puterea ţării"***[1].

Datorită poziţiei noastre geo-strategice, admirabil definită de Grigore Ureche prin sintagma ***„în calea răotăţilor"***[2], a bogăţiilor solului şi subsolului românesc, de interes vital pentru toate marile puteri care au aspirat sau aspiră la dominaţia regională ori continentală, nu ne putem defini pe noi înşine, urmaşi ai tracilor nordici şi ai romanilor şi nu ne putem defini ţara, altfel de cum anticii i-au definit pe înaintaşii noştri şi ţara lor: un ***„neam oţelit în lupte"***[3], ***„cu totul gata să înfrunte moartea"***[4], ***„cea mai adevărată întruchipare a lui Marte"***[5], trăind în ***„ţinuturi războinice"***[6] sau într-o ***„ţară marţială"***[7].

„Când Nordul a vrut să meargă spre Sud, când Apusul a vrut să se atingă cu Răsăritul - caracteriza Nicolae Iorga cadrul istoriei noastre naţionale - ***aici s-au întâlnit"***[8]. Din această cauză am evoluat şi ne-am format mental ca popor ***„asediat"***[9]. Din această cauză, potrivit realistei caracterizări făcută de analiştii militari ai începutului de veac XX, **războiul a fost întotdeauna pentru noi *„nu un ideal, ci o trebuinţă de viaţă"***[10], aceasta fiind explicaţia definirii românului drept ***„veşnic păzitor al locurilor acestora, ... izvorul ca şi explicaţia însuşirilor militare aşa de trainice ale românilor"***[11]. Şi această realitate justifică sentinţele pe care gânditori militari ai veacurilor trecute, oameni de decizie politică în acelaşi timp, ni le-au lăsat ca *„diată"* în discursuri, cronici şi cărţi de învăţături militare: ***„mai bine iaste moartea cu cinste decât viaţa cu amar şi ocară"***[12] (Neagoe Basarab, domn al Ţării Româneşti, 1509-1521); ***„Mai bine să ne mănânce câinii pământului nostru decât pre alte meleaguri străine să izidim"*** (Gheorghe Ştefan, domn al Ţării Moldovei, 1653-1658)[13]; ***„să nu dăm locul, că pământul acesta iaste frământat cu sângele moşilor şi a strămoşilor noştri"*** (Miron Costin, 1633-1691, istoric, mare logofăt al Ţării Moldovei)[14].

Rezumând, putem afirma că am fost şi rămânem adepţii de neclintit ai concluziei generalului academician Constantin I. Brătianu: ***„Pentru români, mai mult ca pentru oricare altă naţiune, istoria militară naţională este ea însăşi istoria ţării şi a neamului românesc"***[15].

Din această perspectivă, adversari dintotdeauna ai *„istoriei dacice"*, promovată, în dauna adevărului istoric, şi contrar intereselor poporului român de literaţi şi pseudo-specialişti în domeniul istoriei antice considerăm ca fundamentală pentru elucidarea problemei formării poporului român şi a limbii sale, analiza rolului armatei romane în acest proces, ca factor de coeziune, de cultură şi civilizaţie, a creştinismului de expresie latină şi a consecinţelor extinderii prin Constituţia Antoniniană din anul 212 a statutului juridic de *„cives romanus"* în cvasitotalitatea teritoriului tracilor nordici. Considerăm necesară analiza factorului militar în cadrul unui proces paralel, aflat în interdependenţă cu cel menţionat şi în organizarea societăţii româneşti, societate în mod impus definită drept *„feudală"*, în apariţia şi definirea instituţiilor sale statale, în primul rând a celei militare, a caracterului în primul rând militar al statului şi aparatului său birocratic, la români, în evul mediu. Numai astfel vom putea înlătura erorile comise prin abordarea de pe poziţii nu *„marxiste"* ci sovietice a problemelor raportului armată-societate şi a organismului militar românesc în evul mediu, concretizate, din dorinţa de a argumenta *„firul roşu"*, evolutiv al doctrinei naţionale de apărare de la Burebista la Nicolae Ceauşescu, în inventarea, pe criterii fals sociale, a două tipuri de armată, paralele şi opuse adesea prin obiective, în secolele III - XVIII - *„oastea cea mare"* (formulă la care s-a renunţat de către Petru Rareş în 1538 şi al cărui deces a fost semnat de bătălia de la Verbia din 17-18 noiembrie 1561) şi aşa-zisa *„oastea cea mică"* (nume utilizat în ultimele decenii în mod arbitrar pentru categoriile militare permanente sau semipermanente ale oştirilor Ţării Moldovei şi Ţării Româneşti). Considerăm necesară analiza dreptului medieval de posesie (uzufruct pentru boieri, în calitate de slujbaşi în primul rând militari) şi de

proprietate (**condominium**, domn şi totalitatea obştilor ţărăneşti) asupra pământului, pentru înţelegerea organizării militare medievale româneşti şi a modului în care societatea românească a conceput organizarea apărării raportându-se într-un mod specific, în teorie şi practică, la fenomenul război. Considerăm totodată necesare, pentru înţelegerea luptei dusă de români în vederea unirii **in integrum** a României medievale, analiza dreptului războiului, a dreptului internaţional medieval în privinţa recunoaşterii apartenenţei unui teritoriu la un stat (cucerire cu sabia, moştenire sau uniune dinastică, dotă, zălogire etc.), a caracterului războaielor purtate între voievozii (domnii sau principii) Ţărilor Române în secolele XIV-XVII - tabú pentru istoricii militari în perioada 1980-1989.

Opinia noastră este că, pe plan intern, societatea românească a evoluat, din momentul cristalizării sale până în epoca modernă a apariţiei conceptelor de naţiune şi armată naţională în cadrul unui efort militar permanent, menit să asigure supremaţia unuia dintre conducătorii de state româneşti (ex. Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara, Ştefan cel Mare, Petru Rareş, Mihai Viteazul, Matei Basarab sau Vasile Lupu) asupra celorlalte două state, în vederea unirii **in integrum** a *„Ţării Românilor"* - **România**, în conformitate cu mentalul colectiv al epocilor medievală, renascentistă şi postrenascentistă, oglindit în cutumele şi principiile de drept internaţional.

„Visul de aur, ţelul isprăvilor marilor bărbaţi"[16] , ***„visarea cea iubită a voievozilor noştri cei viteji"***[17] , ***„unirea românilor într-un singur stat, independent întru cele dinlăuntru şi întru cele din afară"*** a impulsionat, potrivit expresiei lui Cezar Bolliac ***„sentimentul naţional în toate părţile României de când istoria a început a ne spune câte ceva despre Dacia"***[18] . ***„Pentru ea*** - concluziona Nicolae Bălcescu, analizând întreaga istorie politico-militară a veacurilor XIV-XVIII - ***Mircea cel Bătrân şi Ştefan cel Mare se luptară toată viaţa lor îndelungată şi traseră asupra lor năvălirea îngrozitoare a turcilor, pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în câmpul Turda, pentru dânsa Şerban***

Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horea moarte cumplită pe roată suferi"[19] . Dar realizarea ei presupunea în primul rând **lupta armată**, afirmarea *„cu sabia"*, potrivit dreptului internaţional, a stăpânirii teritoriului prin drept de cucerire, deci **un organism militar adecvat unei concepţii strategice ofensive**. Astfel se explică reconquista antităţară susţinută de voievozii români spre Nistru şi în *„părţile tătăreşti"* numite în amintirea învingătorilor *„Basarabia"*, la mijlocul secolului XIV, ofensivele strategice ale lui Mircea cel Bătrân, Vlad Ţepeş sau Mihai Viteazul în teritoriile româneşti sud-dunărene şi Dobrogea, crearea *„oastei valahe"* a lui Iancu de Hunedoara şi impunerea **manu militari** chiar cu recurgerea la asasinat (Vlad Dracul şi fiul său Mircea în 1447) de către acesta a unor domni vasali la Suceava şi Târgovişte, campaniile lui Ştefan cel Mare şi Ion Vodă cel Cumplit în Ţara Românească, soldate cu schimbarea domnilor, incursiunile lui Vlad Ţepeş în Amlaş şi Făgăraş, ale lui Ştefan cel Mare în Secuime şi implicarea acestuia în răscoala antiungară din 1467 în Transilvania, campaniile transilvănene ale lui Petru Rareş şi Alexandru Lăpuşneanu, susţinute de domnii munteni Vlad Înecatul, Vlad Vintilă, Radu Paisie, Mircea Ciobanul sau Pătraşcu cel Bun, ofensivele lui Mihai Viteazul din toamna lui 1599 în Transilvania şi mai 1600 în Moldova, războaiele pentru supremaţie dintre Matei Basarab şi Vasile Lupu.

Am subliniat aceste aspecte pentru a demonstra **falsitatea mitului privind concepţia exclusiv defensivă a gânditorilor militari şi marilor comandanţi de oaste români ai evului mediu. În interiorul spaţiului românesc, în condiţiile pluralismului statal specific medieval şi în scopul unificării *„Ţării românilor"* în întregimea sa, organismul şi gândirea militară au avut în primul rând valenţe ofensive**, vizând impunerea suzeranităţii la început (secolele VIII - XV) apoi a suveranităţii (secolele XVI - XVII) unuia dintre conducătorii celor trei state române. Şi, după tentativele transilvăneanului Iancu de Hunedoara, ale domnilor Moldovei, începând cu Ştefan cel Mare şi terminând cu Ion Vodă cel Cumplit, care semnează decesul primatului

politico-militar al acestui stat românesc, Unificarea României a fost realizată temporar de către Țara Românească, prin Mihai Viteazul în anii 1599-1600. **În relațiile cu adversarii externi însă**, care s-au manifestat constant și concentric la toate fruntariile românești (Regatul Ungariei, Ordinul Cavalerilor Teutoni, Hoarda de Aur și Bizanțul, apoi Ungaria, Polonia, Hanatul Crimeii, Imperiul Otoman și, în fine, imperiile habsburgic, rus și otoman), bazată pe unitatea socio-economică și culturală, pe aspirația generală spre Unirea **in integrum**, solidaritatea politico-militară a celor trei Țări Române s-a manifestat constant, **acest aspect, al rezistenței permanente față de agresiunea externă, explicând și valențele defensive ale organismului și gândirii militare românești, recurgerea împotriva adversarului comun, ca ultimă soluție, la defensiva strategică** organizată cu potențialul militar al întregului spațiu românesc, sub comanda unică a unuia dintre voievozi.

Determinată de evoluția complexă istorică, sub semnul necesității unificării **in integrum**, dar și sub aspectul lichidării statelor deja create și al ocupației străine, de efortul de cristalizare a principiului doctrinar privind lupta pentru realizarea unirii și apărarea ființei etnice și politice, ca datorie a tuturor bărbaților valizi, gândirea și arta militară ca și organismul militar românesc s-au cristalizat pe această **dualitate de planuri** (intern - ofensiv și extern - defensiv) determinând caracterul specific al conceperii și desfășurării actului războiului la români din momentul individualizării lor ca popor și până la sfârșitul veacului XVIII al afirmării ideologiei naționale. Alături de poziția lor geo-strategică, acest specific a făcut ca Țările Române și oștile lor să constituie un factor activ în politica europeană, o prezență obligatorie în desfășurarea conflictelor armate în Europa centrală și răsăriteană.

Pe coordonatele fundamentale expuse, o încercare critică de reconsiderare a evoluției gândirii, artei și organismului militar în spațiul românesc în secolele III - XVIII, ar evidenția un tablou complex și bulversant pentru cadrul strâmt, impus istoriografiei noastre militare,

postbelice. S-ar evidenţia, în primul rând, faptul că, deşi categoriile de probleme abordate sunt, pentru fiecare epocă istorică în parte, similare în aspectele lor esenţiale celor din alte ţări, motivaţia, datele ca şi modalităţile de rezolvare a lor poartă o puternică pecete, proprie realităţilor autohtone. De la cele de istorie, geografie şi artă militară până la cele de doctrină, de la evenimentele în sine şi scrierile care le ilustrează tratând, prin prisma unor concepţii diferite despre lume, filozofia fenomenului război în evul mediu românesc, până la analizele moderne vizând interacţiunea ştiinţelor sociale cu domeniul militar sau, în fine, de la primele studii cuprinse în sfera teoriei generale a războiului în strânsă legătură cu principiile şi formele organizării şi pregătirii forţelor armate, ale artei militare propriu-zise (strategia şi tactica) până la actualele preocupări vizând dezvoltarea tehnicii militare şi întrebuinţarea acesteia şi a ultimelor cuceriri ale ştiinţei în conducerea şi ducerea războiului, contribuţiile româneşti au căutat întotdeauna să valorifice în primul rând potenţialul autohton, inclusiv factorii psihologici proprii, remarcându-se prin creativitate şi realism, prin efortul de a integra concepţiei universale, concepţia despre viaţă proprie poporului nostru.

Se pune întrebarea: în ce măsură gândirea militară românească, originală şi care, în mod evident, a îmbogăţit-o în diferite epoci istorice cu elemente noi pe cea europeană şi universală, a fumizat soluţii viabile, idei perene, capabile să eficientizeze efortul armat şi, totodată, în ce măsură practica tipului de război *„românesc"*, numit până în 1989 *„popular"* şi, de către alţii, pentru realităţi asemănătoare, eventual *„total"*, a verificat sau infirmat opţiunile teoretice preconizate? Pentru că, pe de o parte, unirea **in integrum** încă nu a fost împlinită, nici chiar în 1918 şi starea de ameninţare externă concentrică se regenerează periodic, iar, pe de altă parte, statalitatea românească încă există, neîntreruptă din vremea primilor voievozi şi nu permite trupe străine pe teritoriul de suveranitate naţională. Răspunsul, menit să clarifice importanţa actuală a tradiţiilor noastre în domeniul fenomenului militar,

continuitatea de percepție românească a fenomenului război și a raporturilor dintre armată și societate, depășește, datorită complexității problematicii, efortul de investigare, chiar și pe perioada evului mediu românesc, al unui singur cercetător. Investigarea, în scopul reconsiderării întregii istorii medievale românești, analizarea evoluției fenomenului militar în spațiul românesc, din epoca cristalizării poporului român până în momentul exploziei conștiinței naționale și al conștientizării conceptelor de **națiune, teritoriu național, conștiință** și **armată națională,** presupun un amplu efort colectiv și pluridisciplinar. De aceea, dorind să ne aducem o contribuție proprie, în cadrul unui efort general de investigare, ale cărui perspective reale le-au deschis evenimentele din decembrie 1989, ne-am rezumat aria cercetării în domeniul de specialitate la o epocă pe care o considerăm de referință.

De ce epoca de numai trei decenii legată de personalitatea lui Vlad Țepeș? Pentru că această epocă, marcată de un eveniment crucial pentru destinul poporului român - căderea la 29 mai 1453 a Constantinopolului - constituie, pentru mentalul românesc, momentul final și definitoriu al opțiunii între Occident și Orient, între tradiția de moștenitori ai vechii idei imperiale romane, strălucitor tradusă în practică de Asănești și afirmată în titulatura principilor noștri de drept divin, de *„Io ... mare voievod și domn (dominus) a toată Țara ..."* și **revendicarea, în concurență cu emirii apoi sultanii, a moștenirii Noii Rome - Constantinopolul. Moștenire care implica asumarea misiunii imperiale de apărători ai civilizației europene și creștinismului de rit neschimbat de la Constantin cel Mare și până astăzi, în Orient.**

Să ne amintim că primii noștri voievozi și domni erau suverani prin grația lui Dumnezeu, că între papă și patriarh, între împărații Occidentului și Orientului, au purtat ei înșiși alături de cruce, mantia imperială și vulturul roman, coroană de împărat și cușmă dacică, erijându-se în judecători supremi, protectori ai bisericii până departe, peste hotare, la Muntele Athos și că, spre deosebire de ducii români ai secolelor anterioare, de la Menumorut la Litovoi, ei nu au recunoscut

autoritatea laică a împăratului bizantin, dar nici suzeranitatea papei, admiţând-o doar temporar, în situaţie de inferioritate militară, pe aceea a regilor catolici vecini. Să ne reamintim că au utilizat în cancelariile lor, în egală măsură scrierea latină şi cea slavonă, că au purtat şi au fost reprezentaţi în armuri, un Radu I solicitând Republicii Veneţia, potrivit Cronicii Carrarense[20], 10 000 de astfel de mijloace individuale de protecţie, pentru dotarea curţii sale, că au participat, ca şi emirii turci de altfel şi seniorii balcanici, la turnire, că au fost cooptaţi prin definiţie în orice tentativă de cruciadă antiotomană, deşi nu erau catolici, că s-au căsătorit, din raţiuni politice, cu principese sau şi-au măritat fiicele cu principi, regi şi împăraţi de la toate marile curţi învecinate, că, toleranţi, au oferit şanse de prozelitism nunţiilor papali şi că Transilvania sau Moldova (prin Polonia) au fost în permanenţă porţi de pătrundere în spaţiul românesc ale influenţelor culturii şi civilizaţiei occidentale, catolică la început, apoi catolică şi protestantă. Ca şi Moldova şi Ţara Românească, deschise însă numai până la jumătatea secolului XVI, la Dunărea maritimă, influenţelor genoveze, veneţiene şi germano-ungare, prin cetăţile porturi şi emporiile care s-au dezvoltat sub oblăduirea domnilor lor! Să ne reamintim, totodată, că eforturile de relatinizare în timpul şi post-cruciade a Peninsulei Balcanice au învins prin latinitatea orientală, prin Imperiul român al Asăneştilor, al cărui mesaj a fost moştenit şi transformat în program politic în primul rând de domnii Ţării Româneşti, dar şi că, dacă în vest Europa s-a deschis prin Spania, ştiinţei şi culturii arabe, în Răsărit continentul a făcut cunoştinţă cu bogăţiile şi cultura Orientului prin poarta deschisă în Dobrogea şi la Dunărea inferioară şi maritimă de către Moldova şi Ţara Românească.

Ultimul bastion al Europei civilizate şi creştine, al latinităţii la porţile Orientului, spaţiul românesc şi-a schimbat însă menirea, tocmai în epoca lui Vlad Ţepeş, al cărui conflict cu ruda sa Matia Corvin nu poate fi deplin înţeles fără latura concurenţială a afirmării ca unic mare stăpânitor în zonă, datorită căderii Constantinopolului.

Autoritate decăzută, redusă la o simplă aparenţă care nu mai reuşea să impună, menţinând un echilibru fragil în raportul dintre forţele creştine ale Orientului şi Occidentului, apelând la amintirea gloriei militare şi a hegemoniei economice şi spirituale trecute, Bizanţul lăsa un vid de putere care va permanetiza starea de conflict militar până în secolul XVIII când se va impune prin forţă, drept concurent şi partener acceptat de către Occident - Rusia. Şi aceasta pentru că Europa civilizată şi creştină, fie catolică, fie ortodoxă, nu a recunoscut niciodată calitatea sultanilor păgâni, de moştenitori, prin dreptul cuceritorului ai Imperiului bizantin.

Dacă însă, **de facto** ca şi **de jure, imperium**-ul a trecut în mâinile *„păgânului"* Mehmed II Fatih (1444-1446, 1451-1481) care a renunţat la vechile titulaturi de **emir** şi **han** în favoarea celor de **sultan** şi **padişah**, până la afirmarea politică şi militară a lui Petru cel Mare (1696-1725, împărat din 1721), pentru populaţia creştină din teritoriile vechiului Imperiu de Răsărit, continuând să supravieţuiască în ceea ce Nicolae Iorga a numit atât de insiprat *„Bizanţ după Bizanţ"*, **autoritatea adevăraţilor împăraţi au suplinit-o conducătorii latini de la Dunăre, apărătorii credinţei strămoşeşti, ultimii mari protectori ai patriarhiilor ortodoxe, domnii Ţării Româneşti şi Moldovei. Spre ei, singurii mari conducători ortodocşi, păstrători în Răsărit ai tradiţiilor vechiului imperiu roman, s-au îndreptat speranţele creştinilor din Balcani şi întregul Levant, conduse atât de instinctul libertăţii, cât şi de amintirea calităţilor de arbitru şi protector al peninsulei pe care Mircea cel Bătrân le-a exercitat vreme de aproape două decenii**, în perioada de maximă decădere a Bizanţului, calităţi pe care Basarabii, urmaşii săi în primul rând, au căutat permanent să şi le atribuie. În plus, epoca lui Vlad Ţepeş (1448-1477) cunoaşte un adevărat **exod la nord de Dunăre al clericilor şi intelectualilor bizantini ca şi accentuata reorientare**, pe măsura dispariţiei ultimelor centre de rezistenţă (Trapezunt - 1461, Caffa şi Mangop-Teodoro în 1475) a activităţii vechilor comercianţi rămaşi în imperiul devenit otoman, **spre comerţul cu sau de tranzit prin**

Țările Române. Militari balcanici apar ca mercenari în gărzile domnești; călugări, copiști, medici, cronicari din vechiul Bizanț se pun la dispoziția domnilor români în timp ce în Pera și în cartierele comerciale ale Stambulului, alături de greacă, italiană și otomană (turco-arabo-persană) începe să se audă tot mai frecvent româna. Aceasta este deci epoca în care, **după ce a respins occidentalizarea prin catolicizare, societatea românească se deschide spre Răsărit, fără să se orientalizeze, în scopul menținerii, printr-o nouă infuzie de latinitate, a specificului european și creștin al culturii și civilizației în fostele teritorii bizantine, salvând *„Bizanțul după Bizanț"*.** Aceasta este, deci, **epoca în care se desăvârșește definirea spațiului românesc drept insulă sau continent de străveche cultură și civilizație latină, situat între Occident și Orient, legat de primul prin limbă, de cel de-al doilea, prin credință, tranzitând dar și creând și introducând în circuit valori, receptând dar și dăruind, dezvoltându-se ca o entitate creatoare în sine, complementară și necesară ambelor extremități sau zone culturale ale continentului european.**

Din punctul de vedere al transformărilor suferite în mod inevitabil și de gândirea și practica militară, ilustrate de reformele în domeniul economiei de război (care vor provoca celebrul conflict al lui Vlad Țepeș cu negustorii sași) și al organismului militar, această epocă este larg încadrată de apariția în spațiul românesc, dar vizând obiective net diferite, a două tratate sau cărți de învățături militare.

Primul, **Tractatus Pauli Sanctini Ducensis** (Codex Latinus Parisinus), elaborat la Timișoara pentru Sigismund I de Luxemburg (rege al Ungariei 1387-1437, împărat al Imperiului romano-german 1410-1437), după unii cercetători în 1394-1395 în contextul pregătirii campaniei de la Nicopol, după alții în jurul anului 1420, în contextul luptelor pentru apărarea liniei Dunării, susținute de domnii români Mihai I (1418-1420) și Dan II (1420-1427, cu întreruperi) în alianță cu comitele Filippo dei Scolari (Pippo Spano) numit de Sigismund comandant al garnizoanelor Orșovei, Mehadiei și Severinului (răpit

recent de la Ţara Românească - octombrie 1419 -), tratează de pe poziţii ofensive, în slujba ideii de cruciadă, strategia, tactica precum şi tehnica de luptă (baliste, catapulte, arme *„biologice"*, arme de foc şi primele piese de artilerie navală şi de asediu) adecvate unei campanii antiotomane. Cel de-al doilea, **Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie**, este nu numai un îndreptar de tactică, cumulând şi adaptând pentru români cunoştinţele epocii, dând indicaţii în privinţa cooperării inter-arme, a tehnicii asediilor, luptelor navale şi utilizării armelor de foc portabile, ci şi, în primul rând, un manual de strategie politico-militară, recomandând voievozilor studierea tuturor factorilor care pot contribui la luarea actului decizional, inclusiv de natură psihologică, realizarea alianţelor în scopul deschiderii unui al doilea *„front"* în spatele inamicului, utilizarea, ca armă de contracarare, a diplomaţiei, de către un principe prudent, al cărui obiectiv principal, este **apărarea** ţării sale.

Între aceste două monumente ale gândirii militare medievale se află buletinele de victorie, circularele şi ştirile de cronică referitoare la Ştefan cel Mare şi, îndeosebi, bogatele relatări referitoare la războiul antiotoman susţinut, fără aliaţi, de Vlad Ţepeş (în anii 1461-1462), corespondenţa sa cu factorii politici de decizie din Transilvania, cu Matia Corvinul şi cu patriciatul săsesc. Adăugându-se unui document unicat, de la Mircea cel Bătrân, des utilizat, referitor la ***„singură oastea cea mare care rămâne pe seama domniei"***[21], corespondenţa lui Vlad Ţepeş, lămuritoare în privinţa multor aspecte legate de mentalitatea imperială a domnilor români, de organizarea armatei, în perioada tranziţiei spre profesionalizare, cu modalitatea dublă de răsplătire a slujbei militare (prin *„miluire"* şi *„jold"*), de mobilizare a ei, înzestrare şi instruire, cu sistemul său de informare şi modalităţile de acţiune în câmp tactic mergând până la utilizarea **avant la lettre** a unor elemente specifice războiului psihologic, a constituit de altfel şi unul din principalele argumente care ne-au făcut să ne oprim alegerea asupra acestei epoci, ca obiect al investigării şi al demersului nostru ştiinţific.

Analizarea, cu efortul maxim autoimpus de obiectivitate a documentației de epocă (acte de cancelarie, corespondență, rapoarte secrete, mărturii, cronici etc.) ce constituie procentual, peste 75% din bibliografia utilizată, ne-a oferit posibilitatea întregirii imaginii asupra evoluției fenomenului militar până la epoca lui Vlad Țepeș, deci a realităților politico-militare, a organismului militar și tradițiilor de luptă moștenite de el și voievozii din Moldova și Transilvania, facilitându-ne totodată, depistarea elementelor de noutate apărute acum în aceste domenii, îndeosebi a elementelor de natură psihologică introduse de Vlad Țepeș în gândirea și practica militară românească.

Este a doua oară când facem referiri la războiul psihologic, conștienți că putem provoca o anumită reținere prin utilizarea unui concept atât de actual pentru *„epoca de aur"* a evului mediu românesc. Conceptul poate fi actual însă nu și substanța (tot așa cum raporturile teoremei lui Pitagora, au existat dintotdeauna, Pitagora fiind doar primul care le-a sesizat), opinia noastră, bazată pe analiza fenomenului militar de către teoreticienii Chinei antice, Greciei, Romei, Germaniei moderne sau blocurilor militare contemporane fiind aceea că, structural, creierul lui **Homo sapiens** nu a suferit modificări esențiale. A furnizat în toate epocile aceleași probleme, aceleași soluții, diferind nu în fond ci în forma determinată de acumularea de cunoștințe și dezvoltarea tehnicii, care au oferit doar posibilitatea nuanțării într-un cadru limitat de universul uman. Concepția privind dezvoltarea ofensivei strategice prin Dobrogea, în scopul tăierii liniilor de comunicații, distrugerii bazelor logistice și întoarcerii de flanc a frontului unui adversar venit din sud, este aceeași din epoca lui Decebal până în zilele dezastrelor militare româno-ruse din august-septembrie 1916 de la Turtucaia și Bazargic. Campania eșuată de Mihnea al III-lea Radu, sprijinit de forțele moldo-transilvane, în 1659, este o copie fidelă a campaniei lui Mihai Viteazul din prima parte a anului 1595, care și ea este o copie a celei dusă de Mircea cel Bătrân în primăvara lui 1395, îmbunătățită cu unele inovații ale

campaniei lui Vlad Ţepeş din vara anului 1462. Tactica *„pârjolirii pământului"* pe direcţia de înaintare a adversarului s-a aplicat şi în China şi în Flandra şi în Portugalia şi în Lumea Nouă, nu numai în Ţările Române. Ceea ce lucrarea noastră urmăreşte prin analizarea minuţioasă a moştenirii primite de la Vlad Ţepeş în domeniul gândirii şi practicii militare, dar şi a faptelor şi declaraţiilor sale este tocmai stabilirea nuanţelor datorate atât modificărilor survenite în contextul internaţional, cât şi, mai ales, imaginaţiei speculative a voievodului, genialităţii sale, pentru a-i reda locul cuvenit în rândul marilor personalităţi politico-militare româneşti, loc întunecat nu de defăimători ci de neşansa de a fi încadrat de personalităţi de talia lui Iancu de Hunedoara şi Ştefan cel Mare, Matia Corvin sau Mehmed II Fatih. S-a afirmat adesea, în mod nejustificat, că şi Vlad şi Ştefan ar fi creaţii ale lui Iancu de Hunedoara ori, tocmai documentele conduc la surprinzătoarea realitate că Vlad Ţepeş a fost, în primul rând, o creaţie a propriilor sale fapte, iar Ştefan cel Mare îi datorează şi domnia şi liniştea în perioada consolidării acesteia, afirmarea sa ca personalitate europeană coincizând cu sfârşitul lui Vlad Ţepeş şi al epocii sale.

Alături de documentele şi cronicile contemporane, s-au aflat în atenţia noastră atât fabricatele povestiri germane şi slave despre *„Dracula"*, cât şi cvasitotalitatea lucrărilor scrise pro sau contra personajului literar, sau a celui real, istoric, din momentul arestării domnitorului Vlad Ţepeş din ordinul lui Matia Corvinul şi până astăzi. Aceste lucrări, ca şi cele de specialitate, de la operele de referinţă semnate de generalul Radu Rosetti sau Nicolae Iorga, **Istoria artei militare a românilor până la mijlocul veacului al XVII-lea** şi, respectiv, **Istoria armatei româneşti**, până la realizările actuale ale istoricilor militari - **Idei şi concepţii doctrinare româneşti. Evoluţie istorică, Influenţa gândirii militare asupra războiului în ultimele cinci secole. Cazul românesc** sau **Muntele în istoria militară a românilor**, apărute în Editura Militară, în anii 1990-1991 - se regăsesc în notele şi comentariile de la subsol şi în **Bibliografia** lucrării, pe care noi am

dorit-o cât mai completă. O deosebită atenție am acordat amplelor lucrări de sinteză asupra fenomenului militar românesc medieval care au abordat, fără să adâncească însă, și problematica extrem de interesantă pentru noi a structurii organismului militar, gândirii și practicii militare în epoca lui Vlad Țepeș: ***„Istoria armatei române și a războaielor poporului românesc"*** a lui I. D. Georgescu (București, 1928), cunoscuta ***„Oastea română de-a lungul veacurilor"*** a generalului I. I. Anastasiu, ***„Istoria militară în cadrul istoriei universale"*** în 3 volume (Arad 1933-1937) a lui G. I. Trofin, culegerea de studii realizată de istoricii militari sub egida CSCITM în 1970 - ***„Armata și societatea românească"***, ***„Contribuțiile"*** tânărului, pe atunci, Andrei Pippidi, ***„ ... la studiul legilor războiului în evul mediu"*** (București, 1974), ***„Războiul popular în istoria universală"*** publicat de generalul-maior C. Antip în 1976, cele două albume ale colonelului dr. Gh. Romanescu editate în 1976 (***„Oastea română de-a lungul veacurilor"***) și 1982 (***„Marile bătălii ale românilor"***), studiul monografic al lui Ion Toderașcu, ***„Alianța politico-militară dintre țările române în evul mediu. Idee și faptă"*** (Iași, 1984) etc. De asemenea, în note și bibliografie se regăsesc studii de actualitate care, aparent, sunt colaterale temei abordate, dar care sunt necesare pentru înțelegerea unor procedee mai aparte ale luptei armate sau a rolului comandantului în luptă, de la **Încercare de psicologie militară**, semnată în 1906 de Dv. M. Câmpeanu, și **Aspectul psicologic al războiului**, publicat în 1922 de D. Caracostea, la ***„Strategia. Acțiunile indirecte"*** a lui Basil Liddell-Hart, publicată în limba română, la București în 1973, sau **Comandantul (șeful). Profil psiho-profesional** și **Surprinderea în lupta armată**, recent publicate de general-maior dr. Gheorghe Arădăvoaice și, respectiv, general-maior (r) dr. Valentin Arsenie și colonel Cornel Sârbu.

De un real folos ne-au fost schimbul de opinii cu colegii de la secțiile de artă și doctrină militară ale Institutului de Istorie și Teorie Militară și din catedra de Istorie a artei militare din cadrul Academiei de Înalte Studii Militare și sprijinul competent oferit de reputații

specialiști, colonel (r) dr. Gheorghe Romanescu și colonel (r) dr. Nicolae Ciobanu, cărora le mulțumim pe această cale.

Pe parcursul investigației noastre, rezultatele obținute și concluziile la care am ajuns ne-au ajutat să elucidăm unele aspecte legate de apariția și vitalitatea *„Mitului Dracula"* cu variantele sale, aspecte concretizate deja în studiul monografic ***„Dracula. Mit și realitate istorică"***, de circa 300 pagini, publicat anul trecut sub egida Comisiei Române de Istorie Militară, în Editura „IANUS Inf. S.R.L.".

Astăzi ne prezentăm în fața cititorilor, cu concluziile rezultate din cercetarea întreprinsă de noi asupra fenomenului militar în epoca lui Vlad Țepeș, cu speranța că modestul nostru demers întru reliefarea câștigurilor pe care această epocă le-a adus gândirii și practicii militare românești și universale va convinge.

NOTE:

1 N. Bălcescu, Vezi **Scrieri militare alese**, București, 1957, p. 70.
2 Grigore Ureche, **Letopisețul Țării Moldovei**, ed. P. P. Panaitescu, 1958, p. 61.
3 Appian, **Historia Romana**, II, 100.
4 Pomponius Mela, **Descrierea pământului**, II, 2, 18.
5 Ovidiu, **Tristia**, V, 7, 17.
6 Silius Italicus, **Punicele**, I, 324.
7 Vergilius, **Eneida**, III, 35; Idem, **Georgicele**, IV, 462.
8 Nicolae Iorga, **Chestiunea Dunării (Istorie a Europei răsăritene în legătură cu această chestie)**, Vălenii de Munte, 1913, p. 8.
9 Simion Mehedinți, **Fruntaria României spre răsărit**, în **Opere complete**, vol. I/2, București, 1943, p. 271.
10 General Grigore Crăiniceanu, **Despre istoria armatei române**, Discurs rostit la 29 mai 1912, în ședința solemnă sub președinția M. S. Regelui, în Academia Română, București, 1912, p. 38.
11 General I. I. Atanasiu, **Oastea română de-a lungul veacurilor**, București, 1933, p.42.
12 **Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie**, ed. Dan Zamfirescu, Florica Moisil, Gheorghe Mihăilă, București, 1971, p. 278.

13 Apud **Buletinul Comisiei Istorice a României**, II (1916), p. 222.
14 Apud I. Neculce, **Letopiseţul Ţării Moldovei**, în **Opere**, ed. G. Strempel, Bucureşti, 1982, p. 277.
15 General C. I. Brătianu, **Însemnătatea istoriei naţionale din punctul de vedere militar**, Bucureşti, 1905, p. 47.
16 Mihail Kogălniceanu, în *„Steaua Dunării"*, nr. 1/1 octombrie 1855.
17 N. Bălcescu, **Mersul revoluţiei în istoria românilor**, în **op. cit.**, p. 195.
18 Apud **Anul 1848 în Principatele Române. Acte şi documente**, tom. IV, Bucureşti, 1903, p. 109.
19 N. Bălcescu, **op. cit.**, p. 195.
20 Apud Gh. Brătianu, **L'expedition de Louis I-er de Hongrie contre le prince de Valachie Radu I-er Basarab en 1377**, în RHSEE, II (1925), p. 13.
21 Vezi **Documenta Romaniae Historica, B., Ţara Românească**, vol. I, Bucureşti, 1966, p.18.

CAPITOLUL I

EVOLUȚIA FENOMENULUI MILITAR, CA PROCES SINCRON AL CRISTALIZĂRII ETNICE ȘI STATALE ROMÂNEȘTI

I.1. Spațiul etnogenetic, teritoriul național, teritoriul de stat și arealul românesc. Încadrarea epocii lui Vlad Țepeș pe coordona- tele istorice ale procesului Unirii „in integrum"

părut din necesitatea asigurării protecției bunurilor vieții și teritoriului locuit de o comunitate închegată prin unitatea de sânge, limbă, obiceiuri, tradiții, mod de existență, credințe etc., fenomenul militar a evoluat în interdependență cu procesul evolutiv al însăși societății, adaptându-se permanent obiectivelor vitale ale acesteia, expansiunii sau regresului său uman și teritorial. În investigarea sa, se cuvin, prin urmare, a fi luate în calcul, pentru o corectă încadrare în spațiu și înțelegere a relațiilor cu alte comunități, în diferite epoci istorice, în primul rând variabilele binomului

popor-teritoriu: **spaţiul etnogenetic, teritoriul naţional, teritoriul de stat** şi **arealul**.

Geografic, actuala **Republică România** se situează în S-E Europei Centrale, la limita nordică a Peninsulei Balcanice, între 43°37'07" - 48°15'06" latitudine nordică şi 20°15'44" - 29°41'24" longitudine estică, având ca puncte de reper Dunărea Inferioară românească pe o lungime de 1 075 km, litoralul vestic al Mării Negre pe o întindere de 245 km şi Munţii Carpaţi, însumând peste 950 km în lungime. Acest spaţiu, în suprafaţă totală de circa 237 500 km^2, constituie, ca o consecinţă a dictatelor impuse de marile puteri în 1940, **actualul** său **teritoriu de stat**. Se poate însă cu uşurinţă constata faptul că, din lungimea totală a frontierelor sale de 3 159,9 km, 1328,8 km în N şi E o separă de un al doilea stat românesc, **Republica Moldova** şi de alte teritorii (Pocuţia, Ţara Herţei, Bucovina de Nord, Bugeacul) care, împreună cu aceasta, au constituit părţi ale Ţării Moldovei, răpite în ultimele două secole şi arbitrar incluse astăzi în Republica Ucraina. Mai există însă şi alte părţi de teritoriu românesc aflate în anul 1918 în componenţa statului român (Cadrilaterul - sudul Dobrogei istorice) sau unificate acestuia prin istorica Declaraţie de la Alba Iulia din 1 Decembrie[1] (nordul Maramureşului istoric, părţile vestice până la Tisa, sud-vestul şi vestul Banatului istoric) intrate din 1920 sau după 1945 în componenţa Ucrainei, Ungariei, Iugoslaviei şi Bulgariei. Toate acestea constituie **teritoriul naţional românesc**, identificat cu **teritoriul de stat** doar **de facto** şi nu **de jure** în anii 1918-1919 deoarece sistemul de tratate de la Versailles (îndeosebi cele de la Trianon - 4 iunie 1920 şi Sèvres - 10 august 1920) a impus românilor cesiuni teritoriale în favoarea Ucrainei, Ungariei şi Iugoslaviei, eludând parţial prevederile unui act de drept internaţional - Declaraţia de la Alba-Iulia. De aceea, suprafaţa României interbelice, cunoscută sub numele de *„România Mare"* de 295 049 km^2 nu poate fi considerată teritoriu naţional, ci ca nucleu al acestuia, tot **teritoriu de stat**.

Dincolo de limitele teritoriului național, la care conștiința politică românească a ajuns treptat, prin renunțări impuse de evoluția politico-statală și etno-demografică a Europei Centrale și Răsăritene în ultimele două secole, au supraviețuit, până în preajma celui de-al II-lea război mondial sau încă subzistă, supuse unei acțiuni tenace de deznaționalizare, enclave etnice românești în Slovacia, Polonia, Ucraina, Rusia (dincolo de Nistru), Bulgaria (între Dunăre și Balcani) statele fostei Iugoslavii, Albania, Ungaria (între Tisa și Dunăre) ca martori ai **spațiului etnogenetic** sau comunități ajunse prin *„roire"* în urma vicisitudinilor la care istoria a supus spațiul etnogenetic, până dincolo de Bug în Răsărit și până în Peloponez, în sud. Împreună cu teritoriul național, ele conturează **arealul românesc**.

Realitatea în privința spațiului etnogenetic și arealului românesc, voit uitată sau eludată prin deznaționalizare, dar încă evidentă la începutul secolului nostru, cu atât mai mult în secolele anterioare este, așadar, aceea evidențiată încă în 1714 de istoricul sas Georgius Soterius: ***„Românii sunt acele populații europene care stăpânesc nu numai Valahia și Moldova și care se întâlnesc și în mai aproape toate localitățile din Transilvania unde chiar și alcătuiesc comunitățile sătești în întregime, ba se întind și dincolo de Dunăre până în Grecia și Dalmația / ... /. Grecii îi numesc Blachos, de unde a derivat latinescul Blachi sau Valahi și săsescul Blôch. Ei înșiși se numesc Rumuin sau Romani, de unde opinia că ei s-ar trage din romani, ceea ce este numai în parte adevărat, întrucât coloniile romane s-au amestecat cu neamurile scitice și dace după vremurile lui Aurelian și din acest amestec își trag obârșia românii"***[2].

Punând aceste date pe hartă se poate constata astfel că arealul românesc corespunde în bună măsură spațiului etnogenetic, de cultură și civilizație al poporului nostru, identificat în limitele *„Romaniei Orientale"* din secolele VI-VII. Acesta includea întreg

spaţiul tracic nord- balcanic, acoperind o bună parte a Europei Centrale, Răsăritene şi de Sud-Est între Dunărea Mijlocie în Pannonia, Carpaţii Slovaciei, Munţii Balcani (Haemus), Bug şi Marea Neagră. Locuit de comunităţi aparţinând aceluiaşi *„neam"*[3] sau vorbind *„aceeaşi limbă"*[4] a poporului nord-trac (indiferent de faptul că, pentru a fi desemnate zonal s-au folosit nume regionale ca: daci, daci mari, appuli, geţi, carpi, suci, buri, costoboci, tyrageţi etc., aşa cum mai târziu românii aveau să fie desemnaţi regional prin apelative ca ardeleni, munteni, olteni, moldoveni, haţegani, maramureşeni, bănăţeni, lăpuşeni etc.), acest vast teritoriu a fost unificat politico-statal în antichitate, **in integrum**, doar în epoca lui Burebista (c. 82 - 44 î.e.n.), *„cel dintâi şi cel mai mare dintre regii care au domnit vreodată peste Tracia, stăpân peste tot ţinutul de dincolo şi de dincoace de fluviu"*[5]. Acesta constituie creuzetul în care, pe măsura avansării treptate a. legiunilor romane, după definitiva prăbuşire a Macedoniei (146 î.e.n.), spre Dunărea Inferioară şi Carpaţi, s-a plămădit treptat, între secolele I î.e.n. - VI e.n. sinteza traco-daco-romană. La început (sec. I î.e.n. - I e.n.) între Dunăre, Adriatica, Marea Neagră şi Balcani, în estul Pannoniei, în Muntenia şi sud-estul Moldovei, pentru ca, apoi, după zdrobirea, în anul 106 a ultimei rezistenţe organizată de dacul Decebal, în Banat, Oltenia, Crişana, sudul Moldovei, centrul şi sudul Transilvaniei, pecetluit prin Constituţia Antoniniană din 212, care acorda statutul de cetăţean (**cives romanus**) tuturor născuţilor liberi la nord de Dunăre, după retragerea de către Aurelian a frontierei imperiului în valea fluviului (275 e.n.) procesul de sinteză şi sincretismul spiritual să înainteze spre nord, nord-est şi est, favorizat de rapida răspândire a creştinismului de expresie latină. Acesta este motivul pentru care, cristalizaţi ca popor la nord şi la sud de Dunăre, prin absorbţia de către tracii nordici a purtătorilor culturii şi civilizaţiei latine, veniţi în Dacii *„ex toto orbe Romano"*[6], românii au

considerat până în pragul secolului nostru fluviul nu un hotar, ci *„însăşi axa vieţii poporului nostru"*[7].

Iar unitatea etno-culturală a acestui spaţiu a fost spartă nu prin retragerea legiunilor romane pe linia Dunării, pentru a crea între aceasta şi Carpaţi o *„pungă strategică"* în calea năvălitorilor barbari*, ci prin două *„accidente"* istorice consecutive: 1) forţarea frontierei Imperiului de Răsărit şi aşezarea masivă a slavilor, urmaţi de bulgari, în cursul secolului VII, între fluviu şi Munţii Balcani, având drept consecinţă dislocarea unei mari mase a românilor sud-dunăreni-(ar(u)mânii) - restrângerea treptată a arealului lor la zonele montane şi împingerea treptată spre sud, spre Rodopi şi Pind, până în Thessalia, Etolia, Epir, Acarnania; 2) venirea, la sfârşitul secolului IX, a valului de migraţie türco-finic condus de maghiari şi stabilirea acestuia între Dunărea Mijlocie şi Tisa, fapt ce a dus la slăbirea elementului etnic românesc în Pannonia şi la dislocarea unor grupuri de români vestici, obligaţi să se refugieze la est de centura de mlaştini a Tisei, spre Apuseni, sau spre sud, până pe coasta Adriaticii (rumerii).

---

* Din considerente exclusiv de ordin strategic, împăratul, de origine traco-dacă, Aurelian (270-275), a retras treptat, în perioada 271-275, legiunile din Transilvania în valea Dunării Inferioare, stabilindu-le comandaturile la sud de fluviu. Chiar dacă această retragere a antrenat şi înalţii funcţionari sau aparatul birocratic imperial în întregul său şi o parte a marilor proprietari de pământuri, ea este o falsă problemă şi o capcană întinsă istoriografiei obiective, deoarece a insemnat **o repliere** a autorităţilor militare şi civile, nu şi a numeroasei populaţii daco-romane (fapt probat arheologic şi chiar documentar), **executată în interiorul spaţiului etnogenezei româneşti** care înglobează valea Dunării Inferioare, fiind delimitat de Munţii Balcani, Adriatica, Dunărea Mijlocie, Carpaţii Păduroşi, Bug şi litoralul vest şi nord-vest pontic. În hotare fluctuante, sudul şi sud-estul Moldovei (Basarabia istorică), Dobrogea, teritoriile dintre fluviu şi Munţii Balcani, sudul Munteniei şi Olteniei (până la *„Brazda lui Novac"*), sudul şi vestul Banatului până la Dunărea Mijlocie, au continuat să rămână romane sau sub control roman direct până sub Justinian (527-565), cu excepţia perioadei de dominaţie hunică (434-453) fiind pierdute treptat sub impactul slavo-avar, proces încheiat prin stabilirea slavilor în Peninsula Balcanică în timpul lui Heraclius (610-641).

Sedentarizarea noilor migratori (maghiari, cabari, pecenego-cumani, slavi etc.) al căror amestec cu populaţia românească va duce în Pannonia la formarea poporului ungar (sec. X - XVI) şi apariţia ducatului, apoi regatului Ungariei, afirmarea statelor sud-slave, a Hoardei de Aur în Răsărit şi, în fine, apariţia Imperiului otoman la Dunăre în 1388, au definitivat această operă corozivă, din secolul XIV, spaţiul românesc căpătând configuraţia unui continent latin sprijinit pe Carpaţi, între Tisa, Ceremuş, Nistru, Valea Dunării Inferioare şi litoralul pontic, înconjurat de o mare slavo-ungară şi a unor insule presărate în această mare, cu care avea să întreţină legături sporadice.

Descrisă de cronicarii bizantini[8] şi confirmată arheologic, contracţia românităţii ca expresie a *„Romaniei Orientale"*, prin agresarea spaţiului românesc de către populaţiile barbare care i-au răşluit, de jur-împrejur, teritoriile marginale, a fost analizată de numeroşi cercetători români şi străini, cea mai sugestivă imagine fiind, după opinia noastră, aceea oferită de istoricul german de origine săsească, Adolf Armbruster: *„Apărat de Centura Carpaţilor care include podişul Transilvaniei, leagănul Daciei preromane, «îmblănit» de câmpii înconjurătoare despărţite unele de altele de hotare naturale evidente, acest spaţiu geografic va deveni pentru un alt mileniu cadrul noii realităţi etnice care, în curând avea să corespundă şi unei realităţi politice. Istoria Romanităţii orientale este, de fapt, un proces de contracţie şi deznaţionalizare la capătul căreia ea îşi va pierde toate poziţiile în afară de chintesenţa ei din spaţiul carpato-dunărean. (Menţinerea unor «atoli» de azi ai Romaniei Orientale în afara spaţiului carpato-dunărean nu scade valoarea generală a acestei afirmaţii). Odată fixată asupra acestei poziţii, Romanitatea orientală - care, de acum înainte se va identifica cu poporul român - s-a apărat în împrejurări externe permanent nefavorabile*

şi, împotriva tuturor primejdiilor a reuşit să se păstreze, dovedindu-se o cetate inexpugnabilă. Contemporanilor nu le-a scăpat acest proces dramatic / ... / care avea să ducă la o nouă sinteză etnică; pentru a o desemna, ei aveau, firește, nevoie de un termen corespunzător, care să-i exprime trăsăturile caracteristice". Această nouă realitate etnică o surprindem documentar sub un nume propriu, într-o scrisoare a împăratului bizantin Vasile al II-lea Macedoneanul din anul 980 *„ ... Numele sub care întâlnim poporul român în hrisovul imperial este cel de vlahi"*[9].

Astfel, dacă **teritoriul național** s-a concentrat la nord de Dunăre, între Tisa, Nistru, Carpații Pădurоși şi Marea Neagră, prin **spargerea unității spațiului etno-genetic, arealul românesc** s-a lărgit treptat în secolele VII - XIV.

Drama poporului român care trăiește, din momentul cristalizării sale, **starea de asediu** a constat, aşadar, şi constă în primul rând în aşezarea sa geo-politică în centrul continentului, între Occident şi Orient, între Nord şi Sud, în zona de interferență a sferelor de interes ale tuturor puterilor de pretenție universală date de Europa Istoriei, legată nemijlocit de principala arteră naturală de covârşitoare importanță economică şi strategică - Dunărea. Această realitate i-a marcat nu numai evoluția economică, spirituală şi specificul național ci şi, în primul rând, destinul politic. Până în anul 1913, când tratatul de la București (28 iulie/10 august) care punea capăt celui de-al doilea război balcanic, consacra renunțarea definitivă la teritoriile românilor balcanici, evoluția sa istorică a fost definită de efortul său permanent de apărare, eliberare şi unificare politico-statală, **manu militari**, a ceea ce el a numit întotdeauna, cu un cuvânt latin, **ŢARA**. Ca derivat din **terra**-ae, cuvântul există în toate limbile neolatine, desemnând, de la solul fiecărui stat în parte la planeta în întregul ei, **materia**. Cu acest sens românul utilizează, ca o

dovadă clară a autotohniei şi continuităţii sale în spaţiul Romaniei Orientale, tot un cuvânt de origine latină - **pământ**, derivat din **pavimentum**, în amintirea **pavajului** străzilor oraşelor sale distruse de barbari în cursul secolelor V - VIII. Şi aceasta, deoarece **ŢARA**, cuvânt sacralizat şi spiritualizat, care concentrează un întreg efort de supravieţuire, are pentru el şi numai pentru el o triplă semnificaţie: 1) aceea de stat ca sumă a uniunilor sale de obşte; 2) de întregime a teritoriului locuit de români şi 3) de armată (**oaste**) ca totalitate a bărbaţilor valizi datori să ridice armele *„împotriva duşmanului"* (**ad hostem**).

Datorită vicisitudinilor istorice, unirea **in integrum** a Ţării ca expresie a **spaţiului etnogenetic** sau a arealului a rămas o reverie cu care s-au hrănit poeţii şi politicienii epocii romantice. Din ce în ce mai izolate în Imperiul otoman la sud de Balcani, deznaţionalizate treptat în Ungaria de la vest de Tisa, în Imperiul romano-german care le înglobase cu Cehia şi apoi Slovacia, în Polonia, apoi Ucraina şi Rusia la răsărit de Nistru, insulele româneşti şi-au urmat în secolele VII - XIX destinul tragic spre transformarea lor în amintire. Cu excepţia momentului de explozie de la cumpăna secolelor XII - XIII când constituie, prin ridicarea la luptă împotriva bizantinilor, Imperiul Asăneştilor şi cele din Munţii Balcani, bulgarizate în timp, vor avea aceeaşi soartă! *„Continentul"* însă, sprijinindu-se pe cele trei repere geo-strategice fundamentale - Carpaţi, Dunăre, Marea Neagră, a rezistat prin efortul **ŢĂRII** ca oaste, căutând permanent să-şi împlinească unitatea politico-statală pe aliniamente naturale, în cadrul spaţiului etnogenetic - Tisa, Ceremuş, Nistru, Marea Neagră, Munţii Balcani. Această tendinţă este vizibilă îndeosebi la fruntaria sudică, în urma replierii frontierei Ţării Româneşti de pe linia Şiştov - Lom - Cavarna - Ecrene, pe Dunăre, sub presiune otomană, după anul 1388. Toate campaniile ofensive antiotomane ale domnilor Ţării Româneşti, de la Mircea cel Bătrân

(1386-1418) la Mihnea al III-lea Radu (Mihail) (1658-1659) au avut ca obiectiv eliberarea teritoriului dintre Dunăre - Marea Neagră şi Munţii Balcani, fiind declanşate şi desfăşurându-se pe coordonate generale identice ofensivelor strategice ale lui Burebista din anii 55-48 î.e.n. şi Duras-Decebal din iarna 85-86 sau contraofensivei acestuia din urmă din anul 102. Este motivul pentru care, în prezenta lucrare am fost obligaţi să utilizăm, pentru corecta înţelegere a concepţiei strategice a lui Vlad Ţepeş, o hartă cadru incluzând teritoriul închis între Munţii Balcani, Tisa şi Carpaţii Păduroşi, Nistru şi Marea Neagră.

Sub aspectul concepţiei dominante, privind unitatea teritoriului, lupta românilor pentru unirea **in integrum** a ŢĂRII, s-a desfăşurat sincron proceselor de cristalizare etnogenetică la început (sec. III - VI), de constituire (sec. III - XIV) şi afirmare (sec. XIV - XV) a instituţiilor statale fundamentale în frunte cu cea militară, de apariţie şi acţiune a conştiinţei naţionale şi de percepere în sens modern, ca naţionale, a statului şi armatei (sec. XVI - XVIII). Ea cunoaşte în evul mediu românesc patru etape distincte:

1) etapa închegării, din raţiuni în primul rând militare, de apărare, a obştilor teritoriale rurale în uniuni de obşti generic numite *„ţări"* şi *„ducate"* (cnezate, voievodate sau celnicate) ca prime formaţiuni statale (sec. III - IX);

2) etapa constituirii, pe spaţii largi a uniunilor de *„ţări"* şi *„ducate"* în cadrul Imperiului Asăneştilor (sec. XII), despoţiei dobrogene (sec. XIV) şi principatelor nord-dunărene Ţara Ardealului sau Voievodatul Transilvaniei (sec. X), Ţara Românească (c. 1310) şi Ţara Moldovei (c. 1359/1365), în secolele X - XIV;

3) etapa luptei pentru unirea finală, declanşată din a doua jumătate a secolului XIV de către Ţara Românească luptă care, din momentul instalării Imperiului otoman la Dunăre (1388) şi a

celui romano-german la fruntariile Transilvaniei (1526) o însoţeşte permanent pe aceea pentru supravieţuire a statelor existente. Această etapă se încheie în 1662 prin eşecul războiului antiotoman declanşat în 1657 de cele trei ţări româneşti aliate şi cunoaşte la rândul său trei faze: a) lupta pentru impunerea autorităţii unuia dintre cei trei voievozi şi unificarea în sistem medieval, feudo-vasalic (c. 1342-1526, fază în care se integrează, aşa cum vom vedea **doar cronologic, epoca lui Vlad Ţepeş**; b) lupta celor trei principi, într-o viziune modernă, renascentistă pentru crearea unui stat românesc unic şi centralizat (1527-1600), fază încheiată prin succesul acţiunii lui Mihai Viteazul (1593-1601) şi înscrierea pe harta Europei a României ca stat unitar (1599-1600); c) lupta pentru refacerea operei lui Mihai Viteazul (1601-1662).

4) etapa luptei pentru eliberarea provinciilor româneşti intrate sub ocupaţie străină (habsburgică, rusească şi otomană) şi conturarea strategiei realizării Unirii în două faze consecutive: Unirea principatelor extracarpatice, apoi eliberarea şi unirea celorlalte teritorii. Iniţiat după 1685, anul în care trupele imperiale invadează Transilvania, această strategie avea să devină după 1785, anul execuţiei lui *„Horea - Rex Daciae"*, coloana vertebrală a întregii istorii moderne a României, ultimul său obiectiv fiind împlinit în anul 1918.

Conturarea acestui tablou al evoluţiei poporului român şi a conştiinţei sale etnice şi politice, pe care îl propunem în toate lucrările noastre se impune oricărei cercetări obiective asupra istoriei naţionale pentru corecta încadrare a momentului sau aspectului analizat în complexul determinantelor istorice şi acumulărilor care au conturat caracterul colectiv şi obiectivele imediate ale fiecărei generaţii de români în parte. Şi cu atât mai mult se impune în cazul analizării epocii lui Vlad Ţepeş, domn care, depăşindu-şi prin puterea geniului său şi obiective etapa

istorică, invidiat sau adulat, temut sau iubit de contemporani a căpătat, în conştiinţa politică europeană, o imagine contradictorie, oscilând între aceea de cavaler cruciat şi aceea de *„trădător"* al Creştinătăţii şi pactizant cu Diavolul. Se impune de aceea, pentru urmaşi, analiza cauzelor şi obiectivelor faptelor sale de arme, a lucidităţii şi vizionarismului gândirii sale politico-militare care aparţin etapei istorice următoare prin scopul propus - făurirea unui stat românesc independent centralizat şi subordonarea treptată a teritoriilor româneşti vecine unei singure autorităţi - aceea a principelui Ţării Româneşti.

I.2. Armată şi societate în epoca cristalizării poporului român şi a începutului organizării sale statale

Lipsa unei autorităţi statale după retragerea legiunilor şi aparatului birocratic roman pe aliniamentul Dunării, a determinat pe de o parte, în centrul şi sudul Transilvaniei, Banat, vestul Olteniei, zonele subcarpatice meridionale şi sudul Moldovei, concentrarea populaţiei, la adăpostul vechilor castre în zone colinare şi submontane, mlăştinoase sau împădurite situate în afara marilor drumuri ale migraţiei şi căutarea unor forme proprii de organizare socio-economică şi politico-militară, iar pe de altă parte, activarea militară a formaţiunilor statale traco-dace din nordul Transilvaniei, centrul şi nordul Moldovei. Penetrarea spre sud a costobocilor şi carpilor a produs revitalizarea unor forme de cultură şi civilizaţie ancestrală, nord tracă dar şi, totodată, accelerarea penetrării culturii şi civilizaţiei latine, a spiritualităţii

creştine în lumea acestor fragmente etnice, rămase cvasiindependente, ale poporului tracilor de nord.

Nivelarea culturală, proces pecetluitor, marcând intrarea în etapa finală a cristalizării etnice româneşti, a atins în mod firesc şi domeniul militar. Organizarea societăţii la nord de Dunăre, având ca punct de plecare **obştea teritorială**, ale cărei structuri se definitivează la cumpăna secolelor VII - VIII în condiţiile ruralizării generale a populaţiei, ca urmare a distrugerii vieţii urbane de către *„mareea slavă"*, s-a făcut, aşadar, din **necesitatea opunerii unei rezistenţe eficace migratorilor**, în forme proprii, originale, în primul rând **pe baza experienţei statale şi militare traco-dace şi romane**. În timp ea s-a definitivat sub impactul ***„împrumuturilor de la vecini"***[10], în rândul cărora Nicolae Iorga subliniază importanţa *„modelelor"* romano-bizantin şi bizantin, bulgar, mongolo- tătar şi, mai târziu, unguresc şi polonez.

Fenomenul se întâlneşte în toate fostele provincii romane, din Gallia şi până în Sardinia sau Balcani unde locuitorii, pe măsura dispariţiei autorităţii de stat imperiale, ***„nevoiţi a se apăra şi organiza ei înşişi, s-au constituit*** - potrivit aceluiaşi Nicolae Iorga - ***în democraţii populare, având mândria de a reprezenta, înaintea unui dominator stabilit în vecinătatea lor sau pe însuşi teritoriul lor, Romaniile, ţări de romanitate naţională, a căror amintire este perpetuată în numele Romagnei italiene, a romanşilor din Alpi, în acela de Români, Românii Peninsulei Balcanice şi ai teritoriului vechii Dacii"***[11].

Celulă economică, social-culturală şi militară a acestor *„romanii"*, obştea ţărănească teritorială presupunea stăpânirea în comun (**devălmăşie**) a pământului repartizat familiilor în loturi, prin rotaţie, în urma tragerii la sorţi, munca şi apărarea în comun sub conducerea sfatului *„oamenilor buni"* (**homines boni**) şi *„bătrâni (et veterani - betrani)"*[12]. Aceşti înţelepţi împărţitori de dreptate însărcinau cu puterea executivă pe **juzii** şi **judecii** (lat.

judex) comunităţilor, continuatori ai acelor **duumviri, juri dicundo** din fostele **municipia** şi **colonia** ale Daciei romane.

Convieţuirea daco-romanilor cu germanii şi slavii şi asimilarea acestora din urmă (sec V - VIII) în procesul cristalizării poporului român, nu au produs schimbări de fond, ci doar de formă. Structurile de obşte au rămas aceleaşi, numele judelui începând să alterneze cu cel de **cneaz** (de la *„König"* prin filieră slavă). În caz de conflict armat, el avea atribuţii de comandant suprem, conducând **ad-hostem** (*„împotriva duşmanilor"*) - de unde românescul *„oaste"*, desemnând armata - forţele armate ale comunităţii, constituite din totalitatea bărbaţilor valizi, ai unei unităţi administrativ-teritoriale şi politice. Împărţiţi în cete, aceştia plecau călare **ad-hostem** şi cu armele lor[13]: lănci, săbii, rar spade, ghioage, securi, bice de luptă, arcuri cu săgeţi, având ca echipament de protecţie coifuri, cămăşi de zale, scuturi. Cei mai puţin înstăriţi care nu aveau cai de luptă, ci doar de muncă, se pedestreau pe câmpul de luptă, formând *„gloata"* înarmată, mai rar, cu săbii, prăştii şi suliţe, folosind de obicei uneltele de muncă drept arme: coase, furci, îmblăcii, topoare, bâte, pari ascuţiţi (*„ţăpoaie"*) etc. şi, pentru protecţie, sumane din lână întărite prin *„batere"* în pive, straturi succesive de material sau cusături dese şi capace de plută puse în fundul tradiţionalelor căciuli din blană de oaie. Caracteristica păstrată în întreg ev mediul românesc, deplasarea călare spre câmpul de luptă şi calitatea, uşor de sesizat prin armament şi echipament, de ţărani-luptători, a cetaşilor, au fost redate de Mamertinus prin afirmaţia că, în regiunile părăsite de armata romană, *„barbarilor"* a rămas să li se opună *„o oaste ţărănească «cavaleria ţăranilor proşti (ignari agricolae)»"*[14].

Potrivit mărturiilor arheologice[15], după retragerea aureliană, până la marile distrugeri provocate de huni în perioada 375-445, protecţia populaţiei neluptătoare a fost asigurată prin repunerea în

funcţiune a unor vechi cetăţi dacice (ex. la Odorheiu Secuiesc, Porumbenii Mici etc.) şi, îndeosebi, reamenajarea condiţionată de posibilităţile materiale şi umane restrânse ale comunităţilor a unor castre romane (Răcari - Dolj; Slăveni - Olt; Ioneştii Govorei - Vâlcea; Gilău, Bologa, Gherla, Hoghiz, Cincşor, Comalău şi Olteni - Covasna, Micia, Brâncovenești - Mureş, Jigodin - Harghita, Sarmizegetusa Ulpia Traiana) ale căror ziduri ruinate, dacă nu exista posibilitatea refacerii lor, au fost dublate cu valuri de pământ şi şanţuri de apărare (ex. la Cioroiul Nou)[16]. Alături de vechile **castra**, **pyrgoi** (turn), **burgi** (de unde românescul târg) s-a apelat, de asemenea, şi la apărarea naturală, aşezările fiind ridicate pe grinduri înconjurate de ape sau terenuri inundabile(ex. Gura Idrici - Vaslui, Cârniceni - Iaşi, Cipău - Mureş) ori pe înălţimi cu pante abrupte (ex. Horodiştea - Botoşani, Albeşti - Mureş). Unele castre, datorită comunităţilor mari şi stabile închegate în jurul lor, vor continua să-şi împlinească funcţia militară şi după dominaţia hunică, până în timpul invaziei maghiare. Este cazul celui de la Porolissum (Moigrad)[17] şi, dacă este să dăm crezare primilor cronicari unguri, al celui de la Apulum - Alba Iulia unde *„marele şi puternicul duce"* al Transilvaniei, *„Geula"* (Giulea) îşi stabilea capitala la jumătatea secolului X[18]. Ruinarea majorităţii centrelor urbane şi ruralizarea populaţiei au dus încă, în secolele VI - X la concentrări ale populaţiei în mici aşezări agricole sau agro-pastorale cu potenţial material şi uman redus şi la o regândire a concepţiilor privind fortificarea teritoriului. Pe lângă aşezarea locuinţelor în puncte apărate natural de pante abrupte, ape, mlaştini, păduri, se generalizează, pentru localităţile situate în plan deschis, practica fortificării cu valuri, palisade şi şanţuri de apărare. Aceasta este dovedită de utilizarea în întreg spaţiul românesc, pentru desemnarea aşezărilor rurale, a termenului *„sat"* derivat - prin intermediul *„fsat"* - din latinescul *„fossatum"* - şanţ de apărare.

Epoca (sec. VI - IX), arheologic corespunzând culturilor unitare Bratei (Transilvania), Costişa - Botoşana (Moldova), Ipoteşti - Cândeşti - Ciurelu (Muntenia şi Oltenia) şi Dridu (pe întreg teritoriul României din secolele VIII - IX) este o etapă decisivă în procesele de structurare socială şi edificare statală a poporului român, deja cristalizat ca trăsături caracteristice şi limbă. Ea este marcată de puternicele invazii ale avaro-slavilor, bulgarilor şi valului asiatic de migraţie condus de maghiari, **invazii care impun, din raţiuni militare, accelerarea procesului de unificare a obştilor ţărăneşti, într-un microteritoriu determinat de formele de relief (vale, bazin hidrografic, depresiune intramontană sau intracolinară), într-o formaţiune teritorială mai largă cu caracter politico- statal.**

Asociindu-se în luptă pentru a putea rezista agresorului comun, obştile se constituie, aşadar, tot mai mult, în *„obşti de obşti"*, **numite regional,** datorită caracteristicilor terenului, *„câmpuri"*, *„câmpulunguri"*, *„râuri mari"*, *„ocoale"*, *„codrii"* şi, **generic,** *„ţări"*, cuvântul dobândind de la început semnificaţiile amintite de *„stat"* şi *„oaste"*. Ca părţi ale *„Ţării"* unice a tuturor românilor (pentru străini *„Balak"*, *„Blokumannaland"*, *„Vlaquia"* etc.), ele au pătruns în conştiinţa agresorilor şi vecinilor sub numele de *„vlahii"*, *„vlăsii"*, *„silvae"* (*„codrii"*) sau *„terrae blachorum"* (*„ţări ale românilor"*).

Din rândul juzilor sau cnezilor de sate, era ales un comandant unic, la început numai pe baza competenţei sale militare, apoi, treptat şi ca membru al uneia şi aceleiaşi familii, numit **cneaz de vale** (Maramureş) sau **cneaz** şi, ca moştenire romană directă, derivând din reformele militare ale lui Diocleţian (284 - 305) şi Constantin cel Mare (306 - 337) - *„duca"* (dux).

În paralel, cu aceeaşi semnificaţie, au pătruns în limba română termenii ***„jupan"***, de origine avară (**zoapan**), sau cei de origine slavă **voievod** şi, numai la românii sud-dunăreni, **celnic.**

În cazul *„ţărilor"* în care ieşirea din devălmăşie generând, ca o consecinţă a progresului economic, o anumită diferenţiere socială, a fost stopată de mecanismele de protecţie ale obştei*, autoritatea, iniţial exclusiv militară a voievodului s-a exercitat doar temporar, pe durata campaniilor. În *„ţările"* în care, însă procesul de transformare socio-economică s-a dezvoltat, autoritatea sa s-a permanentizat, lărgindu-se prin preluarea unor părţi din atribuţiile sfatului *„oamenilor buni şi bătrâni"* şi în domeniile juridic şi administrativ, tinzând să se transmită ereditar. În jurul său, din necesitatea traducerii deciziilor în practică, s-a constituit treptat, la început doar schiţat, apoi, din ce în ce mai bine conturat, un aparat executiv, administrativ, juridic şi militar care a conferit asociaţiei iniţiale de obşti libere caracterul de nucleu statal[19]. Lingvistic, procesul este oglindit de noua semnificaţie dobândită de un termen militar roman: vechile **cohors** (cohorte) devin, în accepţiunea medievală românească **curţile** conducătorilor locali, principalele pârghii ale exercitării autorităţii lor statale, având iniţial doar sensul de aparat militar permanent, apoi şi pe acela de reşedinţă fortificată, centru politic şi administrativ, capitală, incluzând totalitatea persoanelor cu atribuţii militare în primul rând, dar şi administrative, judecătoreşti şi de *„poliţie"*, aflate permanent la dispoziţia voievodului (**duca**). În caz de război, aceste persoane constituiau **consiliul militar şi garda sau ceata personală a comandantului unic, un nucleu al oastei** formată din forţele tuturor obştilor aduse *„la tabără"* de cetaşi sub comanda cnezilor lor.

Pe măsura conturării *„castei"* conducătoare, ca aristocraţie militară şi de funcţii, din *„slugi"* ale voievodului (*„ducelui"*),

* Astfel de *„obşti de obşti"* ca forme arhaice de organizare a societăţii româneşti (ex. cel mai concludent Ţara Vrancei), numite de Dimitrie Cantemir *„republici ţărăneşti"* vor supravieţui până în secolul XX, ultimele lor trăsături individualizatoare fiind şterse prin colectivizarea forţată din anii 1949 - 1962.

continuând să se numească generic *„țări"*, majoritatea uniunilor de obști au constituit, în condițiile declanșării procesului de diferențiere socială, formațiuni statale, intrate în tradiția orală și istoria scrisă sub numele datorat titulaturii adoptate de conducătorii lor, ca *„ducate"*, *„voievodate"*, *„jupanate"*, mari *„cnezate"* sau, la românii sud-dunăreni, *„celnicate"*. Iar forțele armate ale acestora, alcătuite în caz de primejdie prin cumularea efectivelor tuturor obștilor componente ridicate **ad-hostem** au devenit **oastea voievodală** (ducală).

Constituită pe principiul teritorial, ca sumă a bărbaților valizi, oastea a avut așadar, de la început, la români, două categorii de efective - permanente (curtea) și nepermanente (cnezii obștilor cu cetele lor, alcătuind rezerva mobilizată doar în clipe de mare primejdie).

I.3. Gândirea și practica militară în secolele III - IX

Din mimetism, invocând lipsa izvoarelor, istoriografia românească postbelică s-a grăbit să includă evoluția postaureliană a societății autohtone nord-dunărene într-un așa-zis *„mileniu întunecat"*. *„Întunecat"*, datorită atât distrugerilor provocate de invazii și de luptele locale în vidul de putere creat de retragerea aureliană, prăbușirea Imperiului de Apus (476) sau pierderea frontierei dunărene de către cel de Răsărit (după anul 602), cât mai ales lipsei de informații. Și totuși, informațiile, nu numai arheologice, așa cum am văzut, dar și scrise există, fiind în măsură să ofere date inclusiv despre începuturile alcătuirii statale daco-romane și românești și despre concepțiile autohtonilor privind războiul.

Dobândind, sub impactul extern, un *„caracter confederal şi războinic"*, obştile teritoriale s-au arătat de la început *„capabile de acţiuni militare ... dispunând de o categorie socială de căpetenii"* în măsură să le *„organizeze şi în forme statale"*[20]. O astfel de realitate pare să constate Ammianus Marcellinus în Banat la jumătatea secolului IV, când descrie rezistenţa unui organism teritorial al *„indigenilor"* pe care îi numeşte *„limiganthes"* cu un termen corupt poate, dedus din acela de apărători ai limesului (**limitanei**), sub conducerea unor căpetenii (**regi**) încă necreştine, cu nume semnificative - Zizais (nume dac) şi Rumon (Roman) - atât împotriva sarmaţilor *„Argaraganthes"* sau *„Ardaganthes"* *„stăpânii lor"* în anul 354 cât şi a armatelor lui Constantinus II (337 - 361) care au încercat să readucă teritoriile proaspăt eliberate în hotarele Imperiului (357 - 359)[21].

În aceeaşi epocă, în Dobrogea, organizată din punct de vedere bisericesc, există date că, independent de armata imperială, *„localnicii, cu episcopul* (de Tomis - **n.n.**) *în fruntea lor întreţineau o miliţie care le aparţinea în exclusivitate"*[22]. Numele acestor *„localnici"* trăitori de o parte şi de alta a Dunării - *„romanii"* sau *„ausonii"* (vorbitori de limbă latină - **n.n.**) - elemente de gândire şi artă militară, termeni militari (**fossatum, clisura, sculca**) chiar comenzi militare *„în limba pământească"* (*„torna, torna fratre"* sau *„retorna fratre"*) sunt menţionate pentru secolele V-VII de scriitori bizantini, cei mai importanţi fiind Priscus din Panion, Maurikios, Teophilact Simocatta şi Theophanes Confessor[23]. De altfel, terminologia specifică, în cea mai mare parte latină, este ea însăşi în măsură să demonstreze autohtonia şi continuitatea românilor, ca urmaşi ai traco-romanilor, prin continuitatea fenomenului militar. Câteva exemple, asociate termenilor de oaste, oştean, ostil, sunt edificatoare: a lupta (**luctor, luctari**), a prăda (**praedo,**

praedari), a ucide (**occido-ere**), a pieri (**pereo, perire**), a muri (**morio-ire**), a bate (**batteo-ere**), a învinge (**vinco, vincere**), pace (**pax, pacis**), pedestru (**pedester, pedestris**), arc (**arcus-us**), săgeată (**saggitta-ae**), spadă (**spatha-ae**), măciucă (**matteuca-ae**), scut (**scutum, scuti**), șa (**sella-ae**), fuște (**fustis-is**) etc.

Ca și frații lor nord-dunăreni, prezentați de Strategikonul lui Maurikios ca aliați ai slavo-avarilor și românii sud-dunăreni (*„vlahorinhinii"* din *„ținuturile de lângă Dunăre"*) sunt atestați de o notiță provenind de la Muntele Athos ca aliați ai slavilor (*„sagudații"*) cuceritori ai Bulgariei, alături de care ***„s-au întins puțin câte puțin în diferite părți, au pus mâna pe Macedonia și, în sfârșit, au pătruns în Sfântul Munte"***[24].

În Pannonia, în schimb, unde trăiau în calitate de *„stăpânitori"*, românii (*„volohii"*, ***„blachii ac pastores Romanorum"*** etc.) sunt prezentați de gestele maghiare și Cronica lui Nestor ca adversari ai slavilor, mai întâi, apoi ca aliați ai lor, la sfârșitul secolului IX în lupta împotriva maghiarilor[25]. O informație aparte, legată de realități mai târzii (probabil sec. XIII) o formează cântecul Nibelungilor, amintind venirea în Pannonia, la curtea lui Attila (deci în secolul V) a unui personaj amintind de acel *„rege"* *„Romon"* al lui Ammianus Marcellinus - *„ducele Râmunc"*. Acesta are o oaste permanentă, de vreme ce este însoțit de 700 de călăreți și este conducătorul *„Țării Românilor"* (Vlâchen lant)[26], deci al unui stat românesc, nelocalizat însă.

Furnizând numeroase inscripții cu caracter laic sau religios[27], arheologia este astăzi în măsură să identifice pe teren *„țările Românilor"* - fie simple *„obști de obști"*, fie *„ducate"* - existând în secolele VIII - IX, ca formațiuni teritoriale sau state întinzându-se din zonele montane spre cele de șes, de o parte și de alta a întregului arc carpatic sau în celelalte zone (Podișul transilvan, Câmpia Română, Dobrogea etc.) acolo unde existau

alte condiţii naturale de protecţie (păduri, ape, mlaştini). Se cunoaşte astfel existenţa a 8 *„vlahii"* la est de Carpaţii Orientali, a 14 la sud de cei Meridionali, a 9 în Transilvania şi Crişana şi a uneia în Banat[28]. Ele acopereau suprafeţe cuprinse între 2 000 şi 6 000 km^2, grupând până la 60 de sate. Ştiut fiind că un sat grupa de la 10 la maximum 40 de case, că o familie număra 5-10 membri şi că proporţia între elementul luptător şi neluptător se acceptă ca variind între 1/5 şi 1/10 se poate afirma, desigur, estimativ, că, la o populaţie care ar fi putut atinge cifrele maxime de 6 000 - 24 000 de locuitori, oastea unei astfel de *„ţări"* ar fi putut avea efectivele cuprinse între 600 şi 2 400 de luptători. Aceasta grupând toţi bărbaţii apţi să poarte armele şi care, în clipa de maximă primejdie, aşa cum afirmă o mărturie anonimă[29], legat de înarmarea *„indigenilor"* de către argaraganţi, în anul 334, împotriva goţilor, erau datori să participe la luptă! Acest fapt specific, izvorât din necesitate în chiar momentul retragerii legiunilor romane, din dubla tradiţie a ridicării la luptă a obştilor nord trace şi a datoriei de **cives romanus**, avea să caracterizeze în timp, până astăzi, întreaga gândire românească a fenomenului război, fiind **elementul-cheie al tuturor concepţiilor doctrinare elaborate de români în privinţa războiului de apărare ca datorie sacră pentru toţi membrii comunităţii** şi explicaţia efectivelor impresionante ale *„oastei celei mari"*, utilizate de un Mircea cel Bătrân, Vlad Ţepeş sau Ştefan cel Mare.

Nevoia de a se apăra de agresorul *„barbar"*, deci experienţa, i-a făcut pe români, din chiar momentul naşterii lor, să înţeleagă - nota Nicolae Bălcescu - *„că toată baza sistemei militare trebuie a sta într-o bună întocmire de o numeroasă rezervă naţională; pentru aceea au organizat ei de la început armata, miliţia şi ridicarea gloatelor, încât la dânşii tot românul se năştea cu datoria de a fi soldat şi de a apăra statul la vreme de nevoie şi*

când vrăjmaşul călca pământul românesc, toată ţara trebuia să fie în arme" (subl. ns.)[30].

Oastea se constituia, aşadar, ca sumă a forţelor armate ridicate de obştile ţărăneşti, grupând totalitatea bărbaţilor lor valizi, şi din această caracteristică au decurs atât elementele perene ale doctrinei de apărare, cât şi trăsăturile specifice ale artei militare româneşti.

Istoriografia postbelică, reducând fenomenul război în istoria românilor la *„războiul de apărare"*, a alăturat însă până la obsesie acestui concept atributul *„drept"*. De aici interdicţia pentru istoriografia militară de a opera cu altă formă de bază a acţiunilor militare decât **apărarea**, reducând **ofensiva** la simpla acţiune în cadrul apărării strategice sau transformând-o uneori de-a dreptul hilar (cazul campaniilor lui Ştefan cel Mare în Ţara Românească) în **contraofensivă prelungită** şi aceasta datorită ciudatei impresii că prezentarea ofensivei pornită de către un domn român împotriva unui vecin l-ar fi pus pe acesta neapărat în postura de agresor şi autor moral al unui război nedrept. De aici şi obligaţia de a utiliza în locul verbelor *„a cuceri"* şi *„a ocupa"*, inevitabile acţiunilor militare, *„a recuceri"* sau *„a elibera"*. Aşa a ajuns Mihai Viteazul să elibereze de pildă un teritoriu care, potrivit volumelor I - III ale *„Istoriei militare a poporului român"*, nu fusese niciodată cucerit de nimeni, aparţinând unui stat dintotdeauna independent *„Ţara Românească Transilvania"*. Şi tot aşa, Vlad Ţepeş nu a avut voie să recucerească, în termeni militari, cetăţile porturi dunărene, iar Vlad Uzurpatorul şi Radu cel Frumos să existe, deoarece au avut îndrăzneala să-i alunge **manu militari** din scaun pe Mircea cel Bătrân şi pe acelaşi Vlad Ţepeş.

Este, desigur, evident faptul că, obştile ţărăneşti fiind sedentare datorită ocupaţiilor de bază ale românilor - agricultura,

mineritul, prelucrarea metalelor, lemnului, pietrei, creşterea animalelor de casă şi vitelor, legumicultura, pomicultura, păstoritul transhumant doar al oilor (care presupunea aşezări de baştină stabile şi cicluri de deplasare a turmelor cu însoţitori, sezonier, pe timpul iernii, spre zonele cu clima mai blândă de la Dunărea Mijlocie şi de Jos, Marea Neagră sau Adriatica) - caracterul războiului purtat de ele nu putea fi decât *„drept"*, de apărare, datoria tuturor de a participa la el fiind o condiţie a supravieţuirii comunităţii. Dar chiar şi în această etapă, continuând opţiunea dacilor liberi de a lupta alături de goţi împotriva Imperiului (sec. III - IV), daco-romanii, ulterior românii, s-au aliat cu slavii, apoi cu slavo-bulgarii, pecenegii şi cumanii împotriva bizantinilor. Deşi, din punct de vedere al limbajului militar, erau definiţi de bizantini ca agresori, era războiul declanşat de ei un război *„nedrept"* din moment ce viza eliberarea teritoriilor lor aflate sub stăpânirea Bizanţului? Cu atât mai mult dacă, după unirea pe cale paşnică a *„ţărilor"* în cadrul marilor voievodate sau principate se declanşează lupta pentru unirea **in integrum**, conform accepţiunii medievale prin *„cucerire cu sabia"*, pot fi considerate campaniile de pedepsire ale lui Vlad Ţepeş în Amlaş şi Făgăraş, sau în Dobrogea, (teritorii ale sale de drept), cele ale lui Ştefan cel Mare în Transilvania sau Ţara Românească, cele ale lui Petru Rareş sau Mihai Viteazul peste munţi războaie *„nedrepte"*? În nici un caz! Deşi întotdeauna domnii români au declanşat războaiele, alegând momentul favorabil lor, ei nu pot fi consideraţi agresori, indiferent de scopul urmărit, câtă vreme **teatrul de acţiuni militare se circmscria spaţiului etnic românesc**, Ţării în ansamblu. Chiar şi campaniile polone ale lui Ştefan cel Mare sau Petru Rareş moral nu pot fi considerate acte de agresiune sau războaie *„nedrepte"* de vreme ce vizau eliberarea unui teritoriu de drept românesc - Pocuţia.

Defensive sau ofensive, campaniile daco-romanilor, apoi românilor, în cadrul spaţiului etnogenetic, au vizat, aşadar, atât apărarea, cât şi eliberarea urmată de unificare politico-statală. Toate au avut deci, moral, acelaşi caracter *„drept"*, subsumat obiectivelor, indiferent de opinia adversarului care, întotdeauna, a gândit de pe poziţia cuceritorului. De aceea nu trebuie să ne mire consternarea lui Maurikios, autorul din secolul VII al unui celebru **Strategikon** destinat **romeilor** (bizantinilor) că *„romanii"* nord-dunăreni se aliază cu un ocupant vremelnic (slavii) împotriva ocupantului de durată (Bizanţul) şi nici sfaturile date de el generalilor Imperiului: ***„De aşa-zişii refugiaţi trimişi să ne arate drumurile şi să ne descopere pe cineva, trebuie să ne păzim cu străjnicie; măcar că sunt romani, ei au căpătat cu vremea această calitate, au uitat de ai lor şi sunt cu mai multă tragere de inimă faţă de duşmani. Pe cei binevoitori să-i răsplătim iar pe cei care ne fac rău să-i pedepsim"***[31]. Pasajul este relevant pentru ilustrarea **stratagemei** ca modalitate de pregătire şi influenţare a acţiunii de luptă, identică aici cu cele utilizate de Dromichaites în războiul cu Lisimachos (prin infiltrarea lui Seuthes în tabăra adversă), de Ştefan cel Mare în bătălia de la Şcheia (prin infiltrarea boierului Pântece) sau Mihai Viteazul la Călugăreni (lăsarea în urmă a unor *„ciobani"* care îi vor atrage pe otomani pe o direcţie falsă de înaintare spre capitală). Totodată, el subliniază o permanenţă majoră a gândirii politico-militare româneşti: dacă o mare parte a *„romanilor"* sunt ostili, există şi unii *„binevoitori"* faţă de bizantini. Aici, în condiţiile existenţei mai multor agresori, nu este vorba despre trădare, ci despre necesitatea ca societatea agresată să-şi lase porţi deschise în eventualitatea schimbării în viitor a sisemului de alianţe, adversarul de ieri putând deveni oricând aliat împotriva vechiului aliat de nevoie, devenit el însuşi periculos. Sunt elocvente în acest

sens informaţiile privind amintitul conflict din secolul IV dintre *„indigeni"* şi *„argaraganthes"*.

Vidul de putere instalat după anul 275 a permis crearea în sud-vestul actualului teritoriu românesc, prin venirea alanilor care întăresc elementul iazyg, stabilit între Tisa şi Dunărea Mijlocie încă din secolul I, a unui centru de putere sarmat. Puţin numeroşi, sarmaţii numiţi de Ammianus Marcellius şi Anonymus Valesii *„Argaraganthes"* îi dominau pe *„indigeni"* prin puterea şi calitatea armelor lor. În anul 334 însă, din necesitatea de a-i respinge pe goţi, argaraganţii şi-i fac aliaţi, înarmându-i. Izvoarele oferă din acest moment suficiente date pentru arta militară a *„indigenilor"*. Pe goţi i-au învins refuzând să se angajeze în câmp deschis şi atrăgându-i pe **direcţii impuse de înaintare, prin hărţuire**, în ***„văile retrase ale munţilor"***[32], unde, dispersate, forţele de urmărire ale acestora au căzut în **ambuscade**. Cu o mie de ani înaintea celebrei *„Posada"* (9 - 12 noiembrie 1330), goţii au suferit deci soarta armatei de invazie a lui Carol I Robert d'Anjou (1308 - 1342), evenimentul sugerându-ne aplicarea intuitivă în practica militară, în cadrul **defensivei strategice**, pe baza moştenirii traco-dace şi romane a împrumuturilor din lumea barbară, a câtorva **principii** ilustrative pentru strategia clasică a războiului popular de apărare: **economia forţelor, asigurarea libertăţii de acţiune, concentrarea forţelor principale, surprinderea**. De asemenea, putem considera că, **manevra pe direcţii (linii) interioare** era frecvent utilizată în practica războiului.

Victoria îi readuce în actualitate pe aliaţii efemeri - sarmaţii, ca ceea ce erau în fapt - duşmani. Şi indigenii îi alungă, eliberându-şi teritoriul printr-o **răscoală generalizată** declanşată prin **surprindere**. Apărând ca formaţiune statală cu veleităţi de independenţă, *„regatul"* lui Zizais atrage atenţia vechiului

competitor la stăpânirea spațiului nord-dunărean - Imperiul roman. După eșecul mai multor tentative diplomatice și militare menite să-l aducă sub ascultarea sa, Constantinus II declanșează o puternică ofensivă în primăvara lui 359, armata imperială trecând *„Istrul învolburat de topirea zăpezilor"* pe un pod de vase[33]. Probând continuitatea de netăgăduit în domeniul gândirii și artei militare, desfășurarea campaniei ne amintește până la identitate campania ofensivă declanșată tot prin Banat, de către Traian, în anul 101. Ca și Decebal, Zizais secondat de *„Rumon"* (un fel de Vezina al său) pentru a câștiga timp, cere pace în așteptarea ajutorului militar solicitat cvazilor. Apoi, ieșind din văile munților, *„indigenii"* încearcă ***„prefăcându-se că cer pace, să dea un atac prin surprindere din trei părți"***[34] asupra forțelor principale de intervenție romane. Declanșează deci, după apariția aliaților în **zona de așteptare strategică**, o puternică acțiune **contraofensivă** în care aplică **manevra strategică pe direcții (linii) exterioare**, în scopul unei duble învăluiri a forțelor romane, concomitent cu lovitura frontală. Respinși cu mari eforturi și pierderi, **se vor retrage în contact cu inamicul**, hărțuindu-l permanent până când vor dispare ***„în ascunzișurile lor din munți"***[35].

Se impunea invocarea acestui episod, ca și a informațiilor lui Maurikios, pentru a anula efectele asupra a zeci de promoții de ofițeri și gânditori militari, ale concluziilor marelui nostru înaintaș, generalul Radu Rosetti, determinate de lipsa informațiilor, că ***„nu cunoaștem organizarea ostășească a populației Daciei"*** **postaureliene** că, de fapt, ***„nu exista o organizare anumită militară"***, că ***„nu cunoaștem procedeele de luptă din secolul al III-lea"***, dar că acestea, aceleași, ca și în secolul XIII, nu ar presupune nici un fel de moștenire romană, nici chiar dacică din epoca statului, avându-și sorgintea doar în

„practica vânătoarei"[36]. Ori, din episodul analizat, reiese cu claritate faptul că „indigenii" aveau o experienţă de luptă comparabilă cu cea romană, dovadă că: 1) au speculat dificultăţile pe care le presupunea zona montană prin fracţionarea forţelor, slaba lor coordonare şi capacitate de manevră şi limitarea acţiunii călărimii; 2) acordând corecta importanţă strategică reduitului muntos, l-au folosit ca zonă de aşteptare şi bază de regrupare pentru declanşarea - după joncţiunea cu aliaţii - a contraofensivei menită să le aducă victoria în câmp deschis prin executarea manevrei pe linii exterioare; 3) atât strategic, cât şi tactic, au exploatat avantajele terenului, executând manevre dublu învăluitoare menite să producă întoarcerea *„frontului"* advers şi încercuirea, sub ameninţarea tăierii comunicaţiilor cu rezerva (garnizoanele de la Dunăre şi flota) şi au căutat permanent să-şi asigure şi să păstreze iniţiativa, să impună momentul şi locul bătăliilor, exploatând în permanenţă elementul-surpriză.

Aceste consideraţii ar părea, poate, la prima vedere, pretenţioase pentru secolul IV şi o populaţie *„barbară"*, dar nu pentru *„indigeni"*. Nu trebuie omis faptul că localnicii, fie prin participare directă, fie prin cunoştinţele transmise de generaţia precedentă, stăpâneau arta militară romană şi moştenirea traco-dacă, iar vieţuirea şi cooperarea militară cu migratorii le oferiseră deja noi cunoştinţe privind armele şi tehnica luptelor în care călărimea să aibe rolul preponderent. De altfel, prin exagerări determinate de ranchiună, privind *„cruzimea"* lor, Ammianus le recunoaşte vitejia şi, fără să vrea, faptul că aveau solide cunoştinţe militare. Astfel, el relatează că, în ziua tratativelor Zizais şi-ar fi aşezat ***„rândurile de soldaţi ... în formaţia pe care o foloseau pentru luptă"***, aceştia fiind dotaţi şi cu *„scuturi"* şi cu ***„arme de atac"***[37]. Şi tocmai ca o recunoaştere a valorii lor militare, pacea îi va aduce lui Zizais pe lângă calitatea de **foedus** şi confirmarea aceleia de **rege**.

Organizarea militară fermă, pe baza unor concepţii doctrinare realiste, a unei gândiri suple şi adaptabile la stimulii externi, ca şi cunoştinţele complexe de strategie şi tactică nu numai că au existat în epoca postaureliană în Dacia, dar au constituit aşadar, în calitate de condiţii vitale de supravieţuire a societăţii, coloana vertebrală a structurării sale politico-statale şi economico-sociale. Fără o organizare şi o percepere a lumii exterioare adecvate unei rezistenţe militare de durată, *„romanii"* izolaţi de restul latinităţii nu ar fi putut supravieţui şi cimenta etnic un popor nou în Carpaţi, Valea Dunării Mijlocii şi de Jos şi în Balcani. Pentru că bogăţiile lor au atras în permanenţă, ca un blestem pe cei interesaţi, Strategikonul lui Maurikios fiind prima lucrare medievală lămuritoare în acest sens: *„**Bogăţiile aflate în ţara din apropiere** - nota strategul preocupat de logistică - **să nu le părăduim, ci să ne străduim să le aducem în ţară la noi pe animale şi corăbii, căci râurile lor se varsă în Dunăre şi căratul se face uşor, cu ajutorul corăbiilor**"*[38].

Soluţia găsită de societatea românească în formare pentru supravieţuire, a constat, aşadar, în **crearea, din raţiuni militare, a statului ca uniune liber consimţită de obşti ţărăneşti libere,** prin păstrarea la nivelul individului a drepturilor şi îndatoririlor decurgând din calitatea de **cives-romanus** - cetăţean responsabil şi om liber. Ca şi în vechea **republică romană,** elita conducătoare, până la comandantul suprem, era aleasă de obşte sau promovată pentru pricepere militară de conducător, el însuşi ales, dobândind în timp statutul de aristocraţie birocratică, de funcţii. Astfel se explică de ce termenul juridic *„romanus"* devine, pe măsura izolării şi cristalizării unor trăsături specifice la populaţia traco-romană, apelativ etnic (ROMANUS - ROMĂN - ROMÂN sau RUMÂN şi AR(u)MÂN) şi de ce statul, ca sumă a comunităţilor libere şi oastea ca totalitate a bărbaţilor liberi valizi, ajung să fie desemnate prin unul şi acelaşi termen - ŢARA.

Societatea organizându-se piramidal, ca sumă de entităţi a căror libertate decurgea din libertatea individului şi doctrina religioasă rămâne aceea a bisericii egalitariste a primilor creştini - martiri, revoltaţi pentru apărarea dreptului lor la libera cugetare şi libertate. Indiferent de schimbările suferite de biserică, al cărui nume arhaic doar el îl păstrează (**basilica-ae**), românul va rămâne credincios ortodoxiei în forma sa primară pentru că structural este un apărător al libertăţii, incapabil să militeze pentru a impune, cu arma sau crucea şi ameninţarea cu exterminarea fizică, altora, renunţarea la libertate. De aceea, exprimând sufletul românesc, mergând până la sincretism în interpretarea dogmelor în variantă autohtonă, biserica strămoşească, slujită de oameni liberi pentru oameni liberi, a fost de la început, alături de *„ţara"* ca oaste, principalul pilon al existenţei româneşti, cu rol fundamental în conservarea fiinţei etnice, spiritualităţii şi statului.

În contact cu întreaga lume a creştinătăţii latine, dar îndeosebi cu patriarhia constantinopolitană şi cu valorile culturale şi politice ale Imperiului de Răsărit, preoţii, călugării, episcopii autohtoni, formaţi la Tomis, trimişi de arhiepiscopia Justinianei Prima, pregătiţi apoi adesea în mediul clerical românesc de la Ohrida sau Sfântul Munte Athos, factori de coeziune spirituală peste frontierele temporale, au avut rolul determinant în educarea pentru viaţă, pentru muncă şi luptă întru apărarea valorilor proprii mai întâi, apoi general-creştine, a fiecărei tinere generaţii şi au făcut-o în spiritul dragostei faţă de pământ şi comunitate, al dreptului, credinţei în răsplata veşnică, acordată celor ce apără brazdele sfinţite de oasele înaintaşilor, al onoarei decurgând din împlinirea datoriei militare, al obligaţiei de a asculta sfaturile înţelepţilor şi poruncile căpeteniilor orânduite conform unei tradiţii statornicită prin voinţa divină. De mic, coconul (băiatul), viitorul stâlp al familiei, era pregătit atât pentru ocupaţia sau *„măiestria"* părinţilor săi, cât şi pentru satisfacerea nevoii de

apărare a comunității. Era învățat să muncească atât pentru sine și ai săi, cât și pentru necesitățile obștei, asigurând, alături de ceilalți, rezervele de alimente, activitățile legate de amenajarea genistică permanentă (cetatea de refugiu) sau pasageră a teritoriului comunității, întreținerea garnizoanelor alcătuite prin rotație, ale *„țării"*, a drumurilor, cetăților ei, a aparatului administrativ și militar și a luptătorilor în campanie. La maturitate știa să mânuiască atât ca unealtă, cât și ca armă, secera, coasa, cosorul, furca, îmblăciul, toporul, bâta ciobănească, fierul plugului devenit, în timp, **paloș**. Era însă familiarizat și cu lancea, sulița, spada, ghioaga, securea și biciul de luptă, arcul cu săgeți, praștia etc.

Fruntașii, pe lângă armament ofensiv de calitate, în a cărui mânuire excelau, purtau scuturi cu armătura metalică, cămăși de zale, coifuri, etc. Cei mai dotați dintre fiii lor erau inițiați în tainele actului de comandă militară, al celui de justiție, în organizarea muncii și apărării, în arta tratativelor cu adversarii și potențialii aliați.

Aceasta era societatea care, o dată cu intrarea, în plin conflict cu maghiarii, bizantinii și pecenego-cumanii, în etapa edificării în Balcani sau de o parte și de alta a lanțului carpatic, a principatelor, pătrundea la cumpăna secolelor IX/X și în istoria scrisă sub numele clar precizat de *„român"* (vlah).

NOTE:

1 Reamintim din textul Declarației: ***„Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească*** («Părțile» până la Tisa și Maramureșul istoric - n.n.), adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 28 noiembrie/1 decembrie 1918, ***decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România. Adunarea Națională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre"***. (Apud, **Marea Adunare Națională întrunită la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918. Acte și Documente**, București, 1928,

p.10; vezi, pe larg, M. Dogaru, **De la Esculeu la Alba-Iulia. Un mileniu de istorie românească în cronistica şi istoriografia ungaro-germană**, Bucureşti, 1993, p.85-97).

2 Georgius Soterius, **Transilvania Celebris**, Arh. St. Sibiu, A, 1-5, nr. 16, f. 196.

3 Vezi Strabon, **Geografia**, VII, 3, 2 şi 12; Trogus Pompeius, **Prolegomena**, XXXII, 3, 16; Appianus, **Historia Romana**, IV, 15; Cassius Dio, **Historia Romana**, LXVII, 6, 2L; Plinius C. S. Caius Maior, **Naturae historiarum libri**, XXXVII, IV, 80; Diodorus Siculus, **Biblioteca istorică**, XXI, 11, XXI, 12, 1; Polyainos, **Stratagemata**, VII, 25; Menandru, **Fabula incerta**, în IIR, I, Bucureşti, 1964, p.794-795.

4 Vezi Strabon, **Geografia**, VII, 3, 13.

5 **Decretul dyonissopolitan în cinstea lui Acornion**, apud G. Mihailov, **Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae**, I, Serdicae, MCMLVI, p.13.

6 Eutropius, **Breviarium historiae Romanae**, VIII, 5. 1.

7 S. Mehedinţi, **Legăturile noastre cu Dunărea şi Marea**, în **Opere complete**, I/2, **Geographica**, Bucureşti, 1943, p. 150.

8 Este edificator în acest sens celebrul pasaj din *„Descriptio Europeae Orientalis"*: *„Este de notat aici că între Macedonia, Achaia şi Thessaloniki* (numit de români Săruna - **n.n.**) *se găseşte un oarecare popor, foarte mare şi răspândit, care se numeşte Blazi care şi altădată au fost* ***păstori ai Romanilor*** (expresie identică celei folosită de Anonymus pentru românii din Pannonia - «Blachii ac pastores Romanorum» - **n.n.**) *şi din cauza terenului roditor şi plin de verdeaţă trăiau odinioară în Ungaria unde se aflau* ***păşunile Romanilor****. Dar în urmă, fiind izgoniţi de aici de Unguri au fugit în acele părţi; ei au în abundenţă multă brânză excelentă, lapte şi carne mai presus de alte naţii"*. (Apud **Fontes Historiae Daco-Romanorum**, ed. G. Popa Lisseanu, fasc. II, Bucureşti, 1934, p.42; cf. **Anonymi Bele Regis notarii**, în **Fontes Historiae Daco-Romanorum**, ed. G. Popa Lisseanu, fasc. I, Bucureşti, 1934, p.74, 78-81, 83-86).

9 Adolf Armbruster, **Romanitatea românilor. Istoria unei idei**, Bucureşti, 1972, p.12-13.

10 N. Iorga, **Istoria armatei româneşti**, ed. N. Gheran şi V. Iova, Bucureşti, 1970, p.21 şi urm.

11 Idem, **La Romania danubienne et les barbares au VI-e siècle**, în *„Revue belge de philologie et d'histoire"*, III, 1929, p. 46.

12 Pentru analiza care urmează, întemeiată pe concluziile studiilor de sociologie istorică ale lui H. H. Stahl, vezi pe larg: H. H. Stahl, **Studii de sociologie istorică**, Bucureşti, 1972, passim; vezi Major Mircea Dogaru, **Doctrinal tenets concerning the defence of the Romanian Countries in the middle ages**, în **Romanian Doctrinal and Conceptions. A historical approach**, Bucharest, 1990, p. 24-32;

Idem, **Le rôle de la montagne dans la perpetuation du peuple Roumain, dans la formation de sa pensée et de son art militaire au Moyen Age**, dans **La guerre et la montagne dans l'histoire des Roumains**, Bucarest, 1991, p. 69-84.

13 Pentru armamentul utilizat de comunitățile daco-romane și românești în secolele IV - IX vezi C. Cihodaru, R. Vulpe, R. Petre, St. Kiss, **Cercetările arheologice de la Suletea și Bârlălești (raion Murgeni)**, în SCIV, 2, nr.1, 1951, p. 223-225; Șt. Dănilă, **Așezări vechi descoperite în județul Bistrița-Năsăud**, în M.C.A., IX, București, 1970, p. 430-431; Cătălina Bloșiu, **Considerații preliminare asupra necropolei birituale din secolul al IV-lea e.n. de la Lețcani - Iași**, în Cerc. Ist. Iași, S.N., 4, 1973, p. 103-104; Szekely Zoltan, **Așezări din sec. IV - IX e.n., în sud-estul Transilvaniei**, în *„Aluta"*, 6-7/1974-1975, p. 36-40; Gh. Diaconu, **Așezarea și necropola de la Gherăseni - Buzău (Noi dovezi despre continuitatea populației autohtone de la Dunărea de Jos)**, în SCIVA, 28, nr. 3, 1977, p. 448-455; E Zaharia, **Populația românească în Transilvania, în secolele VII - VIII**, București, 1977, passim; Dan Gh. Teodor, **Teritoriul est carpatic în vecurile V - XI. Contribuții arheologice și istorice la problema făuririi poporului român**, Iași, 1978, p. 20-35; Idem, **Romanitatea carpato-dunăreană în veacurile V - XI**, Iași, 1981, p. 35; Gh. Baltag, **Date pentru un studiu arheologic al municipiului Sighișoara**, în *„Marisia"*, 9, 1979, p. 98-99; V. Baumann, **Cercetările arheologice din ferma romană de la Telița**, în M.C.A., XIV, 1980, p.417-419; V. Palade, **Necropola din secolul IV și de la începutul secolului V e.n. De la Bârlad - Valea Seacă**, în M.C.A., 1980, p. 413-414.

14 Apud N. Iorga, **Istoria românilor**, Vol. II, București, 1936, p. 13.

15 D. Tudor, **Săpăturile lui Gr. C. Tocilescu în castrul roman de la Răcari** (raion Filiași, Reg. Oltenia), în *„Apulum"*, 5, 1964; Idem, **Oltenia Romană**, ed. IV, București, 1978, p. 294-307, 415-466; D. Protase, **Problema continuității în Dacia, în lumina arheologiei și numismaticii**, București, 1966, p. 104-202; Ligia Bârzu, **Continuitatea creației materiale și spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii**, București, 1980, p. 46-69.

16 D. Protase, **op. cit.** p. 112-127.

17 Vezi N. Gudea, **Porolissum**, București, 1986, p. 152-163.

18 **Chronicon Pictum Vindobonense**, în Fontes Historiae, Daco-Romanorum, fasc. XI, ed. G. Popa-Lisseanu, București, 1937, p.21-22; Vezi pe larg, Mr. Mircea Dogaru, **Res gestae regnum et voyevodarum** (II), în *„Cetatea Bihariei"*, I, nr. 3/1992, p. 4.

19 Vezi H. H. Stahl, **Teorii și ipoteze privind sociologia orânduirii tributale**, București, 1980, p. 172-180.

20 **Ibidem**, p. 172.

21 Vezi Ammianus Marcellinus, **Rerum Gestarum Libri qui supersunt**, XVII, 12, 9, 20, 13, 30, (ed. David Popescu, Bucureşti, 1982, p. 163-173; Pe larg, Comandant Mircea Dogaru, **Le rôle de la montagne dans la perpetuation du peuple roumain, dans la formation de sa pensée et de son art militaires au Moyen Age**, dans **La Guerre et la montagne dans l'histoire des Roumains**, Bucarest, 1993, p. 80-84.

22 Vezi N. Iorga, **La Romania danubienne et les barbares au VIe siècle**, p. 40.

23 Priscus din Panion, **Excerpta de Legationibus**, apud FHDR, vol. II, Bucureşti, 1970, p. 265, 277, 279; Mauricius, **Strategicon**, XI, 31, 32; Theophanes Confessor, 6079 (587), p. 258, I-22 (De Boor); Cf. P. P. Panaitescu, **Introducere în istoria culturii româneşti**, Bucureşti, 1969, p. 86; Theophilact Simocatta, **Istorii**, vol. II, Bucureşti, 1970, p. 539.

24 Apud FHDR, vol. III, Bucureşti, 1982, p. 7.

25 Vezi Simon de Keza, **Chronicon Hunnorum et Hungarorum**, în **Fontes Historiae Daco-Romanorum**, 1935, p. 75-77; cf. **Anonymi Bele Regis notarii Gesta Hungarorum**, în idem, fasc. I, Bucureşti, 1934, p. 83; **Chronica Nestoris**, în idem, fasc. VII, Bucureşti, 1935, p. 34-38.

26 *„Der herzoge Râmunc vzer Vlâchen lant / mit siben hundert mannen kom er für si gerannt"* (**Der Nibelunge nôt**, XII, 1283-1284, apud A.Armbruster, **op. cit.**, p. 34).

27 Vezi Emilian Popescu, **Inscripţiile greceşti şi latine din secolele IV-XIII descoperite în România**, Bucureşti, 1976.

28 Vezi Şt. Olteanu, **Etapele de formare a statelor feudale româneşti**, în RI, 30, nr. 2/1977, p. 313-330; Idem, **Structuri teritorial-politice româneşti în spaţiul carpato-dunăreano-pontic**, în secolele VIII-XI, în RI, 32, nr. 2/1979, p. 285-307.

29 **Anonymus Valesii**, VI, 31.

30 Vezi N. Bălcescu, **Scrieri militare alese**, Bucureşti, 1957, p. 70.

31 Mauricius, **Strategicon**, XI, 31, 32. Patru secole mai târziu, un alt ilustru general bizantin, Katakalon Kekaumenos, într-un alt celebru **Strategicon**, nota, sintetic, aceeaşi apreciere: ***„Vlahii ... nu ţin niciodată credinţă cuiva, cum nu au făcut-o nici vechilor împăraţi romani"*** (Apud A.Armbruster, **op. cit.**, p. 20).

32 Ammianus Marcellinus, **op. cit.**, XVII, 12, 5 cf. XVII, 12, 9, 11; **Anonymus Valesii**, VI, 31.

33 Ammianus Marcellinus, **op. cit.**, XVII, 12. 4.

34 **Ibidem**, XVII, 12, 9, 11.

35 **Ibidem.**

36 Vezi Generalul R. Rosetti, **Istoria artei militare a românilor până la mijlocul veacului al XVII-lea**, Bucureşti, 1947, p. 56-57.

37 Ammianus Marcellinus, **op. cit.**, XVII, 12, 9, 11.

38 Mauricius, **Strategikon**, XI, 31, 32.

CAPITOLUL II

„OASTEA CEA MARE", ORGANISMUL MILITAR MOŞTENIT DE VLAD ŢEPEŞ

II.1 Constituirea „oastei celei mari"

Sub impactul agresiunii militare maghiare, apoi ungare, bizantine, pecenego-cumane şi, în cele din urmă, mongolo-tătare, subsumat efortului obştilor de continuare, ca o condiţie a realizării unei apărări eficace, a procesului de unificare statală, organismul militar a cunoscut, în secolele X - XIV, în întreg spaţiul locuit de români, o evoluţie similară.

În istoria scrisă a sau despre cumpăna secolelor IX/X, românii apar constituiţi în *„ducate"*, cu oşti capabile să susţină un efort militar îndelungat şi cetăţi (Biharea, Sătmar, Dăbâca) în măsură să reziste asediilor, sub conducerea unor duci ca Salanus (între Tisa şi Dunărea Mijlocie), *„Gelu Românul"*[1] (în centrul Transilvaniei), Menumorut (în Crişana) şi Glad (Vlad ?) (în Ţara Timişanei, viitorul Banat)[2]. La jumătatea secolului X, unificând teritoriul intracarpatic, apoi toate *„ţările"* româneşti dintre Munţii

Apuseni şi Tisa, se afirmă ca întemeietor al primului *„mare ducat"* (principat) medieval românesc -Ţara Ardealului - Giulea (*„Geula"*) *„dux magnus et potens"* şi *„duşman ungurilor care locuiau în Pannonia"*[3], iar în Dobrogea, *„jupan Dimitrie"* (943). La sfârşitul secolului, apare (980) ca *„guvernator"* al românilor din Thessalia şi Pind, Niculiţă.

Secolul XI, debutează cu războaiele de apărare purtate împotriva ungurilor de ducele timişan Ahtum, urmaşul lui Glad (anii 1001 - 1002) şi de *„marele duce"* transilvan *„Geula cel Tânăr"*, nepotul lui *„Geula cel Bătrân"* (anii 1002 - 1003), împotriva nepotului său de de soră Voicu, devenit, ca urmare a recunoaşterii autorităţii papale, *„rege"* al Ungariei sub numele de Ştefan (*„cel Sfânt"*)[4], pentru a cunoaşte apoi puternica răscoală antibizantină a comunităţilor româneşti din Vlahia Mare thessalică, sub conducerea celnicilor din Farsala şi Larissa, Niculiţă, Berivoi· Românul şi Slavotă al lui Carmalac (1066)[5] şi afirmarea, în Dobrogea, a formaţiunilor statale conduse de Tatu (Halis), Sacea (Satza) şi Sestlav (1086 - 1091).

Secolul XII se încheie dezastruos pentru bizantini, datorită ridicării armate a românilor din Balcanii Mici (1185) sub conducerea celnicilor Petru şi Asan, a celor din Munţii Sărunei (Thessalonic) (1197 - 1198), conduşi de pronoiarul Dobromir Hârsu şi a celor din Rodopi, conduşi de Ioancu (1200). Viteji, având comandanţi iscusiţi, buni diplomaţi şi strategi, stăpânind o tactică a luptei în munţi superioară celei bizantine[6], românii sud-dunăreni, persistând încă *„în mulţime fără număr"* pe pământul înaintaşilor lor[7], întemeiau, la sfârşitul secolului XII, cu ajutorul cumanilor, bulgarilor şi românilor de la nord de fluviu, în Peninsula Balcanică, un al doilea mare stat medieval românesc, intrat în istorie sub numele de *„Imperiul Asăneştilor"*, *„Imperiul vlaho-bulgar"* sau *„Valahia... care este ţara lui Asan"*[8].

Ofensiva mongolo-tătară din secolul XIII, împotriva Europei, căreia românii (**karaulaghii**) au încercat inițial să-i reziste, sprijinind-o ulterior până la completa alungare din Transilvania a reprezentanților regelui Ungariei,[9] a făcut apoi cunoscute alte personalități politico-militare românești: cneazul Ploscânea (1223) și *„ducele Olaha"* (1247) între Prut și Bug, ducele *„Mishelav"* (Seneslav) în Munții Argeșului, apoi, în conflict deschis cu regele Ungariei, voievodul Litovoi al *„Țării Litua"*, situată în nordul Olteniei și sudul Transilvaniei, de o parte și de alta a Carpaților Meridionali. Este etapa războaielor purtate de *„țările"* românești din Transilvania, Crișana și Banat, alături sau independent de voievodul *„Țării Ardealului"* cu oștile lor compuse din luptători (**milites**) călăreți (**equites**) sau pedeștri (**pedites**) în mare parte săgetași (**sagittarii**) împotriva tendințelor de cotropire ale feudalilor unguri. Cu o organizare asemănătoare celei relevată de **Legenda Sancti Gerhardi**[10] pentru transilvăneni și bănățeni, românii extracarpatici, în rândul cărora figura dominantă este în perioada 1247 - 1277, Litovoi, au o forță militară (**apparatus belicus**) suficient de importantă pentru a se implica într-o politică sud-est europeană de anvergură. Alături de Litovoi, voievodul Seneslau, cnezii Ioan, Farcaș și Țara Severinului care are o oaste proprie (**exercitus de Zeurino**), au luptători (**armati**) capabili să acționeze în colaborare cu militari experimentați, precum Cavalerii Ioaniți, respectând uzanțele de război ale acestora[11]. Aceste ducate sau *„țări"* au ca și Țara Ardealului cetăți cu ziduri de piatră (**murum**), ca cele de la Slon sau Argeș și șanțuri (**fossa**) dublate de valuri de pământ cu palisade, apărate de garnizoane permanente, în timp ce obștile lor de margine ridicau *„prisăci"* (**indagines**) pentru interzicerea direcțiilor principale de pătrundere. Acesta fiind tabloul politico-militar al societății românești extracarpatice, nu este de mirare faptul că, în momentul în care Țara Ardealului (Transilvania) își definea, prin tratatul de

la Seghedin (8 aprilie 1310) statutul de *„regnum"* aparte de regatul ungar, ca voievodat (principat) legat de Buda doar prin relaţia personală vasalică a voievodului faţă de rege, aşa cum Aquitania a fost legată de Anglia sau Flandra de Spania, saltul de la *„ducat"* (voievodat zonal) la principat sau mare voievodat se produce şi aici.

În contextul dublei presiuni ungaro-tătare, se unifică mai întâi, prin uniunea matrimonială a dinaştilor, voievodatele din stânga şi dreapta Oltului, apărând ca principat, între Carpaţii Meridionali şi Dunăre, Ţara Românească sub *„Tocomerius"* (c.1290-c.1310) şi Basarab I (1310-1354) ultimul considerat Întemeietor datorită zdrobitoarei victorii asupra lui Corol I Robert d'Anjou, obţinută la Posada (9-12 nov. 1330). Apoi, având ca nucleu *„Ţara Moldoveană"* de pe valea râului cu acelaşi nume, transformată în marcă angevină în anii 1342 - 1352, sub voievodul maramureşan Dragoş şi fiul său Sas, se constituie, în contextul unei răscoale antiungare, sprijinită de oastea Ţării Maramureşului condusă de voievodul Bogdan din Cuhea, marele voievodat (principat) al Moldovei (1359/1365). El se va extinde treptat, unificând până în 1395, toate *„ţările"* româneşti situate între Carpaţii Orientali, Ceremuş, Nistru, Dunărea Maritimă şi Marea Neagră. În acelaşi timp, profitând de decăderea militară a Bizanţului, în conflict cu ungurii şi genovezii, interesaţi de Dunărea maritimă, fraţii Balica, Theodor şi Dobrotiţă îşi extind, cu sprijinul Ţării Româneşti, autoritatea, din sud, din Ţara Cărvunei spre Gurile Dunării, unificând *„Alualak"* *„ţara românilor"* dintre fluviu şi mare, care, în amintirea ultimului, recunoscut despot (1354 - 1386), va intra în istorie sub numele de Dobrogea. În faţa ofensivei otomane din 1388, Ioancu (1387 - 1388), fiul lui Dobrotiţă, cărturar cu înclinaţii mai mult spre filozofie şi studii teologice decât spre actul de comandă militară,

avea să-şi cedeze prerogativele nepotului său de soră, Mircea cel Bătrân[12].

Unificarea *„ţărilor"* ca *„obşti de obşti"* sau *„ducate"* (voievodate) într-un mare voievodat (principat) al cărui conducător, cu excepţia Transilvaniei (datorită legăturilor vasalice personale cu regele de la Buda) îşi ia titlurile de *„mare voievod"*, *„domn (dominus)"*, *„mare şi singur stăpânitor"*, a condus şi la contopirea *„ţărilor"* ca oşti într-o *„oaste mare"*. *„Oastea cea mare"* în cele trei *„Ţări"* româneşti nord-dunărene, apare astfel, ca sumă a oştilor locale din ţinuturi (***tenetum***)*, expresia care se va încetăţeni în cronici - *„x"* voievod *„a chemat ţara"* la arme, urmând din acest moment să aibe sensul de *„a mobilizat la oastea cea mare"*.

În paralel, fortificaţiile fostelor *„ţări"* şi *„ducate"* vor fi încadrate treptat, în fiecare principat românesc, într-un sistem care, raportat la ansamblul teritoriului românesc nord dunărean, va înconjura practic, în cercuri concetrice arcul carpatic : 1) fortificaţii de hotar, pe Nistru (Hotin, Orhei, Soroca, Tighina, Cetatea Albă), pe Dunărea Inferioară şi Maritimă, de o parte şi de alta (Diiu, Rahova, Giurgiu şi Giurgiunel, Turnu şi Nicopol, Silistra, Turtucaia, Hârşova, Chilia şi Licostomo) şi, datorită faptului că Tisa era fortificată natural pe toată lungimea ei în câmpie de o puternică centură de mlaştini, pe principalele căi de pătrundere spre Transilvania (Hust, Chioar, Seghedin, Ineu, Arad, Giulea (Gyula), Lipova etc.); 2) fortificaţii de refugiu ale obştilor ţărăneşti sau de apărare a oraşelor, în interior (Coconi, Frăteşti, Frumoasa, Vinţ, Vurpăr etc., Deva, Sibiu, Roman); 3) fortăreţe pe linia Carpaţilor (Bran, Poienari, Unguraş, Neamţ etc.) pe care se va sprijini strategia defensivă a fiecărui stat românesc în parte în timpul campaniilor antiotomane.

* Fostele *„ţări"* sau *„ducate"*.

II.2 Structura militară medievală, clasică, românească

Investigarea pluridisciplinară a rapor- turilor armată-societate în secolele XIV - XV şi în prima jumătate a celui de-al XVI-lea, relevă existenţa, funcţionarea şi eforturile de adaptare, corespunzător evoluţiei economico-sociale şi politico-statale a structurii militare medievale româneşti pe care o putem numi clasică, în contextul presiunii armate exercitată de regatele ungar şi polon, Hoarda de Aur, apoi Hanatul Crimeei şi, după 1388, în mod deosebit de către Imperiul otoman. Aceasta a fost structura care şi-a dovedit eficienţa în bătăliile pentru salvgardarea independenţei şi statului şi în tentativele de realizare a unităţii politice în mentalitate medievală, sub conducerea unor mari domni şi voievozi ca Basarab I, Vladislav-Vlaicu, Radu I, Mircea cel Bătrân, Dan II, Ştefan I Muşat, Vlad Dracul şi, îndeosebi, Iancu de Hunedoara, Vlad Ţepeş şi Ştefan cel Mare[13] în perioada 1330 (Posada) - 1497 (Codrul Cosminului). Procesul de închegare a sa a însoţit deci edificarea statală, de la obşte la sumă de obşti, în conformitate cu principiul doctrinar al datoriei fiecărui bărbat valid de a lupta pentru apărarea comunităţii. Ierarhia militară se identifica cu ierarhia funcţionărească, administrativ-teritorială şi judecătorească, atribuţiile **dregătorilor** (de la **dirigo** - a conduce) nefiind strict delimitate la început, ca decurgând firesc din funcţiile domnului (voievodului) pe care îl reprezentau pe plan local.

Ca reprezentant ales al tuturor obştilor, prin decizia *„ţării"*, din rândul aceleiaşi familii, şef al ierarhiei administrative şi judecătoreşti, comandant unic al armatei, în calitate de **mare**

voievod, era, în Ţara Românească şi Ţara Moldovei **domnul** (lat. **dominus**). În Transilvania - **voievodul** care, legat fiind prin jurământ vasalic de regele de la Buda, nu-şi putea aroga şi calităţile de *„mare"* şi *„singur stăpânitor"*, împărţind cu suzeranul său, suveranitatea. Ca *„singur stăpânitor"*, reprezentant al obştilor, cumulând toate drepturile de obşte, **domnul era proprietarul întregului pământ al Ţării**, împărţindu-şi dreptul de ***„dominium eminens"*** (stăpân suprem al întregului patrimoniu funciar) doar cu obştile (cu fiecare în parte) care-şi păstrau autonomia internă şi puterea de decizie, conform cutumei (**jus valachicum**). Printr-un transfer de drept, acceptat de obşti, el era, aşadar, un reprezentant-simbol, o expresie a întregii societăţi româneşti, o proiecţie transcedentală a confederaţiilor de obşti săteşti libere, fapt care, în concepţia medievală românească îl apropia de divinitate. Mult mai mult decât un **princeps** sau chiar un ***rex*** în accepţia occidentală, **domnul** îşi preciza ca decurgând din voinţa divină (*„din mila lui Dumnezeu"*) raporturile cu supuşii, cu ceilalţi conducători de state, chiar cu biserica, în vechea tradiţie imperială din epoca **dominatului** (285 - 491). Dubla sa îndreptăţire, ca reprezentant al tuturor obştilor şi al divinităţii s-a conturat în timp, ca un corolar al procesului de asociere treptată, din raţiuni militare în primul rând, dar şi economice, a obştilor săteşti cu oamenii lor *„buni şi bătrâni"* desemnând *„juzi"* şi *„cnezi"*, în *„obşti de obşti"* sau *„ţări"*, apoi *„ducate"* în frunte cu *„duci"* (voievozi) care şi-au atribuit, pe măsura adâncirii diferenţierii rezultată din importanţa socială, pe lângă funcţiile de comandă militară, administrative şi judecătoreşti şi **iniţiativa politică şi religioasă**, tinzând să iasă de sub tutela adunării generale a *„Ţării"* şi a sfatului înţelepţilor şi să-şi transmită puterea ereditar. Devenit **mare voievod**, prin unificarea voievodatelor (ducatelor) cu ierarhizare socială şi

politică avansată şi a *„ţărilor"* rămase simple confederaţii de obşti teritoriale, asociindu-şi biserica în măsură să-i legitimeze, în lipsa unui împărat, autoritatea de *„dominus"* prin drept divin, el se prezintă deci, asociindu-şi la titlul de *„mare şi singur stăpânitor"*, particula *„Io"* de moştenire asănească, drept **aspirant la vechea demnitate imperială romană.**

Moştenitor al tradiţiei vechilor împăraţi şi pretendenţi, mulţi originari în veacurile III - VI, din valea Dunării (traco-daci romanizaţi) **domnul** se considera îndreptăţit la sumarea misiunii de reconstituire a puterii imperiale în Răsărit, de reunificare a ROMANIEI, aşa cum reuşise Justinian I (527 - 565) şi încercaseră Asăneştii, prin eliberarea şi aducerea sub autoritatea sa, a tuturor teritoriilor compact locuite de urmaşii romanilor, românii, generic numite *„ŢARA"*. Aceasta este explicaţia pretenţiei de *„domn a toată Ţara Românilor"* sau *„Românească"* existentă în titulatura marilor voievozi munteni, ca formulă ce includea un real şi îndrăzneţ program politic.

În exercitarea puterii, **domnul** (voievodul în Transilvania) se sprijinea pe un sfat (dietă) alcătuit din dregătorii cu obligaţia de **consilium** ale căror atribuţii şi nomenclatură reprezentau, parte o moştenire din epoca romano-bizantină, parte o adaptare a dregătoriilor bizantine sau din lumea avaro-slavă, bulgară, cumană, şi mongolo-tătară, la necesităţile proprii. Din punct de vedere militar, atât dregătorii din sfat, cât şi **curtenii** subordonaţi lor pe cale ierarhică, generic numiţi cu un cuvânt din *„Eski türkce"* (turca veche) atestând priceperea ostăşească, **boiarini** sau **boieri** (de la **bolar**) aveau obligaţia, transmisă ereditar (*„de neam"*) urmaşilor de sex bărbătesc, de **auxilium**. Proveniţi din vechii juzi (cnezi), jupani (zoapani) şi voievozi (duci) şi din curtenii lor cu responsabilităţi în primul rând militare, dar şi din ţărani promovaţi pentru fapte de arme în rândul slujbaşilor

militari, boierii şi-au îndeplinit în continuare funcţia de ridicare la luptă pe ţinuturi a obştilor, dar la ordinul marelui voievod (domnul). **Mari (boieri de sfat) sau mici (simpli curteni sau *„neamuri"*) ei constituiau o ierarhie militară bine precizată, în subordinea marelui voievod, forţele armate permanente, profesioniste şi, în caz de ridicare generală la *„oastea cea mare"* căreia-i furnizau comandanţii teritoriali, nucleul acesteia.** Întreţinerea lor a trecut de la *„obştea de obşte"* pe seama statului ca sumă a uniunilor de obşti teritoriale. Lipsa unei cantităţi suficiente de monedă, care ar fi permis plătirea serviciului lor prin *„jold"* (soldă) a făcut ca domnul să recurgă, pentru a le asigura întreţinerea şi răsplata *„dreptei şi credincioasei slujbe"* la: 1) **miluire** - concedarea unei părţi din impozitele în produse (dijmă, bir) şi muncă (la cetate, drumuri, lăzuiri, cărături etc.) datorate domniei în schimbul asigurării de către aceasta a organizării activităţilor de apărare, economice şi de cult şi 2) **acordarea dreptului de uzufruct şi scutiri de impozite** asupra unor proprietăţi integral de stat (domneşti) spre punere în valoare (terenuri pustii sau ruinate, vaduri, păduri etc. unde urmau să întemeieze, în sistem de obşte, noi aşezări sau să contribuie la revitalizarea unora vechi, decăzute). Aceste aspecte constituie specificul societăţii româneşti medievale, care poate fi considerată mai curând *„tributală"* decât feudală. Boierii, militari prin definiţie, fie în funcţii, fie foşti dregători sau urmaşi direcţi ai acestora aspirând la dregătorii, fie simple *„neamuri"*, toţi la un loc alcătuind **categoria *„slugilor"* domniei**, nu erau proprietarii pământului obştilor ţărăneşti arondate lor pentru întreţinere ci doar beneficiari ai rezultatelor muncii, raporturile lor cu membrii de obşte decurgând din starea lor **de jure** de **mandatari**, de reprezentanţi locali ai puterii domneşti. Astfel, în obştile la care intervenea boierul ca intermediar al lor în relaţia cu autoritatea

supremă (domnul), pământul continua să fie stăpânit în devălmăşie şi munca organizată în sistemul tragerii la sorţi, de către obşti ***„organizării devălmaşe ţărăneşti, suprapunându-i-se stăpânirea boierească organizată pe neam, tot devălmaş"***[14]. În domeniul militar, această realitate avea o importanţă considerabilă. Liberă **de facto** şi **de jure**, obştea avea dreptul şi datoria de a se ridica la chemare în arme, fiind mobilizată de cneazul său sau de boier în întregul ei, în calitatea acestuia de reprezentant local al domniei, cu funcţie militară bine stabilită. În acest sens, actele de danie din secolele XIV - XV precizează ferm faptul că, parte din sau totalitatea impozitelor şi prestaţiilor datorate domniei de către obşte pot fi transferate boierului, în urma actului de *„miluire"*, *„afară de singură oastea cea mare care rămâne pe seama domniei"*[15].Era o realitate consfinţită prin înseşi numele purtate de membrii obştilor *„dăruite"* - cel străvechi de *„Romanus"* - *„Român"* în forma *„RUMÂN"**, încă încărcat de semnificaţia juridică de cetăţean al statului şi om liber şi cel nou de *„vecin"* al *„boierului"* căruia i se pusese la dispoziţie un loc de casă cu lotul aferent şi a cărui *„curte"* o întreţinea. În timp, deoarece boierul a căutat să-şi depăşească statutul de intermediar, să altereze raporturile complexe pe care le avea cu obştea şi domnia (care, împreună, exercitau un **condominium** asupra pământului obştii) erijându-se în proprietar şi căutând să-şi impună autoriatea şi asupra obştilor din regiune, situate în afara actului de *„miluire"*, membrii acestora din urmă, pentru a se delimita de *„vecinii"* sau *„rumânii"* a căror poziţie de oameni liberi începea să fie contestată, şi-au spus *„moşneni"* sau

* Şi în Transilvania unde, organizării româneşti i se suprapune ierarhia feudală occidentală de import, termenul de *„jobag"* a desemnat iniţial nu şerbul, ci omul liber, în categoria *„jobagiones"*, ca slugi ale autorităţii supreme reprezentată de binomul rege-voievod, încadrându-se toate categoriile nobilimii şi locuitorii oraşelor.

„răzeşi" considerându-se şi ei, datorită obligativităţii prestării slujbei militare *„boieri"* sau *„neamuri"*.

În Transilvania, dacă acest specific românesc se menţine intact, în *„ţările"* (*„obştile de obşti"*) rămase autonome (Timişana - Banat, Maramureş, Făgăraş, Bârsa, Amlaş, Oaş, Zarand etc.) în comitatele supuse direct auto- rităţii regale, între Tisa şi Carpaţii Occidentali (Partium) şi voievodatul intracarpatic propriu-zis este preluat în interes propriu şi alterat, în condiţiile în care prerogativele decurgând din **dominium emines** şi le atribuie suzeranul voievodului (regele de la Buda), de către **nobilimea catolică străină** (unguréască şi săsească) infiltrată treptat, pe văile marilor râuri, dinspre vest spre est, sau **ungurizată prin catolicizare** (cnezii şi voievozii români care au acceptat condiţiile impuse, îndeosebi după 1366*, de regii angevini şi, de asemenea, fruntaşii secuilor). Astfel, spre deosebire de Ţara Românească şi Ţara Moldovei, în Ţara Ardealului (excepţie *„ţările"* autonome în cadrul voievodatului) apar şi se consolidează în secolele XIV - XV **feudul** cu **rezerva senioralã, ierarhia feudală de tip occidental** şi **statutul de şerb** (desemnat în timp prin modificarea sensului, de termenul *„iobag"*), dreptul feudal continuând însă să coexiste, la scara întregului teritoriu, cu **jus valachicum***.

* În perioada 1366-1437 Louis I d'Anjou şi Sigismund I de Luxemburg, ginerele său, emit o serie de decrete regale, conform cărora nu se recunoaşte calitatea de nobil şi deci şi dreptul de a poseda feude, necatolicilor. O parte din fruntaşii românilor vor lupta, refuzând catolicizarea, până când vor fi siliţi să se refugieze la românii extracarpatici sau vor decade în rândul masei ţărăneşti (de unde îmbogăţirea onomasticii cu nume ca - Vaida - voievodul, Chineżu - cneazul, Duca - ducele, Jipa, Jupa - jupanul). O mare parte însă acceptă condiţiile, integrându-se prin asimilare nobilimii ungurizate căreia-i va furniza nume sonore, trădând ascendenţa românească: Kendeffy (Cândea), Karacsony (Crăciun), Bekes (Bichiş), Bethlen (Beclean), Majlath (Mailat), Banffy (Ban), Dragffy (Drag) etc. Vezi Mircea Dogaru, **De la Esculeu la Alba Iulia. Un mileniu de istorie românească, în cronistica şi istoriografia ungaro-germană**, Bucureşti, 1993, p. 31.

Momentul care a pecetluit soarta fruntaşilor români, răpindu-le definitiv , în calitate de **ortodocşi**, deci de **români** drepturile politice, a fost marea răscoală de la Bobâlna, când s-au ridicat pentru ***„dobândirea vechilor libertăţi"***, pentru recunoaşterea lor ca ***„obşte"*** egală în drepturi. ***„Înţelegând în acest moment primejdia pe care o reprezentau românii pentru viitorul lor de stări privilegiate şi găsind conjunctura propice afirmării supremaţiei lor politice, coloniştii (nobilii unguri, patricienii saşi şi fruntaşii secuilor) au încheiat la 14 septembrie 1437 o «fraterna unio», numită «Unio Trium Nationum», care va intra în vigoare la 2 februarie 1438, după înfrângerea răscoalei, ca armă de represiune antiromânească"***[16]. Din 1438, aşadar, stările privilegiate (coloniştii) îşi precizează statutul de ***„natio"*** - ***naţiune politică***)**, privându-i pe autohtonii care nu acceptă ungurizarea prin catolicizare, de dreptul de participare la luarea deciziilor în stat. Totodată, ele declanşează ofensiva, niciodată finalizată, pentru şerbirea tuturor obştilor româneşti. Coloniştii fiind o

* Dreptul cutumiar românesc încă subzistă în Transilvania secolului XIX. Atrăgându-i lui Lajos Kossuth atenţia asupra programului politic românesc de unificare **in integrum** a României, magnatul Wesselényi Miklos era de părere că implicarea ungurilor în revoluţia europeană (de la 1848) va avea consecinţe tragice pentru viitorul nobilimii ungureşti deoarece, treziţi la viaţă, ***„românii se vor ridica şi ei la luptă pentru a constitui «o naţiune şi o ţară»"***. Iar ***„pretenţiile lor se întind, de asemenea, şi asupra Transilvaniei şi a părţilor*** (Partium n.n.) ***din Ungaria, unde trăiesc valahi. Aceste pretenţii ei şi le bazează pe drepturile lor asupra pământului, de odinioară, ale proprietăţii originare - niciodată pierdute, ci numai limitate şi restrânse prin agresiune şi uzurpare - şi pe multe alte lucruri de acest gen"***. (Apud Cornelia Bodea, **1848 la români. O istorie în date şi mărturii**, vol. I, Bucureşti, 1982, p. 241,243)

** Întreg efortul propagandei „hungariste" actuale de a „demonstra" nonautohtonia şi inexistenţa românilor ca popor în Ardeal, înainte de secolul ... XVIII se bazează pe confuzia, uşor de făcut de către profani şi cu abilitate întreţinută, între sensul medieval al termenului **natio** (naţiune politică, clasă privilegiată, castă conducătoare) şi cel modern de naţiune în sens etnic, teritorial şi cultural.

minoritate, nu au putut şterge nici specificul etnic al voievodatului, nici instituţiile, nici tradiţiile româneşti, nici *„dreptul românesc"*, nici tradiţionala orientare a Ţării Ardealului, care continua să fie un **regnum** separat de Ungaria, şi orientat firesc spre Ţările româneşti extracarpatice. ***„Pentru cea mai mare parte a transilvănenilor*** - avea să recunoască, după aproape trei secole de la întemeierea *„mesei cu trei picioare"* (**Unio Trium Nationum**), cronicarul secui Mihail Cserei - ***Ungaria era o ţară străină de care trebuiau să se apere ca de oricare alta"***[17]. Pe plan militar, voievodul continua să păstreze prerogativele mobilizării la *„oastea cea mare"* a populaţiei româneşti majoritare, lui subordonându-i-se şi forţele nobilimii ungureşti, ale secuilor şi ale oraşelor care nu aveau statutul de oraşe *„regale"*. Această realitate este dovedită de caracterizarea, sub aspect etnic, făcută de contemporani oastei voievodului Iancu de Hunedoara, care apare în documente ca *„armată valahă"* sau *„aşa-numiţii viteji, oastea Ardealului"* şi de informaţiile lui Marc- Antonio Bonfini privind mobilizarea generală din 1442[18].

Dacă nobilii unguri nu au reuşit să distrugă cu totul ancestralele legături dintre obştea ţărănească autohtonă şi pământul său, legături care precizau statutul ţăranului în domeniul militar, cu atât mai mult nu au reuşit să o facă boierii din *„ţările"* autonome în cadrul voievodatului sau cei din principatele extracarpatice unde vor rămâne, cu toate abuzurile, simpli uzufructari. Şi aceasta deoarece *„domnul"* şi-a apărat calitatea de *„singur stăpânitor"*, utilizând trei eficace instrumente de control oferite de dreptul cutumiar: 1) **darea calului** - obiceiul ca la orice schimbare de domnie boierii să-şi răscumpere dreptul de a percepe, în contul slujbei lor, o parte din impozitul datorat statului de obştile repartizate lor, de la noul proprietar (domnul nou ales); 2) **procedura în caz de desherenţă** (lipsa de urmaşi pe linie bărbătească, deci potenţiali luptători) când toate drepturile asupra

„moşiei" (**dominium utile** - obştile repartizate) reveneau proprietarului unic - domnul, care dispunea de ele miluind alţi slujbaşi; 3) **pedeapsa în caz de hiclenie** (trădare) când, pe lângă pedeapsa capitală aplicată trădătorului, înceta orice drept de uzufruct al urmaşilor săi*. Această realitate îi permitea domnului, în calitate de cap al oştirii, să-şi asigure controlul asupra întregului potenţial militar al Ţării şi să se limiteze statutul boierilor la acela de funcţionar local şi comandant teritorial subordonat. La dispoziţia sa se află în permanenţă nucleul de profesionişti ai *„oastei celei mari"*, numit în acte *„curte"* sau *„oaste"*. Aceste efective de pace, permanente sau semipermanente (cu serviciu prin rotaţie) numărau în fiecare dintre cele trei Ţări Române, funcţie de situaţia demografică şi evoluţia teritorială a statului, între 8 000 şi 12 000 de luptători boieri (nobili în Transilvania), ţărani liberi cu obligaţii militare (satele de graniţă sau obştile din *„ţările"* autonome organizate

* Situaţia începe să se schimbe **de facto** abia în secolul XVI, când, urmare a marilor descoperiri geografice, spaţiul românesc devine în răsăritul continentului placă turnantă a comerţului de tranzit la mare distanţă, fapt care stimulează creşterea producţiei cerealiere, animaliere şi de materii prime pentru piaţă, având drept scop acumularea de capital comercial, investit mai puţin în manufacturi, mai mult în cumpărări de terenuri, funcţii şi în jocul politic. În goana după producţia-marfă, boierii încep acum să eludeze frecvent legea, pătrunzând, în scopul acaparării de loturi, în interiorul obştii repartizate, prin *„înfrăţire"* cu unul dintre membri, subminând-o din interior, scoţând terenurile productive din indiviziune. Odată cu loturile cumpără (răscumpără) şi obligaţiile obştei faţă de domnie, relaţia **obşte-domn** fiind înlocuită de aceea **boier-domn**, creându-se premisele, în urma transferului drepturilor ancestrale ale obştii către boier, uzurpării de către acesta şi a drepturilor domniei (concedate la începutul organizării societăţii de către obşte voievodului-duce şi preluate ulterior de marele voievod sau domnul). Astfel, în secolele XVII - XVIII, prin uzurpare, începe să se creeze proprietatea privată asupra pământului, uzurparea fiind consfinţită iniţial prin legile de „eliberare cu capul" ale lui Constantin Mavrocordat (1746 Ţara Românească, 1749 Moldova) şi definitiv statuată prin Regulamentele organice impuse de ruşi în anii 1830-1831.

militar în toate cele trei state şi secuii în Transilvania) şi angajaţi cu soldă (joldunari sau lefegii).

Structural, „oastea" cuprindea: 1) **garda domnului** (1 000 - 3 000 luptători) sau, în Transilvania a voievodului (1 000 de luptători), formată din *„copiii de casă"* şi mercenarii constituiţi în steaguri (în Transilvania - **banderium**); 2) **corpurile teritoriale** de oaste, concentrate în localităţile de garnizoană din comitate (Transilvania şi Partium), districte (Banat), scaune (în Secuime şi Universitatea săsească), judeţe (Ţara Românească) şi ţinuturi (Moldova), structurate pe pâlcuri, căpitănii şi cete sub comanda boierilor (nobililor) aflaţi în dregătorii centrale (boierii de sfat) sau locale; 3) **garnizoanele cetăţilor** şi oraşelor-cetăţi alcătuite din mercenari şi orăşeni organizaţi pe bresle (isnafuri), potrivit specificului *„armei"* sau meseriei şi din ţărani cu obligaţii militare care asigurau serviciul prin rotaţie; 4) **forţele de asigurare a frontierelor** (*„cetele de margine"*), depinzând de căpeteniile sau garnizoanele cetăţilor de margine, formate din obştile de margine (ale *„ţărilor"* sau *„codrilor"* gen Făgăraş, Tigheci, Lăpuşna etc.), satele de grăniceri numiţi şi plăieşi (Moldova) sau **străjeri** (Ţara Românească) şi, în Transilvania, secuii în totalitate, având ca unitate de bază **decuria**; 5) **în campanii se adăugau, în Transilvania**, ca element forte ***„insurecţia nobiliară"*** (nobilii cu cetele sau lănciile lor), iar **în Moldova şi Ţara Românească, cetele boiereşti**, de mai mică importanţă, formate din boieri fără dregătorii pe moment, cu rudele sau *„neamurile"* şi slugile lor.

În clipe de maximă primejdie, sub steagurile marilor dregători, comiţilor şi căpitanilor sau comandanţilor garnizoanelor de cetate, era mobilizată, pe principiul teritorial* rezerva. Aceasta era formată din totalitatea bărbaţilor valizi, împărţindu-se, după criteriul principalei activităţi şi al locului de reşedinţă în două

categorii: 1) gloatele (obştile ţărăneşti în frunte cu cnezii şi voievozii, juzii sau vătămanii lor) în Ţara Moldovei, Ţara Românească şi *„ţările"* autonome din Banat şi Transilvania şi 2) steagurile breslelor meşteşugăreşti urbane cu obligaţii de asigurare a garnizoanei de cetate (prin serviciu în rotaţie sau plata mercenarilor) şi participare efectivă pe câmpul de luptă la solicitarea domnului (voievodului).

Întreg ansamblul, oastea permanentă şi rezerva, având un comandant alcătuit din domn (voievod) şi principalii săi dregători de sfat (dietă) cu atribuţii mixte, militare şi civile (administrativ-judecătoreşti) s-a numit aşadar, în limba documentelor şi cronicilor medievale româneşti *„oastea cea mare"*.

Ca genuri de armă*, în oştile române medievale erau prezente cavaleria, infanteria (pedestrimea) şi, de la sfârşitul veacului XIV, artileria. Campaniile lui Iancu de Hunedoara îndeosebi aceea pentru degajarea liniei Dunării, din 1445, atestă şi existenţa flotei militare. În privinţa raportului inter-arme, favorabil pe câmpul de luptă pedestrimii şi aflat în permanentă evoluţie în consens cu dezvoltarea tehnicii (armamentului) şi artei militare, se impune însă o constatare. Deplasarea spre locul bătăliei (unde gloata se pedestrea) făcându-se călare, se crea

* Administrativ, pe unităţi corespunzând vechilor formaţiuni statale româneşti, teritoriul celor trei state era împărţit în **judeţe** care înglobau *„ţările"* (ex. Loviştea) cu oarecare autonomie (în Ţara Românească), **ţinuturi** care includeau *„pcoalele"*, *„câmpurile"*, *„codrii"* sau *„ţările"* (ex. Câmpulung, Vrancea, Orhei, Tigheci, Lăpuşna etc.) care-şi păstraseră organizarea socio-economică specifică aproape intactă (în Ţara Moldovei), **comitate** (în Partium şi Transilvania), **districte** (în Banat), **scaune** (în Secuime şi mediul săsesc) suprapuse de către regalitea ungară vechilor cnezate, voievodate şi *„ţări"* româneşti. Fapt specific Transilvaniei, alături de secuime, cu obligaţii militare aparte, în afara instituţiei comitatense se situau **oraşele regale** cu domeniile lor şi ***„ţările"* româneşti** rămase autonome, exemplul cel mai concludent fiind Ţara (ducatul) Făgăraşului (Oltului).

impresia că accentul în organica oastei era pus de domnii români pe călărime. Această impresie era întărită de raidurile executate de pâlcuri de călărime în teritoriul inamic, la începutul campaniilor române şi de acţiunile permanente de hărţuire întreprinse cu ajutorul aceloraşi unităţi asupra inamicului pătruns pe teritoriul propriu, până la locul stabilit pentru atacul decisiv. Apoi, în caz de victorie, urmărirea, ca preludiu al trecerii la contraofensivă, se executa în mod firesc tot de către călărime, ca pretutindeni în Lumea Veche, la acea dată.

În privinţa specializării, aceasta se produce treptat şi se diversifică în cadrul categoriilor sociale cu atribuţii militare permanente, fapt ilustrat de terminologie. Iniţial, la începuturile statului, luptătorii, oameni liberi direct dependenţi, ca indivizi sau obşte, de domnie, care le întărea drepturile de posesiune, s-au numit generic **viteji, voinici** sau **iunaţi**. În veacul XV, primul termen se menţine doar în Maramureş şi, îndeosebi, în Moldova, pentru categoriile sociale ale răzeşilor şi micilor boieri, apropiindu-se ca semnificaţie de cel apusean de **cavaler**, cel de-al doilea este folosit mai mult ca atribut (*„viteji voinici"*) sau desemnează în Ţara Românească, sub influenţa turcească, luptătorii auxiliari (serviciile) ori mercenarii sud-dunăreni, iar **iunat** ajunge să desemneze militarul specializat care se angajează să slujească în corpurile oştii permanente pentru **jold** (soldă) sau **miluire**. Datorat lipsei de bani lichizi, echivocul sistemului de plată al serviciilor sale (şi **jold** şi **miluire**) este specific epocii lui Vlad Ţepeş şi îl vom analiza la locul cuvenit. Iunaţii, miluiţi cu dreptul de a strânge, în contul plăţii, impozite, de a întemeia aşezări în teritoriile pustii acordate direct lor ca *„ocină"* cu *„ohabă"* (scutire de impozite) şi răsplătiţi cu bani doar pe durata campaniilor, se vor apropia treptat de categoria curtenilor mărunţi, alcătuind însă, de la sfârşitul secolului XVI, o categorie

aparte, aceea a slujitorilor, arondaţi curţilor domneşti locale şi deci, fixaţi teritorial. În plan militar, dar şi social, **curtea** ajunge să cuprindă toate categoriile suprastructurii, generic numite *„slugile"* domniei - de la înalţii dregători cu funcţii în stat, coborând pe scara ierarhică a breslelor dregătoreşti până la slujbaşii mărunţi (vistierniceii, păhărniceii, şătrăreii etc.) şi **boierii mazili** (foşti dregători) cu slugile lor, trăind ca urmare a **miluirii** pentru serviciile prestate de ei şi de înaintaşi. Pe măsură însă ce domnia ajunge să dispună de fonduri băneşti (rezultate din vămi şi comerţ), poate să plătească serviciile militare cu **jold**, categoria joldunarilor (oştenilor în leafă) ajungând să crească în rândul efectivelor la pace, treptat, în secolul XVI, în dauna curtenilor. Un sistem de plată (răsplată) deosebit se instituie din secolul XV, odată cu apariţia **hânsarilor**[19]. Corpuri speciale de călărime uşoară, de cercetare- diversiune, asemănătoare akîngiilor otomani, hânsarii, peste facilităţile (scutiri de impozite) acordate şi cadourile (bani şi îmbrăcăminte) pe timp de pace, erau răsplătiţi în campanii cu o cotă-parte din prăzile de război.

Organizarea oastei fiind teritorială, fiecărei unităţi administrative (judeţ, ţinut, comitat, district, scaun) îi corespundea o formaţiune militară de o anumită valoare, pentru efectivele permanente, variabilă în funcţie de mărimea, potenţialul economic şi uman supus recrutării în unitatea administrativă respectivă; cea mai veche unitate de luptă atestată documentar, comună celor Trei Ţări române, a fost **steagul**[20] (banderiul între 250 - 1 000 de luptători). Tot variabilă ca mărime, ca unitate tactică, subzistă **ceata** (lat. **coetus**; secuii aveau **centurii**, împărţite în **decurii**). Ca mare unitate, cu valoare de corp de oaste, putând acţiona independent la nivel *„operativ-tactic"* era **pâlcul**, iar cu semnificaţia actuală de armată, ca subdiviziuni ale forţelor armate ale Ţării, existau sub comanda pricipalilor locţiitori ai domnului

(voievodului) oştile provinciale. În Ţara Românească a Mehedinţilor, a băniei Craiovei şi a Buzăului, în Moldova a *„Ţării de Sus"* şi *„de Jos"*, în Transilvania, oastea secuilor, a Maramureşului sau a banatului Timişoarei, comandate de bani, vornici şi, respectiv, câte un **comes**. Deducem în acest context că, specializări militare apar şi în rândul înalţilor dregători cu funcţii administrativ- judecătoreşti şi politice complexe care, în timp de război, devin comandanţi de oaste, oşti sau arme.

II.3 Recrutarea, alarmarea, mobilizarea parţială şi generală

hemarea în campanie a categoriilor specializate sau cu obligaţii precumpănitor militare faţă de stat se făcea pe steaguri şi pe *„circumscripţii de mobilizare"* în care, teritorial, se alcătuiau corpurile de oaste care se deplasau spre tabăra (**beleag**) sau locul de adunare stabilit. În paralel, *„ofiţeri recrutori"* dădeau *„sfară în ţară"* sau în ţările româneşti vecine, făcând *„strigări"*, în sate şi oraşe, *„trăgând la oaste"* pe cei ce voiau să se înroleze *„în jold"*. Plata pentru joldunari era în oştile române, în prima jumătate a secolului XV, potrivit mărturiei împăratului-rege Sigismund I de Luxemburg (rege al Ungariei 1387 - 1437, împărat romano-german 1410 - 1437) de 1 hyperper pe zi pentru 1 călăreţ sau pentru 3 pedestraşi[21].

Mobilizarea rezervei (*„chemarea sub steag"*, *„chemarea ţării"*) cădea în sarcina *„comandanţilor mărunţi"*, de cete, de tipul hotnogului, aflaţi în subordinea pârcălabilor (căpitanilor) din judeţe, ţinuturi, comitate, districte, scaune sau a pârcălabilor

(căpitani sau portari) care comandau garnizoanele cetăților. Ea putea fi **parțială,** vizând toți locuitorii apți de luptă din regiunea direct amenințată, sau **generală** și se făcea ca urmare a alarmării, declanșată la graniță, prin aprinderea de focuri semnal[22] și dangăte de clopote și era executată de serviciul de ștafete (la secui călăreți care purtau prin sate o sabie însângerată) care dădeau *„sfara în țară"*.

Decurgând din datoria tuturor de a participa la *„oastea cea mare"*, efectivele Țărilor Române erau considerate uriașe pentru Europa medievală, fapt ce a determinat intrarea lor, în contextul amenințării otomane, în calculul marii politici internaționale. Astfel, elaborând în 1430 un nou plan de campanie pentru contracararea amenințării otomane la Dunărea de Jos, același Sigismund de Luxemburg miza pe efectivele permanente ale românilor, apreciate la 8 000 - 12 000 luptători în fiecare stat, cele generale putând urca la 30 000 - 40 000 pentru ca, un secol mai târziu să poată atinge 70 000 - 80 000[23].

II.4. Înzestrarea și instruirea

Dacă gestele maghiare menționaseră că în secolul X luptătorii ducatelor românești *„alte arme nu aveau decât arcuri și săgeți"*[24], am văzut că arheologia și terminologia prelatină și latină a armamentului și echipamentului (custură, muscă, ghioagă, paloș, arc, spadă, măciucă, fuști, scut ș. a.) atestă că, dimpotrivă, românii utilizau întreaga gamă a armelor ofensive și defensive cunoscute în Europa epocii respective, alături de uneltele utilizate ca arme. Iar pe măsura adâncirii

procesului de edificare statală, interesul pentru procurarea armamentului perfecţionat şi instruirea în mânuirea lui a crescut, relevant fiind amintitul demers din 1377 al domnului muntean Radu I la Veneţia de a i se asigura 10 000 de armuri pentru a-şi echipa ostaşii complet *„din cap până-n picioare... în fier"*[25].

Cele mai răspândite arme, în perioada de glorie a *„oştirii celei mari"* erau spadele, pumnalele, lăncile, săbiile, sulițele, topoarele de luptă, ghioagele şi, în mod evident, arcurile cu săgeţi, de formă simplă, lungi de 1,5 - 2m, sau acoladată (arcuri *„scitice"* sau *„tătăreşti"*). Săgeţile aveau tub de prindere sau peduncul, profilele lor variind, pe epoci, în limitele unor serii tipologice şi, deseori, erau otrăvite[26]. Eficacitatea şi larga răspândire a acestei arme a determinat extinderea categoriei de pedestraşi specializaţi a **arcaşilor** sau **săgetaşilor**[27], care-şi trimiteau săgeţile la peste 200 m cu o cadenţă de tragere de 12 pe minut, obligaţi fiind să aibe permanent asupra lor, două *„cucure"* cu câte 12 săgeţi.

Alături de arc, se răspândeşte, în a doua jumătate a secolului XIV, ca armament de cetate, *„balista"* (atestată la asedierea *„castelelor"* nobiliare de către mongoli şi români încă la 1241) şi, ca armă individuală, **arbaleta**, atestată în dotarea garnizoanei cetăţii Bran[28]. Arbalete celebre în epocă au fost cele ale lui Iancu de Hunedoara (păstrată la Muzeul Naţional de Istorie) şi Ştefan cel Mare (amintită de Ion Neculce).

Pentru lupta de aproape erau folosite **săbiile** drepte şi curbe şi **spada** ***„a la facione valachesca"***[29], toate putând fi ***„ferecate"***[30] (împodobite cu aur şi argint) sau ***„proaste"*** (simple) şi spade de tip occidental, romanice, ca cele descoperite la Grid, Haţeg şi la *„Horodiştea"* pe Siret.

Alături de **securi** speciale **de luptă** (**haches d'armes**) se folosesc cu succes de către *„gloate"* topoarele şi coasele, ultimele

fiind deosebit de eficace împotriva cavaleriei grele polone în bătălia de la Codrii Crasnei. Pe scară largă, datorită campaniilor antiotomane ale lui Iancu de Hunedoara, sunt utilizate **halebardele** (pentru împuns, agăţat şi tăiat) şi **lăncile**, dar preferinţele oştenilor români se îndreaptă spre ***„sulițele vătămătoare"***[31] şi **semisulițe** (cu un vârf drept şi ascuţit şi altul încovoiat), spre **ghioage, buzdugane, biciuri de luptă** şi **prăştii**.

Atelierele transilvănene (Braşov, Sibiu, Făgăraş, Bistriţa) produc **armuri cu colerétă**[32] (umeri stil *„epaules de moutons"*), **cămăşi de zale** *„a graine d'orge"* sau simple, **platoşe, căşti tip barbut**, deschise şi căşti închise, cu vizieră, tip *„tête de crapaud"*, **coifuri** cu tui fix pe calotă, **paveze** şi **scuturi**.

O adevărată revoluţie o produc în domeniul tacticii fabricarea, după 1372, în Transilvania[33] şi **larga răspândire a armelor de foc portabile** (**scopeta**, *„pixidem manualem"*) şi **bombardele** (*„puştile"*) grele (**archebuze**), uşoare (**culevrine**) şi manuale (**plumbatae**). Prezentate pe larg de **Codex Latinus Parisinus** la cumpăna secolelor XIV - XV, perfecţionându-se rapid, ele vor duce la **apariţia artileriei ca armă** şi la apariţia unor categorii speciale de pedestrime. Iancu de Hunedoara utilizează în campanii 30 de bombarde mari, şi 120 de bombarde mici antiinfanterie, purtate pe căruţe. Vlad Dracul, tatăl lui Vlad Ţepeş, achiziţionează numai în 1443 de la Braşov *„100 de puşti uşoare"*[34], iar în 1445 bombarde de cetate. Arheologia şi izvoarele documentare atestă apariţia artileriei de cetate în perioada 1445 - 1454 şi la Giurgiu, Bârlad, Cetatea Albă şi Suceava[35], după moda cetăţilor transilvane şi, fapt semnificativ, tunul ***şahi*** utilizat de Mehmed II Fatih la spargerea zidurilor Constantinopolului, fusese fabricat de *„dacul"* (românul transilvănean) Urban.

Înzestrarea oştilor române se afla astfel la nivelul oştilor medievale europene. Dacă serviciul logistic era încă la începuturi, deşi în campaniile lungi nu lipseau **carele de provizii** (proviantwagen)[36] echipamentul şi proviantul şi-l asigurau în primul rând luptătorii încă de la plecarea de acasă, transportul nefiind o problemă, întrucât *„cel mai sărac dintre ei are un cal pentru război şi paradă"*[37]. Adusă de acasă, merindea era purtată deci la oblâncul şeii şi, pentru campaniile de lungă durată, în carele puse la dispoziţie de obşti, cu personalul auxiliar necesar în contul obligaţiilor speciale de război. Cea mai mare parte a ei era însă obţinută prin **rechiziţii** forţate în teritoriu.

Servicii deosebite s-au constituit pe lângă parcurile de **artilerie** şi **flotă** (dulgheri, tâmplari, fierari, zidari, croitori etc.) pe măsură ce acestea s-au dezvoltat, bombardele diversificându-se şi sporind numeric, iar navele evoluând de la simplele monoxyle amintite de Walerand de Wawrin pe Dunăre în 1445[38] la **naviculae**-le lui Iancu de Hunedoara (1456) **galerele** lui Vlad Ţepeş (1462) şi **pânzarul** lui Ştefan cel Mare (1484).

Deosebit de importante pentru cunoaşterea datelor despre inamic, funcţie de care erau elaborate planurile proprii de campanie, au fost **serviciile de informaţii**, cu agenţi strecuraţi şi informatori voluntari, îndeosebi *„în Turcia şi ţinuturile şi locurile ce ţin de ea"*[39].

Cunoaşterea armamentului propriu şi străin, a comenzilor, acumularea unor deprinderi elementare de **deplasare şi mascare în teren**, în aplicarea unor procedee tactice, constituiau parte integrantă a educaţiei primite de tânăr în familie şi obşte. Dotarea cu armament modern, alb şi îndeosebi de foc la nivelul oştirii celei mari ca şi instruirea în mânuirea sa, presupuneau însă o cheltuială imensă, pe care statul nu o putea suporta. De aceea, domnii (voievozii) au căutat să doteze şi să instruiască, angajând

îndeosebi pentru parcul de artilerie experţi străini, în primul rând efectivele permanente, apoi cele semipermanente, lărgite pe măsură ce capturile de război sau achiziţie o permiteau, cu anumite categorii din cadrul rezervei. Astfel, cu toate eforturile, oastea lui Iancu de Hunedoara îşi păstrează la asediul Belgradului (1456) caracterul ţărănesc, *„abia a treia parte"* a sa fiind *„instruită în armele militare, ceilalţi purtau coase şi praştii"*[40]. Ceea ce nu înseamnă însă că voievodul nu s-a străduit şi *„pe cât a putut i-a pregătit pentru luptă"*[41]. Proporţia între oştenii profesionişti şi gloată va fi şi mai defavorabilă lui Ştefan cel Mare (cca. 1/4); în cadrul *„oastei celei mari"* de 40 000 de luptători[42], cu care a înfruntat oastea cuceritorului Constantinopolului, Mehmed II Fatih, *„cea mai mare parte erau ţărani"*[43], pe care însă, ce este drept, se străduise, potrivit lui Jan Dlugosz, să-i înveţe *„să vegheze la apărarea ţării"*[44].

În vederea verificării instruirii efectivelor permanente şi a deprinderii rezervei cu armamentul modern, în măsura posibilului, oştile erau mobilizate periodic, pe zone, pentru desfăşurarea *„la tabără"* a *„lustraţiilor"* (*„căutărilor"*) sau **inspecţiilor**. Cu ocazia unor sărbători religioase (hramuri, nedei etc.) sau sfinţiri de biserici şi mânăstiri se executau apoi şi **întreceri** sau **jocuri ostăşeşti** (halcá, hânca etc.)[45], iar pentru instrucţia generală, în vederea cooperării între arme şi unităţi, domnia instituise anual **două treceri în revistă la date fixe** (23 aprilie şi 26 octombrie). Totodată, populaţia neluptătoare era pregătită să evacueze în caz de forţă majoră aşezările, să ducă în munţi sau în păduri, la adăpost, femeile, copiii şi toate bunurile ce puteau fi salvate, după cum observa Walerand de Wawrin[46] pentru campania din 1445 şi să distrugă toate proviziile şi materialele *„strategice"* care-i puteau fi de folos invadatorului.

II.5. Amenajarea teritoriului pentru apărare

fârşitul secolului XIV şi începutul celui de-al XV-lea au înregistrat o puternică lovitură dată în primul rând Ţării Româneşti prin pierderea cetăţilor dunărene, devenite kazale otomane (Turnu, Giurgiu, Silistra, Hârşova etc.) şi distrugerea aşezărilor fortificate din câmpie (Frumoasa, Coconi, Frăteşti etc.) de către raziile akîngiilor. În compensaţie, se fac lucrări de fortificare, cu noi ziduri de incintă a curţilor domneşti de la Bucureşti, Târgşor, Târgovişte.

Cetăţile îşi păstrează, în ansamblul teritoriului, caracterul de sistem sprijinit pe arcul carpatic şi pe celelalte frontiere naturale - Tisa, Nistru, Dunărea maritimă. Dezvoltarea artileriei impune însă, concomitent cu lucrările de fortificare a oraşelor, regândirea arhitectonicii, locul incintelor restrânse şi al zidurilor şi turnurilor înalte începând să-l ia incintele mari, împrejmuite cu ziduri groase, colţuri rotunjite şi bastioane semicirculare. Astfel, noul zid de incintă al cetăţii Severinului, ridicat după 1419, are la bază o grosime de peste 4 m şi o înălţime de 8 m. Pe Nistru sunt ridicate după 1400 marile incinte cu ziduri groase de piatră de la Hotin, Orhei, Soroca, apoi, spre sfârşitul secolului, Tighina. Cetatea Albă suferă două refaceri, incumbând înălţarea a noi ziduri de incintă, cu colţuri rotunjite, în 1454 şi 1479, an când Ştefan cel Mare ridica pe malul stâng al braţului Chilia, ca pandant al vechii cetăţi, Chilia Nouă. În interior, tot el ridică în 1466, pe Siret, Cetatea Nouă de la Roman, cu ziduri groase de 4 m, protejate de un şanţ de apărare lat de 9 - 13 m şi adânc de 4 m, consolidează până în 1476 Neamţul şi înconjoară principalele

oraşe de reşedinţă cu şanţuri, valuri de pământ şi palisade. Concluzionând, Miron Costin nota: *„Toate cetăţile acestea erau la început mai mici şi aveau numai partea din mijloc ca nişte turnuri, zidite de jur împrejur le-au făcut domnii / ... / cele mai multe ziduri au fost făcute de vestitul domn, bătrânul Ştefan Vodă*[47].

În Ardeal sunt refăcute vechile cetăţi româneşti Ardud, Chioar şi Hunedoara, iar în 1405, fortificate în baza hotărârii regale sau refortificate principalele oraşe din interior (Sibiu, Braşov, Mediaş, Bistriţa, Sighişoara etc.). Ample fortificaţii ridică la Timişoara şi în aproape toate localităţile bănăţene Pippo Spano.

Între noile ziduri de incintă şi cele vechi distanţele variază de la 10 la 20 m (ex. Deva şi Şoimuş). Crenelurile cedează locul ferestrelor de tragere (fante) din zid, înguste spre interior, pentru a proteja puşcaşii şi largi spre ambrazuri (platforma de tragere). Pe partea exterioară a zidurilor apar **mâchicoulis** un fel de balcoane susţinute de console prin podeaua cărora erau aruncate asupra asaltatorilor materii inflamabile. În faţa cetăţilor apar **turnuri care închid căile de acces**. Obştile îşi ridică şi ele adevărate cetăţi de refugiu, din piatră (Râşnov, Saschiz, Câlnic, Slimnic etc.), bisericile şi mânăstirile se fortifică, înconjurându-se cu incinte ovoidale, înălţând spre zidurile edificiilor etaje şi turnuri de apărare (Homorod, Apold, Brădeni, Moşna, Rupea, Prejmer, Saroş, Şoimuş etc.).

În acest mod, cu sisteme de cetăţi, oraşe, sate şi mânăstiri fortificate, sprijinite pe lanţul carpatic, supraveghind Câmpia Tisei, a Dunării şi Nistrul, cu oşti permanente, totalizând la un loc 35 - 40 000 de luptători bine înzestraţi şi instruiţi, cu posibilitatea de a realiza împreună, prin mobilizarea generală, efective comparabile cu ale otomanilor, (175 000 - 250 000 de luptători), Ţările Române au fost capabile, până în epoca lui Vlad Ţepeş, să-şi păstreze statutul de-sine-stătător şi, în pofida unor pierderi

teritoriale minore, să pregătească, în contextul respingerii agresiunii polone, ungare şi otomano-tătare, contextul trecerii la realizarea **manu militari** a unităţii politice **in integrum** în sistem medieval, al relaţiei feudalo-vasalice la început, apoi în sens modern, în secolul al XVI-lea.

NOTE:

1 *„Gelou quidam Blachus", „ubi Gelou ducem Blachorum dominum tenebat"*, vezi **Anonymi Bele Regis Notarii Gesta Hungarorum**, în *„Fontes Historiae Daco-Romanorum"* (I.I.R.), ed. G. Popa-Lisseanu, fasc. I, Bucureşti, 1934, p. 94, 96.

2 Vezi pe larg despre rezistenţa opusă de ei maghiarilor, le Commandant Mircea Dogaru, **Le rôle de la montagne dans la perpetuation du peuple roumain, dans la formation de sa pensée et de son art militaire au Moyen Age**, în ***„La guerre et la montagne dans l'histoire des Roumains"***, Bucarest, 1991, p. 86-88; Idem, **Res gestae regnum et voyevodarum (I)**, în *„Cetatea Bihariei"*, nr. 2, an I/1992, p. 8-9; Idem, **Armata şi societatea în procesul formării statelor feudale româneşti, Cristalizarea structurilor de oaste de tip medieval clasic în spaţiul românesc (secolele VIII - XIV)**, în *„Istoria militară a românilor"*, I, Bucureşti, 1992, p. 82-86; Idem, **De la Esculeu la Alba Iulia. Un mileniu de istorie românească în cronistica şi istoriografia ungaro-germană**, Bucureşti, 1993, p. 25-28, 34.

3 **Chronicum Pictum Vindobonense**, în ***„Fontes Historiae Daco-Romanorum"***, (I.I.R.), ed. G. Popa-Lisseanu, fasc. XI, Bucureşti, 1937, p. 21-22. Pe larg, Mircea Dogaru, **Res gestae regnum et voyevodarum (II)**, în Cetatea Bihariei, nr. 3, an I, 1992, p. 4.

4 Vezi, M. Dogaru, **op. cit.**, p. 4, 12; Idem, **Armata şi societatea în procesul formării statelor feudale româneşti ...**, în loc. cit., p. 89-91.

5 Idem, **Le rôle de la montagne dans la perpetuation du peuple roumain ...**, în **loc. cit.**, p. 92-93; cf. George Mumu, **Studii istorice privitoare la trecutul românilor de peste Dunăre**, ed. N. Tanaşoca, Bucureşti, 1984, p. 105, 163.

6 Vezi M. Dogaru, **op. cit.**, p. 93-98.

7 **Fontes Historiae Daco-Romanorum**, vol III, Bucureşti, 1975, p. 449 /Pachymeres/.

8 Hurmuzaki, I, p. 265-266 /Guillaume de Rubruck/, cf. FDHR, vol. III, p. 495 /Ioannes Cantacuzenvs/; t. IV, Bucureşti, 1982, p. 167 /Cronica Moreei/.

9 Vezi M. Dogaru, **Armata şi societatea în procesul formării statelor feudale româneşti**, în **loc. cit.**, p. 92-94.

10 Vezi **Legenda Sancti Gerhardi episcopi**, în **Scriptores Rerum Hungaricarum**, II, ed. Szentpetery, Budapest, 1938, p. 489-492.

11 **Documenta Romaniae Historica**, D, vol. I, Bucureşti, 1977, p. 25-26.

12 Vezi Sergiu Iosipescu, ***Balica, Dobrotiţă, Ioancu***, Bucureşti, 1985, p. 168-171.

13 Este de remarcat faptul că, din cei 53 de ani şi 9 luni cât totalizează concentrarea *„oştilor celor mari"* succesiv sau concomitent în Ţările Române, în perioada 1351-1552, împotriva genovezilor, teutonilor, ungurilor, polonilor, otomano-tătarilor, sau Habsburgilor, aproape trei ani ele s-au aflat sub comanda unică a unuia dintre voievozi, secondat de ceilalţi, doi. (vezi Senior-Lieutnant Mircea Dogaru, **Some Sequences from the Romanian People's Struggle for Independence and Unity in the Middle Age**, în *„The Entire people's Struggle-Special Issue"*, Bucureşti, 1986, p. 44-48.

14 Manole Neagoe, **Problema centralizării statelor feudale româneşti Moldova şi Ţara Românească**, Craiova, 1977, p. 60.

15 **DRH, B, Ţara Românească**, vol I, Bucureşti, 1966, p. 18.

16 M. Dogaru, **op. cit.**, p. 32.

17 Apud N. Stoicescu, **Unitatea românilor în evul mediu**, Bucureşti, 1983, p. 27.

18 **Monumenta medii aevii historica res gestae Poloniae illustrantia**, vol. XII, Cracovia, 1891, p. 469; FHDR, vol. IV, Bucureşti, 1982, p. 497. În anul 1442 primejdia fiind deosebit de gravă, Iancu de Hunedoara, *„a trimis în toate părţile Transilvaniei curieri, purtând în semn de primejdie o sabie însângerată; a adunat astfel oştaşi din sate şi oraşe, a poruncit secuilor să ia armele şi tuturora, săteni şi orăşeni, le-a impus prin decret public să slujească în oaste spre mântuirea comună"*. (A. Bonfini, **Historia Pannonica sive Rerum Hungaricarum decades IV et dimidia ...** Coloniae, 1690, p. 317.

19 Vezi **Cronicile slavo-române din secolele XV-XVI publicate de Ioan Bogdan**, ed. P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1953, p. 18.

20 Vezi DRH, D, vol. I, p. 94; cf. DRH, A, vol. I, Bucureşti, 1975, p. 157.

21 Diploma din 5 noiembrie 1426; vezi DRH, D, I, p. 242.

22 Vezi **Cronici turceşti privind ţările române. Extrase**, vol. I, **sec. XV - mijlocul secolului XVII**, volum întocmit de M. Guboglu şi M. A. Mehmet, Bucureşti, 1966, p. 36-37.

23 Vezi **Călători străini despre Ţările române**, vol. I, Bucureşti, 1968, p. 149, 199; Hurmuzaki, XV/1, p. 243; I/2, p. 568.

24 **Anonymi Bele Regis notarii Gesta Hungarorum**, în **Fontes Historiae Daco-Romanorum**, fasc. I, ed. G. Popa-Lisseanu, Bucureşti, 1934, p. 92, 96.
25 Apud Gh. Brătianu, **L'expedition de Louis I er de Hongrie contre le prince de Valachie Radu Ier Basarab en 1377**, în R.H.S.E.E., II (1925), p. 12.
26 DRH, D, vol. I, p. 155-157.
27 **Ibidem**, p. 203; Cf. Miron Costin, **Opere**, ed. P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, p.236.
28 DRH, D, vol I, p. 155-157.
29 Apud N. Iorga, **Acte şi fragmente cu privire la istoria românilor**, vol. IV, Bucureşti, 1987, p. 43.
30 I. Bogdan, **Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti şi Moldovei cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească**, I, Bucureşti, 1905, p. 298.
31 Vezi Gr. Ureche, **Letopiseţul Ţării Moldovei**, ed. P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, p. 88.
32 DRH, D, I, p. 155, 157.
33 Vezi Elena Roman, **Arme de foc portative, secolele XV-XVIII, Catalog**, Sibiu, 1981, p. 10.
34 DRH, D, vol. I, p. 296.
35 Vezi I. Bogdan, **Inscripţiile de la Cetatea Albă**, Bucureşti, 1900, p. 17; I. Ursu, **Ştefan cel Mare şi turcii**, Bucureşti, 1914, p. 79; **Călători străini despre ţările române**, vol. I, p. 138.
36 În 1443 Iancu de Hunedoara ar fi dispus de 400, iar în campania de la Varna de 800 (Vezi **Istoria militară a poporului român**, vol. II, 1986, p. 78).
37 Martin Bielski, **Kronika polska**, ed., G. I. Năstase, în CI, nr. 1/1925, p. 166.
38 **Călători străini despre ţările române**, vol. I, p. 86.
39 DRH, D, I, p. 302.
40 Apud Johannes Dubravius în **Rerum Bohemicarum antiqua scriptores aliquot insignes partem hactenus incognite**, ed. M. Freherius, Hanovriae, 1602, p. 239.
41 Ioan Turoczi, **Cronica Hungarorum**, ed. I. G. Schwandtner, t. I, Tymaviae, 1761, p. 230.
42 **Gentis Silesiae Annales Contexti ex antiquitate sacra et ex scriptis recentioribus a Joachimo Cureo Freistadiensi**, Witenbergae, 1571, p. 193.
43 J. Dlugosz, **Historia Polonica**, t. II, Lipsiae 1712, col. 526.
44 **Ibidem**, col. 345.
45 .Vezi **Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie**, Bucureşti, 1971, p. 281.

46 Apud N. Iorga, **Cronica lui Wawrin şi românii**, în B.C.I.R., VI, (1927), p. 63; cf: L. Chalcocondil. **Expuneri istorice**, ed. V. Grecu, Bucureşti, 1958, p. 64; **„Columna lui Traian"**, 1883, p. 36; **Călători străini despre ţările române**, vol I, p. 135, 142; **Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie**, ed. cit., p. 388.

47 Apud I. Bogdan, **Cronice inedite atingătoare de istoria românilor**, Bucureşti, 1895, p. 153.

CAPITOLUL III

DIN GÂNDIREA ŞI ARTA MILITARĂ A BASARABILOR ŞI MUŞATINILOR

III.1. Raportarea domniei şi a „ţării" la fenomenul război. Războiul de coaliţie

Abordând fenomenul război în evul mediu românesc, istoricii şi istoricii sau teoreticienii militari moderni şi contemporani s-au mulţumit, în general, să treacă în revistă campaniile domnilor români, desprinzând câteva concluzii de ordin strategic şi tactic, să analizeze pe baza urmelor palpabile, fortificaţiile şi, pe baza documentelor, structurarea organismului militar, insistând asupra concepţiei doctrinare privind datoria tuturor bărbaţilor valizi de a participa la *„oastea cea mare"*, în situaţii de excepţie. Raportul de forţe, în general defavorabil românilor, i-a condus la convingerea că războaiele evului mediu românesc ar fi fost exclusiv de apărare, toate principiile artei noastre militare subsumându-se scopului ***„de a învinge o putere mai mare cu o alta mai mică"***[1]. ***„Răsunătoarele izbânzi dobândite"*** de cele mai multe ori şi

„ingeniozitatea procedeelor întrebuinţate“ au condus la concluzia, realistă, că avem o istorie militară *„plină de originalitate şi învăţăminte“*[2]. Insuficienţa textelor scrise nu a permis însă analizarea filozofiei războiului la români în evul mediu clasic, ci doar lansarea, prin apelul la logică, a unor aprecieri de genul *„o gândire românească asupra războiului românesc trebuie să existe de vreme ce acest popor a rezolvat în decurs de veacuri atâtea situaţii militare grele şi a câştigat atâtea războaie“*[3].

Tot prin trecerea în revistă a evenimentelor istorice, colectivul de autori al volumului II al tratatului de *„Istoria militară a poporului român“*, din care am făcut şi noi parte, neavând nici timpul necesar, nici misiunea să aprofundeze, a simţit totuşi nevoia să aplice intuitiv câteva etichete gândirii militare medievale româneşti, caracterizând-o prin: *„continuitate şi originalitate“*, *„caracter realist“*, *„suplete şi adaptabilitate“*, *„activism“* şi *„dinamism“*. Se observau totodată *„folosirea terenului ca aliat în lupta împotriva invadatorilor“*, *„măiestria de a atrage adversarul în locuri înguste şi neprielnice desfăşurării forţelor lui superioare“*, importanţa *„factorului moral“*, şi *„doctrina înţeleaptă - al cărei scop suprem era apărarea libertăţii“*[4].

Noi înşine, tributari încă unei concepţii triumfaliste privind desfăşurarea cronologică a evenimentelor militare, exclusiv ca şir de victorii - *„aceeaşi izbândă repetată mereu, secol de secol, asupra celor care s-au perindat pe arena istoriei râvnind la stăpânirea spaţiului carpato-danubiano-pontic“*[5], am vorbit expeditiv despre faptul că *„Relatările călătorilor străini descriu armamentul aflat la nivelul european al epocii, modul în care se făcea pregătirea tinerilor pentru luptă, trecerile bianuale în revistă, calităţile şi defectele luptătorilor români instruiţi pe*

genuri de armă - călărime şi infanterie", iar ***„Corespondenţa dintre principii români sublinia închegarea în luptă a frontului unic, românesc"***[6].

Rezumând, se poate spune, aşadar, că, dacă există opinii şi referiri, o analiză aprofundată a analizei războiului la români, a gândirii militare medievale româneşti încă nu există. Această mare sinteză neconstituind obiectul prezentei lucrări şi efortul depăşindu-ne oricum posibilităţile, ne mulţumim şi noi să oferim câteva jaloane pentru o cercetare de viitor, jaloane care permit pe moment înţelegerea concepţiei despre război a domnului Vlad Ţepeş şi a epocii sale:

1. **războiul a fost înţeles în perioada formării şi afirmării statelor medievale româneşti, atât ca soluţia ultimă şi necesară a apărării independenţei (fapt ce presupunea organizarea defensivei strategice), cât şi ca soluţie a eliberării teritoriilor româneşti aflate sub ocupaţie străină** (ex. răscoala generalizată a românilor balcanici, cu sprijinul celor nord-dunăreni din anii 1185 - 1186) **şi continuării procesului de unificare politico-statală până la unirea în integrum** (fapt oglindit prin declanşarea unor puternice ofensive strategice).

2. **din momentul afirmării independenţei Ţării Româneşti (1330), caracterul ofensiv al războiului, subsumat programului politic** exprimat de titulatura domnilor munteni *„Io, mare voievod şi domn... singur stăpânitor... dăruit de Dumnezeu cu domnia... a toată Ţara Românilor"*, **devine precumpănitor până în anii 1388 - 1389 ai marii ofensive otomane vizând Dunărea.** În timp ce Transilvania, după 3 secole de luptă pentru independenţă îşi precizase statutul de **altum regnum** prin tratatul de la Seghedin, domnii munteni îşi extind autoritatea, din Valea Mostiştei spre răsărit, până la gurile Dunării (c. 1343 - 1370), eliberând *„părţile tătăreşti"*. În aceeaşi

perioadă, voievozii Ţării Moldovene declanşează lupta de eliberare a teritoriilor răsăritene de sub dominaţia tătară, proces încheiat în 1395. Spre Apus şi Nord, domnii munteni, revendicându-şi moştenirea, prin neîncetate lupte cu Ungaria, unesc Ţării Româneşti Ţara Severinului şi *„ţările Amlaşului şi Făgăraşului"* iar în sud, contestându-l pe Ivan Şişman, unifică teritoriul cuprins între Dunăre, râul Lom, Caliacra şi Marea Neagră, apoi, în faţa primejdiei otomane - Dobrogea. Succesele campaniilor lor ofensive au fost oglindite de titulatura lui Mircea cel Bătrân şi a fiului său Mihail, a căror moştenire Vlad Ţepeş se va strădui să o refacă: ***„Io ... , mare voievod şi domn, stăpânind şi domnind peste toată Ţara Muntenească şi a părţilor de peste munţi încă şi spre părţile tătăreşti şi herţeg al Amlaşului şi Făgăraşului şi domn al Banatului Severinului şi de amândouă părţile peste toată Podunavia, încă şi până la Marea cea Mare şi stăpânitor al cetăţii Drâstorului"***[7]. Începută în forţă, ultima etapă a procesului de unificare **in integrum** a întregii *„Romanii"*, declanşată de domnii munteni prin acţiuni diplomatice, aranjamente matrimoniale şi, îndeosebi, **manu militari**, a fost frântă de apariţia, ca nou adversar la Dunăre, a Imperiului otoman.

3. **războaiele de apărare** duse de unul sau altul dintre statele române **împotriva unui adversar cu potenţial militar comparabil**, cu Ungaria sau Polonia, au apelat doar la **forţele proprii**, suficiente pentru respingerea invadatorului (1330, Ţara Românească, 1395 - Moldova etc.).

4. **războaiele desfăşurate pentru eliberarea unor teritorii româneşti sau contracararea unui invadator puternic, superior ca efective şi dotare s-au transformat, fără excepţie, în războaie de coaliţie**. Astfel, în anii 1185 - 1186, când adversar a fost Imperiul bizantin, românii sud-dunăreni, sprijiniţi de cei

nord-dunăreni şi, ulterior (1210) chiar de transilvăneni, au luptat în alianţă cu bulgarii şi cumanii[8]; declanşată în anii 1343 - 1345, reconquista antităţară în răsărit, a fost susţinută de coaliţia munteano-moldo-transilvană sub egida regelui Ungariei[9]; coaliţiei ungaro-genoveze din anii 1368 - 1369 i s-a opus o coaliţie munteano- dobrogeană[10].

Apariţia Imperiului otoman la Dunăre găsea Ţara Românească, condusă de domnii asociaţi Dan I şi Mircea cel Bătrân[11], într-un conflict armat, vechi de peste două decenii, cu Ungaria, pentru Banatul Severinului şi în plin război cu ţarul bulgar Ivan Şişman, pentru posesiunile sudice. Ea **a avut drept consecinţe neaşteptate**, greu de înţeles de către o parte din contemporani, care continuau să vadă în Ungaria principalul adversar, atât **unificarea prin moştenire dinastică a Dobrogei**[12], **cât şi o completă schimbare a sistemului de alianţe**[13]. Din adversar, Şişman devine nu numai aliat, ci chiar protejat al lui Mircea cel Bătrân, iar cu duşmanul tradiţional, Ungaria, se încheie o alianţă antiotomană, care, cu întreruperi în timpul lui Iancu de Hunedoara şi Matia Corvin (1458 - 1490), va duce până la dispariţia Ungariei de pe harta Europei (1526). O alianţă nu numai cu un duşman tradiţional, dar şi cu un stat fundamental opus prin obiective politice şi **religia catolică** obiectivelor româneşti. Schisma bisericilor nu împiedică deci realizarea alianţelor politice, din 1396, anul participării lui Mircea cel Bătrân la campania de la Nicopol, Ţările Române devenind, pentru întregul ev mediu, vârful de lance al oricărei cruciade antiotomane iniţiată de papalitate. Mai mult, dovedind o concepţie politică modernă, Mircea şi-a căutat aliaţi în rândul musulmanilor, atrăgând de partea sa, împotriva lui Bayezid I Ildîrîm (1389 - 1402) pe bey-ii Alâuddin Ali de Karamania şi Isfendiar de la Sinope. Fapt care depăşeşte cu mult epoca şi, îndeosebi, habotnicia catolică occidentală, Mircea cel Bătrân va sprijini apoi un şeik reformator (Bedr-ed-Din) şi, în interesul politic al Ţării,

îşi va mărita una dintre fiice cu prinţul otoman Musa. Acest **realism** şi această **îndrăzneală** a gândirii sale politice şi militare vor constitui principalele repere ale lui Vlad Ţepeş, nepotul său, în relaţiile cu lumea musulmană, dar şi cu cea catolică, reprezentată de Matia Corvin, ambele ostile românilor.

Jocul alianţelor politico-militare, nevoia de a contracara un virtual adversar cu altul, au avut însă, în întreg evul mediu românesc, o **constantă - alianţa, în faţa primejdiei comune, a celor trei Ţări Române**, alianţă sprijinită pe unitatea teritoriului, etnică, economică, spirituală, *„identitatea limbii"*[14], interesul comun şi aspiraţia spre unirea **in integrum** a ceea ce *„odinioară a fost Dacia"*[15]. Necesitatea unirii s-a tradus în plan militar prin transformarea unui război de coaliţie, în primul rând, într-un război general românesc, **coaliţia celor trei Ţări Române, constituind, în fapt, coloana vertebrală a tuturor alianţelor europene antiotomane**. Ilustrative în acest sens sunt expresiile, frecvent întâlnite în scrisorile care solicită ajutor armat, de o parte şi de alta a Carpaţilor - ***„ţara noastră fără ţara voastră nu poate fi"*** sau ***„ţara noastră şi ţara Măriei Sale au fost întotdeauna o ţară"***[16] şi, îndeosebi pateticul apel lansat transilvănenilor în 1431 de domnul muntean Alexandru Aldea (1431 - 1436) în numele său şi al protectorului său, Alexandru cel Bun, al Moldovei (1399/1400 - 1431): ***„Aşa să ştiţi că turcii au năpădit la Dunăre prin toate vadurile şi vin împotriva ţării să jefuiască; şi grăbiţi-vă cât mai iute, ziua şi noaptea, să-mi veniţi în ajutor, căci dacă nouă ne va fi rău, vouă are să vă fie şi mai rău ... câtă oaste puteţi ridica în grabă să vie, iar câtă nu este gata, o veţi trimite pe urmă"***[17].

În astfel de situaţii, în toate cele trei Ţări Române se făcea, *„după sistemul regional"*[18] mobilizarea generală, la oaste venind în întregul ei ţărănimea, clasa socială cea mai numeroasă,

caracterizată prin *„acea iubire adâncă a pământului strămoşesc"*[19]. Nu numai că efectivele deveneau comparabile cu ale otomanilor[20], dar **armata, unind pe câmpul de luptă românii ardeleni, munteni, moldoveni, dobrogeni şi, adesea, sud-dunăreni, fugari sau mercenari şi războiul în ansamblul său dobândeau un caracter *„naţional"***. Era, în fond, o reluare la cea mai mare scară (a întregului teritoriu) a procesului de constituire, din necesităţi militare, a *„ţărilor"* ca oşti şi state prin cumularea eforturilor obştilor şi *„obştilor de obşti"*. Şi aşa cum unirea *„ţărilor"* şi *„ducatelor"* a dus la apariţia unui *„mare voievod"* (domnul), **cooperarea militară la nivelul celor trei state a dus la concluzia necesităţii unui comandament şi a unui comandant unic, al unei autorităţi care să fie recunoscută în întreg spaţiul românesc**. Ca un corolar şi ca o expresie iniţială a concepţiei concretizată şi exprimată în veacul următor de Mihai Viteazul, privind statul românesc unitar, centralizat şi independent, cu domni ereditari ai unei singure dinastii, **se generalizează practica iniţiată de Mircea cel Bătrân** prin impunerea în scaunul de la Suceava a lui Alexandru cel Bun. În mod concret, Iancu de Hunedoara va schimba domnii munteni şi moldoveni în funcţie de interesele alianţei antiotomane, considerându-i simpli *„locţiitori"* ai săi, Vlad Ţepeş îl va impune pe Ştefan cel Mare domn al Moldovei, iar acesta va ocupa periodic Bucureştii, punându-şi domni vasali, fiind totodată la un pas de reuşită, în 1467, în proclamarea unui *„regat"* transilvănean liber de orice relaţie de supunere faţă de Matia Corvin. Acesta este contextul în care, devansându-şi timpul, considerându-se simbol al Ţării şi al Divinităţii, unica voinţă în calitate de comandant unic şi unic stăpân al destinelor statului, Vlad Ţepeş va apare în istoria Europei, prin declaraţiile şi faptele sale, ca un monarh absolut.

În plan larg, continental, **strategia frontului unic românesc de luptă**, ca nucleu al unei alianţe europene mai largi, sub semnul cruciadei, **viza internaţionalizarea conflictului**, unirea tuturor forţelor celor interesaţi de contracararea adversarului comun şi, în plan strategic, **mutarea teatrului de acţiuni militare pe teritoriul inamic**. Era o realitate luată în calcul, în baza experienţelor trecute şi de adversar. Astfel, în 1526, sultanul Süleyman Kanunî (1520 - 1566), se va grăbi să încheie, în faza de pregătire a campaniei din Ungaria, un tratat cu Ţările Române, deoarece, explica Antonius Verantius, pe de o parte ***„s-a temut Soliman ca nu cumva, când va încerca el să ocupe Transilvania sau Valahia sau Moldova, toate aceste ţări să se unească împreună şi să se apere"***, pe de altă parte, pentru că, împreună românii erau invincibili, ***„fiind foarte bine apăraţi de munţii cei mari abrupţi, de pădurile cele greu de străbătut, de cele mai mari prăpăstii, de râuri repezi şi de torente primejdioase, cu căi şi poteci nespus de strâmte"***, şi având ***„o cavalerie uimitor de numeroasă şi o armată ţărănească atât de pricepută şi de dârză în atacarea duşmanului în asemenea locuri grele"***[21].

Relatarea lui Verantius este, desigur, târzie, dar ea reflectă experienţa pe care au acumulat-o sultanii, în luptele cu românii, începând din chiar anul 1388 şi unele **constante ale gândirii şi artei militare româneşti**. Aflăm astfel că *„frontul"* sau **coaliţia interromânească** împotriva unui adversar comun, **se putea închega chiar în condiţiile prezenţei oastei regale ungare în Transilvania**, fapt probat deatfel şi în epoca lui Vlad Ţepeş. În condiţiile în care acesta zăcea în temniţa regală, rolul său de lider al românilor şi al întregii creştinătăţi ortodoxe şi l-a asumat *„elevul"* său Ştefan cel Mare, astfel încât în mişcarea antiungară din 1467 - 1468, alături de insurgenţii transilvăneni, logistic sprijiniţi de Moldova şi Ţara Românească, au luptat şi români

extracarpatici în frunte cu *„Mihail Transalpinul"*, un pretendent în slujba domnului Moldovei[22]. Apoi **exploatarea la maximum a avantajelor terenului**, în scopul reechilibrării raportului de forţe, se regăseşte în toate campaniile româneşti, dovedind indisolubila legătură dintre român şi teritoriul său, ca principiu de viaţă şi în modul de abordare a războiului. Cât priveşte fortificarea sau amenajarea genistică a teritoriului, acestea dovedesc prin sistemele de fortificaţii edificate în timp, ridicarea concepţiei de apărare la nivel general, suprastatal, *„naţional"*. Ele ţin însă atât de latura teoretică a gândirii militare, cât şi de cea practică, toate conceptele la care se ajunge în această perioadă de glorie a *„oastei celei mari"*, având puncte de plecare în, şi determinând la rândul lor, specificul artei militare româneşti medievale.

III.2. Strategia şi tactica

Excluzând eliberarea teritoriilor sud-dunărene ocupate, de pildă, sau smulgerea Transilvaniei din relaţiile de vasalitate faţă de Coroana ungară şi luptele interne pentru realizarea **manu militari** a Unirii dintre scopurile războiului la români, atât istoriografia militară mai veche, cât şi istoricii şi analiştii militari postbelici au subsumat concepţiile strategice privind ducerea luptei armate, obiectivului unic declarat al domniei - **neatârnarea**[23]. Pentru generalul Radu Rosetti, **strategia** s-a rezumat astfel în perioada 1300 - 1450 la următoarele etape: 1) ţinerea turcilor cât mai departe de Dunăre; 2) oprirea turcilor la Dunăre; 3) împiedicarea de a înainta peste Dunăre; 4) **defensiva activă** care presupunea *„apărarea tenace la graniţă"*, evacuarea populaţiei şi *„pârjolirea Ţării"*, retragerea cu

„hărţuirea necurmată a inamicului", atragerea acestuia spre un loc strâmt, supunerea aparentă şi atacarea prin surprindere într-un loc prielnic, şi 5) urmărirea[24]. Potrivit *„Istoriei militare a poporului român"*, ***„în gândirea şi arta militară românească scopurile politico-strategice ale războiului erau atinse prin două trei campanii cu o strânsă legătură între ele. Fiecare campanie sau etapă se desfăşura după un scenariu propriu, cu obiective bine precizate şi cu forţe şi mijloace specifice cerinţelor ei. Prima, însuma, ca regulă generală, acţiunile de luptă şi măsurile luate pentru întâmpinarea forţelor de invazie, încă de la frontieră, optând pentru o elastică apărare strategică în lungul direcţiei (direcţiilor) de înaintare a inamicului. A doua campanie sau etapă avea drept conţinut principal bătălia hotărâtoare, care decidea, de regulă, deznodământul războiului, iar cea de-a treia - urmărirea forţelor duşmane scăpate din bătălie şi alungarea resturilor acestora peste frontieră. Nu de puţine ori la începutul primei campanii, se executa şi mobilizarea forţelor principale ale oştirii"***[25].

Mai aproape de opinia generalului Rosetti, în completarea acestei imagini, opinia noastră este că, în marea majoritate a cazurilor, **prima etapă** a campaniilor antiotomane a constituit-o **ofensiva strategică**, vizând o paletă largă de obiective politice şi militare[26]. Campania lui Mircea cel Bătrân de la Kárinovasi din 1393, campaniile lui Iancu de Hunedoara din anii 1443 - 1448, chiar şi amestecul militar al lui Ştefan cel Mare în Transilvania în 1467, demonstrează faptul că domnii români dispuneau de un bun **serviciu de informaţii**, fiind la curent cu efectivele inamicului, modul de organizare a apărării teritoriului sau calitatea oştirii, dotarea şi instruirea, nemulţumirile interne şi jocurile politice de culise, planurile de campanie şi locurile de concentrare etc. În funcţie de astfel de date şi luând în calcul propriul potenţial

militar, domnii români erau în măsură să elaboreze o **strategie realistă**, alegându-şi în mod avantajos **obiectivele**, acordând scopurile cu mijloacele, stabilind forme adecvate de acţiune. Din această perspectivă, declanşate prin exploatarea elementului surpriză, **ofensivele strategice** româneşti urmăreau **câştigarea şi păstrarea iniţiativei şi impunerea momentului** războiului ca timp fizic (iarna în general), ştiut fiind faptul că otomanii, de exemplu, nu agreau decât intrarea în campanie în anotimpul primăverii, eventual verii. În plan strict militar, declanşate prin Dobrogea şi dublate de **raiduri** ale călărimii care forţa Dunărea Inferioară pe la toate vadurile, avansând adânc în teritoriul inamic, ofensivele strategice urmăreau **eliberarea teritoriilor** pierdute în perioada 1388 - 1421, **asigurarea controlului integral asupra liniei fluviului, dezorganizarea sistemului defensiv** otoman, **distrugerea bazelor logistice, tăierea liniilor de comunicaţie, împiedicarea concentrării de trupe** şi **interceptarea marelui drum imperial** Constantinopol - Adrianopol - Sofia - Belgrad. Ele nu numai că preîntâmpinau declanşarea ofensivei otomane, în situaţia în care aceasta fusese proiectată, dar urmăreau, în plan general politico-strategic, **schimbarea raportului de forţe**. Succesele antrenau de regulă şi ridicarea la luptă a românilor sud-dunăreni, şi bulgarilor până la limita spaţiului etnogenetic românesc - Munţii Balcani şi, la flancul drept al „frontului românesc" răscoala sârbilor şi albanezilor ameninţând cu răsturnarea *„frontului"* otoman dunărean. **Teatrul de acţiuni militare** era mutat **în afara teritoriului de stat** românesc, iar **internaţionalizarea conflictului**, stimulând ideea de cruciadă, oferea perspectiva alungării otomanilor din Europa. Din păcate până în vecul XVII când Habsburgii, în interes propriu, vor înainta cu tenacitate spre sud, nici o coaliţie europeană patronată de papalitate, Ungaria sau

Germania nu s-a ridicat la înălțimea cerințelor impuse de formidabila mașină de război otomană, românii fiind, în cele din urmă, abandonați și obligați să renunțe la ofensivă. Dacă în acest moment nu intervenea o conciliere cu sultanul, pecetluită prin **ahdnăme** se trecea la cea de-**a doua etapă a apărării liniei Dunării** de către forțele care asigurau **acoperirea strategică** a frontierei. Scopul ei era nu oprirea inamicului la hotar, imposibil de realizat, ci **întârzierea** acestuia, câștigarea timpului necesar organizării **defensivei strategice**. În această etapă era **mobilizată la *„oastea cea mare"* și concentrată** într-o **zonă de așteptare strategică**, în regiunile submontane, *„țara"*, populația era retrasă, și **teritoriul pustiit pe direcțiile probabile de înaintare**, procedeu de străveche moștenire ce provoca, în mod inevitabil, **epuizarea** prin înfometare și însetare a **adversarului**[27]. Timpul câștigat era necesar totodată concentrării și apariției pe teatrul de război (teritoriul țării atacate) a forțelor armate ale celorlalte două țări surori și ale eventualilor aliați (Ungaria, Polonia, contingente italiene, germane, etc.). Urma cea de-**a treia etapă a defensivei strategice**, caracterizată prin **retragerea în permanent contact cu inamicul**, hărțuit ziua și noaptea, în **scopul atragerii în adâncimea teritoriului pe direcții false sau secundare de înaintare** spre Capitală. Etapa era punctată de **bătălii de etapă**, ca aceea de sub cetatea Argeșului (*„Arkîș"*) din 1395 sau de la *„Războieni"* în 1476, de **acțiuni** executate ca urmare a manevrării **pe direcții (linii) interioare**, dacă inamicul înainta convergent pe mai multe direcții sau **pe linii exterioare**, asupra unui inamic ce înainta compact, cu forțele eșalonate **pe o singură direcție**. Aproape de frontiera montană se producea *„la tabără"*, **joncțiunea** cu aliații care, echilibrând raportul de forțe, permitea **angajarea bătăliei** sau atacul decisiv ca **premisă a trecerii la cea de-a patra etapă - contraofensiva strategică**. Desfășurată pe

mari adâncimi, aceasta urmărea să împiedice efortul de reorganizare a inamicului epuizat, să-i *„decimeze"* pe părți - ariergarda în primul rând, apoi grosul forțelor unde se afla comandantul - eșaloanele și se prelungea până la definitiva alungare a acestuia peste hotar.

Tactic, se remarcă **atenția** deosebită **acordată asigurării de luptă**, (îndeosebi **cercetării** și **siguranței**), utilizarea micilor detașamente de călărime, în **hărțuire**, organizarea unor **atacuri prin surprindere** asupra grupurilor inamice izolate pentru **distrugerea cercetării** acestuia și **împiedicarea aprovizionării**[28], **stratagemele** și **alegerea cu pricepere a terenului**, astfel încât adversarul să nu-și poată desfășura și utiliza forțele în cadrul bătăliilor impuse. Cele mai frecvente locuri alese erau **defileele înguste**, și **pasurile montane** (*„Posada"* 1330, *„pazzatele"* bănățene 1395 utilizate de Vlad Uzurpatorul și trecătorile montane în care a încercat să reziste Ștefan Mușat tot în 1395), terenuri mlăștinoase înconjurate de înălțimi (*„rovină"* - 1395 primăvara sub cetatea Argeșului), codrii (1369 pe Ialomița, 1394 *„la șanțuri"*, *„pe Argeș"*, 1422 la Marienburg, 1450 în Codrii Crasnei). Dificultățile naturale ale terenului erau sporite prin amenajări genistice, cu *„șanțuri și valuri de pământ eșalonate în adâncime"*[29].

În bătălie, **domnul** se afla, de regulă, pe o **înălțime dominantă** pentru a avea o **viziune de ansamblu** și a păstra **controlul** bătăliei. Mijloace empirice ca buciume, turme de animale, timpul defavorabil (ploaie, ceață) apoi artileria, funcție de care încep în secolul XV să se organizeze dispozitivele, erau menite să producă deruta și **demoralizarea** adversarului. În general, la **centru** era plasată **infanteria** în care predominau arcașii și **artileria**, pe flancuri **călărimea** pentru manevrarea flancurilor adverse prin învăluire și dublă învăluire, domnului

rămânându-i la dispoziţie o **rezervă** puternică de curteni mari şi mici în fruntea căreia se arunca el însuşi în luptă în situaţii critice.

Fapt specific secolului XV, deci şi epocii lui Vlad Ţepeş, dată fiind înmulţirea populaţiei şi, implicit, a efectivelor, **locurile alese pentru bătăliile de proporţii au început să coboare din trecătorile montane spre zonele împădurite, colinare sau împădurite şi mlăştinoase de şes.** Este epoca în care începe să se impună ideea de **război manevrier**, deplasările făcându-se călare, iar **cavaleria dobândind, în organica oştii, un rol preponderent,** datorită mobilităţii sale deosebite. Ca element de noutate, sub influenţa războaielor husite apar **în cadrul fortificaţiilor pasagere** care protejează taberele, **întăriturile de care** legate cu lanţuri, constituind obstacole greu de trecut şi, în acelaşi timp, mijloace de protecţie. Ele au avut un rol hotărâtor în obţinerea victoriei de către ţăranii români şi unguri în prima etapă a răscoalei de la Bobâlna (1437 - 1438) care a zguduit voievodatul intracarpatic.

De asemenea, **dezvoltarea artileriei,** adaptată inclusiv navelor fluviale şi maritime, **a perfecţionat tehnica asediilor,** în arta militară românească întâlnindu-se tot mai frecvent **cooperarea** în luptă **a flotei** (utilizată anterior doar la transport) **cu trupele terestre** şi **asediile executate concomitent de pe apă şi de pe uscat** asupra cetăţilor otomane dunărene. Primele operaţii de anvergură de acest tip au fost executate în cursul campaniei pentru degajarea liniei Dunării din 1445, când flota burgundo-papală a lui Walerand de Wawrin, sprijinită de oastea Ţării Româneşti şi detaşamente ale lui Iancu de Hunedoara, au luat Turtucaia. Spaima otomanilor a fost atât de mare, încât în multe locuri (ex. Rusciuk şi Rahova) au preferat în loc să reziste, să aplice ei înşişi tactica pârjolirii pământului, arzând tot şi fortificaţii *„şi bucatele şi satele"*[30]. Această campanie mai are

însă şi o altă semnificaţie, deosebit de importantă pentru noi, deoarece îl consacra pe foarte tânărul Vlad Ţepeş ca militar. Într-adevăr, se pare că viitorul mare adversar al otomanilor a primit acum „botezul focului", făcându-şi ucenicia, alături de fratele său mai mare Mircea, sub comanda ilustrului cavaler burgund, Walerand de Wawrin.

III.3. Pregătirea politico- diplomatică şi militară a lui Vlad Ţepeş ca viitor domn şi comandant de oşti

n egală măsură Basarab şi Muşatin, ca nepot, prin tatăl său Vlad Dracul, al lui Mircea cel Bătrân şi, prin mama sa, fiu al lui Alexandru cel Bun, îndepărtată rudă prin alianţă a lui Iancu de Hunedoara, Vlad Ţepeş[31] s-a născut în Transilvania, la Sighişoara, în 1430 sau, mai probabil, în 1431, anul în care tatăl său, refugiat aici, era primit de împăratul Sigismund I de Luxemburg în *„Ordinul Dragonului"**. Şi-a petrecut primii ani de viaţă aici, într-o casă de piatră care încă se păstrează, deprinzând în mediul intelectual cosmopolit al sud-estului transilvan, ca os domnesc, tainele scrisului şi ale cititului în limbile latină, germană şi maghiară.

* Ordin cavaleresc înfiinţat în 1408, având ca scop apărarea catolicismului şi alungarea prin cruciadă a turcilor din Europa. Datorită blazonului înfăţişând un dragon doborât de pe cruce (popular balaur, drac), tatăl său va primi porecla „Dracul", iar fiii născuţi după 1431, pe aceea de „Dracula" (Drăculea) cu sensul de „fiul Dragonului" sau „Dracului". Îndeosebi în corespondenţa în limba latină, Ţepeş va utiliza supranumele semnând ca Wladislaus Dragwlya" (Vezi M. Dogaru, **Dracula. Mit şi realitate istorică**, Anexe, doc. 24-26, p. 245-246).

Educaţia, ca fiu de domn, şi poate, viitor domn, a primit-o la Târgovişte în anii 1436 - 1442 ai primei domnii a tatălui său. Paralel cu scrierea şi cititul, a fost iniţiat în tainele protocoalelor curţii şi în meşteşugul armelor. În anii 1442 - 1443 l-a însoţit în prizonierat pe tatăl său, la Adrianopol, capitala de atunci a Imperiului otoman, fapt care i-a prilejuit un prim contact cu limba, cultura, mentalitatea, culisele disputelor de palat şi ale diplomaţiei otomane. A avut ocazia să-i cunoască, totodată, atât pe Mehmed II Fatih, viitorul său adversar, cât şi pe Skanderbeg, eroul albanez în care mai mult ca sigur, a văzut un model.

Revenit în ţară în toamna lui 1443 prin rămânerea ca garant la Adrianopol a fratelui său Radu (cel Frumos), Vlad era, la cei aproape 14 ani ai săi, conform cutumelor epocii, matur. Şi-a putut astfel adânci pregătirea în domeniul armelor pe lângă fratele său mai mare Mircea, fiind în campania antiotomană din 1445, se pare, comandant al unui corp de oaste şi reprezentant domnesc pe lângă căpitanii flotei burgundo- papale, fapt dedus din relatările lui Jehann de Wawrin[32].

Şansa de a avea un dascăl de talia profesionistului Walerand de Wawrin, i-a permis acumularea unor cunoştinţe noi privind utilizarea artileriei, domeniul genistic, navigaţia, utilizarea flotei şi a tacticii navale, atât pentru închiderea Dunării, cât şi la asediul de pe apă şi de pe uscat al cetăţilor porturi. De asemenea, a acumulat date concrete despre cetăţile româneşti dunărene Silistra, Turtucaia, Giurgiu, Micul Giurgiu (Rusciuk), Nicopol, Turnu, Rahova, date care îi vor fi de folos în campaniile anilor 1461 - 1462 şi a înţeles importanţa economică şi strategică a **Brăilei**. Ca o coincidenţă, în perioada în care tatăl său îi încredinţa primele funcţii militare de răspundere, pentru a-i desăvârşi practic educaţia ca viitor comandant de oşti, Murad II (1421 - 1444, 1446 - 1451) îi dăruia prima domnie, de probă (1444 - 1446) fiului său, Mehmed II Fatih (1444 - 1446, 1451 - 1481), cel care avea să fie marele învins al lui „Dracula".

Cunoştinţa celor doi adversari avea să se reînnoiască în decembrie 1447 când, în urma asasinării lui Vlad Dracul şi a fiului său Mircea, din ordinul lui Iancu de Hunedoara, tânărul Vlad Ţepeş a fost nevoit să se refugieze la Adrianopol. A făcut-o însă în calitate de pretendent, noul sejur în capitala otomană servindu-i ca examen de viaţă. Timp de un an de zile el s-a angrenat în luptele de culise, obţinând, în contextul pregătirii de către Iancu a campaniei de la Kossovopolje, care reclama prezenţa pe câmpul de luptă a uzurpatorului tatălui său, Vladislav al II-lea (1447 - 1448, 1448 - 1456), sprijinul armat otoman pentru ocuparea scaunului Ţării Româneşti[33]. Domnia a fost însă de scurtă durată, de numai două luni (octombrie - începutul lui decembrie 1448) întoarcerea corpului expediţionar moldo-muntean, cu ajutoare transilvane, obligându-l să se refugieze din nou la Adrianopol. Experimentul i-a fost necesar lui Vlad pentru a înţelege că, în epoca dominată de figura cruciatului Iancu de Hunedoara, cel declarat de papa Calixt III (1455 - 1458) - *„forthissimus athleta Christi"*[34], **ocuparea scaunului domnesc cu sprijin otoman nu putea fi agreată nici în ţară, nici în Europa.**

Inteligent, pe cale de a deveni un iscusit diplomat, disimulându-şi adevăratele sentimente faţă de ucigaşul tatălui şi a fratelui său, el a decis să întreprindă indirect cucerirea bunăvoinţei puternicului voievod transilvănean şi guvernator al Ungariei. Profitând de înscăunarea în Moldova, cu sprijinul lui Iancu, a unchiului său Bogdan al II-lea (1449 - 1451), Vlad Dracula s-a refugiat la curtea acestuia la Suceava. Aici şi-a desăvârşit pregătirea militară, luând contact cu specificul *„naţional"*, de luptă, al *„oastei celei mari"*, ca participant la înfrângerea polonilor în bătălia de la Codrii Crasnei (5 - 6 septembrie 1450) şi s-a apropiat de vărul său mai tânăr, viitorul Ştefan cel Mare pentru care avea să constituie un model şi un protector în primii ani de domnie. Asasinarea lui Bogdan al II-lea, la Reuseni (16

octombrie 1451) de către un *„comando"* polon al pretendentului Petru Aron, i-a obligat însă pe cei doi prinţi să se refugieze în Transilvania.

Timp de trei ani, Vlad Ţepeş a îndeplinit funcţii de comandă în oastea voievodatului românesc intracarpatic, apoi l-a urmat pe Iancu la Buda unde şi-a perfecţionat calităţile diplomatice şi şi-a desăvârşit propria imagine despre suveran şi rolul lui într-un stat creştin, ca martor şi uneori participant la luptele de culise întreţinute de marii magnaţi unguri şi împăratul romano-german Friedrich III de Habsburg (1452 - 1493) în jurul regelui minor Ladislau Postumul (1444 - 1457). S-a iniţiat astfel în culisele marii politici europene, ale ambiţiilor laice îmbrăcate în haina fervoarei catolice şi i-a cunoscut, în calitate de rudă săracă, pe membrii familiei lui Iancu de Hunedoara, acum întrezărind probabil posibilitatea întăririi rudeniei printr-o legătură matrimonială.

În paralel, Vlad nu şi-a neglijat ţelurile cele mai importante, strângând cu răbdare relaţiile cu populaţia ducatelor Amlaşului şi Făgăraşului care vedea în el un viitor stăpân, făcându-şi numeroşi partizani în Ţara Bârsei, atrăgându-i pe negustorii saşi prin promisiuni de scutiri de taxe vamale şi numeroşi pribegi munteni, curteni şi căpitani de oaste, dornici să continuie alături de Iancu de Hunedoara - devenit, după căderea Constantinopolului, speranţa lumii creştine - lupta antiotomană. Soarta îi surâde atunci când Vladislav II, impresionat de succesele otomane, părăseşte alianţa cu Ungaria şi Transilvania, făcând chiar incursiuni pe domeniile fiului lui Iancu, comitele Ladislau[35].

Vlad dispunea deja de o puternică armată personală, stipendiată şi înzestrată cu armament de foc, din banii puşi la dispoziţie cu titlu de împrumut, de negustorii saşi, când Iancu de Hunedoara, pentru a-şi asigura flancul stâng în vederea bătăliei Belgradului, a luat decizia numirii sale în funcţia de comandant al

trupelor din sudul Transilvaniei, însărcinat cu acoperirea strategică a frontierei sudice a voievodatului (mai - iunie 1456)[36].

La numai o săptămână de la moartea protectorului său, răpus de ciumă în tabăra de la Zemun (11 august 1456), Vlad Ţepeş forţa, profitând de criza politică declanşată în Ungaria şi Transilvania, trecătorile Carpaţilor Meridionali, în fruntea unui puternic corp expediţionar, format din vasali, pribegi şi mercenari. Dezlănţuită pe direcţia Bran - Rucăr - Târgovişte - Târgşor - Gherghiţa - Snagov - Bucureşti, ofensiva a luat sfârşit la Târgşor unde, surprins, Vladislav II a căzut răpus *„de sabie"* într-o scurtă ciocnire[37]. Astfel îşi începea Vlad, sub semnul sabiei, noua domnie de numai şase ani care avea să-l consacre pentru modul original în care a gândit războiul şi actul de justiţie, drept **cea mai cunoscută şi cea mai controversată personalitate românească a tuturor timpurilor.**

Ajuns domn, la vârsta de 26 - 27 de ani, ceea ce pentru Evul Mediu însemna deplina maturitate, Vlad Ţepeş era aşadar beneficiarul moştenirii unei îndelungate tradiţii de luptă pentru independenţă şi unitate, al unor acumulări milenare în domeniul gândirii şi artei militare şi al unui organism militar bine structurat care îşi probase deja eficacitatea. Totodată, ca fiu de domn, în ţară şi în pribegie, pretendent, chiar domn pentru scurt timp în 1448, beneficiase de o educaţie de excepţie şi acumulase o bogată experienţă proprie în domeniile diplomatic şi militar. Cunoscător al limbii, culturii, obiceiurilor şi vieţii politice din Ungaria şi Imperiul otoman - principalii adversari, la acea dată, ai poporului român - avusese totodată şansa să-i studieze îndeaproape şi să-şi desăvârşească formaţia, luptând sub steagul unor mari comandanţi ai epocii, Iancu de Hunedoara, Murad al II-lea, Walerand de Wawrin, Vlad Dracul, tatăl său, şi Bogdan al II-lea al Moldovei. A avut apoi ocazia să-i cunoască bine, încă din perioada de formare, pe cei trei mari conducători de state, ale căror destine

aveau să fie împletite cu al său: Matia Corvinul, Mehmed II Fatih şi protejatul său Ştefan cel Mare. Toate aceste circumstanţe au favorizat atât demersul său politic şi victoriile militare bazate pe o cunoaştere obiectivă a realităţilor contemporane, a adversarilor şi potenţialilor aliaţi, cât şi libera exprimare a geniului său, care avea să îmbogăţească arta guvernării, diplomţia şi ştiinţa militară românească şi universală, cu valori care depăşeau cadrul secolului său, prefigurând machiavellismul epocii Reformei. În istoria românilor el s-a impus ca un simbol naţional, alături de Iancu de Hunedoara şi Ştefan cel Mare, pentru că, la fel ca şi aceştia, a gândit la scara întregului teritoriu *„naţional"*, în calitate de cunoscător şi implicat direct în realităţile socio-economice, politice şi spirituale ale fiecăreia dintre *„Ţările"* care-şi disputau rolul de lider în spaţiul românesc: Transilvania, Moldova, Ţara Românească.

NOTE:

1 Vezi N. Bălcescu, **Scrieri militare alese**, Bucureşti, 1957, p. 90.
2 Lt. col. V. Nădejde, **Istoria armatei române**, vol. I, Iaşi, 1930, p. 13.
3 Cpt. Mircea Tomescu, **Ştiinţa militară şi doctrina românească**, Bucureşti, 1937, p. 68.
4 Vezi **Istoria militară a poporului român**, vol. II, Bucureşti, 1986, p. 493.
5 **Ibidem.**
6 Mayor Mircea Dogaru, **Elementos de pensamiento militar y practica de la guerra entre los Rumanos en los siglos XV-XVII**, în ***„Influencia del pensamiento militar sobre la guerra en los cinco ultimos siglos. El caso rumano"***, Impreso en Rumania, 1990, p. 14-15.
7 DRH, B, I, Bucureşti, 1966, p. 91.
8 Vezi Commandant Mircea Dogaru, **Le rôle de la montagne dans la perpetuation du peuple Roumain, dans la formation de sa pensée et de son art militaires au Moyen Age**, în **La guerre et la montagne dans l'histoire des Roumains**, Bucarest, 1991, p. 93-99.
9 Vezi Ştefan Ştefănescu, **Ţara Românească de la Basarab I *„Întemeietorul"* până la Mihai Viteazul**, Bucureşti, 1971, p. 35.

10 Vezi Sergiu Iosipescu, **Balica, Dobotiță, Ioancu**, București, 1985, p. 120-125.

11 Vezi Lt. maj. Mircea Dogaru, **Mircea cel Mare - ctitor de Țară, strălucit comandant de oaste,** în PAM. 4/1986, p. 15-16; Idem, **Ctitor și unificator de Țară, domn până la Marea cea Mare**, în L.I.P., 3(9)/1986, p. 3; cf. **Cronicari munteni**, ed. M. Gregorian, vol. I, București, 1961, p. 239.

12 S. Iosipescu, **op. cit.**, p. 124-125.

13 Vezi Lt. maj. Mircea Dogaru, **Mircea cel Mare - ctitor de Țară, strălucit comandant de oaste**, în loc. cit., p. 17-20.

14 Apud V Motogna, **Articole și documente. Contribuții la istoria românilor din veacurile XII-XVI**, Cluj, 1923, p. 20-21 (afirmația aparține secretarului regal Petru Perembski); cf. A. Bonfini, **Historia Pannonica sive Hungaricarum Rerum Decades IV et dimidia libris XLV comprehensae**, Coloniae Agrippinae, 1690, p. 304.

15 Apud **Călători străini în țările române**, vol. I, București, 1968, p. 482-483. De o parte și de alta a fruntariei montane permeabile, locuitorii se socoteau elemente ale unui întreg, toți *„creștini și de același neam"* (Apud **Literatura română veche «1402-1407»**, ed. G. Mihăiță, Dan Zamfirescu, vol. I, București, 1969, p. 39). În conștiința intelectualității europene renascentiste, această unitate a pătruns în mod firesc sub numele de *„Dacia"*. Nu numai Antonio Bonfini, contemporanul lui Vlad Țepeș, dar și Lodovico Tubero va utiliza pentru Țările Române denumirea de *„Dacia"* (Apud **Ce spun cronicarii străini despre Ștefan cel Mare**, ed. N. Orghidan, Craiova, 1915, p. 86). Prin *„Dacia"* se înțelegea ceea ce astăzi am putea numi teritoriu național, estimat concis și precis cu aproape patru secole în urmă în cartea sa *„Hungaria"* de către Nicolaus Olahus: *„În Dacia se găsesc provinciile Valahia Mare numită și Transalpina, Moldova, Transilvania, Maramureșul, Țara Someșului, Țara Crișului, Nyr și Țara Timișului"* **(Umanistul Nicolae Olahus «Nicolae Românul» «1493-1568». Texte alese**, ed. I. S. Firu, C. Albu, București, 1968, p. 116).

16 Vezi I. Bogdan, **Documente moldovenești din secolele XV-XVI în arhivul Brașovului**, în *„C.L."*, XXXIX/1905, p. 852; DRH, D, I, București, 1977, p. 296.

17 Idem, **Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească în sec. XV și XVI**, I, București, 1905, p. 41.

18 **Istoria gândirii militare românești**, București, 1974, p. 39.

19 I. Bogdan, **Documentul Răzeșilor din 1484 și organizarea armatei moldovene în secolul al XIV-lea**, București, 1908, p. 21.

20 Vezi Hurmuzaki I/2, p. 567-568; N. Iorga, **Acte și fragmente cu privire la istoria**

românilor, adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului, vol. III, Bucureşti, 1897, p. 101-102; G. I. Brătianu, **Origines et formation de l'unité roumaine**, Bucarest, 1943, p. 148.

21 **Călători străini despre ţările române**, vol. I, Bucureşti, 1968, p. 418.

22 Vezi pe larg Ion Sabău, **Relaţiile politice dintre Moldova şi Transilvania în timpul lui Ştefan cel Mare**, în **Studii cu privire la Ştefan cel Mare**, Bucureşti, 1956, p. 226-229.

23 Vezi Generalul Radu Rosetti, **Istoria artei militare a românilor până la mijlocul veacului al XVII-lea**, Bucureşti, 1947, p. 101; **Istoria militară a poporului român**, Bucureşti, 1986, p. 496.

24 Generalul Radu Rosetti, op. cit., p. 104, 115.

25 **Istoria militară a poporului român**, vol. II, p. 496.

26 Vezi, pe larg, Commandant Mircea Dogaru, **Le rôle de la montagne dans la perpetuation du peuple Roumain, dans la formation de sa pensée et de son art militaires au Moyen Age**, în loc. cit., p. 107-113; Idem, **Elementos de pensamiento militar y practica de la guerra entre los Rumanos en los siglos XV-XVIII**, în loc. cit., p. 15-22.

27 Referitor la campania din 1330 a regelui Carol I Robert d'Anjou, Cronica pictată de la Viena precizează că, avansând în adâncimea teritoriului, prin zonele de câmpie ale Olteniei, *„neputând regele şi ai săi să găsească de mâncare ... au început să sufere curând de foame, regele însuşi, ostaşii şi caii"* (**Chronicon Pictum Vindobonense**, în **Fontes Historiae Daco-Romanorum**, ed. G. Popa-Lisseanu, Fasc. XI, Bucureşti, 1937, p. 234).

28 Descriind acţiunile lui Mircea cel Bătrân, Laonic Chalcocondil nota că ***„Urmărea şi el armata lui Baiazid prin pădurile ţării, care sunt numeroase şi de peste tot înconjoară ţara, aşa că nu e accesibilă vrăjmaşilor şi este anevoie de cuprins. Şi urmărind armata, făcea fapte însemnate luptându-se chiar dacă un detaşament al inamicului, rupându-se de grosul armatei, mergea în vreo parte a ţării după hrană ori după prindere de vite. Pe când armata înainta, el o strâmtora foarte rău, şi o primejduia şi nu-i dădea răgaz, distrugând-o"*** (Laonic Chalcocondil, **Expuneri istorice**, ed. V. Grecu, Bucureşti, 1958, p. 64).

29 General Radu Rosetti, **op. cit.**, p. 87.

30 **Călători străini despre ţările române**, vol. I, Bucureşti, 1968, p. 121.

31 Vezi C. C. Giurescu, **Viaţa lui Vlad Ţepeş sau Dracula**, în *„Jurnal de călătorie"*, Bucureşti, 1971, p. 253-254; C. Kogălniceanu, **Tabloul genealogic şi cronologic al Basarabilor, domni ai Ţării Româneşti**, 1310-1659, Bucureşti, 1912; I. Minea,

Informațiile românești ale cronicii lui Jan Dlugosz, Vălenii de Munte, 1962, p. 37; A. Sacerdoțeanu, **Stema lui Dan al II-lea în legătură cu familiile Huniade și Olah**, în R.M. V, (1968), p. 1; G. Barițiu, **Ioan Corvin de Hunedoara, originea, genealogia, faptele sale imortale**, în *„Transilvania"*, nr. 5/1873, p. 8; cf. în Anexe, schema nr. 4.

32 **Călători străini despre țările române**, vol. I, p. 86, 88-116.

33 Vezi **Cronici turcești despre țările române. Extrase**, vol. I, **sec. XV - mijlocul sec. XVII**, volum întocmit de M. Guboglu și M. A. Mehmet, București, 1966, p. 185, 244; DRH, D, I, p. 403; Hurmuzaki, XV/1, p. 35.

34 Hurmuzaki, I/2, p. 61.

35 DRH, D, I, p. 449-451.

36 DRH, D, I, p. 403; Hurmuzacki, XV/1, p. 37.

37 Vezi **Istoria Țării Românești (1290 - 1690). Letopisețul Cantacuzinesc**, ed. G. Grecescu, D. Simonescu, București, 1960, p. 4; N. Iorga, **Inscripții din bisericile României**, vol. I, București, 1905, p. 100.

CAPITOLUL IV

ASPECTE ORIGINALE ÎN GÂNDIREA POLITICO-MILITARĂ A MARELUI VOIEVOD ŞI DOMN VLAD ŢEPEŞ

IV.1. Comandamentele politico-militare ale epocii

Domniile lui Vlad Ţepeş se circumscriu etapei decisive a luptei pentru asigurarea controlului Dunării Mijlocii, Inferioare şi Maritime, declanşată de emirii otomani încă în 1388. Murad II Augustul (1421 - 1444, 1446 - 1451) a pecetluit soarta Peninsulei Balcanice, transformată în cea mai mare parte în provincie otomană prin cucerirea Thessaliei (1430) şi acceptarea vasalităţii de către Epir, Acarnania şi Serbia despotului Gheorghe Brankovic (1427 - 1456). După 1421, cetăţile de pe malul stîng, Dobrogea sudică şi centrală au intrat, în pofida campaniilor româno-cruciate pentru eliberarea lor, în

*„Casa Islamului"**. Rezistența albanezilor va înceta odată cu moartea lui George Castriota (Skanderbeg) (1468). Cu excepția cîtorva apanaje în Peloponez și pe litoralul nordic și sudic al Mării Negre, deținute de membri ai familiilor imperiale, Bizanțul era redus, la sfârșitul domniei lui Ioan VIII Paleologul (1425 - 1448) doar la Capitală și împrejurimi. În mod firesc, se impuneau pentru

* Potrivit doctrinei imperiale otomane care începe să se contureze în această perioadă, urmând a fi legiferată în timpul lui Süleyman Kanunî (1520-1566), așa cum în ceruri există un singur Dumnezeu - Allah, pe pământ trebuie să existe un singur stăpân - sultanul și un singur organism politico-statal, o singură putere - *„Casa Islamuli"* **(Dar-al Islam)** - Imperiul otoman. În afara acestuia nu existau alte state ci doar *„turme"* conduse de **bey**-i *„necredincioși"* ale căror teritorii se situau în *„Casa Războiului"* **(Dar-al cihad)**. Datoria musulmanilor era să poarte împotriva lor război sfânt (cihad) până la completa integrare a acestor teritorii și a *„turmelor"* care le locuiau, în *„Casa Islamului"*. Neexistând, în concepția lor, alte state, otomanii, aflați în război perpetuu, nu puteau încheia nici tratate de pace, nici alianțe; ca stăpâni universali, sultanii emit doar *„cărți de pace"* **(ahdname)**, în fapt *„porunci"* creștinilor. Iar pentru etapa intermediară, între pacificarea prin cucerire și război, a armistițiilor, ei emit, în scopul camuflării stării de armistițiu, *„legăminte ale păcii și ale iertării"* **(adh-ve-amman)**, care, **de facto**, sunt tratate bilaterale, cu obligații reciproce și consfințesc alianța (alianță politico-militară) dintre Imperiul otoman și țările creștine necucerite cu sabia dar aflate în afara *„Casei Războiului"*. După lichidarea în 1461 a ultimelor forme statale în Balcani și a principatului Marilor Comneni, această stare de armistițiu și calitate de *„aliat"* temporar va fi recunoscută, grație efortului militar al lui Vlad Țepeș, continuat de Ștefan cel Mare, Țărilor Române, încadrabile în ceea ce juriștii otomani vor numi *„Casa Păcii"* **(Dar-al ahd)**. Domnii români vor răscumpăra pacea prin **harac** și vor neutraliza tentativele pretendenților refugiați la otomani prin daruri făcute diferitelor personalități din seray, (sultana mamă, marele vizir, favorite etc.). Ca *„aliați"* vor fi obligați să refuze orice sprijin adversarilor sultanului, să-și orienteze produsele comerciale, îndeosebi articolele strategice (metale, lemn, cânepă, piei, oi, vite, etc.) spre Imperiul otoman și, în caz de război în Europa, să sprijine oștile acestuia cu trupe auxiliare (călăuze, *„geniști"*, care de transport etc.) și **zaherele** (provizii); la rândul lor, sultanii se obligau să intervină cu trupe în sprijin, la cerere, să nu se amestece în problemele interne ale principatelor și să nu permită supușilor lor să ridice *„lăcașuri și meceturi"*, deci să posede proprietăți și clădiri cultice pe teritoriul românesc.

otomani, ca obiective strategice prioritare, Constantinopolul, rămas în spatele *„frontului"*, nordul Dobrogei cu sectorul maritim al Dunării prin care se puteau trimite ajutoare, pe calea apei, citadelei imperiale asediate şi Belgradul, principalul obstacol în calea înaintării spre Europa Centrală. Atingerea acestor obiective ar fi permis sultanilor înaintarea nestingherită pe cele două direcţii strategice: nord-pontică şi central-europeană.

În faţa primejdiei otomane, Europa se prezenta după moartea împăratului romano-german Sigismund I de Luxemburg care-i asigurase un fragil echilibru politico- militar, mai sfâşiată de contradicţii interne ca oricând. Spania, aflată în plină Reconquistă antiarabă şi luptă pentru unificare, disputată de Castilla şi Aragon, încă nu exista ca putere politică, Anglia şi Franţa se sfâşiau încă reciproc în *„războiul de 100 de ani"* încheiat în chiar anul căderii Constantinopolului, 1453 şi urmat de un îndelungat conflict franco-burgund, Italia, fărâmiţată era disputată de papalitate, Aragon şi împăraţii romano-germani, iar în Ungaria alegerea ca rege a lui Albert de Habsburg (1438 - 1439) prin concesiile fară precedent făcute nobilimii tocmai în privinţa obligaţiilor militare ale acesteia şi moartea sa prematură, s-a dovedit o catastrofă. O rază de speranţă a oferit-o Italiei şi Europei Centrale direct ameninţate, înfrângerea partizanilor fiului minor al defunctului rege, Ladislau, de către partida filo-polonă şi încheierea unei uniuni dinastice ungaro-polone prin recunoaşterea regelui Vladislav III Jagello (1434 - 1444) şi ca rege al Ungariei (1440 - 1444) sub numele de Vladislav I. Tânăr şi lipsit de experienţă, acesta cade ruşinos în bătălia de la Varna (10 noiembrie 1444) - strălucită victorie a lui Murad II. În aceste condiţii ca braţ armat al papalităţii, apărător al creştinătăţii, arbitru al situaţiei din Ungaria, pe care o va conduce între 1446 şi

1453 în calitate de guvernator, se impune voievodul Ţării Ardealului, românul Iancu de Hunedoara. Adevărat conducător al celor trei Ţări Române în perioada 1442 - 1456, Iancu le foloseşte impresionantul potenţial militar pentru stăvilirea expansiunii otomane în folosul lor, în primul rînd, dar şi, fapt de natură să-i atragă reticenţa şi chiar rezistenţa soldată cu dese apeluri ale pretendenţilor la sprijin armat polon sau otoman, în interesul mai larg al Europei catolice. Dincolo de romantismul campaniilor sale şi victoriile locale obţinute, trebuie recunoscut însă faptul că, toate acţiunile întreprinse în perioada 1443 - 1448 s-au soldat cu răsunătoare eşecuri, nereuşind să atingă obiectivele majore propuse - alungarea otomanilor din Europa şi despresurarea Constantinopolului permanent asediat, obiective care, atinse, ar fi schimbat istoria continentului şi a lumii, deoarece împăratul Ioan VIII Paleologul, înfruntând mânia populară, sacrificase ortodoxia, acceptând unirea bisericilor în condiţiile impuse de papalitate, la conciliul de la Ferrara - Florenţa (6 iulie 1439). Şi iarăşi, obligaţi de condiţia onestităţii impusă cercetării istorice autentice, trebuie să precizăm că, având de înfruntat în egală măsură pericolul otoman şi cel catolico-ungar, românii au pierdut în această epocă a pendulării între Iancu de Hunedoara şi Murad II, care deveneau pe rând agresori şi aliaţi, mii de oameni pe câmpul de luptă şi câţiva voievozi de excepţie: Vlad Dracul şi fiul său Mircea asasinaţi din ordinul lui Iancu în 1447; Roman al II-lea al Moldovei (1447 - 1448), asasinat în 1448, moarte plătită de pretendentul impus pe tron de Iancu, Petru II Muşat, cu cedarea importantei cetăţi Chilia în care se instalează o garnizoană ungurească, apoi cu propria sa moarte şi instalarea în Moldova a guvernatorului ungur Csupor (26 martie 1449) şi, în fine, Bogdan II (1449 - 1455) ucis de către Petru Aron (1451 - 1452, 1454 -

1455, 1455 - 1457). Slăbirea, în aceste condiţii, în primul rând a Ţării Moldovei, a atras primul asediu otoman al Cetăţii Albe (1454) şi, prin acceptarea ultimatumului din mai 1456 de către Petru Aron, primul **ahd-ve-amman** acordat acestei ţări româneşti (9 iunie 1456, la Ieni-Derbent), obligată să-şi răscumpere pacea prin plata unui harac de 2 000 de galbeni. Moldova cumpăra protecţia atât împotriva Ungariei, cât şi a Poloniei, suficient de puternică pentru a interveni cu armele în problemele interne ale vecinului din sud după moartea lui Alexandru cel Bun, dar insuficient consolidată pentru a reprezenta un factor de primă importanţă în politica europeană. Pradă ea însăşi unui îndelungat conflict cu Lituania, izbucnit la moartea marelui duce Vitold (1430) şi stins abia în 1446 prin alegerea lituanianului Cazimir Jagello ca rege al său (1446 - 1496), Polonia va fi obligată să poarte un sângeros război cu vechii săi inamici, Cavalerii Teutoni (1454 - 1466) desfăşurat în chiar perioada care-l va consacra ca lider european al cruciadei antiotomane pe Vlad Ţepeş.

Acesta fiind tabloul politico-militar al epocii, iar ameninţarea concentrându-se asupra Dunării Inferioare, locuită pe ambele maluri de români şi a sectorului său maritim, se poate aprecia că toate proiectele de cruciadă antiotomană iniţiate de papalitate au fost susţinute şi plătite în epocă, în primul rând, cu sânge românesc.

În faţa unei Europe sfâşiată de lupte interne şi a unei Românii fragmentată în trei state, victimă şi speranţă, în acelaşi timp, a creştinătăţii occidentale, se ridica un stat născut şi crescut prin războaie, ajuns ca urmare a înţeleptei şi îndelungatei domnii a lui Murad II la apogeul puterii sale militare. Personalitate la fel de marcantă ca şi a tatălui său, *„Augustul"*, sau a străbunicului său Bayezid I Ildîrîm (*„Fulgerul"*), Mehmed II Fatih (Cuceritorul) nu

a făcut decât să-i dea **de jure**, prin puterea sabiei, strălucirea imperială pe care o avea **de facto**. Continuând după 1451 politica înaintaşilor, el a organizat şi omogenizat din punct de vedere etnic (prin schimburi de populaţie), economic, social şi spiritual, teritoriile de cucerire moştenite, motiv pentru care, în toate biografiile pe care i le-au dedicat cei mai reputaţi turcologi l-au considerat drept întemeietorul adevăratului imperiu[1]. În scopul centralizarii statului şi consolidării sale militare, a întărit controlul său asupra pământului, sporind, în detrimentul domeniilor clerului (**vakuf**) numărul **timarurilor** (loturi date în posesie pe timpul vieţii timarioţilor, călăreţi asimilaţi cavalerilor apuseni, aflaţi la baza ierarhiei sociale şi militare a privilegiaţilor), desfiinţând toate autonomiile locale, atât în Balcani cât şi în Asia Mică, teritoriile foştilor vasali creştini sau selgiukizi devenind astfel regiuni de guvernare directă. Mehmed II a reorganizat apoi armata, punând accentul pe armele în care otomanii erau deficitari, flota şi artileria, pe înzestrarea cu armament modern şi instruire, obţinînd o armată de profesionişti, cu efective impresionante şi disciplinată, care a pus bazele supremaţiei otomane în Mediterana Orientală (Levant)[2].

În ceea ce priveşte obiectivele prioritare ale strategiei otomane, Mehmed II a stabilit următoarea ordine de acţiune: 1) Constantinopol ca obiectiv situat în spatele *„frontului"*; 2) Belgrad; 3) Dunărea maritimă. În 1452, pentru a închide Strâmtorile, el a ridicat pe ţărmul european al Bosforului, ca pandant al citadelei anatoliene **Anadolu Hisarî**, fortăreaţa **Rumeli Hisarî**[3]. Oraşul imperial fiind practic încercuit, la 6 aprilie 1453 începea deja asediul propriu-zis. În pofida eforturilor împăratului Constantin XI Dragasses (1449-1453) care a mers până la a accepta Unirea religioasă cu Roma, proclamată în biserica Sfânta Sofia la 12 decembrie 1452, Occidentul nu i-a

venit în ajutor, suma intereselor meschine ale conducătorilor europeni, din rândul cărora Iancu de Hunedoara fusese exclus la acea dată (13 februarie 1453, Dieta ungară de la Poszony) conlucrând la căderea Bizanţului la 29 mai 1453. Apoi după ce şi-a asigurat neutralitatea Moldovei şi Ţării Româneşti, ai căror domni, Petru Aron şi Vladislav II, s-au considerat, prin înlăturarea de la putere a lui Iancu de Hunedoara, dezlegaţi de obligaţiile asumate faţă de acesta, după ce a desfiinţat ultimele frânturi ale puterii bizantine de pe litoralul pontic[4], Fatih a atacat Belgradul. Început la 3 iulie 1456, graţie îndeosebi libertăţii de manevră şi victoriilor flotei lui Iancu pe Dunăre, asediul s-a încheiat însă la 22 iulie cu un eşec surprinzător pentru cuceritorul Constantinopolului. Din înfrîngere, Mehmed II a înţeles că ordinea ultimelor două obiective nu era bine stabilită. Ca poartă a Europei Centrale, Belgradul nu putea fi luat şi păstrat, *„frontul"* înaintând prin Ungaria, spre Viena, cât timp mai existau autonomii locale şi dinaşti cu veleităţi de independenţă în Balcani şi Asia Mică, iar Dunărea maritimă, prin care flotele ostile puteau pătrunde prin Marea Neagră sau prin care, închizând-o, românii puteau interzice pătrunderea flotei otomane spre teatrul de acţiuni militare, rămânea în primul rând un condominium moldo-muntean, oferind, prin Chilia, un avantaj strategic Ungariei. Obiectiv economic şi strategic de cea mai mare importanţă, Dunărea maritimă ar fi adus în acelaşi timp otomanilor, prin deţinerea terminalelor marilor drumuri comerciale terestre care legau Europa Centrală şi Nordică prin cetăţile sale porturi şi Marea Neagră de Orient, o sursă considerabilă de venituri provenite din taxe vamale şi de depozit, atât de necesară efortului militar. Ar fi deschis apoi complet cea mai lesnicioasă cale de transport, ca principală arteră navigabilă continentală, a materialelor, proviziilor şi rezervelor otomane spre Belgrad apoi spre Buda,

Bratislava (Poszony) şi Viena. Deţinerea gurilor Dunării ar fi dus implicit la sărăcirea visteriilor Moldovei şi Ţării Româneşti cu grave repercusiuni asupra organismului lor militar şi, prin permanenta ameninţare de flanc reprezentată în primul rând pentru domnii munteni, la garantarea respectării de către aceştia a neutralităţii. Totodată, cucerirea integrală a Dobrogei şi încătuşarea Dunării maritime cu fortăreţe otomane, ar fi deschis pentru sultan direcţia nord-pontică, menită să ducă la transformarea Mării Negre în *„lac otoman"*.

Prioritară după căderea Constantinopolului era, aşadar, lichidarea situaţiei intolerabile de la Dunărea maritimă, deoarece, potrivit mărturiilor vremii[5], Imperiul otoman ***„de cealaltă parte a Dunării se învecinează cu Valahia până la mare"***, deoarece acolo ***„sunt mai multe locuri care aparţin de drept Valahiei"*** atât celei *„Mari"* (Ţara Românească), cât şi celei *„Mici"* (Moldova), importanţa lor fiind evidentă: ***„acolo aşezări sunt Brăila, Chilia, Cetatea Albă şi braţul Dunării care coboară în Marea cea Mare sau Ocean, nu departe de Constantinopol"***. Datorită marelui volum de mărfuri tranzitate sau desfăcute aici, Brăila (Brilago, Brilagio, Brailigo, Ibrail, Prailavon) era privită de otomani ca ***„cel mai celebru târg"***[6], iar Chilia drept ***„cheia şi uşa de intrare pentru Moldova şi Ungaria, ca şi pentru întreaga regiune a Dunării"***[7]. Din punct de vedere strategic, Chilia şi Cetatea Albă constituiau alături de Belgrad pilonii sistemului defensiv ponto-dunărean şi central european, Mehmed II Fatih argumentând necesitatea cuceririi lor, prin faptul că ***„atâta timp cât Chilia şi Cetatea Albă le ţin şi le stăpânesc românii, iar ungurii Belgradul sârbesc, noi turcii nu vom putea avea nici o biruinţă"***[8].

Pe lângă avantajele economice directe sau decurgând din subordonarea Moldovei şi Ţării Româneşti şi controlarea

comerțului cu Orientul al orașelor transilvane, cucerirea Brăilei, Chiliei și Cetății Albe ar fi deschis perspectiva realizării planului otoman de dominație pontică și, implicit, prin înstăpânirea asupra întregii linii a Dunării de Jos, perspectiva căderii Belgradului și relansării ofensivei otomane asupra Europei Centrale. Iar înfrângerea de la Belgrad, departe de a putea fi exploatată de creștinii dezbinați, a oferit șanse nesperate otomanilor, prin factorii conjuncturali care au dublat-o: moartea lui Iancu de Hunedoara în tabăra de la Zemun (11 august 1456) urmată de aceea a fiului său Ladislau, comite de Bistrița și a regelui Ladislau Postumul (1457) care au aruncat Ungaria în anarhie. Mai mult, Matia Corvinul, al doilea fiu al lui Iancu avea să fie dus în prizonierat (1457) de împăratul romano-german Frederic II (1440 - 1493) pretendent și el la Coroana Ungariei.

În aceste împrejurări, când ultimele obstacole în calea împlinirii visului de dominație continentală a tânărului sultan Mehmed II Fatih*, părea să fi dispărut, România a dat trei conducători de vârstă apropiată care, luptând independent, au salvat Europa Centrală și Răsăriteană, oprind pentru 7 decenii Imperiul otoman la Dunărea Inferioară: Vlad Țepeș, domn al *„Valahiei Mari"*, Ștefan cel Mare, domn al *„Valahiei Mici"* și Matia Corvin, (fiu al celebrului voievod al *„Valahiei Tran Siuana"*[9], Iancu de Hunedoara), care, întors din prizonierat, era ales, la 24 ianuarie 1458, rege al Ungariei. Din nefericire, ambițiile catolico-imperiale ale lui Matia aveau să determine o rivalitate degenerată în conflict armat, cu grave repercusiuni asupra lui Vlad Țepeș în 1462 și aducându-l pe el însuși la un pas de moarte în 1467, când avea să fie rănit de oștenii lui Ștefan cel Mare la Baia. Abia în 1475 și pentru scurt timp (moartea lui Vlad Țepeș producându-se la începutul lui 1477) cei trei conducători,

* Mehmed II Fatih se născuse în 1432, fiind deci cu un an - doi mai mic decât Vlad Țepeș și având 21 de ani în momentul cuceririi Constantinopolului.

care ar fi putut schimba istoria Europei Centrale şi Răsăritene, aveau să facă front comun, răpindu-i definitiv lui Mehmed II Fatih (mort şi el în 1481) şansa de a-şi vedea împlinit programul - cucerirea Chiliei, Cetăţii Albe şi Belgradului şi deschiderea drumului victorios spre Ungaria şi nordul Mării Negre.

În 1456 însă, planurile de campanie otomane vizând Dunărea maritimă, şocul agresiunii urma să fie suportat mai puţin de către Transilvania şi Ungaria, şi prioritar, de Ţara Românească şi Moldova care stăpâneau încă această regiune. În primul rând de către Ţara Românească a cărei frontieră cu Imperiul otoman fluctua în Dobrogea pe linia est-Brăila (Măcin) - Isaccea - *„Rahoma"*, localitate situată *„la mică distanţă"* de Chilia[10] - braţul Sfântul Gheorghe[11]. În mod logic, primejdia concretă îi impunea lui Vlad Ţepeş ca principal comandament - organizarea apărării, ceea ce implica înscrierea în programul politico-militar al domniei sale a următoarelor obiective: întărirea autorităţii centrale şi stoparea tendinţelor anarhice ale boierimii; asigurarea prin activităţi economice a veniturilor necesare dotării şi instruirii oştirii; sporirea capacităţii ofensive şi defensive şi întărirea disciplinei oştirii; pregătirea teritoriului ţării pentru apărare; realizarea unui sistem eficace de alianţe, în primul rând prin refacerea frontului de luptă interromânesc.

Vlad Ţepeş a acţionat însă şi potrivit unor comandamente moştenite, tradiţia informându-ne că primise cu limbă de moarte din partea tatălui său, o dată cu sabia transmisă de marele logofăt Cazan şi sarcina refacerii stăpânirii lui Mircea cel Bătrân la toate fruntariile şi revenirea la statutul de neatârnare faţă de sultan[12]. Acestea presupuneau înscrierea ca obiectiv prioritar de politică externă, pe lângă asumarea rolului de lider al tuturor românilor, încadrarea alianţei interromâneşti într-o coaliţie europeană mai largă, antiotomană, vizând, sub stindardul cruciadei, alungarea turcilor din teritoriile sud-dunărene răpite într-o primă etapă,

eliberarea întregii Peninsule şi, ulterior, alungarea lor peste Strâmtori şi eliberarea Constantinopolului. Cunoscând firea lui Vlad Ţepeş este de presupus, şi vom încerca să demonstrăm acest lucru, că, în condiţiile dispariţiei împăraţilor creştini ai Răsăritului, o dată atinse obiectivele precizate, marele domn visa chiar mai mult decât reluarea drumului Basarabilor spre unirea **in integrum**, de acolo de unde fusese întrerupt în anii 1388 - 1390 - substituirea puterii imperiale decăzute prin resuscitarea, în spiritul Asăneştilor a vechii idei imperiale romane.

IV.2. Concepţiile lui Vlad Ţepeş despre domnie, Ţară şi misiunea conducătorului politic şi militar

n totalitate, cercetătorii epocii lui Vlad Ţepeş sunt de acord asupra faptului că programul său politic de domnie a fost sintetizat în celebra frază-argument din scrisoarea trimisă braşovenilor la 10 septembrie 1456: ***„Trebuie să luaţi aminte că atunci când un om sau un domn este puternic şi tare, atunci poate să facă pace după cum vrea; dar când este fără putere, unul mai tare va veni asupra lui şi va face cu el ce va voi"***[13].

Este evident faptul că, utilizând generalizarea *„om sau domn"*, Vlad Ţepeş îşi concentrează în această frază întreaga filozofie de viaţă, raportând existenţa la fenomenul LUPTĂ - individuală sau colectivă (război). Nu poţi trăi ca om dacă nu eşti un învingător; nu poţi supravieţui ca domn, dacă nu eşti puternic din punct de vedere militar. În concepţia sa statul se confundă cu domnul şi imaginea domnului cu aceea a armatei sale şi a

priceperii politice şi militare personale. De aceea a urmărit atât pe plan intern, cât şi pe plan extern, să devină *„puternic şi tare"*, utilizând ca instrument forţa militară, argument suprem care-i justifica pretenţia de singur stăpânitor *„a toată ţara"*[14].

Şef al statului în calitate de comandant al oştirii, în vechea tradiţie imperială romană, stăpân unic al pământului Ţării, cu drept de viaţă şi de moarte asupra supuşilor şi instanţă supremă în tradiţia Orientului, transmisă prin Bizanţ, Vlad Ţepeş **a pedepsit cu moartea pe oricine i-a contestat calitatea de voinţă unică, încălcându-i deciziile şi prejudiciindu-i imaginea**. Astfel, pe boierul **Albu cel Mare** l-a executat ***„cu tot neamul lui"*** pentru că ***„s-a ridicat domn peste capul lui Vlad voievod Ţepeş"***[15]; **pe negustorii saşi pentru că i-au încălcat dispoziţiile** de a nu mai desface mărfuri decât în locurile stabilite, iar **în Amlaş şi Făgăraş a organizat represalii deoarece**, deşi Iancu de Hunedoara confiscase aceste ducate în 1452, el **le considera încă ale sale prin drept de moştenire. Locuitorii celor două *„ţări"***, acordând în 1460 sprijin pretendentului Dan cel Tânăr **se făcuseră vinovaţi**, aşadar, **în concepţia sa, de *„hiclenie"***. Titulatura sa este elocventă în acest sens: ***„Io Vlad voievod şi domn şi fiul marelui Vlad voievod, stăpânind şi domnind peste toată Ţara Românească, Amlaşului şi Făgăraşului herţeg"***[16]. Vlad Ţepeş îşi anunţa astfel dreptul indiscutabil asupra teritoriilor româneşti stăpânite de înaintaşii săi. Mai mult decât aceştia însă, care acceptau titlul de herţeg (duce) implicând poziţia de vasalitate faţă de regele Ungariei, în 1456, profitând de vidul de putere din acest regat el îşi afirma calitatea de ***„domn al Ţării Făgăraşului şi Amlaşului"***, deci de suveran, singur stăpânitor[17]. Descifrată fiind, ambiţia lui de conducător unic al tuturor românilor, a fost acceptată drept firească de către unii dintre cei mai informaţi observatori contemporani. Astfel, Petru de Thomassiis,

reprezentantul dogelui Veneţiei la Buda, deci un avizat asupra realităţilor din Ungaria şi Ţările Române în care avea informatori (*„ambasadori"*) raporta la 4 martie 1462 despre faptele ***„lui Dracula - Voievodul Transilvaniei sau al Valahiei"***[18], iar Philippo Buonaccorsi-Callimachus (1437 - 1496), secretarul regelui Poloniei, comparându-l pentru vitejie cu *„Epirotul Skanderbeg"*, îl numea ***„imperatore Dracula Valacho"***[19].

Moştenitor deci al tradiţiei imperiale romane, dar şi a celei orientale transmisă prin Bizanţ, invocând dreptul său asupra teritoriilor româneşti de dincolo de munţi după ***„legea veche şi obiceiurile dinainte"***[20], Vlad Ţepeş îşi preciza în acelaşi timp locul în contemporaneitate, invocând în sprijinul faptelor sale, şi datoria de prinţ al lumii creştine: ***„Eu sunt pincipe creştin. Dacă va veni sultanul şi ne vom întâlni, să nu crezi că voi da înapoi"***[21]. Concepţia sa despre domnie, întemeiată pe tradiţie şi realităţile contemporane ale vidului de putere creştină în Orient, în urma prăbuşirii Bizanţului, este, aşadar, imperială. Potrivit povestirilor germane sau slavone, el îi pedepseşte pe solii lui Mehmed II sau Matia Corvinul, puternicii zilei, încălcându-le inviolabilitatea persoanei, pentru a atrage atenţia stăpânilor lor că nu i-au acordat respectul cuvenit, venind ***„la un mare stăpânitor"***[22]. Un stăpânitor care, asemeni împăraţilor bizantini a căror autoritate o substituia, se afla deasupra bisericii, voinţa sa fiind însăşi voinţa lui Dumnezeu! Astfel, Vlad Ţepeş modifică tipicul actelor de danie stabilit de vechii domni, care se încheia cu un blestem invocând pedeapsa divină pentru urmaşii care le vor nesocoti voinţa. El **asociază pedepsei divine propria sa pedeapsă**: ***„cine nu ar asculta porunca domniei mele şi i-ar turbura*** (pe beneficiari - n.n), ***unul ca acela va muri în pără cu preacurata născătoare de Dumnezeu şi va primi rău şi urgie de la domnia mea ca un necredincios şi călcător al poruncii***

domniei mele"[23]. Necredinţa faţă de Dumnezeu, fiind în concepţia sa tot una cu necredinţa faţă de el însuşi, în multe documente Vlad nici nu mai invoca pedeapsa divină, fiind suficientă ameninţarea pentru veacul vecilor cu propria sa pedeapsă: ***„Nimeni / să nu cuteze să-i turbure; nici sudeţ, nici globnic, nici birari, nici nimeni altul dintre slujitorii şi dintre boierii domniei mele, pentru că cine i-ar împiedica chiar şi cu un fir de păr / unul ca acela / va primi mare rău şi urgie de la domnia mea"***[24].

Vlad emite apoi, pentru toţi slujbaşii aflaţi pe teritoriul său de stăpânire **porunci**, cu menţiunea, încărcată de ameninţări ***„Altfel să nu fie"!***[25] Românilor situaţi în afara hotarelor sale vremelnice şi saşilor, le trimite soli de taină ca Petru Soare, Ivan Polivar, *„jupânul Rătundul"*, Voicu Dobriţa şi pârcălabul *„Cristyan"*, special acreditat[26], încredinţându-i printr-o formulă diplomatică, dar la fel de tranşantă ***„să credeţi căci sunt adevărate cuvinte ale domniei mele"***[27]. Deci, nici autoritatea, nici voinţa, nici buna sa credinţă nu pot fi contestate. Reprezentându-l, solii săi trebuiau trataţi cu toată consideraţia deoarece erau ai unui mare *„stăpânitor"*. Al cui stăpânitor? Utilizarea lui Cristyan, transilvănean, catolic, apariţia în sfat a lui *„Bratu de la Milcov"*, a sasului Linart (*„Leonardus, notarius Brassoviensis"*), promovat stolnic, şi a spătarului Moldovean[28], denotă intenţia sa, probată şi prin înlăturarea cu forţa armelor a lui Petru Aron din domnia Moldovei (1457) şi înscăunarea lui Ştefan cel Mare, de a fi *„un mare stăpânitor"* al tuturor românilor. Iar această calitate Vlad Ţepeş nu şi-a pierdut-o nici când încercările vieţii, care ar fi înfrânt oricare altă voinţă, l-au aruncat pe treapta cea mai de jos a societăţii ca întemniţat al regelui Matia. Închis sub acuzaţia de trădare, el refuză pomana regală considerând că este mai demn să muncească cu braţele pentru a se întreţine[29]. Eliberat din temniţă, deci urcând o treaptă, ca prizonier cu domiciliu forţat la Pesta, el

ucide un comandant al gărzii regale care năvălise în casa sa în urmărirea unui răufăcător, justificându-se: *„**Oricine va pieri aşa dacă va năvăli tâlhăreşte în casa unui mare stăpânitor**. Dacă acel birău ar fi venit la mine şi mi s-ar fi înfăţişat şi eu aş fi găsit în casa mea pe acel răufăcător, sau l-aş fi predat, sau l-aş fi iertat de la moarte"*[30].

Concluzionând, putem afirma că, în concepţia lui Vlad Ţepeş, Ţara era teritoriul locuit de români în întregimea sa, iar domnul, beneficiar unic, al **imperium**-ului, un suveran absolut căruia sultanul şi regii creştini trebuiau să i se adreseze ca unui egal, o voinţă unică reprezentând, ca exponent al lui Dumnzeu pe pământ, autoritatea supremă, atât în problemele laice, cât şi religioase. Autoritatea sa se întemeia pe dreptul divin, *„vechile obiceiuri"* şi, îndeosebi, pe puterea armatei, Vlad tinzând, conştient sau instinctiv, în condiţiile dispariţiei împăratului creştin din Orient, spre o înlocuire a acestuia printr-un suveran unic al romanităţii dunărene, cumulând toate atribuţiile, depreciate în timp, în Bizanţ, ale **imperator**-ului din epoca Dominatului, adaptate condiţiilor şi concepţiilor lumii creştine a veacului său.

IV.3. Justiţia ca justiţie militară în slujba domniei

Servită principalului obiectiv al domniei - acela de a deveni un suveran *„puternic şi tare"*, un unic şi *„mare stăpânitor"*, **justiţia a constituit în mâna lui Vlad Ţepeş principala armă de contracarare a rebelilor, trădătorilor sau ingerinţelor străine în problemele interne** ale Ţării Româneşti.

Ignorând cutuma - iertarea adversarilor la început de domnie, pentru consolidarea acesteia - Vlad Ţepeş îşi manifesta de la început intransigenţa, tăindu-l pe Vladislav II la Târgşor, ca principal vinovat şi beneficiar al morţii tatălui său. Apoi îi pedepseşte pe locuitorii Târgoviştei în totalitate pentru vina de a-i fi trădat pe Vlad Dracul şi pe fratele său Mircea, ridicându-i în plină sărbătoare, *„în ziua Paştilor"*, pentru a demonstra că acţionează conform voinţei divine, trăgându-i în ţeapă pe *„câţi au fost oameni mari, bătrâni"*, iar pe cei tineri ducându-i să lucreze la cetatea Poenari[31]. **Trădarea era deci plătită prin moarte şi,** fapt simbolic, **muncă forţată pentru refacerea capacităţii de apărare a ţării. Noutatea pedepsei consta în faptul extinderii răspunderii colective din domeniul fiscal (gloaba) în domeniul politic,** existenţa unui trădător nedivulgat sau sprijinit prin lipsă de atitudine atrăgând **pedeapsa solidară întregii comunităţi.** ***„Cruzimea lui era atât de mare*** - nota Tursun bey - ***încât dacă cineva dintr-un sat săvârşea vreo nelegiuire, trăgea în ţeapă pe toţi locuitorii acelui sat, bărbaţi, femei şi chiar copii la un loc"***[32]. Tăierea lui Albu cel Mare a constituit apoi doar un exemplu într-o succesiune de cazuri, deoarece el i-a executat pe toţi ***„fruntaşii ţării despre care putea crede că ar fi în stare să ia parte la trădarea pentru schimbarea domnilor"***[33]. Este elocvent în acest sens substratul execuţiilor, prezent chiar şi în defăimătoarele naraţiuni germane: ***„XIX. El i-a poftit la masă pe toţi boierii şi toţi curtenii din ţara sa. După ce ospăţul s-a terminat, el ridică pe cel mai vârstnic şi-l întrebă de câţi voievozi îşi aduce el aminte să fi fost domni în ţară. Astfel întreba pe fiecare. Au răspuns cu toţii că mulţi. Câţiva au spus că 50, unul că 30. Aşadar, nici unul dintre ei nu ştiu; el spuse că 7. Atunci puse să-i tragă în ţeapă pe toţi"***[34].

Pentru *„hiclenie"* şi-a urmărit adversarii şi în ţările vecine, solicitând pe un ton imperativ, care abia ascundea ameninţarea cu

represalii, să nu li se acorde acestora adăpost[35]. Pe lângă **prădalică cruzimea pedepselor aplicate** (tragerea în țeapă, executarea întregii familii, săparea propriului mormânt și asistarea la propria slujbă de înmormântare care precedau execuția[36]) **era menită să-i descurajeze pe potențialii trădători.** ***„Dacă vreun ghiaur săvârșea o trădare*** - nota Kemal-pașa-zade - ***și dacă crima aceasta se întâmpla lângă el, atunci el trăgea în țeapă pe acel hain și chiar pe toți ghiaurii din satul acestuia, și nu lăsa să fie dați jos. Dacă vedea pe cineva coborând pe careva dintre morți, atunci legea de osândă a acelui sângeros era ca acela să fie spânzurat de țeapă în locul lui"***[37]. Aceste pedepse aveau în vedere **lichidarea anarhiei**, a nesocotirii domniei, a trădării interne care ducea la slăbirea capacității de apărare a țării. Implacabilă, justiția lui Vlad excela prin duritatea pedepselor, din rațiuni militare și de stat în primul rând. Kodja Husein, analist otoman, concluziona din acest unghi de vedere: ***„Cu acest obicei urât el i-a înfrânt pe toți stăpânii și căpeteniile ghiaurilor"***[38].

Alături de rațiunile economice și politice, de pedepsire a celor ce-i nesocoteau voința, încercând să-i deterioreze imaginea de *„mare stăpânitor"*, executarea cu cruzime a negustorilor sași, a unor supuși ai regelui Matia sau a unor preoți și călugări catolici pare să fi avut și **rațiuni militare.** ***„Căci ca să-și întărească domnia, să fi ucis în puțin timp la douăzeci de mii de bărbați, femei, copii"***, nota, desigur exagerând Laonic Chalcocondil, atrăgând atenția că mulți dintre aceștia erau suspecți de planuri diversioniste și sprijinirea comploturilor antistatale: ***„Și peoni / unguri / nu puțini, despre care credea că au vreun amestec în treburile publice, necruțând nici pe unul dintre aceștia, i-a ucis în număr foarte mare"***[39]. Putem afirma așadar că, maestru al loviturilor din umbră, al acțiunilor psihologice, Vlad Țepeș, pentru a rămâne *„puternic și tare"* s-a străduit să lichideze

„coloana a V-a" a trădării din interior şi agenţii puterilor străine care acţionau ca elemente de cercetare-diversiune, promiţând sprijin logistic trădătorilor. De altfel, cu tot partizanatul lor, naraţiunile germane lasă să transpară la un moment dat adevărul, afirmând că **misiunile sutelor de negustori saşi executaţi, vizau nu numai compromiterea autorităţii domneşti** prin încălcarea hotărârilor, ci şi **spionajul** şi **diversiunea**, toţi fiind **tineri** şi, probabil, **ostaşi deghizaţi**: *„De asemenea, a poruncit ca toţi bărbaţii tineri care au fost trimişi în ţara sa să prindă limbă să fie închişi într-o cameră şi să fie arşi"*[40]. Iar faptul că acela care deplânge moartea celor *„300 de băieţi din Braşov şi din Ţara Bârsei* care *se aflau la Târgovişte şi prin toate târgurile din Ţara Românească"*, într-un document oficial din 5 aprilie 1459[41] nu este altul decât **Dan cel Tânăr**, aflat în febra pregătirilor de invadare a Ţării Româneşti, nu face decât să confirme scăparea din naraţiunile germane - executaţii au fost duşmani infiltraţi, cu misiuni de spionaj şi diversiune.

Ca un corolar, atitudinea domnului faţă de faptele de natură penală, nu putea fi decât la fel de dură, el urmărind lichidarea nesiguranţei vieţii interne. A pedepsit astfel, cu aceeaşi asprime, potrivit canoanelor vremii, preoţi pentru fariseism, negustori pentru înşelăciune, tâlhari de drumul mare şi hoţi ai târgurilor[42], rezultatele fiind proverbiale. Despre cinstea supuşilor săi au început să circule legende ca aceea a cănii de aur aflată la o fântână, în pădure şi pe care călătorii o lăsau pe loc după folosinţă sau despre pungile cu bani pe care le puteai lăsa în stradă şi tot acolo le găseai a doua zi[43]. Esenţial rămâne însă faptul că, pentru întărirea coeziunii societăţii în jurul domnului, Vlad a introdus **principiul egalităţii tuturor în faţa legii**, astfel încât *„fie că era boier mare sau preot, sau călugăr sau om de rând, chiar dacă cineva avea mare bogăţie, nu se putea răscumpăra de la*

moarte"[44], ***„prin severitatea şi justiţia sa neîngăduind ca vreo fărădelege să rămână nepedepsită"***[45].

În scopul împlinirii hotărârilor judecătoreşti, pazei temniţelor şi executării sentinţelor, Vlad înfiinţează o nouă instituţie - **armăşia**. Aceasta ar putea fi **considerată strămoş al poliţiei, dar şi al siguranţei statului**, de vreme ce primul **armaş** cunoscut, Stoica, era utilizat şi ca sol de taină la Braşov[46], lui căzându-i în sarcină şi depistarea şi executarea străinilor veniţi în scop de spionaj şi diversiune în ţară. Cu sprijinul ei a fost instaurată ordinea în ţară şi o subordonare fără precedent faţă de autoritatea centrală, astfel încât, ***„peste puţin timp*** - concluziona Laonic Chalcocondil - ***s-a ajuns la o prefacere mare şi starea Daciei a fost cu totul schimbată"***[47]. Prefacere benefică în primul rând pentru domeniul militar, căruia Vlad Ţepeş, în calitate de conducător al unui stat născut şi crescut din raţiuni militare, de apărare, şi de comandant suprem al oastei, i-a acordat întreaga sa atenţie. Să nu uităm că prizonierii făcuţi de Mehmed II Fatih în campania din vara lui 1462 au preferat să moară sub tortură, decât să trădeze poziţiile române ***„de frica aceluia"***[48] şi că militarii au cedat abia la sfârşitul lui august în faţa şantajului cu ceva care la era mai scump decât propria viaţă - viaţa soţiilor, copiilor şi părinţilor lor aflaţi în mâna lui Radu cel Frumos - şi el un *„Dracula"* autentic, bun cunoscător al sufletului românesc, inteligent, dar devorat de ambiţii mărunte care l-au împins pe calea colaboraţionismului cu otomanii.

Asprimea pedepselor şi intransigenţa dovedită de Vlad în exercitarea funcţiei de judecător suprem în stat, egal divinităţii în plan temporal, au avut ca rezultate de excepţie realizarea coeziunii, întărirea disciplinei şi loialităţii oştirii şi, aşa cum vom vedea, cointeresarea şi stimularea vitejiei individuale.

IV.4. Originala abordare a problemelor mecanismului militar şi ale pregătirii ţării pentru război

vând şansa de a cunoaşte atât cavalerii şi mercenarii occiden- tali în anii 1443 - 1445, şi 1451 - 1453 cât şi militarii profesionişti otomani, Vlad Ţepeş a fost **primul conducător român** care, în condiţiile perfecţionării armamentului clasic, diversificării şi răspândirii tot mai largi a celui de foc, **a înţeles importanţa unui organism militar format din profesionişti, ca nucleu şi înlocuitor treptat al curţii**. Cu excepţia lui Matia Corvinul care-şi va alcătui celebra oaste *„neagră"*, abia în epoca lui Petru Rareş (1527 - 1538, 1541 - 1546) vom întâlni concepţii asemănătoare celor pe care Vlad încerca să le materializeze la jumătatea secolului XV. Devansându-şi deci cu mult epoca, el şi-a făcut, preciza Laonic Chalcocondil ***„mai întâi ... o gardă personală nedespărţită de el", „înconjurându-se cu un număr de ostaşi şi trabanţi aleşi şi devotaţi"*** care l-au ajutat ***„să-şi întărească domnia"***[49]. Lipsa de bani lichizi pentru plata lor a fost suplinită de **prădalică**, deoarece ***„acestora le dăruia banii şi averea şi cealaltă bună stare şi situaţie a celor ucişi"***[50]. Soluţia însă nu putea fi de durată. În Occident, banul asigura credinţa luptătorului. În Orient educaţia religioasă şi acordarea de timaruri, forma asemănătoare concedării către boieri în Ţările Române a uzufructului unor *„moşii"*, care-şi dovedise însă, deja, punctele slabe! Nedispunând în cantitate suficientă nici de bani, nici de **ocine** de danie, datorită daniilor făcute deja de predecesori, Vlad apelează la o **soluţie de compromis**, pentru a-şi face o redutabilă armată de profesionişti,

soluţie care va fi preluată de principii români ai veacului XVI - **jold** în măsura posibilităţilor şi **compensaţie prin *„miluire"***. În plus, pentru asigurarea ataşamentului faţă de Ţară, recrutarea se face printre românii, saşii şi secuii din Transilvania în primul rând, printre românii moldoveni sau în rândul fugarilor din sudul Dunării care aveau un interes major să-l sprijine în lupta antiotomană. Unică prin problematică, scrisoarea sa apel către braşoveni, din primăvara lui 1462, relevă atât complexitatea situaţiei, cât şi ingeniozitatea soluţiilor găsite din necesitate: ***„Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni şi fraţi ai domniei mele, judeţului şi tuturor pârgarilor din Braşov. Şi după aceasta vă dau de ştire că vor să vie voinici de acolo la domnia mea, să-mi slujească. Dar domnia mea acum n-am ducaţi ca să le plătesc jold; însă oricine ar vrea să vie la domnia mea, fie că va fi Ungur, fie Săcui, fie Român, sau orice ar fi, dacă voieşte să-mi slujească domniei mele, voi să-l trimiteţi la domnia mea, şi să vie la domnia mea cu cartea voastră, ca să-mi slujească. Iar domnia mea îl voi milui şi-l voi hrăni, ca şi pe slugile domniei mele. Însă jold (leafa) n-am de unde să le dau. Şi cartea domniei mele s-o ţineţi la voi şi s-o arătaţi voinicilor. Astfel vă rog ca pe nişte fraţi ai mei, faceţi-mi această slujbă"***[51].

Ca şi **prădalica**, nici expediţiile din Ţara Bârsei, Amlaş, Făgăraş, nici cele din sudul Dunării, aducătoare de prăzi bogate, nu puteau suplini deci lipsa acută şi permanentă de bani. Din această cauză, aflat sub ameninţarea dublă ungaro-otomană, în dorinţa de a-şi făuri o armată modernă, bine instruită şi înzestrată pentru cerinţele epocii, care să îl facă *„puternic şi tare"*, Vlad Ţepeş se afla în permanenţă în căutarea unor **soluţii care să-i asigure mijloacele financiare** necesare. Poate eşecul cochetării cu papalitatea şi ideea de cruciadă, în condiţiile în care cei 40 000 de ducaţi destinaţi cruciaţilor au fost daţi spre repartizare lui

Matia Corvin care şi i-a adjudecat, poate amintirea epocii lui Iancu de Hunedoara care a rechiziţionat tot ce a putut, de la provizii la care, cai şi oameni, din Ţările Române, i-au întărit convingerea că soluţia trebuie căutată în interior, fiind aceea întrezărită la începutul domniei şi urmărită apoi cu perseverenţă până în preajma războiului cu otomanii. Veniturile domniei constând din dijme în produse, muncă şi bani, acestea din urmă trebuiau sporite de urgenţă, dar nu prin convertirea produselor care presupunea un timp îndelungat necesitat de transportul la mare distanţă, desfacerea mărfurilor şi recuperarea plăţilor, ci direct. În permanentă nevoie de bani lichizi, Vlad Ţepeş a fost primul domn român care a privit economia ca **economie de război**, căutând sporirea veniturilor într-un domeniu legat de comerţul intern, extern şi de tranzit - domeniul vamal. El a fost primul conducător de stat român care a luat **măsuri protecţioniste** în favoarea producătorilor şi negustorilor interni, angrenându-se din această cauză într-un **prim război vamal** cu vecinii. Interesat deci în sporirea veniturilor domniei, atât pentru a-şi asigura independenţa materială faţă de boierime cât şi sumele necesare recrutării de profesionişti sau înzestrării oştirii cu tunuri, armament de foc portabil şi muniţii, Vlad Ţepeş s-a concentrat asupra comerţului, îndeosebi a celui de tranzit, dând târgurilor şi breslelor muntene dreptul exclusiv de depozit şi de etapă şi limitând astfel ascendenţa centrelor comerciale şi meşteşugăreşti săseşti din Transilvania.

Negustorii saşi au fost obligaţi întâi să vândă o parte din produsele tranzitate în târgurile muntene, localnicii având prioritate în achiziţionare. Rezistenţa lor le-a atras desfiinţarea privilegiilor şi limitarea prezenţei la trei *„iarmaroace de graniţă"* (Câmpulung, Târgovişte, Târgşor) ca singurele puncte comerciale unde, o dată pe an, erau obligaţi să-şi desfacă marfa, plătind şi o

nouă taxă - **scala**[52]. De aici, negustorii români erau aceia care o revindeau în porturile dunărene şi îndeosebi ale Dunării maritime, negustorilor otomani sau italieni. Sumele încasate i-au permis domnului să facă mari comenzi de armament, să se înconjoare de *„trabanţi"*, dar şi să dezvolte un mijloc de transport şi o armă care, cu excepţia lui Dobrotiţă şi Iancu de Hunedoara lipsiseră conducătorilor români - **flota**. Depăşind faza luntrilor de Dunăre, scobite ca în vremea lui Dromichaites, într-un trunchi de copac, menţionate în 1445, Vlad Ţepeş a achiziţionat nave adevărate de transport şi de luptă, **galere**, una dintre acestea fiind menţionată la 3 august 1462 în corespondenţa dintre Aloisio Gabriel din Candia şi *„Magnificul duce Antonio Loredano, şef în Modon"*, ca reţinută la Constantinopol pe toată durata campaniei lui Mehmed II Fatih[53]. Avându-l ca model în toate, protejatul său Ştefan cel Mare va dezvolta şi el flota ca armă, construind, prin adaptări şi inovaţii, *„pânzarul moldovenesc"*[54], bun pentru navigaţia atât pe Dunărea Maritimă, cât şi pe Marea Neagră, acest tip de navă fiind folosit, după 1484 în tentativele de recuperare prin atacuri duble pe apă şi pe uscat a Cetăţii Albe şi Chiliei.

Măsurile protecţioniste au atras însă, atât duşmănia de durată a patriciatului săsesc, concretizată, pe termen lung, prin trădarea din 1462 cât şi defăimarea cu ajutorul fabricatelor *„naraţiuni"* dar mai ales în plan apropiat, războiul vamal declanşat în 1458 de negustorii saşi din Braşov şi Sibiu, sub conducerea lui Petru Gereb (Greavul) şi Petermann, independent de voinţa lui Matia Corvin care le ceruse să nu pricinuiască *„strâmbătăţi şi pagube"* şi să cultive *„pacea şi liniştea cu acest voievod şi cu supuşii lui"*[55]. Fapt semnificativ, saşii au sprijinit logistic şi cu trupe trei pretendenţi* care le promiteau anularea măsurilor protecţioniste şi

* Dan cel Tânăr, fiul lui Dan al II-lea, Laiotă Basarab (domn în anii 1473-1474, 1475-1476, 1476-1477) şi Vlad Călugărul (domn în anii 1481, 1482-1495), fratele patern al lui Vlad Ţepeş.

concesionarea celor mai productive vămi muntene, cele de la Rucăr şi Brăila. Ţepeş a răspuns prin executarea negustorilor vinovaţi de încălcarea poruncii domneşti şi aşa cum am văzut, de acte de spionaj şi diversiune şi prin expediţii de pedepsire în Ţările Făgăraşului, Amlaşului şi Bârsei (cele mai importante în 1457, aprilie 1458, mai 1460, august 1460).

Preţul *„războiului vamal"* nu a fost pe termen scurt prea mare, având în vedere obţinerea mijloacelor necesare angajării de *„voinici"* şi instructori, în general foşti combatanţi în *„oastea valahă"* a lui Iancu de Hunedoara, înzestrarea cu armament modern şi instruirea unei importante gărzi de profesionişti, în cadrul curţii.

Bun luptător el însuşi, Vlad Ţepeş a inoculat întregii oştiri spirit de ordine şi **disciplină**, utilizând cu pricepere exemplul personal, promisiunea de răsplată şi pedepsele, dovedindu-se ***„ager şi cât se poate de priceput în treburile ostăşeşti"***[66].

Rezultatele activităţii sale de reorganizare a oştirii permanente şi calităţile de comandant al *„oştii celei mari"* au fost apreciate chiar şi de adversarii cei mai înverşunaţi, cronicarii turci văzându-se nevoiţi să accepte că ***„el era vestit printre cei de o seamă cu el şi în privinţa meşteşugului de a conduce oşti. La fel era unic şi în serdărie, un al doilea ca el nefiind în ţara ghiaurilor"***, încât sultanul însuşi ***„socotindu-l... drept un viteaz, îl lăuda şi altora"***[67].

Viteaz el însuşi, Vlad Ţepeş **a pus**, prin urmare, **accentul pe vitejie ca rezultantă a pregătirii individuale a luptătorilor**, chemaţi să-i urmeze exemplul personal. În acest sens, contemporanii îi atribuie apelul mobilizator lansat la începutul campaniei antiotomane: ***„Cine vrea să se gândească la moarte, acela să nu meargă cu mine, ci să rămână aici"***[68]. Uzând de atribuţiile sale de comandant şi judecător suprem, la sfârşitul bătăliei analiza comportamentul luptătorilor, dovedindu-se ***„de o dreptate nemaivăzută"***[69]. Potrivit povestirilor slavone, începea, cu

obiectivitate *„el însuşi să-i cerceteze; care era rănit în faţă, aceluia îi dădea mare cinste şi-l făcea viteaz al său; care era lovit la spate, pe acela poruncea să-l pue în ţeapă“*[60]. Recunoaştem aici modelul urmat de Ştefan cel Mare care va face din *„vitejii cei buni“*[61] o instituţie fundamentală a oastei şi Ţării. Imitându-l pe maestrul său Vlad Ţepeş şi Ştefan *„dacă afla pe un ţăran că nu are săgeţi, arc, sabie şi pinteni îl condamna fără milă la tăierea capului“*[62]. Ca şi Vlad, Ştefan va ridica apoi mii de răzeşi la rangul de *„viteaz“*, semnificaţia socială şi militară a actului fiind surprinsă de Miron Costin, care echivala termenul cu acela de *„nemeş“*: *„ridicat-au Ştefan Vodă atunce pre mulţi din prostime la statutul de nemeş pentru războaiele ce au avut şi vitejie la acele războaie“*[63].

Pentru Vlad Ţepeş, această politică de promovare pe criteriul vitejiei şi al credinţei a unor *„oameni noi“* a fost esenţială în contracararea tendinţelor centrifuge şi trădării marii boierimi. *„Oamenii noi“* au înlocuit în sfatul Ţării, pe criteriul competenţei, pe reprezentanţii marilor familii care mai păstrau doar două poziţii, prin Manea Udrişte şi comisul Gherghina. De asemenea, mulţi *„viteji“*, în baza aceloraşi criterii ale competenţei, vitejiei şi loialităţii, au primit importante slujbe militare legate de apărarea teritorială, cel mai cunoscut caz fiind al căpitanului Neagoe numit în iarna 1461/1462 comandant al cetăţii dunărene recent eliberată - Rahova.

În situaţii de excepţie şi Vlad Ţepeş a chemat *„ţara“* la arme, dar a făcut-o cum nu a mai îndrăznit nici un domn până la el şi cum numai Ştefan cel Mare şi Petru Rareş vor mai risca să o facă în anii 1475 - 1476 şi, respectiv, 1538. A mobilizat potrivit rapoartelor lui Petru de Thomassiis, nu numai bărbaţii, dar şi copiii *„de la 12 ani în sus“*[64]. Efectivele astfel mobilizate erau estimate la cifre variind între 32 000 şi, desigur, exagerat, 50 000 de luptători[65]. Ulima cifră a fost avansată de solul Ferrarei, Florius de Roverella, referitor la campania din 1475, într-un raport cu

caracter propagandistic în care afirma că erau *„foarte pricepuți la arme"*[66]. Mult mai obiectiv, Petru de Thomassiis nota la 14 ianuarie 1462, referitor la mobilizații în campania contra forțelor de invazie ale lui Mehmed II Fatih că *„aceștia sunt oameni din popor și aceia ai lui Bassa* (Mahmud Pașa, marele vizir - n.n.) *sunt aleși și experimentați la arme"*[67]. Acestor calități ale otomanilor, țăranul - luptător român le opunea perfecta cunoaștere și utilizare a terenului, dorința de a-și salva familia și avutul și o teamă aproape mistică față de voievodul care pedepsea cu cea mai mare asprime lașitatea, considerată alături de trădare, o crimă de lez-majestate.

Preocupat de pregătirea teritoriului pentru apărare, deși a fost un adept al războiului manevrier, nelegat de rezistența la cetate, Vlad Țepeș a acordat **o atenție deosebită fortificațiilor de refugiu**, privite ca baze logistice sau **celor aflate pe principalele direcții de invazie**, menite să întârzie, ca obstacole eficiente, înaintarea inamicului. El a refăcut astfel cu meșteri pietrari ardeleni zidul de incintă al Cetății de Scaun Târgoviște, și Turnul Chindiei. A refăcut sau ridicat zidurile de apărare ale mănăstirilor Comana, Snagov unde apare printre ctitori sau Cozia, Govora și Tismana. A reconstruit în condițiile amintite, cetatea montană de la Poenari și a ridicat cetățuia de pe Dâmbovița a Bucureștilor (Curtea Veche)[68], oferind și în acest domeniu un exemplu demn de urmat lui Ștefan cel Mare, apărătorul fruntariei estice a spațiului românesc.

Ultim apărător al liniei Dunării, continuator direct al politicii lui Mircea cel Bătrân de unificare **manu militari** a spațiului românesc în jurul domniei *„a toată Țara"*, depășindu-și modelul (Iancu de Hunedoara), prin aspirațiile imperiale la poziția de lider politic al creștinătății orientale, **Vlad Țepeș a fost așadar prin excelență și înainte de toate un militar. A văzut domnia ca pe un rezultat al puterii armate și justiția ca pe un instrument al acesteia**. Singur între doi adversari puternici ai unității și libertății

românilor, Mehmed II Fatih şi Matia Corvinul, şi-a pregătit oastea şi *„ţara"* pentru război, urmărind permanent ridicarea capacităţii lor ofensive şi defensive. Din această perspectivă, **subordonând şi diplomaţia factorului militar**, şi-a devansat iarăşi epoca, prin numărul de promisiuni şi tratate făcute şi încălcate, apărând ca şi în domeniul politic şi juridic drept un model strălucit al viitorului *„Principe"* al lui Niccolo Machiavelli. Nu ştim dacă umanistul italian l-a avut printre sursele de inspiraţie, cert însă este faptul că a fost una dintre cele mai cunoscute şi controversate figuri de conducător european al celei de-a doua jumătăţi a veacului XV, de o **mobilitate în acţiunea politică** şi o **elasticitate a conştiinţei politice aproape contempo- rane**. Subordonând arta diplomaţiei factorului militar şi încadrându-şi demersurile într-un program politico-militar clar, el **nu a căutat să prevină prin tratate războiul, ci să obţină avantaje maxime, să câştige timpul necesar impunerii de către el însuşi a momentului favorabil declanşării ostilităţilor şi a teatrului de acţiuni militare, să câştige deci iniţiativa şi să-şi adjudece, prin exploatarea la maximum a elementului surpriză - victoria**.

IV.5. Diplomaţia în slujba efortului militar

in raţiuni militare, aşa cum odinioară Decebal căutase alianţa regelui part Pacorus al II-lea pentru a prinde Imperiul roman, în primăvara anului 105, într-un *„cleşte strategic"*, istoria l-a înregistrat pe Ştefan cel Mare în 1472 ca aliat al hanului turcoman Uzun Hasan, duşmanul turcilor. Oare pe cine altul putea să-l aibe ca model marele Ştefan, dacă nu pe mentorul său Vlad Ţepeş care, în toamna lui 1448 încerca, în detrimentul vechiului adversar, Ungaria catolică, să preia puterea

cu ajutorul otomanilor musulmani? Iar Vlad era moştenitorul tradiţiei deschisă de Mircea cel Bătrân care, ca mare principe creştin nu numai că nu a ezitat să se alieze cu emirii anatolieni de Caramania şi Sinope, dar s-a şi încuscrit cu Bayezid I Ildirâm dând-o de soţie pe fiica sa lui Musa Celebi. **Elasticitatea conştiinţei politice, subordonată obiectivelor Ţării şi domniei, prin încălcarea moralei şi solidarităţii de paradă creştină a caracterizat deci şi epoca lui Vlad Ţepeş!** Marele domn a surprins însă prin **îndrăzneala duplicităţii şi extrema mobilitate a acţiu- nilor sale diplomatice** subordonate ţelurilor exclusiv politico-militare. Astfel, în anul 1448 ca fugar la Adrianopol, având de răzbunat moartea tatălui şi fratelui său, el se lega, împotriva lui Iancu de Hunedoara ***„prin tratate şi jurăminte că într-adevăr, va păstra faţă de împărat (sultan) dragoste curată şi fără gânduri duşmane şi are să-i fie într-adevăr, cu priinţă şi cu credinţă în legăturile încheiate"***[69]. Trei ani mai târziu, la curtea ucigaşului tatălui şi fratelui său, în scopul contracarării lui Vladislav II şi a otomanilor care îl susţineau acum pe acesta, el plănuia căsătoria cu o soră a lui Matia Corvin, act care se va realiza la o dată neprecizată ante 1462, din această căsătorie rezultând *„doi fii"*[70].

Ajuns domn în 1456, Vlad dă asigurări de credinţă ***„domnului nostru craiul"*** (Ungariei) reprezentat la acea dată de Ladislau, comitele Bistriţei[71], dar şi sultanului faţă de care şi-a îndeplinit impecabil obligaţiile de vasal timp de trei ani. Impus cu *„dări foarte mari"*, doar harac-ul atingând 10 000 ducaţi, el le-a adus personal la Constantinopol unde a împărţit ***„multe daruri"***, ajungând să fie privit ***„cu bunăvoinţă"***[72]. Faptul nu l-a împiedicat să arate otomanilor reversul medaliei şi, când aceştia au încălcat înţelegerile, să riposteze cu arma. Este cazul zdrobirii în mai 1458 a detaşamentelor de akîngii care intraseră în pradă pe la Turnu, în

condiţiile plecării sultanului în *„expediţie asupra Moreei"* şi a marelui vizir Mahmud *„în părţile sârbeşti"*[73]. În acelaşi timp, Vlad Ţepeş a aderat în taină la proiectul de cruciadă expus la 26 septembrie 1459 în conciliul de la Mantova de Papa Pius al II-lea (Aeneas Silvio Piccolomini) şi i-a informat în permanenţă, în toată această perioadă, pe unguri, prin solii de taină despre *„treaba turcilor"*[74].

Eşecul pregătirilor cruciadei l-a obligat să reîntărească jurămintele de fidelitate faţă de Poartă, punând capăt însă, din prudenţă şi cu argumente credibile, deplasării personale la Istambul: ***„A spus*** - nota cronicarul Tursun bey - ***că n-are puteri să plătească haraciul, deoarece duşmanul ungur este puternic şi-i stă în cale ca o piedică. De asemenea, a zis că, fiind departe de Poarta Fericirii nu poate veni şi că şi-a cheltuit în acest an în lupte tot ceea ce a avut pentru a împiedica victoriile duşmanilor săi. Nici n-a venit şi nici nu şi-a plătit haraciul"***[75]. Un răspuns şi o conduită magistrale, menite să-i păstreze credibilitatea la Poartă, să nu-i atragă represalii, dar, în acelaşi timp, să-i păstreze şi încrederea lui Matia şi a promotorilor cruciadei creştine. Pentru a risipi orice dubii el încheia la Adrianopol, în toamna lui 1460 sau primăvara lui 1461, un nou armistiţiu pe trei ani cu sultanul, în condiţii net avantajoase, dat fiindcă avusese grijă să profite din plin de escaladarea conflictului din Asia Mică: plata harac-ului urma să se facă nu la Adrianopol, ci la Târgovişte de către un trimis al sultanului care trebuia însoţit la întoarcere de o gardă munteană până la Rusciuk unde erau eliberate chitanţele de primire[76]. Noul acord se încheia în condiţiile în care, în aceeaşi perioadă intrase în vigoare, în secret, cu data de 1 octombrie 1460, tratatul de alianţă antiotomană cu Transilvania şi Ungaria care punea capăt şi *„războiului vamal"* cu saşii[77].

Aflând că face cu ungurii *„învoieli şi alianţă"*[78], sultanul i-a cerut precizarea poziţiei şi, ca dovadă a bunei credinţe prezentarea

personală în tabăra sa. *„Firea lui uneltitoare"* a găsit însă o soluţie pe măsură[79]: folosind din nou şantajul cu *„ungurii"* care ar ocupa ţara cu sprijinul boierilor necredincioşi el a cerut ca Hamza, beyul de Nicopol şi Yunus, beyul de Silistra, **deci comandanţii tuturor forţelor otomane de la Dunăre**, să vină la tratative în ***„locul pe care el l-a stabilit"*** pe malul dobrogean, în dreptul Brăilei. Nimicind aici corpul expediţionar, şi-a asigurat iniţiativa, a lichidat comandamentul şi unităţile de elită ale trupelor otomane de la nord de Balcani, facilitând eliberarea rapidă a Dobrogei şi a cetăţilor dunărene, într-un moment extrem de favorabil, când sultanul, aflându-se în expediţia împotriva Trapezuntului, nu putea interveni[80].

Talentul său diplomatic, pe care Sa'adeddin Mehmed Hodja Efendi îl numeşte cu reproş ***„înclinare spre uneltiri"***[81], se reliefează însă îndeosebi în relaţiile cu Ungaria, cu Matia personal şi cu conducerea patriciatului săsesc din Transilvania.

Abia ajuns în scaun, Vlad a făgăduit retoric, la 6 septembrie 1456, unui rege minor (Ladislau Postumul), pe care, desconsiderându-l, îl aşeza pe aceiaşi treaptă cu ***„acei orăşeni din Braşov şi bătrânii din ţara Bârsei"*** care l-au sprijinit, credinţă ***„până la moarte, cu tărie şi în chip nestrămutat"***. Jurământul avea însă o condiţionare care abia disimula ameninţarea - ***precizarea că această credinţă este în fapt „datorată lui Dumnezeu", iar oamenilor numai „după omenie"***[82]. Faţă de Matia, un rege puternic, ambiţios, el a procedat cu prudenţă, apelând la **şantajul sentimental**, care, în fond, îl cobora pe acesta din fumurile regale, amintindu-i originea, prin aluzia la solidaritatea românească: ***„Acum e ceasul ca ajutându-ne pe noi, să vă apăraţi şi voi ...; şi să nu-i lăsaţi să ne strice ţara şi să ne nenorocească şi să ne subjuge neamul"***[83]. Acelaşi tip de şantaj, invocând *„serviciile"* aduse în trecut Ungariei şi Transilvaniei de

câțiva ***„voievozi, frați ai noștri din neamul lui Mircea, părintele nostru"*** care s-au făcut ***„plăcuți și iubiți"*** pentru **„apărarea dreptei credințe catolice"**, îmbinat cu jurăminte de fidelitate față de Ladislau, comitele Bistriței, și promisiuni economice (scutiri vamale), era practicat la 6 septembrie 1456 și față de brașoveni și conducerea Țării Bârsei, în scopul garantării unui loc de refugiu în caz de înfrângere într-un conflict cu turcii. Fapt semnificativ, petentul care cerea cu vorbe mieroase prietenia sașilor semna, fără a fi îndreptățit în acel moment ca ***„voievod al Țării Românești și domn al Țării Făgărașului și Amlașului"***[84]. Iarăși o amenințare deghizată. Aceeași amenințare ca și șantajul voalat la adresa ***„unor buni prieteni"*** ca brașovenii, în cererea de alungare a pribegilor în frunte cu logofătul Mihail și Pardoi: ***„precum eu nu voi să-i iert, tot așa și voi să-i îndepărtați de la voi, DACĂ SUNTEȚI PRIETENII DOMNIEI MELE (subl. ns.) și să nu fie în ținutul vostru"***[85].

Șantajul cu argumentul logic al căderii Transilvaniei, dacă Țara Românească va fi cotropită de turci a fost folosit și de predecesorii lui Vlad Țepeș; el însă a generalizat, legând de pierderea sa soarta întregii creștinătăți: ***„dacă această țărișoară a noastră va pieri, nici Măriei Tale*** (Matia - n.n.) ***nu-i va ieși un folos din aceasta și nici un ajutor căci ar fi spre paguba tuturor creștinilor"***[86]. Preluând ideea ***„elevul"*** său, Ștefan cel Mare, o va folosi în mod identic în argumentarea cererilor sale de ajutor militar: ***„Dacă această poartă a creștinătății, care e țara noastră, va fi pierdută - atunci toată creștinătatea va fi în mare primejdie"***[87], deoarece ***„ea este scutul Țării Ungurești și al Poloniei și este straja celor două crăii. Afară de aceasta, fiindcă turcul s-a împiedicat de mine, mulți creștini au rămas în liniște"***[88]. Iar dacă Ștefan cel Mare a adaptat formula, care exprima în fapt o realitate, la necesitățile Moldovei, incluzând și Polonia printre beneficiari, Vlad Țepeș a transformat-o până la

atingerea cotelor sublimului în fariseismul diplomatic. El încerca să-i convingă, luându-l ca martor pe Dumnezeu, pe saşii cei lipsiţi de imaginaţie că ***„ne gândim mai mult la binele şi statornicia voastră decât la ale noastre"*** deoarece *„sarcini mari, aproape cu neputinţă de purtat turcii vor să ne pună pe umerii noştri şi să ne îngreuie, (şi) **nu pentru noi sau pentru ai noştri pun greutăţi aşa de mari, ci pentru voi şi ai voştri acei turci vor să facă şi să ne constrângă la aceasta, deoarece, în ce priveşte treburile noastre uşor am putea face pace şi bună linişte, dar pentru voi şi ai voştri nu putem face pace cu acei turci, deoarece ei caută cale să iasă şi să prade la voi prin ţara noastră. Însă voinţa noastră desăvârşită este de a nu face nimic rău împotriva voastră, ba chiar voim să nu ne despărţim niciodată de voi,** după cum am spus şi am jurat, **voind să vă fim fraţi şi prieteni credincioşi"**[89]*. Evident, faţă de un asemenea „altruism" răsplata nu putea fi decât pe măsură, pe lângă ajutoarele cerute, *„fără nici o zăbavă"* de ***„200 sau 100 sau 50 de oameni aleşi"*** (profesionişti spre utilizare ca instructori), Vlad solicitând ca ***„Voi să ţineţi seama de toate care ni se cad nouă şi alor noştri spre cinste şi folos, deoarece sunt unii care gândesc rău faţă de noi şi acţionează nedrept şi acestora să le fiţi duşmani, după cum suntem noi duşmanilor voştri şi să le faceţi acestora aşa cum facem noi acum pentru voi"***[90].

Având drept scop obţinerea de ajutoare în specialişti, armament şi muniţii, scrisorile-apel către patriciatul săsesc ale lui Vlad Ţepeş, abundă în **termeni de adresare** ca: ***„prietenilor domniei mele", „credincioşilor şi bunilor mei prieteni". „Înţelepţi şi cinstiţi bărbaţi, fraţi, prieteni şi vecini ai noştri cu adevărat iubiţi", „iubiţilor şi cinstiţilor bărbaţi", „bunilor prieteni ai domniei mele, pârgarilor din Braşov şi tuturor Bârsenilor, apoi celor mari şi celor mici prea cinstită închinăciune aducem, ca unor buni prieteni ai mei", „prea cinstiţilor şi bunilor şi credincioşilor prieteni ai domniei mele ...***

mari şi mici", „credincioşilor, bunilor, dulcilor şi cinstiţilor prieteni ai domniei mele" etc.[91] Ele sunt **semnate** ca *„frate şi prieten credincios"*[92]. În spatele acestor vorbe frumoase însă, promisiunile de scutiri vamale erau condiţionate de reciprocitate, iar jurămintele, încălcate prin incursiunile care au produs *„multe necazuri şi pagube"*[93] pentru ca, între două expediţii de pedeapsă, Vlad Ţepeş să revină vorbind despre *„frăţie şi pace bună"*[94].

Scrisorile sale atestă, între altele, şi **îndrăzneala de a se erija în apărător al catolicismului** (*„adevărata credinţă"*) îndrăzneală care merge, în anii de detenţie, în scopul obţinerii sprijinului necesar recăpătării domniei, până la a cocheta cu ideea trecerii la catolicism, fapt care provoacă o puternică emoţie în lumea ortodoxă, pentru a abjura apoi, în condiţiile reinstalării sale ca domn, în toamna anului 1476, cu acceptul bisericii ortodoxe[95].

Pentru ca astfel de tururi de forţă să reuşească, era desigur nevoie de geniu, de talent oratoric şi diplomatic, dar şi de o bună cunoaştere a realităţilor din ţările vecine, a psihologiei colective şi a personalităţii interlocutorilor, aliaţi sau adversari. În bună măsură Vlad Ţepeş fusese informat asupra acestor aspecte prin contact direct, în cursul peregrinărilor sale prin Transilvania, Ungaria, Moldova şi Imperiul otoman. Dar cea mai mare parte a informaţiilor la zi îi era furnizată de acei *„oamenii noştri"* sau **curieri de taină** amintiţi, atât români (Voicu Dobriţa, *„jupân Rătundul"*, Petru Sor *„Soare"*, Stoica armaşul), cât şi saşi (Christyan, Sebastian) sau unguri ca *„familiarul"* său Ladislau[96]. Organizaţi într-un **serviciu** pe care-l putem considera strămoşul *„cabinetului negru"* al stolnicului Constantin Cantacuzino, despre care însă nu putem oferi amănunte, decât ipoteza că ar fi depins de structura nou creată - **armăşia**, ei erau de o eficacitate menită să pună în umbră, sub aspectul informaţiei, marile curţi europene. Un singur exemplu este, credem, concludent. În primăvara anului 1462, pentru a păstra secretul operaţiilor, camuflând îndeosebi

obiectivul principal al campaniei - Ţara Românească - şi zona de forţare a Dunării, Mehmed II Fatih a trimis câteva detaşamente de diversiune pe Morava spre Vidin. Papa, datorită lui Nicolae de Modrusa, statele italiene pe baza informaţiilor lui Petru de Thomassiis şi Matia Corvin, în baza datelor *„castelanilor de Severin"* erau convinşi că expediţia sultanală viza Belgradul şi sudul *„regatului"*[97]. Avertizat, Vlad Ţepeş stupefiază prin precizia informaţiilor asupra planurilor de campanie otomane, afirmând în răspunsul său că *„pe la vadul Vidinului pot să ne facă stricăciuni minime căci intenţionează şi vor să-şi aducă navele pe mare şi pe Dunăre de la Constantinopol şi Gallipolli"*, în timp ce armata de uscat înainta de la Adrianopol *„de-a dreptul spre Istru"* spre punctul stabilit pentru joncţiune, Nicopol sau Rusciuk unde urma *„să coboare şi flota"*[98].

Avantajul de a cunoaşte intenţiile partenerilor şi adversarilor, cele mai mici schimbări de conduită sau de plan de campanie, **stăpânirea** deci a **informaţiei**, a constituit pentru Vlad Ţepeş una dintre principalele arme care l-au ajutat să devină *„puternic şi tare"*. O alta, la fel de eficace, elocventă în cazul manipulării patriciatului săsesc prin stimularea orgoliului, ţinând atât de talentul său diplomatic deosebit, cât şi de psihologie, a constat în cunoaşterea mentalului colectiv al diferitelor grupări sociale şi etnice cu care s-a confruntat şi a personalităţii marilor conducători ai epocii sale. Observatorii contemporani, au subliniat că, pentru stăpânirea situaţiilor critice, a îmbinat ameninţarea cu logica expunerii, asprimea pedepselor cu obiectivitatea lor, analiza psihologului cu fineţea omului de spirit şi determinarea omului de acţiune, capabil să utilizeze în avantajul său chiar şi detractările. Pe boieri i-a înspăimântat prin utilizarea pârghiilor economice şi sociale de control ale domniei - prădalica şi darea calului (recunoaşterea sau nu a concesiunilor anterioare prin gestul simbolic al acceptării răscumpărării), pe saşi prin îndrăzneala de

a-i pedepsi şi imaginaţia diabolică în alegerea pedepselor celor mai umilitoare, pe otomani, superstiţioşi în general, mai mult prin regia pedepselor (păduri de ţepi) şi prin zvonurile mult amplificate de cei vinovaţi despre cruzimile sale, decât prin obiceiul în sine al tragerii în ţeapă*; în schimb pe ostaşii cu care se identifica a căutat să-i convingă şi prin logică şi apelul la onoare, la sentimentul firesc al datoriei şi dragostei de ţară. Tabloul ultimului act al dramei lui Vlad Ţepeş, trădat de marii boieri şi de fratele său care-i şantaja ostaşii brutal cu ameninţarea lichidării familiilor lor răpite, este, în acest sens, în viziunea lui Michael Bocignoli din Raguza nu numai de un crud realism, dar şi absolut veridic: ***„Iar domnişorii românilor, scăpaţi de teama duşmanului, uitând de tot binele avut de la Dragul, au început să urzească lucruri duşmănoase întru răpunerea lui Dragul, să se dea în lături de la slujba ostăşească, să-i laude pe turci, să ponegrească isprăvile lui Dragul, să declare că izbânda va ajunge o dată mai dăunătoare învingătorilor decât învinşilor şi să susţină că ei nu pot răbda să-i aibe pe turci de duşmani şi să-şi dea părerea că trebuie încheiată o alianţă cu ei chiar cu stabilirea unui tribut - în timp ce Dragul, dimpotrivă, se străduia să-i îndemne să nu ceară pace de la învinşi (ci) să se apere cu armele (apărându-şi) şi toate ale lor şi să-i convingă să trăiască în libertate şi în sfârşit să spună (răspicat) că nu va îngădui niciodată cât va trăi, ca Ţara Românească să ajungă tributară turcilor...***"99 Trădării boierilor i se va alătura trădarea lui Matia, care, mizând pe ura negustorilor saşi şi neputinţa mercenarilor

* Larg răspândit în epocă, acest tip de pedeapsă era cunoscut de otomani, iar Ştefan cel Mare, întrecându-şi în zelul său mentorul, va trage în ţeapă mii de tătari după bătălia de la Lipnic şi peste 5 000 de munteni şi turci după victoria de la Vodnău asupra lui Radu cel Frumos (18-20 nov. 1473). Totuşi amintirea acestor fapte abia dacă va dăinui în istorie, în timp ce Vlad Ţepeş va deveni prototipul ucigaşului sângeros până astăzi pentru că, având îndrăzneala să supună pedepsei câteva sute de trădători şi spioni saşi a beneficiat de o *„reclamă"* supradimensionată în Occident.

husiţi ai lui Jan Jiskra (care, refugiaţi din Cehia se aflau la cheremul său) de a refuza o misiune odioasă l-a capturat şi aruncat în temniţă prin înscenarea unui caz de *„trădare"*.

Transformarea victoriei militare într-o înfrângere politică, s-a produs, aşadar, în cele din urmă, prin utilizarea împotriva lui Vlad Ţepeş a propriilor sale arme, depersonalizate însă, lipsite de spirit şi utilizate în forma lor primară, cea mai brutală - arma diplomaţiei, a promisiunilor făcute pe fondul şantajului şi, în cazul lui Matia Corvin, a răsplătirii delaţiunii şi trădării. Independent de acest aranjament politic, victoriile obţinute în plan militar au probat însă că Vlad Ţepeş a reuşit să transforme şi **diplomaţia** într-o redutabilă **armă de luptă**, utilizând atât calităţile, scopurile, mijloacele, cât şi defectele partenerilor, aliaţi sau adversari declaraţi, pentru îndeplinirea obiectivelor propuse. Şi această realitate a reieşit cu pregnanţă în evidenţă în cadrul cruciadei propusă şi finanţată de papă, sabotată de Matia şi transformată de Vlad Ţepeş într-un război românesc, în cadrul căruia a reuşit să-şi atragă sprijinul transilvănenilor împotriva voinţei regelui Ungariei şi participarea lui Ştefan cel Mare, într-o formă inedită, în condiţiile interdicţiei impuse Moldovei de tratatul feudo-vasalic încheiat în 1459 cu Polonia.

NOTE:

1 Vezi F. Babinger, **Mohamed II le Conquerant et son temps (1432-1481). La grande peur du monde au tournant de l'histoire**, Paris, 1954, passim.

2 Vezi Mircea Dogaru, **Dracula. Mit şi realitate istorică**, Bucureşti, 1994, p. 43.

3 Vezi şi S. Runciman, **Căderea Constantinopolului. 1453**, Bucureşti, 1971, p. 24.

4 *„Toţi se temeau* - nota cronicarul Ducas - *şi românii care locuiesc la Lycostomo, dar şi Caffa, Trapezuntul, Sinope"*, toţi alegând calea răscumpărării prin harac (Vezi Ducas, **Istoria turco-bizantină (1341-1463)**, ed. V. Grecu, Bucureşti, 1958, p. 427).

5 Apud N. Iorga, **Acte şi fragmente cu privire la istoria românilor adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului**, vol. III/1, Bucureşti, 1897, p. 37-38.

6 Laonic Chalcocondil, **Expuneri istorice**, ed. V. Grecu, Bucureşti, 1958, p.160.
7 Apud N. Iorga, **Studii istorice asupra Chiliei şi cetăţii Albe**, Bucureşti, 1900, p. 35.
8 **Călători străini despre ţările române**, vol. I, Bucureşti, 1968, p. 128.
9 Vezi I. Dumitru-Snagov, **Ţările Române în secolul al XIV-lea. Codex Latinus Parisinus - 7239**, Bucureşti, 1979, p. 99-100, f. 113, r. 114.
10 Vezi A. Corbea, **Cu privire la corespondenţa lui Vlad Ţepeş cu Matia Corvin**, în AIIAI, XVII (1980), Anexa, p. 677.
11 Vezi M. Dogaru, **op. cit.**, p. 54, 70-76.
12 Vezi R. Şt. Ciobanu, **Pe urmele lui Vlad Ţepeş**, Bucureşti, 1979, p. 68.
13 DRH, D, vol. I, Bucureşti, 1977, p. 458-459.
14 **Ibidem**, p. 453.
15 Apud N. Stoicescu, **Dicţionar al marilor dregători din ţara Românească şi Moldova (sec. XIV-XVII)**, Bucureşti, 1971, p. 15.
16 DRH, B, **Ţara Românească**, vol. I, Bucureşti, 1966, p. 204, 206.
17 DRH, D, vol. I, p. 456.
18 Apud „Columna lui Traian", N. S., an IV, Bucureşti, 1883, p. 34.
19 Phillippus Callimachus, **Ad Innocentium VIII, de bello Turcis inferendo oratio**, ed. I. Lichonska, T. Kowalski, Warszawa, 1964, p. 50.
20 I. Bogdan, **Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi Ungaria în secolele XV-XVI**, Bucureşti, 1902, p. 231.
21 Enverî, **Düstûrname**, în **Cronici turceşti privind ţările române. Extrase, vol. I, sec. XV - mijlocul sec. XVII**, volum întocmit de M. Guboglu şi M. A. Mehmet, Bucureşti, 1966, p. 44.
22 Vezi M. Dogaru, **op. cit.**, p. 128, 137.
23 DRH, B, vol. I, p. 202; cf. p. 204.
24 **Ibidem**, p. 206.
25 DRH, D, vol. I, p. 454.
26 Vezi I. Bogdan, **op. cit.**, p. 320-321, 323.
27 DRH, D, vol. I, p. 453.
28 Vezi N. Stoicescu, **op. cit.**, p. 2-22; G. I. Brătianu, **Sfatul domnesc şi adunările de stări în ţările române**, Evry, 1977, p. 137.
29 Vezi M. Dogaru **op. cit.**, p. 125.
30 **Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI, publicate de Ion Bogdan**, Ediţie revăzută şi completată de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1959, p. 213; cf. I. Stăvăruş, **Povestiri medievale despre Vlad Ţepeş-Drăculea**, Bucureşti, 1978, p. 162.
31 Vezi **Letopiseţul Cantacuzinesc**, în **Cronicari munteni**, vol. I, ed. M. Gregorian, Bucureşti, 1961, p. 85; cf. Radu Popescu, **Istoria Ţării Româneşti**, în **Cronicari**

munteni, p. 293.
32 **Cronici turcești privind țările române**, vol. I, ed. cit., p. 67.
33 L. Chalcocondil, **Expuneri istorice**, ed. V. Grecu, București, 1958, p.282.
34 Apud I. Stăvăruș, **op. cit.**, p. 140.
35 Vezi cazul lui „Mihail logofătul și Pardoi" în DRH, D, vol. I, p. 453.
36 Vezi I. Stăvăruș, **op. cit.**, p. 137.
37 **Cronici turcești privind țările române**, vol. I, ed. cit., p. 198-199.
38 **Ibidem**, p.454-455.
39 L. Chalcocondil, **op. cit.**, p. 283.
40 Apud I. Stăvăruș, **op. cit.**, p. 136.
41 Vezi I. Bogdan, **op. cit.**, p. 102.
42 Vezi I. Stăvăruș, **op. cit.**, p. 139-140, 143-144, 158-159; **Cronicile slavo-române publicate de I. Bogdan**, ed. cit., p. 209-210.
43 Vezi **Cronicile slavo-române publicate de I. Bogdan**, ed. cit., p. 209; *„S-a purtat cu atâta asprime - nota și umanistul Sebastian Münster, încât în (acea) țară barbară putea orișicine să stea cu avuțiile sale în mijlocul pădurilor, în cea mai mare siguranță"* (**Călători străini despre țările române**, vol. I, București, 1968, p. 506).
44 **Cronicile slavo-române publicate de I. Bogdan**, ed. cit., p. 209.
45 J. Dlugosz, **Historia Polonica**, t. II, Lipsiae, 1712, col. 117.
46 DRH, D, I, p. 452, 454.
47 L. Chalcocondil, **op. cit.**, p. 282-283.
48 Apud **Monumenta Hungariae Historica. Acta extera**, vol. IV, Budapest, 1875, p. 168.
49 Vezi L. Chalcocondil, **op. cit.**, p. 283.
50 **Ibidem**.
51 Apud I. Bogdan, **op. cit.**, p. 99.
52 Vezi Șt. Andreescu, **Vlad Țepeș (Dracula) între legendă și adevăr istoric**, București, 1976, p. 66-68.
53 Vezi „Columna lui Traian", N. S., an IV, p. 39.
54 Vezi reprezentarea foto după frescă și reconstituirea în **Istoria militară a poporului român**, vol. II, București, 1986, p. 112.
55 Hurmuzaki, XVI, I, p. 48-49.
56 **Călători străini despre țările române**, vol. I, p. 176.
57 **Cronici turcești privind țările române**, vol. I, p. 199, 455.
58 Vezi **Cronicile slavo-române publicate de I. Bogdan**, ed. cit., p. 207-208; cf. I. Stăvăruș, **op. cit.**, p. 156.
59 **Călători străini despre țările române**, vol. I, p. 506.
60 **Cronicile slavo-române publicate de I. Bogdan**, ed. cit., p. 207-208.

61 J. Dlugosz, **op. cit.**, t. II, col. 526.
62 **Ibidem**, col. 417.
63 Apud M. Kogălniceanu, **Cronicile României sau letopisețele Moldovei și Valahiei**, vol. I, București, 1872, p. 163.
64 **Monumenta Hungariae Historica. Acta extera**, vol. IV, p. 142, 145; Într-o situație asemănătoare, atacat de oștile lui Mehmed Fatih în 1476, și *„pregătit să moară cu toți ai săi sau să învingă"*, Ștefan i-a mobilizat pe toți bărbații și adolescenții încât în sate *„n-au rămas decât femeile și copiii"* (J. Dlugosz, **op. cit.**, t. II, col. 334).
65 A. Veress, **Fontes rerum Transilvanicarum**, vol. IV, Budapest, 1914, p.15.
66 **Ibidem**.
67 **Monumenta Hungariae Historica. Acta extera**, vol. IV, p.146.
68 Vezi **Cronicile slavo-române publicate de I. Bogdan**, ed. cit., p. 320-321; **Istoria Țării Românești, 1290-1690, Letopisețul Cantacuzinesc**, ed. C. Grecescu, D. Simionescu, București, 1960, p. 4; H. Chirică, **Comentariu istorico-filozofic asupra hrisovului din 20 septembrie 1459 (cuprinzând prima mențiune documentară despre orașul București)**, în Studii. Revistă de istorie, nr. 5/1959, p. 4-9; **Istoria militară a poporului român**, vol. II, p. 88-90.
69 Critobul din Imbros, **Din domnia lui Mahomed al II-lea (1451-1467)**, ed. V. Grecu, București, 1063, p. 290.
70 Vezi **Cronicile slavo-române publicate de I. Bogdan**, ed. cit., p. 212; I. Stăvăruș, **op. cit.**, p. 162; *„Columna lui Traian"*, N. S., an IV, p. 35 (Raportul lui Petru de Thomassiis din 4 martie 1462).
71 Vezi DRH, D, I, p. 452, 461.
72 **Călători străini despre țările române**, vol. I, p. 126; **Cronici turcești privind țările române**, vol. I, p. 67; S. Dragomir, **Documente nouă privind relațiile Țării Românești, cu Sibiul în secolele XV-XVI**, în AIINC, IV, (1926-1927), p. 430.
73 **Cronici turcești privind țările române**, vol. I, p. 317.
74 Vezi DRH, vol. I, p. 454.
75 **Cronici turcești privind țările române**, vol. I, p. 68.
76 Vezi I. Ionașcu, P. Bărbulescu, Gh. Gheorghe, **Tratatele internaționale ale României 1354-1920**, București, 1975, p. 49-50; M. Mititelu, **Colecție de tratate și convențiile României cu puterile Străine de la anul 1368 până în zilele noastre**, București, p. 18-19.
77 Vezi M. Dogaru, **op. cit.**, p. 62.
78 L. Chalcocondil, **op. cit.**, p. 251.
79 Vezi **Cronici turcești privind țările române**, vol. I, p. 42, 92-93, 126, 201, 317-318, 406, 455-456; N. Iorga, **Acte și fragmente cu privire la istoria românilor, adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului**, vol. III/1, București, 1897, p. 12; **Călători străini despre țările române**, vol. I, p. 126.

80 Vezi pe larg M. Dogaru, **op. cit.**, p. 66-76.
81 **Cronici turceşti privind ţările române**, vol. I, p. 317.
82 DRH, D, vol. I, p. 458.
83 **Fontes Historiae Dacă-Romanae. Izvoarele istoriei românilor**, vol. IV, Bucureşti, 1982, p. 509 (în continuare se va cita FHDR).
84 DRH, D, vol. I, p. 457.
85 **Ibidem**, p. 453.
86 Apud I. Bogdan, **Vlad Ţepeş şi naraţiunile germane şi ruseşti asupra lui (studiu critic cu mici portrete)**, Bucureşti, 1896, p. 81.
87 Idem, **Documentele lui Ştefan cel Mare**, vol. II, Bucureşti, 1913, p. 321.
88 **Ibidem**, p. 350-351.
89 DRH, D, I, p. 460.
90 **Ibidem**.
91 Vezi DRH, D, vol. I, p. 453-454, 459, 461; I. Bogdan, **Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi Ţara Ungurească în secolele XV-XVI**, Bucureşti, 1905, p. 93, 96.
92 DRH, D, I, p. 458; I. Bogdan, **op. cit.**, p. 319.
93 DRH, D, I, p. 461.
94 **Ibidem**, p. 459.
95 Încredinţat că acesta este adevărul, autorul *„Povestirii"* slavone (*„Skazanie o Dracula voevoda"*) probabil român moldovean, al cărui manuscris îl pune în circulaţie la 13 februarie 1486, călugărul Eufrosin, îl va trata din acest moment cu maximă asprime, ca pe un idol căzut de pe piedestal, notând: *„XV. **După ce a murit acel voievod*** (Radu cel Frumos - n.n.) ***craiul*** (Matia Corvin - n.n.) ***a şi trimis la el în temniţă să-l întrebe dacă vrea să fie voievod în Ţara Muntenească, cum a fost şi mai înainte, atunci să primească credinţa latină. Iar dacă nu vrea, atunci va muri în temniţă. Drăculea a iubit mai mult dulceaţa lumii vremelnice, decât pe aceea a lumii veşnice şi fără de sfârşit şi s-a lepădat de ortodoxie şi s-a abătut de la adevăr, a părăsit lumina şi a primit întunericul. Vai, nu a putut să îndure greutăţile vremelnice ale temniţei şi s-a pregătit pentru chinurile cele fără de sfârşit şi a părăsit credinţa noastră ortodoxă şi a primit înşelăciunea latină"*** (Apud I. Stăvăruş, **op. cit.**, p. 161).
96 Vezi **Călători străini despre ţările române**, vol. I, p. 141.
97 Vezi FHDR, vol. IV, p. 507; **Monumenta Hungariae Historica**, vol. IV, p. 142, 144; *„Columna lui Traian"*, N. S. IV, p. 35.
98 Apud N. Iorga, **Scrisori de boieri. Scrisori de domni**, ed. a III-a, Vălenii de Munte, 1932, p. 166; cf. FHDR, vol. IV, p. 507.
99 **Călători străini despre ţările române**, vol. I, p. 176-177.

CAPITOLUL V

NOI DIMENSIUNI ALE RĂZBOIULUI DE COALIŢIE

V.1. Alianţele militare ca necesitate obiectivă în epoca lui Vlad Ţepeş

Reşansa istorică a lui Vlad Ţepeş, unul dintre cei mai ambiţioşi, tenaci şi inteligenţi domni români capabili să conceapă şi să urmărească obiective realiste de largă perspectivă, a fost aceea de a-i avea contemporani pe cei doi suverani de pretenţie universală, posesori ai unor charisme similare, Matia Corvinul şi Mehmed II Fatih. Neşansă nu pentru că aceştia i-ar fi fost superiori ca inteligenţă, trăsături fizice sau morale, ci pentru că, la obiective la fel de îndrăzneţe, au beneficiat de mijloace materiale şi militare superioare! Primul, în calitate atât de rege al Ungariei, cât şi de continuator al politicii tatălui său, Iancu de Hunedoara,* se considera un campion al

. * Obiectivitatea ne obligă să admitem că, deşi cvasitotalitatea contemporanilor considerau că Iancu de Hunedoara **„non era Ungaro nobile, ma wallaco, non di**

creştinătăţii, suveran de drept al Ţărilor Române şi al popoarelor balcanice şi, în acelaşi timp, singurul îndreptăţit să deţină, în virtutea precedentelor create de Sigismund I de Luxemburg şi Albert (Albrecht II) de Habsburg (1437 - 1439) coroana Sfântului Imperiu Roman (de Naţiune Germană), motiv pentru care a şi intrat în conflict cu deţinătorul acesteia Friedrich al II-lea de Habsburg (1451 - 1493). Cel de-al doilea ajunsese, prin cucerirea Constantinopolului, moştenitor legitim al împăraţilor bizantini şi, prin extensie, al vechilor împăraţi romani, a căror moştenire politică şi teritorială se considera îndreptăţit să o refacă **in integrum**.

Suveran al unei *„Ţări"* plasată geostrategic în zona de contact a stăpânirilor celor doi adversari şi de interferenţă a sferelor lor de interese, Vlad Ţepeş avea o dublă misiune moştenită şi, aşa cum am văzut, propriile sale obiective, racordate ambiţiilor şi personalităţii sale, ca şi contextului internaţional. Ca domn avea datoria să apere hotarele Ţării şi, ca urmaş al lui Mircea cel Bătrân, pe aceea, transmisă cu limbă de moarte de tatăl său, Vlad Dracul de a reface stăpânirea acestuia la toate

---

troppo gentil parentella", au existat voci care au susţinut că primii doi fii ai Elisabetei Morsinay, Iancu şi Ioan au fost copii nelegitimi ai împăratului Sigismund I de Luxemburg care şi-a căsătorit iubita cu fidelul său „familiar" şi cavaler al curţii regale, cneazul Voicu. Este posibil ca astfel de zvonuri, având ca punct de plecare protecţia certă pe care împăratul a acordat-o fraţilor Iancu şi Ioan, destinaţi unei strălucite cariere militare şi admiterea lui Iancu, prin căsătorie, în puternica familie Szilagy, să fi fost amplificate tocmai de Matia Corvin pentru a-şi justifica pretenţiile la coroana imperială. (Vezi N. Iorga, **Acte şi fragmente cu privire la istoria românilor, adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului**, vol. III/1, Bucureşti, 1897, p. 37; cf. Academician Ştefan Pascu, **Voievodatul Transilvaniei**, vol. IV, Cluj-Napoca, 1989, p. 445). Reale sau ipotetice, pretenţiile sale nu puteau avea însă credibilitate deoarece până şi la Vatican exista convingerea fermă că, ungur după mamă, Matia **„natus est e patre vallako in Transilvania"** (W. Friedensburg, **Nuntiaturberichte aus Deutschland**, IV, Gotha, 1899, p. 297).

fruntariile. El însuşi viza continuarea programului politic al marelui Mircea şi, în condiţiile dispariţiei Imperiului bizantin, aspira la poziţia de lider al creştinătăţii orientale.

Primele două obiective presupuneau desfăşurarea unui joc politico-diplomatic abil între cei doi competitori la stăpânirea spaţiului românesc - Ungaria şi Imperiul otoman şi constituirea unui organism militar capabil nu numai să garanteze independenţa Ţării dar şi să elibereze teritoriile pierdute (Ţara Severinului, Amlaşul, Făgăraşul, cea mai mare parte a Dobrogei şi Podunavia în întregime). În mod necesar, dat fiind raportul de forţe net defavorabil, ele presupuneau încheierea unor alianţe politico-militare viabile, în primul rând a alianţei interromâneşti şi neutralizarea prin alianţă (în 1448 cu Imperiul otoman, în 1462 şi 1475 - 1477 cu Ungaria) a unuia dintre cei doi adversari, în măsură să-i permită câştigarea şi păstrarea iniţiativei pe teatrul de război şi declanşarea unor operaţii ofensive de amploare. Nefiind neapărat necesară în acest context, încadrarea efortului său militar într-o mişcare mai largă europeană, de tipul cruciadelor, devenea însă obligatorie dacă voia să apară în ochii balcanicilor drept continuatorul misiunii împăraţilor creştini ai Bizanţului, apărător atât împotriva păgânilor veniţi din Asia, cât şi a „francilor" (catolicilor)[1] care ameninţau lumea ortodoxă dinspre Occident şi să-şi justifice renumele pe care contemporanii începuseră să i-l clădească, de *„imperatore Dracula Valacho"**.

Propriile obiective şi contextul politico-militar european i-au impus deci lui Vlad Ţepeş ca soluţie **războiul de coaliţie**, fie ca război general românesc, fie ca război *„sfânt"*, cruciat. La realizarea unor alianţe militare optime au concurat apoi, atât experienţa moştenită de la înaintaşi - cei 68 de ani (1388 - 1456)

* Vezi discuţia în capitolul anterior, paragraful IV.2. şi integral, afirmaţia lui Philippo Buonaccorsi-Callimachus, la M. Dogaru, **Dracula. Mit şi realitate istorică**, Bucureşti, 1994, Partea a treia, **Mărturii**, p. 152.

de efort româno-ungar, susţinut periodic (1396, 1445, 1456) de Occident, de stăvilire a expansiunii otomane la Dunăre - inteligenţa şi celelalte calităţi native ale sale, cât şi legăturile de rudenie şi cunoştinţele despre vecini şi adversari dobândite în cursul peregrinărilor care i-au marcat copilăria şi tinereţea, contribuind la pregătirea sa ca militar şi şef de stat şi de care a ştiut să profite. Astfel determinate, principalele coordonate ale politicii sale *„externe"* au fost:

1) refacerea alianţei politico-militare interromâneşti sau a *„frontului"* unic de luptă antiotoman, al Ţărilor Române;

2) iniţierea, sub motivaţia interesului comun - apărarea liniei Dunării, a unei alianţe româno-ungare;

3) sprijinirea efectivă şi asumarea de către principatul său a rolului de bastion înaintat al oricărei coaliţii europene antiotomane iniţiată de papalitate şi susţinută de regii sau principii catolici sub stindardul, devenit tradiţional, al *„cruciadei"* împotriva *„păgânilor"*;

4) ralierea la efortul românesc a popoarelor şi populaţiilor creştine supuse de otomani sau a principilor vasali sultanului, atât creştini cât şi musulmani.

O analiză oricât de sumară a acţiunii lui Vlad Ţepeş pe aceste patru coordonate ilustrează o gândire politico-militară realist obiectivată şi o largă viziune, strategică, bazate pe cunoaşterea adversarului, a potenţialilor aliaţi şi a legităţii necesităţii acordării propriilor mijloace cu scopurile propuse, cu mult peste nivelul de înţelegere european, îndeosebi occidental. Iar inferioritatea pe acest plan a principilor creştini în frunte cu însuşi Matia Corvinul, dovedită prin informaţiile despre otomani, planurile de campanie şi faptele de arme, avea să constituie una dintre principalele cauze ale defăimării, obstrucţionării şi în final arestării lui Vlad Ţepeş din ordinul regelui Ungariei, pentru a i se anihila imaginea de

erou al creştinătăţii, invingător, în pofida mijloacelor financiare şi militare reduse, al ... învingătorului Constantinopolului, Mehmed II Fatih.

V.2. Rolul şi originala formă de realizare a alianţei militare interromâneşti

a obiectiv politico-militar şi strategic, realizarea alianţei interromâneşti a fost constanta care a direcţionat politica externă a domnilor şi voievozilor (în Transilvania) români, determinată fiind de unitatea geografică, etnică şi lingvistică a spaţiului românesc, de identitatea obiceiurilor, tradiţiilor, vieţii spirituale, de comunitatea economică şi de interese a locuitorilor celor trei *„Ţări"* ca şi de legăturile lor multiple, inclusiv de rudenie. Rudă el însuşi, aşa cum am văzut, cu Muşatinii şi Corvineştii, Vlad Ţepeş a beneficiat de o experienţă care l-a făcut superior tuturor predecesorilor săi în cunoaşterea realităţilor din Ţările surori ale Ardealului şi Moldovei: născut în Transilvania şi-a petrecut aici 13 - 14 ani de viaţă (1430/31 - 1436, 1451 - 1456, 1476) esenţiali pentru formarea sa ca om, militar şi conducător de stat şi, de asemenea, a petrecut trei ani, bogaţi în evenimente, la Curtea de la Suceava (1449 - 1451), familiarizându-se cu problemele Ţării Moldovei şi legând cu Ştefan cel Mare o prietenie care avea să se manifeste constant până în clipa dispariţiei sale la începutul lui 1477. În pofida adversităţii saşilor, îndeosebi sibieni, el şi-a creat de altfel o importantă grupare de partizani în sudul Transilvaniei (în *„ţările"* Amlaşului, Făgăraşului şi Bârsei) care l-au sprijinit în ocuparea tronului în 1456 şi numeroşi simpatizanţi în restul

voievodatului printre cei a căror nemulţumire faţă de ingerinţele regelui Ungariei în treburile interne avea să izbucnească sub forma mişcării separatiste din 1467*. Iar în condiţiile izbucnirii luptei politice în Ungaria după moartea lui Iancu de Hunedoara, anarhia care slăbea acest regat atingând şi Transilvania, pentru majoritatea transilvănenilor, români, secui, unguri, chiar saşi, Vlad Ţepeş apărea pe moment ca singura soluţie politică, singurul conducător din centrul şi răsăritul Europei capabil să stăvilească expansiunea otomană. Ca şi pentru transilvăneni, la începutul anului 1457, primejdia era deosebit de gravă şi pentru Vlad Ţepeş în condiţiile în care Moldova, prin Petru Aron, acceptase ultimatumul otoman, devenind tributară, la 9 iunie 1456. Şi aceasta, după ce un an înainte, la 1 octombrie 1455, acelaşi Petru Aron acceptase suzeranitatea regelui Cazimir IV (1446 - 1492) al Poloniei[2], stat care se arăta la acea dată favorabil unei înţelegeri cu Imperiul otoman. Un pericol în plus deci în spatele *„frontului"*

* Numai astfel se pot explica **măsurile de precauţie** luate de Matia Corvinul în 1462 - arestarea sa prin surprindere, **în afara frontierelor Transilvaniei**, pe fondul dezlănţuirii unei campanii de defăimare şi a **mediatizării intense a unei aşazise „trădări"** (Vezi Mircea Dogaru, **Dracula. Mit şi realitate istorică**, Bucureşti, 1994, p. 107-111). Cu toate măsurile de precauţie luate însă, întemniţarea sa s-a făcut, nota Antonio Bonfini, **„împotriva vrerii tuturor"**, provocând **consternare** în rândul simpatizanţilor şi chiar opoziţie, mai ales că ea nu a fost **„nimănui lămurită"** (A. Bonfinius, **Rerum Hungaricarum decades IV**, Lipsiae, 1771, p. 554). Iar dacă observatorii catolici acreditaţi la Buda de papă şi republicile italiene, au abordat acuzaţia de trădare cu prudenţă, exprimându-şi dubiile prin formule ca **„Se spune că ..."** (Vezi M. Dogaru, **op. cit.**, p. 111), cei otomani, prin pana lui Tursun bey sau Kemal-paşa-zade au fost cât se poate de acizi: Matia Corvinul **„Urându-l încă dinainte, nu a lăsat să-l scape prilejul şi l-a prins şi l-a vârât în temniţă"**, astfel încât celebrul Kazîklî (Ţepeş) **„Fugind din ghearele leului** (Mehmed II Fatih) - n.n.) **a ales ghearele unei păsări de pradă** (Matia - n.n.)" (Vezi **Cronici turceşti privind ţările române. Extrase**, vol. I, **secolul XV - mijlocul secolului XVI**, volum întocmit de M. Guboglu şi M. A. Mehmed, Bucureşti, 1966, p. 72, 206, 457).

antiotoman dunărean în condiţiile în care, domnul muntean, venit cu oşti din Ardeal, apărea în ochii sultanului drept exponent şi continuator al politicii lui Iancu de Hunedoara. Mai mult, la flancul drept al acestui *„front"* a intervenit o defecţiune neaşteptată: prin asasinarea lui Ladislau Corvinul (16 martie 1457) şi arestarea fratelui său Matia de către împăratul romano-german Friedrich III, pretendent şi el la Coroana ungară, în regatul vecin şi aliat se instala anarhia.

Ca prim obiectiv de politică *„externă"*, pentru Vlad Ţepeş s-a impus deci **acţiunea pentru stabilizarea politică a Moldovei şi Transilvaniei** şi readucerea acestora în *„frontul"* antiotoman - act de mare importanţă istorică şi general-militară. Numai cu sprijinul lor logistic şi în efective, prin apelul la oştile lor cele mari, putea fi reechilibrat raportul de forţe cu otomanii şi redeclanşată campania pentru adjudecarea controlului asupra liniei Dunării.

La numai o lună după asasinarea comitelui Bistriţei, Ladislau, şi arestarea lui Matia, profitând de imposibilitatea de reacţie a Ungariei, oastea munteană desfăşura prin surprindere o puternică **ofensivă**, din zona de concentrare Buzău - Brăila, de-a lungul Siretului, spre Suceava, în scopul instalării în scaunul Moldovei a lui Ştefan cel Mare, fiul lui, Bogdan al II-lea şi al Mariei Oltea, descendentă a unei vechi familii boiereşti din regiunea de frontieră moldo-munteană. Astfel, Ştefan ***„rădicatu-s-au de la Ţara Muntenească cu mare mulţime de oaste muntenească"*** în fruntea căreia ***„au intrat în Ţară"***[3], surprinzând forţele din Ţara de Jos ale lui Petru Aron care, înfrânt în mai multe ciocniri, şi-a pierdut scaunul în urma bătăliei decisive de la Doljeşti, la confluenţa pârâului Hreasca cu Siretul (12 aprilie 1457).

În Ştefan cel Mare, Vlad Ţepeş a avut un aliat permanent şi un strălucit *„elev"* care, până la marea victorie antiotomană de la

Vaslui (10 ianuarie 1475) ce îl consacra în rândul personalităţilor politico-militare europene de primă mărime, a aplicat atât în politica internă, cât şi în cea externă, sau în strategia apărării Ţării, soluţiile mentorului său. În strânsă legătură cu oraşele transilvane, reglementând drepturile de tranzit şi desfacere ale ***„tuturor braşovenilor şi tuturor negustorilor şi întregii Ţări a Bârsei"***[4] el a dezvoltat comerţul şi, implicit, veniturile domniei din tranzitul pe *„drumul Bistriţei"*, *„drumul Băii"* şi *„drumul de Jos"* sau *„al Braşovului"*, luând **primele măsuri protecţioniste la 3 iulie 1460**[5]. A executat şi el boierii trădători (16 ianuarie 1471) şi a utilizat frecvent pedeapsa cu tragerea în ţeapă. A organizat, de asemenea, expediţii de represalii în Secuime (1 iunie 1466 şi 1469) sprijinind apoi mişcarea separatistă antiungară a Transilvaniei din 1467[6], pentru ca, după înfrângerea invaziei ungare din acelaşi an să ajungă treptat, pe calę diplomatică, la o normalizare a relaţiilor cu Matia Corvinul şi cu Transilvania, în 1489 căsătorindu-şi fiul (Alexandru) cu fiica rudei sale transilvane, voievodul Bartolomeu Draggfy şi primind ca domenii intracarpatice Ciceul şi Cetatea de Baltă. De altfel, chemând ca şi Vlad Ţepeş *„voinici"* din Transilvania, el a beneficiat în lupta antiotomană de luptători ***„români, în număr de două mii, care sunt lăudaţi mai mult decât oricare în lupta contra turcilor, care sunt din vlăstarul părintelui regelui*** (deci din neamul lui Iancu de Hunedoara - ***n.n.***) ***şi care totdeauna au luptat împreună cu părintele regelui şi chiar cu majestatea sa*** (Matia - ***n.n.***) ***şi ai săi"***[7]. Totodată, preluând programul lui Vlad Ţepeş, în intenţia de a se afirma drept unic lider politic al românilor, Ştefan avea să deschidă, în 1470, seria campaniilor împotriva uzurpatorului lui, Radu cel Frumos, urmărind să instaleze la Bucureşti ca domn, un ***„prefect al său"***[8], iar din 1475, demersurile către Matia pentru eliberarea lui Vlad Ţepeş şi reinstalarea sa ca domn în *„L'altra*

Vlachia"[9]. Răsplătind serviciul făcut cândva de vechiul său mentor şi susţinător, Ştefan cel Mare, de data aceasta, în fruntea oştilor Moldovei, îl instala la 16 noiembrie 1476 pe Vlad Ţepeş în scaunul de la Bucureşti. Ca supremă dovadă a trăiniciei legăturii care-i unea, Ştefan, renunţând la orice pretenţii de suzeranitate, încheia, în mod excepţional cu Vlad Ţepeş *„un tratat"* net diferit de acelea impuse celorlalţi protejaţi munteni, şi anume în condiţii de deplină egalitate, ***„amândoi voievozii"*** jurându-şi din nou, ***„între ei dragoste şi alianţă, astfel ca întreaga ţară s-a asigurat că turcul nu-i va face griji"***[10]. Mai mult, Ştefan va pune în 1476 la dispoziţia fostului său protector o gardă de 200 de viteji dintre care 190 vor muri în luptă, potrivit declaraţiei sale, în încercarea de a-i salva viaţa lui Vlad Ţepeş[11].

Legătura lui Vlad Ţepeş cu Ştefan cel Mare a fost, aşadar, permanentă şi benefică Ţărilor Române, chiar dacă pactul lor iniţial privind colaborarea antiotomană în 1462 a trebuit ţinut secret[12]. Aceasta, deoarece, pentru a neutraliza Polonia care îl sprijinea pe Petru Aron, Ştefan a fost obligat să depună jurământ de vasalitate faţă de regele Cazimir IV Jagello, la 4 aprilie 1459 la Overchelăuţi, pe Nistru. Tratatul încheiat acum echivala cu recunoaşterea noului domn al Moldovei, reglementa litigiile dintre cele două state dar limita iniţiativele de politică externă ale lui Ştefan, într-un moment în care Polonia nu agrea implicarea într-o cruciadă antiotomană[13]. Pe de altă parte însă, Polonia avea divergenţe cu Ungaria, iar Petru Aron, în urma recunoaşterii lui Ştefan cel Mare de către poloni, se refugiase în Secuime sub oblăduirea lui Matia Corvin şi pe acest fapt s-a bazat stratagema care i-a permis lui Ştefan cel Mare să intervină militar în sprijinul lui Vlad Ţepeş în vara anului 1462.

Conform planului de campanie, cunoscut deja de domnii români, datorită serviciului de informaţii al lui Vlad Ţepeş, în timp ce sultanul cu trupele terestre se îndreptau direct spre

frontiera dunăreană a Ţării Româneşti, spre Nicopol - Turnu, armata *„de la mare"*, îmbarcată, urma să forţeze Dunărea maritimă, să cucerească prin surprindere Chilia după care să navigheze pe fluviu pentru realizarea joncţiunii. Oficial, cetatea, pe care o revendica şi Moldova, aparţinea Ţării Româneşti, deci atacând-o Ştefan ar fi apărut în ochii creştinătăţii ca un duşman al binefăcătorului său. **De facto**, însă, ea fusese ocupată de Iancu de Hunedoara în beneficiul Ungariei şi aparţinea lui Matia Corvinul a cărui garnizoană ungurească o apăra. Neputând interveni direct în sprijinul lui Vlad Ţepeş pentru care o debarcare otomană reuşită la Chilia ar fi însemnat ameninţarea cu răsturnarea de flanc a „frontului" dunărean, neputând deci coopera pe faţă cu corpul de oaste muntean care executa acoperirea strategică a Dunării, domnul Moldovei a atacat el însuşi cetatea cu două zile înaintea apariţiei flotei otomane. **Atacul era motivat**, prin respectarea angajamentelor faţă de Polonia, **ca operaţiune antiungară**. Înţelegând stratagema, pentru a nu fi pus într-o situaţie diplomatică şi militară fără ieşire (debarcarea la Chilia asediată de pe uscat de moldoveni i-ar fi angrenat pe otomani într-un conflict deschis cu aceştia care şi-ar fi unit imediat forţele cu ale lui Vlad Ţepeş şi ar fi fost considerată în acelaşi timp şi un afront adus regelui Poloniei, suzeranul domnului Moldovei), **Mehmed II Fatih a fost nevoit să renunţe pe moment la proiectele legate de Dunărea maritimă**. Ştefan cel Mare şi-a îndeplinit deci în acest mod neobişnuit obligaţiile asumate faţă de mentorul şi aliatul său, dar succesul acestei strălucite acţiuni de descurajare a fost anihilat de defecţiunea Transilvaniei şi Ungariei, datorată atitudinii ostile şi interesate a saşilor şi a regelui Matia.

Sprijinit **ab initio** de transilvăneni, păstrarea alianţei cu această ţară românească era vitală pentru Vlad Ţepeş, în cazul unui război cu otomanii, pentru asigurarea spatelui *„frontului"* dunărean, crearea unor zone de aşteptare strategică şi de refugiu şi

a unui ultim aliniament de rezistență în regiunea submontană și montană. De asemenea, sprijinul logistic și armat efectiv pe care i-l putea acorda oastea voievodatului era esențial în oprirea ofensivei otomane, pentru echilibrarea raportului de forțe și în organizarea și desfășurarea cu succes a contraofensivei. Pe de altă parte, de bunele relații cu oficialitățile transilvane și cu Matia, suzeranul lor, depindea recunoașterea drepturilor pe care le invoca, inclusiv în titulatură, asupra vechilor teritorii basarabe din vest (Țara Severinului) și din nord (Țările Amlașului și Făgărașului) și, eventual, asupra fostelor posesiuni ale lui Mircea cel Bătrân - cetățile Bran și Bologa care ar fi putut constitui pentru el baze logistice și locuri de refugiu în caz de înfrângere.

Firească alianță a românilor de pe ambii versanți ai Carpaților Meridionali, în vigoare în 1456, a fost însă compromisă, cu începere din 1457 de politica egoistă, îngustă și strict mercantilă a patriciatului săsesc. Arogându-și probabil mari merite în înscăunarea sa, îndeosebi sibienii se considerau îndreptățiți să privească principatul muntean ca pe o pradă, să-și asigure monopolul asupra drumurilor sale comerciale și vămilor, ori banii furnizați de activitatea vamală și controlul comerțului de tranzit erau absolut necesari, cum am văzut, susținerii programului politico-militar de domnie al lui Vlad Țepeș. Măsurile sale protecționiste, îndeosebi **fixarea *„iarmaroacelor de graniță"* și a scalei**, au dus la apariția conflictului care a escaladat, ajungându-se de la plângeri reciproce, la acte de spionaj și diversiune ale sașilor în favoarea unor pretendenți la tron și la represaliile cunoscute - executarea a 341 de negustori prin tragere în țeapă sau ardere pe rug și incursiuni în regiunile contestate[14]. În replică, apoi, la poziția lui Matia Corvinul care, abia încoronat (la 24 ianuarie 1458), dorea să păstreze cu orice sacrificii alianța cu Vlad Țepeș,[15] negustorii sași, în colaborare cu pretendentul Dan

cel Tânăr[16] au fabricat celebrele *„Narațiuni"* prin care au încercat și au și reușit, atunci când poziția regelui Ungariei s-a schimbat, să-l discrediteze în fața întregii Europe catolice, miza fiind anularea măsurilor protecționiste și concesionarea vămilor de la Rucăr și Brăila, promise de Dan și ceilalți pretendenți.

Dincolo de diferendul, niciodată aplanat total, și care avea să se dovedească fatal, cu vârfurile negustorimii alogenilor sași, Vlad Țepeș a întreținut bune raporturi cu autoritățile voievodale și a avut numeroși simpatizanți în Transilvania care i-au furnizat, așa cum am văzut, atât *„voinici"*, cât și sfetnici de sfat ca Linart sau de taină și iscoade (Chrystyan, Sebastian, Ladislau etc.). La rândul său, prin intermediul brașovenilor sau al vameșilor din Rucăr, domnul le-a furnizat permanent date despre mișcările de trupe otomane[17]. Datorită *„războiului vamal"* sau al *„iarmaroacelor de graniță"* însă, o colaborare reală cu obligații reciproce, avea să se încheie cu Transilvania abia la un an de la proclamarea *„cruciadei"*, la 1 octombrie 1460.

Tratatul de cooperare militară munteano-transilvan, în vigoare până la înfrângerea lui Mehmed II Fatih, îi asigura lui Vlad și familiei sale adăpost la nord de munți, un sprijin de 4 000 luptători specializați și predarea adversarilor fugari. Confirmându-l, Matia avea să promită în vara anului următor intervenția la cerere a *„oastei întregi din părțile ardelene"*[18] care nu putea acționa fără acordul său în calitate de suzeran. Cum însă pe toată durata campaniei el s-a mulțumit să stea cu trupele regale în expectativă la Seghedin, voievodul Transilvaniei (Nicolae de Vjlak sau, mai probabil, Ioan Pangrațiu de Dindeleag) avea să ia o decizie la limita denunțării suzeranității Coroanei ungare. Potrivit martorilor, văzând că regele și nobilii săi *„foarte înspăimântați"* nu acționează, el ***„a chemat pe toți nobilii și poporul care poate purta arme, pentru ajutorarea valahului"***[19]. Informația este

esențială pentru demonstrarea persistenței instituției românești a *„oastei celei mari"* și după moartea lui Iancu de Hunedoara și precizarea statutului Transilvaniei, de *„altum regnum"*, în continuare stat separat de Ungaria, aflat în relații de vasalitate-suzeranitate cu Coroana. Și poate tocmai teama pierderii controlului asupra Țării Ardealului l-a făcut pe Matia să se grăbească să intre în voievodat **după** înfrângerea și retragerea lui Mehmed II Fatih din Țara Românească. Politica sa duplicitară, net ostilă în fond, amânarea intervenției armate sub diferite pretexte, poziția sa de suzeran au împiedicat însă în 1462 realizarea cooperării militare munteano-transilvane. În 1475 - 1476 însă, când, sub același Ioan Pangrațiu, la comanda corpului expediționar din Banat și Transilvania ajunge comitele Ștefan Bathory, cooperarea se va realiza, dar sub comanda lui Ștefan cel Mare. În plus, aflat în fruntea forțelor cruciate care acționau în Serbia, Vlad Țepeș era sprijinit în 1475 de localnici care ***„erau vestiți sub numele de valahi"*** și ***„deveniseră rebeli arătând dușmănie"*** Porții[20]. Iar dacă, referitor la *„creștinii"* care l-au sprijinit în campania sa la sud de Dunăre din 1461, acel ***„popor de jos, o mulțime"*** pe care, ulterior ***„i-a trecut pe toți în Țara Românească în răstimp de trei zile"***, și ***„i-a așezat acolo"***[21], nu avem informații clare în privința originii lor etnice, această precizare confirmă ipoteza că **românii sud-dunăreni l-au urmat pe Vlad Țepeș ca pe un domn legitim**[22]. De aceea, poate, în 1476 când oștile reunite ale Moldovei și Transilvaniei îl readuceau pe tron, el încă mai credea, deși primatul îl avea acum Ștefan cel Mare, că realizarea alianței militare interromânești era o premisă a realizării unității politice. Ca dovadă, scria brașovenilor la 8 noiembrie 1476, după alungarea otomanilor și a trădătorului Laioată Basarab din Țara Românească: ***„Deci v-a slobozit Dumnezeu calea. Veniți cu pâine și marfă și vă hrăniți***

CĂCI A FĂCUT DUMNEZEU SĂ FIE ACUM O SINGURĂ ŢARĂ[23]" (subl. ns.). Iar această afirmaţie şi bucuria cu care a fost făcută, denotă un altruism neaşteptat la cel care a fost prezentat lumii drept sângerosul tiran *„Dracula"*! *„Marele stăpânitor"* Vlad Ţepeş era gata să accepte împlinirea visului său de realizare a unităţii tuturor românilor, chiar şi în condiţiile în care nu mai era el însuşi beneficiarul, ci fostul său protejat Ştefan cel Mare. Performanţa cea mai mare a epocii sale rămâne însă, realizarea alianţei interromâneşti în 1462, în formă secretă, în condiţiile eludării de către Moldova şi Transilvania a obligaţiilor decurgând din angajamentele faţă de suzeranii lor - regii Poloniei şi, respectiv, Ungariei.

V.3. Alianţa politico-militară cu Ungaria - condiţie sine qua non a transformării războiului româno- otoman, într-un larg război de coaliţie

Dacă alianţa militară interromânească în faţa unui adversar comun devenise un fapt tradiţional, firesc, şi o legitate în calea acţiunii de realizare a unităţii politico-statale **in integrum**, realizarea unei alianţe cu Ungaria, vechiul adversar ce ameninţa independenţa statalităţii româneşti de peste o jumătate de mileniu, presupunea sacrificii incumbând încă numeroase pericole.

Punând capăt unui lung şir de războaie cu acest stat care emitea pretenţii de suzeranitate asupra întregului spaţiu românesc, primul domn care a înclinat spre transformarea vechiului adversar în aliat a fost, indiscutabil, Mircea cel Bătrân. El a înţeles în 1388 că, prin potenţialul său militar şi aspiraţia către universalitate,

Imperiul otoman era mult mai periculos şi punea în discuţie atât dreptul la existenţă statală al românilor cât şi al ungurilor. Astfel, **pe o bază de interese comune - apărarea liniei Dunării, alianţa româno-ungară** la care boierii, atât în Ţara Românească, cât şi în Moldova au aderat cu greu, pentru că era într-adevăr greu să vezi un aliat în duşmanul ereditar, **a început să funcţioneze după 1390 în beneficiul ambelor popoare şi al întregului continent.** A funcţionat însă cu destule asperităţi şi **hiatus**-uri deoarece, în momentele de acalmie care urmau marilor încleştări militare, regii Ungariei se întorceau la vechile visuri de hegemonie. Cu tot acest pericol, alianţa româno-ungară era absolut necesară din punct de vedere strategic, căderea unuia dintre parteneri conducând la o ameninţare de flanc fatală pentru celălalt. Apoi dacă, uniţi, românii puteau rezista agresiunii otomane, ajungând la compromisuri cu cea mai mare putere militară a epocii, împreună cu ungurii, al căror teritoriu constituia obiectivul strategic principal al campaniilor otomane, ei deveneau invincibili, putând opune sultanilor o forţă armată comparabilă ca efective, dotare, moral şi capacitate de izbire. Şi aceasta deoarece **Ungaria catolică era tradiţional legată de Imperiul romano-german şi sprijinită financiar şi propagandistic de papalitate care vedea în ea un avanpost sau un cap de pod al catolicismului în jumătatea estică a continentului.**

În condiţiile unei Moldove închinată Porţii în 1456, a unei Transilvanii vasală Coroanei ungare, este uşor de înţeles necesitatea, pentru Vlad Ţepeş, de a păstra alianţa cu Ungaria. Aparent, pentru el realizarea acestui deziderat era mult mai uşor de înfăptuit decât pentru predecesori, dată fiind originea românească a noului rege de la Buda, legăturile mai vechi de colaborare cu el şi cu tatăl său Iancu de Hunedoara şi, îndeosebi, legăturile de rudenie reînnoite prin căsătorie. Mai mult, în 1459 Matia Corvinul primise 40 000 de ducaţi de la Vatican în vederea organizării viitoarei cruciade şi trecea, neoficial, drept

conducătorul acesteia, deci viitor comandant suprem al armatei cruciate în care avea să se integreze şi oastea Ţării Româneşti. În aceste condiţii ar putea părea ciudate, chiar nelalocul lor, desele apeluri la ajutor în numele său şi al *„creştinătăţii întregi“*[24] făcute între 1459 (toamna) şi 1462 (primăvara) de către Vlad Ţepeş, rudei sale regale. Mai ales că, angajat solemn faţă de papă, Matia îi promisese mereu sprijin militar *„Ardealul şi secuimea“* mai întâi, apoi ***„toată ţara şi tot poporul de oaste şi călări şi cei de pe jos“***, iar acreditaţii occidentali la Buda erau convinşi că, mai devreme sau mai târziu el ***„se va coborî în Ardeal cu ajutorul lui Dumnezeu pentru ca, la nevoie, să se poată uni cu acel voievod şi să facă ce trebuie să facă un principe creştin“***[25].

Vlad Ţepeş îşi cunoştea însă bine cumnatul. Îi ştia orgoliul, ambiţia de a ajunge împărat al Occidentului, în faţa căreia gloria de a fi eliberatorul creştinătăţii răsăritene pălea şi îi cunoştea, de asemenea, dorinţa, bazată probabil pe succesele tatălui său, de a fi recunoscut conducător unic, suzeran, dacă nu suveran şi al Ţărilor Române. Astfel el a intuit că Matia este în fond ostil *„cruciadei“*, cei 40 000 de ducaţi primiţi de la papă pentru reorganizarea acesteia, sprijinirea Ţării Româneşti, şi a balcanicilor, fiind folosiţi în interes propriu, în scopul întăririi propriei armate şi descurajării rivalului său, împăratul romano- german Friedrich III de Habsburg. Orbi faţă de această realitate, acreditaţii puterilor catolice la Buda şi papa însuşi, s-au dovedit incapabili însă să-i înţeleagă acţiunile duplicitare din vara lui 1462, nu au luat atitudine deschisă împotriva arestării lui Vlad Ţepeş, şi, ca o ironie a sorţii, paisprezece ani mai târziu, ei vor repeta greşeala, cu acelaşi rezultat. Primind, în 1475, 100 000 de ţechini pentru relansarea cruciadei, Matia îi va folosi tot în interes propriu[26]. Şi de data aceasta regele Ungariei va lăsa cruciada tot în grija românilor, respectiv a lui Ştefan cel Mare, cu care încheiase o alianţă militară la 25 august (trimiţîndu-i însă, la Vaslui, un ajutor simbolic doar de 300 de luptători), a voievodului Ioan Pangraţiu,

a comitelui Ştefan Bathory şi a etern sacrificatului Vlad Ţepeş, ale cărei strălucite victorii în campania din Serbia şi le va asuma, prezentându-l curţilor europene drept *„Dracula, capitaneus meus"*[27].

În concepţia lui Matia Corvinul, ameninţarea otomană pierduse din gravitate, datorită succesului obţinut de tatăl său la Belgrad, deci putea da curs ambiţiilor sale de cucerire a Coroanei imperiale. La eşecul relansării alianţei româno-ungare, orientării politicii sale spre Occident, considerării Ţărilor Române drept posesiuni ale Coroanei şi a lui Vlad Ţepeş drept un vasal cu prea mari veleităţi de independenţă, li s-au adăugat, aducându-şi o contribuţie majoră, **teama de a nu-i fi depistată duplicitatea** prin comparaţie cu faptele de arme ale voievodului muntean, **invidia şi ura** provocate de prestigiul şi autoritatea de necontestat conferite rudei sale în lumea creştină tocmai de aceste fapte. Că aşa stăteau lucrurile, o dovedeşte însăşi conceperea planului de campanie din 1462 de către genialul strateg care a fost Mehmed II Fatih, plan ce excludea redeschiderea conflictului cu Ungaria. La fel de bine informat asupra adversarilor ca şi domnul muntean, sultanul ştia că ***„nimeni nu va sta să iasă la luptă împotriva sa şi nici din partea peonilor*** (ungurilor n.n.) ***nu i-a venit lui Vlad vreun ajutor"***[28]. Mai mult decât atât, el avea probe că Matia va merge până la trădarea alianţei creştine, în ura sa faţă de *„Dracula"*, deoarece îl sprijinea discret în stimularea defecţiunii interne şi în atragerea boierimii muntene de partea pretendentului prootoman, Radu cel Frumos[29]. Şi, într-adevăr, **Matia a trădat cauza creştină, recunoscându-l în secret, la începutul lunii august 1462**, prin intermediul comitelui secuilor, Albert de Istenmezeye, **pe Radu cel Frumos drept *„voivoda partium Transalpinarum"***[30].

Pornind de la Seghedin, ca duşman camuflat, spre Transilvania, **abia după înfrângerea sultanului în Ţara Românească**, regele Ungariei ajungea pe 27 septembrie 1462 la

Turda, pe 30 septembrie la Sibiu şi, după încă o lună la Braşov, unde, pe data de 20 noiembrie sosea, venind de la cetatea Poienari şi Vlad Ţepeş spre a i se înfăţişa ca unui superior al său în ierarhia oastei cruciate. Constatând că domnul român dispunea încă de *„multă oaste"*[31] şi neputându-se compromite prin recurgerea la asasinat, **Matia a apelat la un procedeu devenit din acest moment clasic în relaţiile româno-ungare: inversarea datelor, prezentarea eroilor drept trădători ai Europei şi asasini, şi a trădătorilor drept eroi şi salvatori ai creştinătăţii.** Pentru că o trădare existase de vreme ce, în ciuda înfrângerii militare şi a condiţiilor neclare în care Mehmed II Fatih părăsise Ţara Românească, un protejat al său, Radu cel Frumos, apărat de gărzi otomane se instalase ca domn la Bucureşti, oraş declarat în defavoarea Târgoviştei, rămasă sub controlul lui Vlad Ţepeş - Cetate de Scaun. Dar trădătorul era el însuşi! Cu sprijinul aceloraşi negustori saşi, duşmani de moarte ai detestatului Dracula, care fabricaseră *„Naraţiunile"* defăimătoare, iniţial neluate în seamă de Curtea de la Buda, Matia Corvinul a pus în circulaţie nişte **scrisori *„doveditoare"***, fabricate în cancelaria sa, prin care domnul român ar fi cerut lui Mehmed II reconfirmarea în scaun în schimbul ieşirii Ţării Româneşti din alianţa creştină. Astfel acoperit, i-a dat în sfârşit *„sprijinul"* armat promis - mercenarii husiţi ai lui Jan Jiskra. Numai că Jiskra avea asupra lui şi scrisorile plăsmuite de copiştii regali, pentru a uza de ele la momentul oportun. Însoţit de călăi, Vlad Ţepeş se întorcea astfel în Ţara Românească hotărât să-l alunge pe Radu, fără să ştie că acesta fusese deja recunoscut de Matia, să-i pedepsească pe boierii trădători şi să o cureţe de akîngii. După numai şase zile însă de la istorica întâlnire cu regele Matia, la 26 noiembrie, campania a fost anulată şi *„Dracula"* arestat prin forţă şi viclenie lângă cetatea *„Kungstein"* (*„Piatra Craiului"* sau *„Orăţiile"*[32]).

Trădându-şi astfel aliatul în favoarea unei înţelegeri cu Radu cel Frumos şi, implicit cu otomanii, regele Ungariei trăda de fapt

cauza creştină, lipsind-o de cel mai valoros general, irosind din interese politice marile victorii militare ale acestuia şi făcând să eşueze cruciada.

O dată în plus, epopeea lui Vlad Ţepeş a demonstrat astfel că românii singuri puteau opri ofensiva otomană la Dunărea de Jos, dar că pentru înlăturarea ameninţării care plana asupra Europei centrale şi alungarea lor de pe continent era necesară coalizarea tuturor statelor creştine în jurul a ceea ce am putea numi coloana vertebrală a oricărei cruciade - alianţa româno-ungară. În lipsa acesteia, orice iniţiativă a papei, susţinută sau nu de împărat, regii şi principii occidentali, rămânea în noile condiţii, când trebuiau înfruntaţi nu *„sarazinii"*, ci cel mai puternic stat militarist al epocii - Imperiul otoman, un simplu vis utopic.

V.4. Racordarea efortului militar românesc la planurile coaliţiei europene antiotomane

Primele contacte cu lumea occidentală, care l-au ajutat să-i înţeleagă moravurile, frământările politice, realizările şi slăbiciunile, Vlad Ţepeş le-a avut în Transilvania natală, prin mulţimea solilor şi aventurierilor atraşi de personalitatea lui Iancu de Hunedoara. Iar participarea la campania cruciată din 1445 i-a format convingerea că mijloacele financiare şi superioritatea în dotare cu tehnică militară modernă (armament de foc diversificat, nave de luptă etc.) ale acesteia pot servi, în condiţiile realizării unei alianţe oneste, cauzei româneşti. Din observator, el s-a transformat apoi, ca refugiat după 1451 în Transilvania şi Ungaria, într-un **iniţiat** în culisele diplomaţiei europene, descoperind modalităţile de utilizare în folos propriu şi

în general al românimii şi creştinătăţii răsăritene, a jocului de interese în care erau angrenate marile puteri catolice ale epocii. La rândul său, odată ajuns domn, lumea occidentală l-a remarcat datorită importanţei economice şi strategice deosebite a Ţării Româneşti, pe acest fiu al unui cavaler al *„Ordinului Dragonului"*, întemeiat de împăratul Sigismund I de Luxemburg, încercând să-l utilizeze ca pe-o unealtă sacrificabilă, transformându-l într-o permanentă ţintă a ofensivei catolice în răsăritul continentului. Ca o consecinţă, valabilă până astăzi a acestei politici ofensive împotriva lumii ortodoxe, însă, **nici lui Vlad Ţepeş, nici lui Ştefan cel Mare, Occidentul nu li s-a adresat direct, ci prin intermediul Ungariei catolice**. De fiecare dată **regele Ungariei a încasat banii** destinaţi cruciadelor, **românii şi-au vărsat sângele**, în 1462, 1475 sau 1476, **aducându-li-se eventual laude în caz de victorii, lăsaţi fiind să se descurce în caz de eşec**. De-a dreptul hilară avea să fie, în acest sens, situaţia lui Ştefan cel Mare din 1475 - 1476, care, în locul ajutorului militar şi financiar scontat, livrat tot lui Matia, primea, după cum declarau chiar solii săi în senatul Veneţiei ***„nimic altceva decât vorbe"***[33] şi, **ulterior, ... o cerere de plată pentru 200 de florini reprezentând suma cheltuită cu aceştia de Republică**[34]. Învingător în hotarele Ţării, dar mergând din eşec în eşec în afara lor în calitate de *„cruciat"*, Iancu de Hunedoara a rămas în conştiinţa occidentală drept prototipul cavalerului invincibil, pentru că era un *„athleta Cristi"* catolic. **Învingător doar prin forţele proprii şi înăuntrul şi în afara Ţării, substituind oastea sa celei cruciate inexistente, Vlad Ţepeş a zăcut uitat în temniţa unde fusese aruncat de adevăratul trădător al creştinătăţii, catolicul rege Matia**, mai bine de un deceniu, **iar numele lui a fost şi continuă să fie terfelit, fiind identificat cu „Diavolul" (Dracul)**[35] **sau cu**

monştrii din coşmarurile noastre, pentru că a fost un *„athleta Cristi"* ortodox, chiar dacă iniţiatorul cruciadei de la Mantova (26 septembrie 1459), umanistul papă Pius II (Aeneas Silvio Piccolomini) (1458 - 1464) era un bun cunoscător al realităţilor româneşti. De altfel, în această calitate papa l-a inclus pe fiul fostului *„cruciat"* Vlad Dracul în planurile noii cruciade antiotomane, rezervându-i cel mai periculos rol - acela de a deschide ostilităţile şi a susţine singur efortul de război până la mobilizarea şi joncţionarea forţelor cruciate, încă inexistente în fapt.

Pentru susţinerea unui efort militar de trei ani vizând alungarea turcilor din Europa, eliberarea în profit propriu a Constantinopolului şi Strâmtorilor, papa nu mai putea miza decât pe sprijinul împăratului romano-german, care promisese 10 000 de călăreţi şi 32 000 de pedestraşi şi al adversarului acestuia, Matei Corvin care, contra unor subsidii, în valoare de 40 000 de ducaţi, se arăta gata să înarmeze 12 000 de luptători şi 10 nave de război. Numai că aceşti doi mari suverani s-au mulţumit doar să promită. În plus, Moldova era blocată de tratatul cu Polonia, Skanderbeg eroul albanez încheia în 1460 un armistiţiu cu sultanul[36], iar victoriile acestuia în Serbia şi Moreea lichidaseră (1459 - 1460) ultimele rămăşiţe ale despotatului sârb şi ale Bizanţului în Europa.

În *„cruciadă"*, aşadar, rămăseseră angrenate în 1460 doar forţele Ţării Româneşti, lipsită oficial de sprijinul tradiţional al ţărilor-surori şi al balcanicilor. Este explicabilă în aceste condiţii tergiversarea luării unei decizii de către Vlad Ţepeş şi dupliciatea lui în relaţiile cu Poarta, rezultatul fiind acela că, sub pretextul conflictului cu saşii, prezentat ca un conflict cu Matia, ***„Nici n-a venit*** (la chemarea sultanului - n.n.) ***şi nici nu şi-a plătit haraciul"***[37], deşi la începutul lui 1461 solicitase şi primise un nou *„legământ al păcii şi-al iertării"*. Era un risc calculat, ţinând cont de faptul că sultanul, ocupat cu pregătirea campaniei împotriva

Trebizondei, nu putea interveni şi care i-a permis să câştige timp. Cruciada părea definitiv înmormântată înainte chiar de a se declanşa. În aceste condiţii, pentru a justifica cel puţin prin acţiunile aliatului român sumele primite de la papă, regele Ungariei a încheiat cu el *„noi învoieli şi alianţe"*[38], promiţându-i sprijin total. În baza garanţiilor primite, având, graţie înţeleptei sale politici interne, *„oaste destulă şi cai şi arme"*[39] şi profitând de absenţa sultanului, ocupat în Asia Mică cu pacificarea teritoriilor fostului Imperiu de Trapezunt căzut în luna septembrie, Vlad Ţepeş a declanşat cruciada ... de unul singur.

Fie-ne îngăduit să insistăm asupra acestui aspect ignorat de istoriografia contemporană. Deci, cruciada proclamată la Mantova în 1459 a fost imaginată de papa Pius al II-lea ca un larg război de coaliţie european, având ca piloni pe împăratul romano-german şi regele Ungariei. Amânată **sine die** de aceştia, ea fost declanşată totuşi la sfârşitul verii lui 1461 de românul Vlad Ţepeş, fără sprijinul financiar sau militar al organizatorilor. Pe baza garanţiilor, niciodată respectate de Matia Corvinul, Vlad Ţepeş a încălcat tratatul cu otomanii, atacând şi eliberând cetăţile Giurgiu şi Turnu, moment în care CRUCIADA poate fi declarată începută, **datorită nonintervenţiei celor angajaţi**, EA IDENTIFICÂNDU-SE, CAZ UNIC ÎN ISTORIA CRUCIADELOR TÂRZII, CU RĂZBOIUL ROMÂNESC DE ELIBERARE A TERITORIILOR DUNĂREANO-PONTICE. Învingător şi pe plan diplomatic al sultanului, ale cărui calităţi şi defecte le cunoştea personal, Vlad Ţepeş i-a provocat grave prejudicii dezorganizându-i întreg sistemul defensiv dintre Balcani şi Dunăre, nimicindu-i forţele de acoperire a liniei fluviului prin stratagema atragerii în cursă a sangeacbey-ilor de Nicopol (Hamza) şi Silistra (Yunus), care i-a permis eliberarea întregii Dobroge şi a cetăţilor de pe malul drept între Vidin şi Silistra[40]. Prin instalarea de căpitani români în acestea, Dunărea redevenea românească mai mult decât în vremea lui Mircea cel

Bătrân. **Din punctul de vedere al cruciadei, Vlad obținuse datorită geniului său militar, tot ceea ce Iancu de Hunedoara și cruciații săi îndrăzniseră doar să spere în campaniile din anii 1443 - 1445!**

Cu linia fluviului degajată în întregime, sistemul de fortificații și forțele otomane nord-balcanice distruse, cu marile linii de comunicație de importanță strategică întrerupte, **prima etapă a planului de campanie cruciat era înfăptuită.** Intrarea efectivă în luptă a forțelor promise papei la Mantova și transformarea războiului românesc într-unul de coaliție ar fi permis în acele împrejurări relansarea ofensivei la sud de Munții Balcani și dezvoltarea ei până la alungarea turcilor din Europa. **Cruciați doar cu numele, prea catolicii suverani ai Germaniei și Ungariei nu au intrvenit însă și cruciada a continuat să rămână pur românească și, prin urmare, ca o ironie a sorții, pur ortodoxă.** Și încă susținută, caz tot unic în istoria cruciadelor târzii, dar și a războaielor româno-otomane, de forța armată a unei singure țări românești.

În mod de neînțeles, marele succes al lui Vlad Țepeș nefiind exploatat de Occident, sultanului i s-a lăsat timpul necesar pregătirii ripostei. Iar aceasta trebuia să fie cumplită, Mehmed II Fatih mobilizând întreaga suflare a imperiului, *„de peste tot"*, rezultatul fiind o ***„oaste pe care abia o ducea pământul"***, ca mărime ***„a doua după năvala acestui împărat împotriva Bizanțului"***, cu efective apreciate între 150 000 și 300 000 de luptători, cu o bună ***„întocmire"*** și ***„multă rânduială în privința armelor și echipamentului"***[41], sprijinită logistic de ***„vreo douăzeci și cinci de trireme și o sută cincizeci de corăbii de transport"***[42].

În fața acestei nemaicunoscute desfășurări de forțe în Europa Centrală de la invazia tătaro-mongolă din 1241, cu toate

promisiunile papei şi ale lui Matia, Vlad Ţepeş a beneficiat doar de participarea ... afectivă a solilor Occidentului veniţi în grabă să urmărească evenimentele de la ... Buda. Părăsit, trădat, în acest moment, **Vlad Ţepeş şi-a asumat rolul deţinut cândva de Iancu de Hunedoara, de lider european, de comandant suprem al cruciadei,** iniţiind, pe cont propriu, tratative cu regele Poloniei ai cărui soli au fost chemaţi la Târgovişte[43] şi cu coloniile italiene din Marea Neagră, evident, fără rezultat. Polonia a refuzat să se implice, indiferent de ce promisiuni a făcut domnul român regelui şi, oficial nu a permis nici implicarea Moldovei, Ştefan cel Mare urmând să intervină pe riscul său, uzând de soluţia amintită. Astfel, **în vara lui 1462, ofensiva creştină a fost redusă la defensiva strategică, marea cruciadă rămasă exclusiv românească transformându-se într-un război de apărare a poziţiilor deja cucerite de Vlad Ţepeş şi a libertăţii principatului muntean.**

În mod surprinzător, prin vitejia sa şi geniul voievodului, *„oastea cea mare"* a Ţării Româneşti, defavorizată de raportul de forţe estimat la 1/7 a înfrânt însă armata de invazie a lui Mehmed II Cuceritorul Constantinopolului[44], concluziile observatorilor papali şi ai republicilor italiene fiind elocvente: ***„turcii au făcut o adevărată demonstraţie de slăbiciune"*** (raport din Modon); ***„Cu ruşine s-au întors*** (turcii la Constantinopol - **n.n.**) ***şi toţi la un loc au fost făcuţi praf"*** (Domenico Balbi); ***„se confirmă existenţa unei mari înfrângeri a Turcului*** (sultanul - **n.n.**) şi, ***de asemenea, căderea întregii sale armate într-o condiţie proastă"*** (Aloisio Gabriel); ***„au fost puşi pe fugă turcii şi bătuţi", „a fost spartă armata turcilor"*** cu pierderi cifrate la ***„30 - 40 de mii"*** etc.[45] Absenţi la război, occidentalii se arătau însă gata să-şi adjudece triumful. Şi au permis ca învingătorul să fie deposedat nu numai de laurii victoriei, dar şi de libertate. Au permis ca, pe

fondul propagandei abile, diversioniste, inițiată de regele Ungariei, să fie declarat ... trădător al creștinătății. În ceea ce-l privește pe Matia Corvinul lucrurile sunt clare - ura, invidia, nevoia de justificare a propriei sale inactivități și, în fond, a propriei trădări, în ochii organizatorilor cruciadei ca și dorința de subjugare a spațiului românesc, l-au condus la soluția, de atâtea ori utilizată în istoria mai veche sau mai nouă a relațiilor româno-ungare, a denigrării, izolării și anihilării acelui conducător român capabil să clădească un stat românesc independent, puternic și unit ca stavilă la Dunăre în calea oricăror pretenții anexioniste. De neînțeles rămâne totuși atitudinea occidentalilor care nu au protestat, s-au mulțumit cu explicațiile *„trase de păr"* ale regelui Ungariei și l-au lăsat pe adevăratul erou al creștinătății să fie ***„vârât în temniță"***, legat ***„în lanțuri și țepușe"***[46]. Abandonându-l deci, l-au uitat ***„în temniță și a stat la Vișegrad, pe Dunăre, la patru mile mai sus de Buda, 12 ani"***[47], până când relansarea ofensivei împotriva Europei catolice a aceluiași Mehmed II Fatih, cu amenințarea directă a Romei, i-a făcut să-și aducă aminte de eroul decăzut. Nici în aceste împrejurări însă occidentalii nu vor interveni direct, mulțumindu-se să salute cu entuziasm, la 18 iulie 1475, prin Florius de Roverella, reprezentantul Ferrarei la Buda, rezultatul demersurilor lui Ștefan cel Mare: faptul că regele l-a repus ***„în demnitatea sa, i-a dat oameni de arme, bani și scrisori bune și se așteaptă că zisul Dracula va face fapte mari împotriva turcilor, ca și în alte dăți, dându-le mai multe porții (de bătaie) prin părțile Valahiei, cum a mai făcut și în alte dăți când s-a dat o strașnică bătălie în părțile Valahiei înainte de a fi fost făcut prizonierul regelui, de către domnul Rege"***[48].

Rămas același *„mare stăpânitor"* cu vocație europeană și imperială, Vlad Țepeș a dat rezultatele scontate și în noua

cruciadă, propovăduită de papa Sixt IV (1471 - 1484), evidenţiindu-se la comanda forţelor sârbo-ungaro-transilvane în octombrie 1475 la asediul Sabac-ului şi în campania pentru eliberarea teritoriilor sârbo-bosniace (1475/1476) încheiată la Zvornik. Nu aliaţii europeni aveau să-l repună însă în demnitatea sa voievodală, ci oştile reunite moldo-transilvane, la care s-au alăturat partizanii săi, sub comanda aceluiaşi credincios prieten căruia-i fusese mentor, Ştefan cel Mare.

Rezumând, se poate aprecia că, **dacă Vlad Ţepeş s-a dovedit demn de cele mai generoase idei exprimate de occidentul catolic, traducându-le în faptă exclusiv prin sacrificiul său şi al oştirii sale, în cadrul unui război de coaliţie la care au lipsit în mod concret participanţii, Occidentul nu s-a dovedit demn de el, fiind incapabil să se ridice deasupra intereselor meschine, să îşi vadă şi să-şi urmărească propriile interese generale.**

V.5. Tentativa de atragere în războiul de coaliţie a adversarilor interni ai puterii otomane

n relaţiile cu otomanii, Vlad Ţepeş s-a bazat atât pe experienţa înaintaşilor, cât şi pe propria sa experienţă rezultată din contactul direct, pe cunoaşterea realităţilor din imperiu, a moravurilor, organismului, gândirii şi practicii militare, cât şi a sultanului şi a persoanelor influente din Seray. Cu ajutorul acestora din urmă a ajuns domn în 1448. Revenit ca adversar, în 1456, trebuia să le capteze din nou bunăvoinţa, să ducă o politică suplă, de aparentă acceptare a suzeranităţii

otomane, determinată atât de nevoia de a câştiga timp pentru consolidarea poziţiei pe plan intern şi prègătirea oştirii şi Ţării pentru război, cât şi de necesitatea contracarării influenţei crescânde la Poartă a fratelui său Radu cel Frumos care, după 1448, din captiv a devenit *„favorit"* al lui Murad al II-lea[49] şi apoi protejat al lui Mehmed II Fatih. Ca atare, vreme de trei ani şi-a consolidat poziţia în capitala otomană, plătind *„dări foarte mari"*, făcându-şi relaţii prin *„daruri"* bogate şi ducând personal harac-ul[50].

Chiar dacă a avut, în aceste condiţii şi relaţii cu nemulţumiţii din imperiu, îndeosebi cu Skanderbeg, despotul sârb Vuk Brankovic şi personalităţi ale fostului Bizanţ, marea masă a balcanicilor nu puteau vedea în el un eliberator. Optica asupra sa a început să se schimbe însă din mai 1458 când a zdrobit detaşamentul de akîngii care trecuse Dunărea pe la Turnu, jefuind *„ţinuturile din împrejurimi"*[51], şi îndeosebi după recuperarea prin surprindere a cetăţilor Giurgiu şi Turnu în 1461. Din acest moment, pentru milioanele de români sud-dunăreni, greci, albanezi, bulgari şi sârbi care-şi pierduseră speranţa în urma depunerii armelor de către Skanderbeg, Vlad Ţepeş a devenit principalul lider al creştinătăţii răsăritene, iar planul său de campanie din *„iarna aspră 1461/1462"* a prevăzut, după atragerea în cursă şi distrugerea forţelor otomane de acoperire a liniei Dunării, ofensiva generalizată pe mai multe direcţii (Dobrogea, Silistra, Giurgiu, Turnu, Vidin etc.) spre Munţii Balcani, **pe fondul ridicării la luptă a creştinilor din Peninsulă**. Dar nonintervenţia regelui Ungariei la flancul drept al *„frontului"* dunărean avea să-l priveze de aportul sârbilor şi albanezilor, iar pacificarea Moreei de acela al grecilor. În plus, căderea Trebizondei în septembrie 1461, l-a privat atât de sprijinul acestei rămăşiţe a puterii bizantine, cât şi de eventuala deschidere a unui

al doilea *„front"* în Asia Mică, vechii adversari anatolieni ai puterii otomane şi iranienii văzându-se obligaţi la prudenţă*. Astfel, Vlad Ţepeş a fost nevoit să se bizuie doar pe sprijinul românilor, românilor dobrogeni şi al bulgarilor de la sud de Dunăre care l-au urmat fiind ulterior nevoiţi, de teama represaliilor otomane, să se refugieze în Ţara Românească. Exodul a fost atât de mare încât a atras atenţia observatorilor contemporani care comentau că ***„mulţi creştini par să se aşeze (aici) cum nu s-a mai văzut la aceste hotare"***[52].

Întărirea capacităţii de ripostă a Ţării prin colonizarea răsculaţilor balcanici a constituit desigur un succes, departe însă de ceea ce concepţia strategică a marelui domn român preconizase - asigurarea de aliaţi în regiunea Mării Negre, la hotarele sau în interiorul *„Casei Islamului"*, care să dezorganizeze Rumelia, să reţină armata sultanală în Anatolia şi, pe fondul răscoalei generalizate a creştinilor la scara întregii Peninsule Balcanice, să favorizeze ofensiva forţelor cruciate şi să mute la sud de Munţii Balcani, apoi în Asia Mică, teatrul de acţiuni militare, prin întoarcerea *„frontului"* otoman. Aceiaşi concepţie, în 1475 când a fost urmat doar de sârbi şi, aşa cum am văzut de românii din Serbia şi Bosnia, a fost anihilată de intrarea Ţării Româneşti, sub Laiotă Basarab (1473, 1474, ian. 1475 - nov. 1476, 1477) în *„Casa Păcii"*, iar la începutul lui 1477, când Vlad Ţepeş părea hotărât să redevină portdrapelul cruciadei europene prin români, având de data aceasta sprijinul integral al oştilor celorlalte două ţări-surori, prin uciderea sa în împrejurări rămase nelămurite[53].

Se poate afirma, aşadar, că neimplicarea **de facto** a Occidentului în propria cruciadă şi trădarea regelui Ungariei au

* În căutare de aliaţi în zona strategică a Mării Negre, solii săi au bătut în zadar la porţile tuturor celor ce aveau motive să se teamă de pretenţiile sultanului, ajungând în mai 1462 până la Caffa, în Crimeea (N. Iorga, **op. cit.**, p. 39).

grevat pe termen lung şi asupra iniţiativelor domnului român de a-şi face aliaţi în interiorul şi la hotarele răsăritene ale Imperiului otoman.

Iar ca o concluzie a acestui capitol se poate aprecia că viziunea strategică a lui Vlad Ţepeş rezerva Ţărilor Române rolul de nucleu al coaliţiei europene, cu Ţara Românească pe post de bastion înaintat şi vârf de lance, iar alianţei româno-ungare pe acela de coloană vertebrală, în jurul său, în calitate de comandant militar unic urmând să se ralieze , ca în jurul unui autentic succesor al vechilor împăraţi şi toate forţele creştinătăţii orientale căzute sub dominaţia *„păgânilor"*. Ca prime obiective strategice ale cruciadei, realizabile de către români cu sprijinul Ungariei, el viza asigurarea completă a controlului liniei Dunării, distrugerea sistemului defensiv otoman nord-balcanic, interceptarea căilor imperiale de comunicaţie terestre spre Europa Centrală, mutarea şi extinderea, prin răscoala generalizată a popoarelor balcanice, a teatrului de acţiuni militare la sud de Munţii Balcani, în totalitatea Rumeliei. Dacă în această etapă contribuţia militară occidentală putea lipsi, nu însă şi cea financiară, ea devenea necesară în momentul trecerii la etapa finală: dezvoltarea ofensivei pe apă, cu ajutorul flotelor reunite (pe Dunărea Inferioară, maritimă şi pe Marea Neagră) şi pe uscat, pe vechiul drum imperial Belgrad - Sofia - Adrianopol spre Constantinopol, eliberarea vechii capitale bizantine, degajarea Strâmtorilor şi, în condiţiile deschiderii unui al doilea *„front"* la hotarele răsăritene ale Imperiului otoman, mutarea teatrului de operaţii în Anatolia.

Concepţia strategică realistă a lui Vlad Ţepeş pornea însă de la premisa existenţei, pe lângă idealul general creştin, compromis încă de urmările Marii Schisme, a unui grup de interese comune statelor participante, de exemplu contracararea ameninţării otomane, pe care fiecare o resimţea într-o măsură mai mică sau mai mare. Din păcate însă, în dauna interesului general,

determinată de interese locale sau personale meschine, divergența din rândul potențialilor aliați s-a manifestat de la început, hotărârile conciliului de la Mantova fiind respinse de către o serie de state europene. Principalele forțe pe care urma să se sprijine totuși cruciada erau apoi, și ele, imposibil de închegat într-o unitate de acțiune, datorită îndeosebi poziției celui care trebuia să constituie liantul - regele Ungariei. **Român-maghiar prin naștere, ungur prin educație, opțiune și aspirații, Matia revendica primatul european, amenințând atât Coroana împăratului romano-german, cât și suveranitatea domnilor români.** În aceste condiții Vlad Țepeș avea să fie sacrificat deliberat, căzând victimă jocului de interese al partenerilor săi catolici, îndeosebi urii regelui Matia, și nevoii acestuia de a-și masca propria trădare, printr-o diversiune de proporții, cu acțiune și urmări în sfera psihologiei colective europene până în zilele noastre.

NOTE:

1 Vezi Florentina Căzan, **Cruciadele. Moment de confluență între două civilizații și culturi**, București, 1990, p. 138.
2 Vezi M. Costăchescu, **Documente moldovenești dinainte de Ștefan cel Mare**, vol. II, Iași, 1932, p. 733-737.
3 Grigore Ureche, **Letopisețul Țării Moldovei**, ed. P. P. Panaitescu, București, 1958, p. 31.
4 I. Bogdan, **Documente moldovenești din secolele XV și XVI în arhivul Brașovului**, București, 1905, p. 39.
5 Idem, **Documentele lui Ștefan cel Mare**, vol. I, București, 1913, p. 271-282.
6 Vezi Mircea Dogaru, **De la Esculeu la Alba Iulia. Un mileniu de istorie românească în cronistica și istoriografia ungaro-germană**, București, 1993, p. 32.
7 Apud N. Iorga, **Câteva documente privitoare la Ștefan cel Mare**, în Idem, **Istoria lui Ștefan cel Mare**, ed. M. Berza, București, 1966, p. 280.
8 Concluzia aparține lui Jan Dlugosz, referitor la expediția din 1477 când, în urma

asasinării lui Vlad Țepeș, Ștefan invadează Țara Românească pentru a-l instala pe demnul urmaș al acestuia, Basarab cel Tânăr zis *„Țepeluș"* și este fără echivoc: ***„După ce a adus sub stăpânirea sa toată Muntenia și a alungat din ea pe turci, a așezat într-însa ca prefect al său pe Țepeluș și și-a făcut-o supusă lui"*** (Apud I. Ursu, **Ștefan cel Mare**, București, 1925, p. 159).

9 Vezi I. Bogdan, **op. cit.**, vol. II, București, 1913, p. 328, 343-347; Hurmuzaki, II/1, p. 8-10.

10 N. Iorga, **Acte și fragmente cu privire la istoria românilor adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului**, vol. III, p. 58-59.

11 I. Bogdan, **op. cit.**, vol. II, p. 342.

12 Vezi, legat de această alianță secretă, **Documents concerninq Romanian History (1427-1601). Collected from British Archives**, by E. D. Tappe, London, The Hague, 1964, p. 18-19.

13 Vezi textul în **Moldova în contextul relațiilor politice internaționale, 1387-1858. Tratate**, Chișinău, 1992, p. 87-89. Interesantă în text și contrazicând intenția *„moldovenistă"* a redactorilor acestui volum de documente, este precizarea referitoare la boierii fugari cu Petru Aron, că sunt *„români"*, tratatul promițând iertare *„Domnilor **valahi** care din consimțământul Majestății Regești servesc lui Petru Voievod"* (**ibidem**, p. 88).

14 Vezi pentru pierderile reale provocate, Hurmuzaki XV/4, p. 50-51; I. Bogdan, **Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească în secolele XV și XVI**, București, 1905, p. 101-103.

15 Vezi Hurmuzaki, XV/1, p. 48-49.

16 Vezi Mircea Dogaru, **op. cit.**, p. 113-135.

17 DRH, B, vol. I, p. 198; DRH, D, vol. I, p. 454.

18 N. Iorga, **Scrisori de boieri. Scrisori de domni**, ed. a III-a, Vălenii de Munte, 1932, p. 165-166.

19 **Monumenta Hungariae Historica. Acta extera**, vol. IV, Budapest, 1875, p. 146; cf. *„Columna lui Traian"*, N. S., București, an IV, 1883, p. 36-38.

20 **Cronici turcești privind țările române. Extrase**, vol. I, ed. cit., p. 207.

21 **Cronicele slavo-române din sec. XV-XVI. Publicate de Ion Bogdan**, ed. P. P. Panaitescu, București, 1959, p. 208; FHDR, vol. IV, București, 1982, p. 435.

22 **Ibidem.**

23 Apud G. I. Brătianu, **Une enigme et un miracle historique. Le peuple roumain**, București, 1988, p. 97-98.

24 Vezi FHDR, vol. IV, p. 509; Lonic Chalcocondi, **Expuneri istorice**, ed. V. Grecu,

București, 1958, p. 286-287; N. Iorga, **op. cit.**, p. 15-16; ***„Columna lui Traian"***, N. S., an IV, p. 36; A. Corbea, **Cu privire la coresondența lui Vlad Țepeș cu Matia Corvin**, în AIIAI, XVII (1980), p. 677-679.

25 Vezi N. Iorga, **op. cit.**, p. 15; ***„Columna lui Traian"***, N. S., an IV, p. 36; A. Bonfinius, **op. cit.**, p. 544.

26 Vezi Francisc Păcurariu, **Românii și maghiarii de-a lungul veacurilor**, București, 1988, p. 80-81.

27 **Archiva istorică a României**, ed. B. P. Hașdeu, tom. III/1, Bucuresci, 1867, p. 58-59.

28 FHDR, vol. IV, p. 507, 509.

29 **Ibidem**, p. 565; cf. Donado da Lezze, **Historia Turchesca**, ed. I. Ursu, București, 1910, p. 26; N. Iorga, **Acte și fragmente cu privire la istoria românilor adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului**, vol. III/1, p. 14; **Monumenta Hungariae Historica, Acta Extera**, vol. cit., p. 168.

30 Hurmuzaki, XV/1, p. 58.

31 M. Beheim, **Gedich über der Wayvoden II Drakul**, ed. G. Conduratul, București, 1908, vers. 1024.

32 Vezi pe larg M. Dogaru, **op. cit.**, p. 108-110.

33 C. Esarcu, **Ștefan cel Mare. Documente descoperite în arhivele Veneției**, București, 1874, p. 31.

34 Vezi **Istoria României**, vol. II, București, 1962, p. 518.

35 Vezi discuția la M. Dogaru, **op. cit.**, p. 113-115.

36 Vezi A. Decei, **Istoria imperiului otoman până la 1656**, București, 1978, p. 48-49.

37 **Cronici turcești privind țările române**, vol. cit., p. 68.

38 FHDR, vol. IV, p. 503.

39 Critobul din Imbros, **Din domnia lui Mahomed al II-lea (1451-1467)**, ed. V. Grecu, București, 1963, p. 290.

40 Vezi desfășurarea și analiza acțiunii la M. Dogaru, **op. cit.**, p. 66-76.

41 Vezi **Cronici turcești despre țările române**, vol. cit., p. 42, 68, 202, 453; Donado da Lézze, **op. cit.**, p. 24-25; FHDR, vol. IV, p. 435, 505, 507, 535; N. Iorga, **Acte și fragmente cu privire la istoria românilor**, vol. III/1, p. 12-13; **Monumenta Hungariae Historica, Acta extera**, vol. IV, p. 142, 145-147, 167-168; S. Papacostea, **Cu privire la geneza și răspândirea poveștilor scrise despre Vlad Țepeș**, în R. I. XIII (1966), p. 148.

42 FHDR, vol. IV, p. 507, 509.

43 Vezi R. Șt. Ciobanu, **Pe urmele lui Vlad Țepeș**, București, 1979, p. 163.

44 Vezi pentru desfășurarea campaniei, M. Dogaru, **op. cit.**, p. 82-94.

45 Vezi **Monumenta Hungariae Historica. Acta extera**, vol. IV, p. 168; N. Iorga, **op. cit.**, p. 39, 83-84, 86; *„Columna lui Traian"*, N. S., an IV, p. 39-41; Donado da Lézze, **op. cit.**, p. 166.

46 Vezi **Cronici turcești privind țările române**, vol. cit., p. 72, 206, 457.

47 **Cronicele slavo-române din sec. XV - XVI. Publicate de Ion Bogdan**, ed. cit., p. 212.

48 A. Veress, **Fontes rerum Transilvanicarum**, vol. IV, Budapest, 1914, p. 15.

49 Vezi FHDR, vol. IV, p. 453.

50 Vezi **Călători străini despre țările române**, vol. I, București, 1969, p. 126; **Cronici turcești privind țările române**, vol. cit., p. 67; **Istoria turco-bizantină**, ed. V. Grecu, București, 1958, p. 430.

51 **Cronici turcești privind țările române**, vol. cit., p. 317.

52 Apud *„Columna lui Traian"*, N. S., an IV, 1883, p. 34.

53 La 5 ianuarie 1477 Ștefan cel Mare știa că Vlad Țepeș este încă ***„sane et perfecte intelleximus"*** (I. Bogdan, **Documentele lui Ștefan cel Mare**, vol. II, București, 1913, p. 341-342), dar la 1 februarie , raportul unui agent al ducelui Milanului informa că ***„turcii au mers iarăși în Valahia Mare și din nou au recucerit-o în întregime și l-au tăiat în bucăți pe Dracula, căpitanul zisului rege*** (Matia - n.n.)" (A. Veress, **Acta et epistolae relationum Transylvaniae Hungariaeque cum Moldovaia et Valahia**, vol. I, Budapest, 1914, p. 30; vezi și discuția privind data morții lui Vlad Țepeș la M. Dogaru, **op. cit.**, p. 104-105.).

CAPITOLUL VI

PERFECŢIONĂRI ŞI INOVAŢII ÎN PRACTICA MILITARĂ. ELEMENTE DE RĂZBOI PSIHOLOGIC ÎN CAMPANIILE LUI VLAD ŢEPEŞ

VI.1. Strategia

Subsumat scopurilor sale politico-militare - refacerea frontierei de stat ca în epoca lui Mircea cel Bătrân, continuarea politicii acestuia de lărgire treptată a autorităţii domnilor *„a toată Ţara Românească"* în întreg spaţiul locuit de români, o domnie de sine stătătoare în raport cu Imperiul otoman şi Regatul Ungariei, asumarea, în virtutea calităţii de *„mare stăpânitor"* a rolului imperial de lider al creştinătăţii răsăritene prin substituirea defuncţilor împăraţi bizantini - Vlad Ţepeş şi-a pregătit, aşadar, de la început, populaţia şi ţara pentru război, atât pentru cel ofensiv, de tip *„cruciat"*, cât şi pentru cel defensiv, specific românesc, definit în istoriografie drept *„război popular"*, *„de apărare"*. A lichidat

opoziția internă, a înființat o instituție *„polițienească"* - **armășia** în scopul menținerii ordinii, culegerii de informații și contracarării ingerințelor străine, a trecut la orientarea economiei spre piață, luând primele măsuri protecționiste în domeniul comerțului. Veniturile obținute i-au permis efortul constructiv în domeniul fortificațiilor și, organizatoric, în privința transformării treptate a *„curții"* într-o oaste de profesioniști plătiți, dotării ei cu armament de foc, înzestrării și instruirii specifice a tuturor categoriilor sociale, chemate în caz de mobilizare generală, la *„oastea cea mare"*. Autocrat, în sensul vechilor **imperator**-i romani, șef al unui stat militar cu tendința de a deveni un monarh absolut, aplicând în practică, **avant la lettre** dictonul viitorului rege al Franței Louis XIV (1643 - 1715) *„l'Etat c'est moi"*, renascentist în diplomația aservită obiectivelor politico-militare, el a privit și justiția, în calitatea sa de **dominus**, ca justiție militară, considerând drept delicte capitale, pedepsite cu maximum de promptitudine și asprime - trădarea (**hiclenia**) și lașitatea pe câmpul de luptă.

Având de înfruntat cea mai puternică mașină de război a epocii - armata otomană sub loviturile căreia dispăruse recent Bizanțul, independent de apelul la mobilizarea generală (*„oastea cea mare"*) în forme nemaiîntâlnite până la el (*„de la 12 ani în sus"*) și de încercarea de a integra efortul militar românesc într-o largă coaliție europeană, Vlad a căutat să-și contracareze inamicul, net superior în efective, recurgând la **principiile economiei forțelor și libertății de acțiune, pe fondul realizării, de fiecare dată a surprinderii**. El însuși beneficiind de un **„sistem** (serviciu) **de informații"** bine pus la punct, cum o dovedesc amintita scrisoare din 11 februarie 1462 către Matia și informarea transmisă brașovenilor prin vameșii din Rucăr în 1457[1] privind planurile de campanie otomane, a fost în măsură să

evite în permanență surprinderea și să-și concentreze judicios forțele și mijloacele de luptă pentru obținerea unei maxime eficiențe.

Importanța pe care a acordat-o obținerii **datelor despre inamic** a fost atât de mare, încât, caz unic în istoria militară a epocii, se pare că a ținut el însuși să verifice pe teren informațiile furnizate de iscoade. ***„Se spune că Vlad însuși a pătruns ca iscoadă în tabăra împăratului și că, umblând prin ea, a cercetat cum este întocmită tabăra"***, nota Laonic Chalcocondil[2]. Actul însă i se părea atât de temerar cronicarului bizantin, încât era tentat să-l respingă ca fiind contrar logicii. Domnul nu putea ***„să se vâre într-o primejdie atât de mare, când putea să se folosească de multe iscoade"***. Pe de altă parte, cunoscând faptul că Vlad trăise mult timp la Adrianopol, fiind familiarizat cu limba și obiceiurile otomane și că temeritatea sa depășea orice închipuire, nu putea trece cu vederea informația, acceptând ca soluție de compromis faptul că domnul român ***„venea el însuși chiar și în timpul zilei foarte aproape de tabără și privea cu atenție corturile împăratului și cortul lui Mahmut și piața"***. Existența iscoadelor lui Vlad în tabăra dușmană a fost confirmată și de Domenico Balbi care știa la 15 ianuarie 1462[3] că ***„un spion și o călăuză"*** tocmai fuseseră descoperiți de turci. **Pe baza datelor obținute** Vlad trecea apoi la **elaborarea propriilor planuri de campanie** al căror **realism** poate fi astfel explicat în mod obiectiv.

Ca principală **formă a acțiunilor de luptă**, adoptată de Vlad Țepeș în scopul nimicirii prin surprindere a forțelor inamicului și adjudecării teritoriului controlat de acesta se evidențiază, din primele clipe ale intrării sale pe scena istoriei în calitate de comandant militar cu putere supremă de decizie, **ofensiva strategică**. Astfel, în timp ce se derula tragica bătălie *„cruciată"*

de la Kossovopolje (17 - 19 octombrie 1448) în care domnul Ţării Româneşti, Vladislav II, lupta alături de Iancu de Hunedoara, el se afla alături de corpul expediţionar otoman însărcinat, după Lutfi-paşa şi cronicile anonime, *„Tevarih-i Al-i Osman"* cu refacerea Giurgiului[4]. La comanda akîngiilor, Vlad Ţepeş a luat **iniţiativa** declanşării prin surprindere a ofensivei pe direcţia Bucureşti- Giurgiu-Târgovişte. Învingător, fie că sultanul îi dăduse, fie că, mai curând nu, *„învoire"*, s-a ***„fost pus domn în Ţara Românească"***[5]. Această acţiune nu a fost o simplă incursiune, ci o adevărată ofensivă, menită să-i aducă, prin înfrângerea *„curţii"* rivalului său şi ocuparea Târgovişteî, domnia, deoarece, alături de Vladislav aflându-se doar 4 000 de arcaşi, avea de înfruntat grosul oştirii muntene rămasă în ţară, cu misiunea de acoperire strategică a liniei Dunării şi, implicit, a flancului stâng şi spatelui ***„frontului"*** cruciat.

La 3 iulie 1456, în condiţiile în care vechiul aliat, Vladislav II, trecuse de partea sultanului, Iancu de Hunedoara, organizând apărarea Belgradului, îi încredinţa lui Vlad Ţepeş o dată cu comanda forţelor din sudul Transilvaniei, misiunea de mare importanţă strategică a acoperirii frontierei voievodatului şi închiderii trecătorilor Carpaţilor Meridionali şi de Curbură. Iancu murind la Zemun, la 11 august, el îşi asuma din nou iniţiativa declanşării, pe cont şi în beneficiu propriu, a unei puternice **ofensive** pe direcţia Bran - Rucăr - Târgovişte - Târgşor - Gherghiţa - Snagov - Bucureşti - Giurgiu pe unde Vladislav II putea să se refugieze la protectorii săi otomani, ofensivă încheiată însă, după ocuparea capitalei (Târgovişte), la Târgşor, unde domnul rival a fost capturat şi ucis. Desigur, astfel de acţiuni nu constituie o noutate în sine, forţarea Dunării sau a trecătorilor montane dinspre Transilvania, cu ajutor turcesc, respectiv transilvănean, de către unii pretendenţi sau domni fugari fiind

frecventă. S-ar putea găsi chiar numeroase puncte comune între campania din august a lui Vlad Ţepeş şi aceea din 1396 a lui Mircea cel Bătrân şi a voievodului ardelean Ştibor împotriva lui Vlad Uzurpatorul. Noutatea constă însă în faptul că, **pentru prima dată, un pretendent îşi asuma iniţiativa depăşirii misiunilor încredinţate** de protectori, profitând de angajarea acestora într-o confruntare majoră pe un alt teatru de acţiuni militare (cazul lui Murad II, aflat la Kossovo) sau de decesul lor neaşteptat (cazul lui Iancu de Hunedoara).

Că iniţiativa a aparţinut lui Vlad Ţepeş care, o dată înscăunat la Târgovişte, revendica întreaga moştenire a înaintaşilor, inclusiv *„ţările"* Amlaşului şi Făgăraşului şi înţelegea să restaureze drepturile domniei asupra vămilor de frontieră, o dovedeşte scrisoarea comitelui Bistriţei, Ladislau, către braşoveni, din 17 decembrie 1456. Fiul lui Iancu de Hunedoara îl recomanda acestora pe pretendentul Dan cel Tânăr ***„trimis ... împotriva suspomenitului Vlad voievodul ca să-l alunge pe acesta din ţara sa şi în aceeaşi ţară să fie el voievod"***. Motivul real, dincolo de invocatele *„necazuri şi pagube"* provocate *„în acele părţi"*, reiese cu claritate: în timp ce Vlad Ţepeş prin actele sale îi încălcase autoritatea, Dan ***„a promis să păstreze toată credinţa domnului nostru rege şi acestui regat"***[6]. Independent de Ladislau, saşii însă îl susţineau pe viitorul Vlad Călugărul, refugiat la Sibiu care le promisese primul ***„să stăpânească pe veci"*** şi să strângă veniturile de la **Rucăr şi Brăila**[7].

În aceste condiţii, pentru nu a permite adversarilor să-şi închege armate, Vlad Ţepeş a declanşat prin **surprindere** prima **incursiune** în sudul Transilvaniei. Nu se cunoaşte exact data acesteia, ci doar faptul că s-a produs la începutul anului 1457. Presupunem că înainte de 16 martie, data executării lui Ladislau, deoarece a avut ca obiectiv nu Ţara Bârsei unde se afla mult mai

periculosul pentru el, Dan cel Tânăr, care avea sprijinul oficialităţilor ungare şi transilvane, ci Sibiul. Sfârşind fără rezultate militare de excepţie, putem considera că Vlad Călugărul a constituit doar pretextul acţiunii, care nu urmărea agravarea conflictului cu Ladislau, ci aducerea sub ascultare a *„ţării Făgăraşului"* şi anihilarea saşilor sibieni, având deci caracterul unei **expediţii de pedeapsă**. Pe plan strict militar, această acţiune a fost deci o **incursiune** sau un raid cu detaşament redus, de călărime declanşat prin surprindere, probabil din Ţara Loviştei, pe Valea Oltului care nu permitea trecerea cu uşurinţă a unor ample forţe militare. Ea însă rămâne oricum **prima acţiune de acest gen executată de un domn muntean din proprie iniţiativă**, nu ca aliat al otomanilor. După moartea lui Ladislau au urmat alte incursiuni despre care se ştie că au existat, fără însă ca amănuntele să fie cunoscute. Au fost acţiuni de mică anvergură, executate cu forţe reduse, altfel ar fi trezit un larg ecou în cronici şi corespondenţa vremii, care au vizat Sibiul şi ţările Amlaşului şi Făgăraşului şi au avut ca finalitate **recunoaşterea autorităţii lui Vlad Ţepeş în aceste teritorii**. Dovada ar constitui-o **prezenţa solilor munteni, ca o acceptare a calităţii sale de stăpânitor în Transilvania, la tratativele dintre gruparea lui Mihail Szilgyi, unchiul lui Matia Corvinul, şi foştii partizani ai regelui minor Ladislau Postumul, recent decedat, desfăşurate la Sighişoara**. Încheiat la 23 noiembrie 1457, armistiţiul impunea braşovenilor să-l alunge pe pretendentul Dan. Acest fapt ca şi scrisorile ulterioare ale lui Matia şi Mihail Szilagyi din 3 şi 6 martie 1458 către conducerea oraşului, prin care-i acuzau pe patricieni de a fi *„vinovaţi în bună parte"* şi a fi pricinuit *„strâmbătate şi pagube"* *„principelui nostru sincer iubit"*[48] sugerează faptul că **Vlad Ţepeş a sprijinit tabăra lui Szilagyi, contribuind, deci, inclusiv**

militar, la impunerea pe tronul Ungariei a lui Matia Corvinul (24 ianuarie 1458).

Începând cu luna martie şi continuând până la sfârşitul lui 1457, Vlad Ţepeş nu putea întreprinde acţiuni ofensive de mare amploare în sudul Transilvaniei, deoarece, cea mai mare parte a forţelor sale fusese concentrată în nord-estul ţării, între Buzău şi Brăila, în vederea unei puternice ofensive în lungul Siretului, spre nord, vizând alungarea lui Petru Aron din Moldova şi înscăunarea lui Ştefan cel Mare. Aceasta s-a declanşat, dezvoltându-se cu succes în prima jumătate a lunii aprilie[9]. Prezente pe câmpul de la *„Direptate"* ele aveau să-l însoţească apoi pe Ştefan cel Mare la Suceava. Nici acest gen de acţiune militară nu constituia o noutate, Mircea cel Bătrân procedând similar la sfârşitul anului 1399 când contingente ale sale l-au sprijinit pe Alexandru cel Bun (1399/1400 - 1432) să ia domnia Moldovei[10]. Noutatea constă însă în crearea a **două zone de concentrare**, una probabil în preajma vechii Cetăţi de Scaun de la Argeş, a doua în câmpiile Buzăului şi Brăilei, urmărindu-se declanşarea cvasiconcomitentă a unor **acţiuni ofensive** care vizau atât sudul Transilvaniei cât şi sudul Moldovei. O noutate în arta militară românească, ce avea să-i servească lui Mihai Viteazul în conceperea planului campaniei anului 1599! Este de menţionat **importanţa strategică a zonei Buzău-Brăila**, atât pentru executarea unei acţiuni ofensive în lungul Siretului cât şi, prin pasul Buzăului în Transilvania, cu debuşare în Ţara Bârsei.

În condiţiile în care relaţiile cu otomanii încă nu apucaseră să se consolideze, ca ucigaş al fidelului Vladislav II Vlad Ţepeş fiind considerat adversar, este de presupus că în aceste campanii au acţionat oştile locale ale Buzăului şi, respectiv, garda de profesionişti a domnului, forţele din Muntenia urmând să supravegheze kazalele otomane de la Turnu şi Giurgiu,

principalele vaduri, alături de Silistra, prin care se puteau declanşa prin surprindere, incursiunile sau expediţiile de pedeapsă otomane, iar cele din Oltenia, sectorul fluviului cuprins între Vidin şi Rahova.

Asigurat din partea suveranului Ungariei şi a partidei conducătoare din Transilvania, Vlad Ţepeş declanşa în aprilie 1458 **prima acţiune cu caracter demonstrativ în Ţara Bârsei,** pentru a forţa patriciatul Braşovului să respecte condiţiile armistiţiului. Ea fost urmată de nota cu caracter ultimativ trimisă printr-un sol de taină la 13 iunie 1458[11]. Deteriorarea în continuare a relaţiilor cu negustorii braşoveni, în contextul războiului iarmaroacelor de graniţă, a condus însă la acceptarea de către aceştia a pretendentului Dan care, cu sprijinul lor financiar începe din 1459 să-şi întocmească oaste în Ţara Bârsei. În scopul preîntâmpinării invaziei, Vlad Ţepeş va declanşa la sfârşitul acestui an şi la începutul lui 1460 trei **expediţii de descurajare,** de mică amploare, fără rezultate notabile. La sfârşitul lunii martie 1460 Dan cel Tânăr, cu o puternică oaste de mercenari şi sprijinit de marii boieri munteni, năvălea în ţară, prin culoarul Rucăr - Bran. Înfrânt la hotar, el a fost executat după ce a fost obligat să-şi sape singur mormântul. Patru luni mai târziu, Vlad Ţepeş declanşa o puternică **ofensivă, pe mai multe direcţii** în sudul Transilvaniei. Împărţită în patru corpuri, oastea sa a pătruns pe Valea Oltului, devastând Ţara Făgăraşului şi, prin pasurile Bratocea, Predeal şi Bran cuprinzând întreaga Ţară a Bârsei şi încercuind Braşovul. Acum au avut loc distrugerile de sate (ex. Şercaia şi Mica)[12] şi executarea *„hiclenilor"* în Amlaş şi Făgăraş, ca şi tragerea în ţeapă a numeroşi braşoveni. La 26 iulie 1460, braşovenii au încheiat o adevărată pace, obligându-se să plătească despăgubiri în valoare de 15 500 florini, dintre care 4 000 imediat şi restul eşalonat[13].

Prin amploarea sa, acțiunea din iulie 1460 poate fi considerată **prima mare ofensivă în condiții deosebite de teren**, executată de un domn român din proprie inițiativă, pe mai multe direcții, prin forțarea trecătorilor montane în Transilvania, cu utilizarea **manevrei pe direcții (linii exterioare)** și a **dublei învăluiri**. Ea s-a caracterizat prin **păstrarea secretului pregătirilor, rapiditate în execuție și realizarea surprinderii**, servind ca model atât campaniilor similare ale domnilor români din secolul următor, încununate de glorioasa campanie a lui Mihai Viteazul din toamna lui 1599, cât și campaniilor transilvane ale domnilor Moldovei începând cu Ștefan cel Mare. Astfel, în replică la invazia din 1467 și în scopul descurajării secuilor care îl sprijineau pe fugarul Petru Aron, o puternică armată moldovenească comandată de spătarul al doilea, Filip Pop, a pătruns în vara lui 1469 în Secuime, probabil prin Cheile Bicazului*.

Ca acțiuni ofensive de amploare se înregistrează apoi campaniile antiotomane ale lui Vlad Țepeș de la sfârșitul verii lui 1461 și din iarna 1461/1462. Prima, declanșată cu efectivele sale permanente numărând *„oaste destulă și cai și arme"*[14], s-a desfășurat după tipicul cunoscut din epoca lui Mircea cel Bătrân, ca **ofensivă generalizată**, potrivit cronicilor otomane[15], susținută de călărime, pe toată linia Dunării ale cărei vaduri au fost forțate, dezvoltându-se *„în toată țara împăratului vecină cu a lui"*, tăind liniile de comunicație, nimicind pe părți forțele lui *„Ishak pașa care fusese însărcinat cu apărarea Rumeliei"*. **Noutatea constă în atragerea forțelor otomane spre flancul stâng al frontului dunărean, în sectorul *„Nicopolei și Vidinului"***, prin acțiuni de amploare, pentru a lipsi kazaua Giurgiului de sprijin. Obiectivul strategic propus al acestei campanii - asigurarea controlului asupra malului stâng al Dunării și eliberarea cetăților Turnu și

Giurgiu a putut fi astfel atins, fluviul devenind *„hotarul pe care el* (Vlad Ţepeş - **n.n.**) *l-a stabilit"*. Cea de-a doua ofensivă, desfăşurată în **condiţii deosebite de timp**, neobişnuite pentru otomani, iarna, pe ger năpraznic, când *„Dunărea îngheţase foarte tare"*[16] a avut ca punct de plecare **stratagema** atragerii forţelor otomane de acoperire a liniei fluviului, sub comanda bey-ilor Hamza şi Yunus, departe de bazele lor, în nordul Dobrogei, în dreptul unui ***„oraş care se numeşte Ibrail"***, potrivit ienicerului sârb Constantin Mihailovic de Ostrovica[17], unde au fost încercuite pe timp de noapte şi nimicite printr-un atac prin surprindere. Şi aceasta a fost o **ofensivă generalizată**, detaşamentele de călărime ale domnului forţând toate vadurile Dunării de la Vidin şi Silistra şi, în cooperare cu infanteria desantată din ambarcaţiuni, asaltând toate fortificaţiile de pe malul drept. Dar este **prima mare ofensivă a românilor în nordul Peninsulei Balcanice**, după aproape 14 secole de la invazia dacică din iarna 101/102, **care urmează ca direcţie principală de pătrundere malul dobrogean al fluviului**[18]. Declanşată pe direcţia Măcin - Garvăn - Obluciţa (*„Oblisica"*) - Isaccea (*„Novoseck"*) unde se vărsa Dunărea în mare, lovind la *„Cartal"* (lângă Obluciţa), *„Aldemir"* şi Rahoma aflate *„la mică distanţă"* de Chilia, ofensiva se dezvoltă apoi spre sud pe direcţia Enisala (*„Novazal"*, Novoie Selo, Vicus Novus, Ieni-Salé) - Hârşova (*„Orzoma"*) - Silistra (*„Drechtar"*) - Vetrem (*„Vektrem"*) - Turtucaia (*„Turchamia"*) - Marotin (*„Maroten"*) - Micul Giurgiu (*„Grogio"*) - Rusciuc unde s-a realizat joncţiunea cu gruparea venită de la Giurgiu. Apoi ofensiva a continuat spre Nicopole unde a avut loc joncţiunea cu forţele care trecuseră, potrivit ienicerului sârb, *„în ţara împăratului mai jos de Nicopole"*[19], arzând Şiştovul (*„Fucson"* - *„Finston"*, *„Schildav"*, *„Sniscos"*), Samovitul (*„Zemond"* - *„Zemont"*) şi Ghighen-ul (*„Gigni"*), în timp ce, la flancul stâng

al *„frontului"*, căpitanul Neagoe atacase prin surprindere Vidinul (*„Baton"*, *„Bodon"*), luând apoi Novigradul (*„Nongrad"*), *„Pirgos"*-ul (Florentin?) şi Rahova (*„Arabia"*) - *„Oraoia"*, *„Oratoia"*, *„Orehovo"*). Obiectivele strategice ale acestei campanii, concepută în cadrul unui larg război de coaliţie - eliberarea Dobrogei, a întregului mal drept al fluviului care redevenea românesc şi înlăturarea stăpânirii otomane la nord de Munţii Balcani - au fost atinse în întregime. Nu însă şi cele generale, politico-militare, urmărind relansarea *„cruciadei"*; deşi încununată de succes, această ofensivă nu l-a convins pe regele Matia să intre în luptă pentru alungarea otomanilor din Europa, eliberarea Constantinopolului şi degajarea Strâmtorilor.

Ultima **ofensivă strategică** concepută şi desfăşurată sub comanda lui Vlad Ţepeş, pe o **singură direcţie** cu **o pătrundere semnificativă în adâncimea teritoriului inamic**, a fost aceea din octombrie 1475 pe direcţia Belgrad - Sabac - Zvornik, puternic sprijinită aşa cum s-a amintit, de românii sud-dunăreni.

Epoca Vlad Ţepeş se încheia cu marea ofensivă din octombrie 1476, desfăşurată convergent, vizând dinspre sudul Transilvaniei şi Moldovei, ocuparea, prin manevrarea deci pe direcţii (linii exterioare) a Bucureştilor, la care, însă, domnul muntean a participat doar în calitate de comandant al unui corp de oaste şi beneficiar. Efectivele, însumând circa 40 000 de luptători, i-au conferit caracterul de **primă mare ofensivă** la care, sub comanda lui Ştefan cel Mare, **au participat reunite oştile permanente ale tuturor provinciilor române**, bănăţeni, ardeleni, moldoveni, munteni pătrunzând împreună la 16 noiembrie 1476 în Bucureşti pentru a-l reînscăuna, în noua capitală pe Vlad Ţepeş.

---

* Vezi discuţia privind datarea, în **Istoria Românlei**, vol. II, Bucureşti, 1962, p.501-502.

Coroborând acţiunile politico-diplomatice cu cele militare se poate aprecia astfel că strategia ofensivă a *„marelui stăpânitor"* Vlad Ţepeş a luat în calcul atât spaţiul românesc în întregul său, vizând închegarea alianţei militare interromâneşti, cât şi, în cadrul războiului de coaliţie, regiunea Mării Negre în ansamblu, Peninsula Balcanică, Ungaria şi statele italiene, dar că, lipsită de sprijin logistic din partea aliaţilor şi redusă ca efective la oastea Ţării Româneşti, nu a putut da rezultatele scontate. Mai mult, lipsa de participare a aliaţilor occidentali, determinată de trădarea efectivă a regelui Ungariei, l-a încurajat pe Mehmed II Fatih să ia măsurile necesare trecerii la contraofensivă, în vederea refacerii stăpânirii sale la Dunăre şi lichidării ameninţării care plana asupra flancului drept al *„frontului"* său european.

În organizarea **defensivei strategice** forma principală a acţiunilor de luptă la care a fost obligat să recurgă datorită deselor schimbări intervenite în jocul politic extern, Vlad Ţepeş a dovedit aceeaşi remarcabilă pricepere, bazată atât pe stăpânirea principiilor artei militare, cât şi pe profunda cunoaştere a terenului, a adversarilor şi obiectivelor acestora. Ca primă măsură, el a dispus **acoperirea strategică** a frontierelor, în scopul nimicirii unor forţe agresoare, cu efective reduse **în prima etapă**, prin **rezistenţa organizată la hotar**. Astfel şi-a adjudecat victoria în mai 1458 când akîngiii lui Mahmud paşa au pătruns în ţară prin capul de pod de la Turnu[20] şi în martie 1460 când oastea pretendentului Dan a forţat culoarul Rucăr - Bran. Când însă efectivele inamice erau net superioare, rezistenţa la hotar îşi pierdea importanţa, domnul mizând pe celelalte elemente ale **strategiei războiului popular de apărare: retragerea în scopul atragerii inamicului în adâncimea teritoriului, joncţiunea forţelor de acoperire cu forţele principale aflate într-o zonă de aşteptare strategică** situată în poziţie de flanc faţă de direcţia

principală de înaintare; **supravegherea permanentă** a forţelor adverse, combinată, eventual, cu **acţiuni de hărţuire**; **atacul decisiv** dat **prin surprindere** asupra avangărzii şi eşalonului principal în **condiţii favorabile de timp şi loc** care, în caz de victorie, putea constitui, prin **angajarea în urmărirea inamicului** înfrânt, momentul trecerii la **contraofensivă** sau **atacul dat la frontieră asupra inamicului în retragere**, îngreunat de prăzi şi lipsit de vigilenţă, datorită succeselor facile repurtate. Astfel, în martie 1462, rezultatele campaniei din iarnă a lui Vlad Ţepeş primejduindu-i spatele *„frontului"*, Mehmed II Fatih, aflat la asediul Corintului, a ordonat ca *„din Adrianopol"* să plece *„pe mare"*, *„al său paşă Mehmed (Mahmud-paşa, marele vizir - n.n.) cu 30 000 de oameni la pasul Dunării"*[21] pentru restabilirea situaţiei în nordul Peninsulei Balcanice. Obiectiv vizat - Dobrogea care, recucerită, ar fi reprezentat o puternică ameninţare de flanc pentru Ţara Românească şi, prin refacerea controlului asupra Dunării maritime, o viitoare bază de operaţii otomană!

Forţând Dunărea maritimă, Mahmud paşa a debarcat prin surprindere la Brăila, incendiind portul şi prădând depozitele. Neîntâmpinând rezistenţă, succesul l-a făcut însă să considere că-şi poate depăşi atribuţiile şi, printr-o campanie fulger în stânga fluviului, va reuşi să-l aducă pe voievodul rebel la supunere. Lăsând 12 000 de luptători în rezervă, cu misiunea recuceririi nordului Dobrogei şi bazându-se pe faptul că avea *„ştiinţa locurilor"*, el a înaintat cu 18 000 de călăreţi, în cursul nopţii, în adâncimea teritoriului muntean, devastând câmpia Brăilei şi organizând raiduri în toate direcţiile[22]. Deşi akîngiii au ars numeroase sate, luând pradă ca la *„10 000 de suflete"*[23], Vlad Ţepeş nu a dat curs provocării, neapărând pe câmpul de luptă. Şi totuşi el se afla în apropiere, în fruntea a 5 000 de călăreţi, într-o

zonă de aşteptare strategică situată probabil în câmpia Buzăului. În această situaţie, ezitând să se îndepărteze prea mult de bazele sale de aprovizionare (flota) şi de rezervă, Mahmud paşa, considerând că demonstraţia sa de forţă obţinuse efectul scontat, a renunţat la ofensivă, hotărând retragerea şi revenirea la misiunea iniţială - reocuparea Dobrogei. Îngreunat de robi şi euforizat de succes, corpul său expediţionar se afla la Brăila, în plină operaţie de traversare a fluviului când, printr-un puternic atac de noapte executat prin surprindere din mai multe direcţii, călărimea munteană l-a obligat să suspende traversarea. Adversarii fiind puţini la număr şi respinşi cu uşurinţă, Mahmud paşa a căzut în cursa întinsă de voievod şi, mizând pe o victorie sigură, a trecut la urmărire pe timp de noapte. Retrăgându-se fără ruperea contactului, detaşamentele de diversiune ale voievodului l-au atras astfel în adâncimea teritoriului spre lunca nisipoasă a Buzăului, unde aşteptau mascate forţele principale muntene. *„În zorii zilei"* acestea au contraatacat puternic frontal şi pe flancuri, obligându-i pe akîngii să se retragă dezordonat spre Brăila. Trecând la rândul său la **urmărire**, Vlad a pătruns în tabăra otomană împreună cu fugarii, panica produsă şi violenţa loviturii, mărită de reacţia prinşilor, provocând otomanilor pierderi estimate la 10 000 de luptători. Urmărirea a continuat şi pe malul dobrogean, moment care marchează trecerea românilor la **contraofensivă**, desfăşurată pe malul stâng al fluviului pe direcţia campaniei victorioase din iarnă, Mahmud paşa fiind obligat să părăsească teritoriile nord-balcanice şi să se refugieze *„cu toată brigada sa"* la Sofia[24]. Pentru contracararea acestui eşec de proporţii, Mehmed II Fatih a trebuit să se deplaseze personal la Adrianopol şi să declare, la 26 aprilie 1462, declanşarea expediţiei sultanale, acte în măsură să ridice moralul armatei şi al populaţiei anatoliene colonizată în Rumelia.

Având de înfruntat, doar cu forţele proprii, cea mai mare armată de invazie mobilizată împotriva unei ţări româneşti, Vlad Ţepeş a adus, în funcţie de datele obţinute de la *„spioni"* şi cercetaşi (*„iscoade"*) despre planul de campanie otoman, câteva **corective sau inovaţii de importanţă majoră** strategiei generale a războiului popular de apărare. Astfel, ştiind că Mehmed II Fatih se îndrepta cu grosul forţelor *„de-a dreptul spre Istru"*, intenţionând să-l forţeze în sectorul Nicopol - Rusciuk, în timp ce, *„armata de la mare"* otomană, îmbarcată, ceruse să fie adusă de flota de la Dunărea maritimă şi, după lovirea Chiliei, să coboare până la Nicopol[25], **el a organizat acoperirea strategică a liniei fluviului în două sectoare precise**: Turnu - Giurgiu şi Brăila - vărsarea Prutului în fluviu. Corespunzător, şi-a împărţit şi oastea în **două corpuri**, desemnând **două zone de aşteptare strategică**. În această campanie, aşadar, domnul român a renunţat la aplicarea manevrei tradiţionale pe direcţii (linii) interioare, la concentrarea forţelor deci într-o singură zonă de aşteptare strategică şi lovirea pe rând a grupărilor adverse, optând, prin aplicarea dictată de experienţă şi logică, **a principiilor economiei forţelor, concordanţei lor cu mijloacele, acţiunii şi reacţiunii**, pentru crearea a **două grupări proprii care să acţioneze independent**. Prima, la comanda căreia se afla, probabil, logofătul Cazan, a acţionat în câmpiile Buzăului şi Brăilei, în vederea împiedicării unei debarcări otomane în oraşul-port. Efectivele sale erau de numai 7 000 de călăreţi. Aceştia supravegheau sectorul Brăila - confluenţa Prutului şi NU aveau ca misiune acoperirea strategică a Dunării maritime până la Chilia direct vizată, datorită existenţei tratatului secret de alianţă cu Ştefan cel Mare, care prevedea **cooperarea** într-o formă mascată şi preluarea **de facto** de către oastea Moldovei a acoperirii strategice a Dunării maritime de la vărsarea Prutului la Chilia. **Al doilea corp**, *„partea mai mare din*

oaste", însumând 24 000 - 25 000 de luptători, la comanda căreia se afla însuşi voievodul, împărţită în cete şi pâlcuri, a ocupat o poziţie de **aşteptare strategică** *„în centrul ţării"*, în *„locuri strategice şi împădurite"*, în câmpia dintre râurile Vedea şi Teleorman, urmând să intre în acţiune, în clipa în care domnul avea să fie sigur *„încotro va înainta armata împăratului"*[26], spre Turnu sau Giurgiu. În momentul în care punctul ales de sultan pentru forţarea fluviului a fost cunoscut - Nicopol - Turnu - el a fost astfel în măsură să aştepte potrivit martorului ocular Constantin Mihalovic de Ostrovica, *„de cealaltă parte a Dunării"*[27] trupele sale fiind în dispozitiv de luptă pe data de 15 mai. Intenţiona, aşa cum avea să procedeze, avându-l ca model şi Mihai Viteazul în vara lui 1595, să împiedice cât mai mult posibil *„trecerea oştirii împăratului"*[28] pentru a oferi aliaţilor angajaţi în *„cruciadă"*, îndeosebi oştilor Ungariei şi Transilvaniei, răgazul necesar mobilizării şi deplasării spre teatrul de război.

În cadrul pregătirii populaţiei şi teritoriului pentru apărare, *„a trimis femeile şi copiii sus în munţi"* la Poienari, spre hotarele cu Transilvania sau *„în pădure"*, într-un *„loc secret"* înconjurat de *„o mlaştină"* pentru a-i pune *„deplin la adăpost"*[29], în zona lacului Snagov.

Forţarea fluviului s-a produs, după executarea de către armata otomană a numeroase manevre înşelătoare (ex. deplasarea până la Sofia, pentru a sugera că ţinta expediţiei este Belgradul), abia în noaptea de 4 iunie. Păstrând eşalonul doi şi rezerva (spahiii şi trupele auxiliare) *„la Silvanigra"*, lângă Nicopol, sultanul a ordonat ca eşalonul întâi (ienicerii şi azapii), folosind *„70 de luntri potrivite"* şi transportând 120 de *„bombarde, tunuri mobile şi altele mari"* să forţeze fluviul la 2-3 km în aval de Turnu şi de tabăra lui Vlad. Acţionând profesionist, ienicerii au reuşit să debarce şi să creeze rapid un cap de pod unde, relatează Constantin Mihailovic *„ne-am îngropat în şanţuri aşezând, pe*

rând tunurile în jurul nostru" pentru a sprijini cu foc trecerea efectivelor întregului eşalon întâi (cca 60 000 de luptători) sub comanda lui Mahmud paşa[30]. Ienicerii au rezistat cu preţul a 300 de morţi, astfel încât, neputând distruge prin surprindere capul de pod, Vlad Ţepeş **a rupt contactul** cu inamicul, retrăgându-se. Din acest moment el a pus în practică **strategia războiului popular de apărare**, îmogăţită aşa cum se va vedea, cu elemente de război psihologic, atrăgând inamicul prin **hărţuire permanentă**, pe **direcţii secundare de înaintare** spre Târgovişte, prin pădurile Vlăsiei şi Deliormanului muntean ***„greu de străbătut de un om venit de aiurea nu localnic, căci ele sunt foarte dese şi copacii crescuţi în ele sunt foarte apropiaţi unii de alţii, încât prea puţin se poate pătrunde în adâncul lor"***[31]. Deşi a făcut tot ceea ce a putut pentru întârzierea inamicului, prin utilizarea terenului şi hărţuirea necontenită, prin plasarea de falşi informatori, prin **bătălii de etapă** concretizate prin devastatoare **atacuri de noapte**, campania nu s-a putut desfăşura în modul clasic, cunoscut, datorită neapariţiei aliaţilor pe teatrul de acţiuni militare.

După celebrul atac de noapte din 16/17 iunie care poate fi asemuit luptei de etapă de sub cetatea Argeşului din 1395, de altfel, Vlad Ţepeş s-a retras, într-o **nouă poziţie de aşteptare strategică**, la Poienari, în apropierea frontierei, în vederea joncţiunii cu aliaţii. Cronicile otomane şi martorii occidentali sunt fermi în a afirma că *„s-a ascuns în locuri prăpăstioase"*, *„retrase în munţi"*, de unde organiza, în conformitate cu principiile **apărării active**, în fiecare noapte noi atacuri[32]. Neintervenţia oştilor Transilvaniei şi Ungariei însă, nu i-a permis trecerea la organizarea, după echilibrarea raportului de forţe, a contraofensivei, fiind obligat să continuie războiul de uzură, sprijinit şi pe rezistenţa cetăţilor, în frunte cu Târgovişte, până când Mehmed II Fatih avea să decidă singur abandonarea

campaniei, retrăgându-se la Brăila pentru a-şi îmbarca resturile epuizate ale oastei. Strategia defensivă adoptată de Vlad Ţepeş în această campanie, avea să fie identic aplicată de Ştefan cel Mare, elevul său, în campania din vara anului 1476 după dezastrul de la Valea Albă[33]. Numai că, spre deosebire de Ştefan cel Mare, părăsit la rândul său de „cruciaţii" occidentali, Vlad Ţepeş a fost trădat atât de boierime, care a trecut de partea lui Radu cel Frumos, cât şi de aliaţi, trădare care a anulat rezultatele campaniei sale victorioase. Deplasându-se el însuşi, asemeni lui Mircea cel Bătrân, în situaţia asemănătoare din 1395, în sudul Transilvaniei, pentru a realiza **joncţiunea cu armata *„cruciată"*** a lui Matia, în scopul organizării trecerii la **contraofensivă** pentru recuperarea Dobrogei în care se retrăsese armata otomană, a sfârşit prin a fi atacat şi luat prizonier prin surprindere, tocmai de corpul expediţionar ungar pus la dispoziţie de adevăratul trădător al cruciadei, regele Matia. Deci nu concepţia sa strategică, dovedită realistă şi **modul strălucit în care a organizat şi condus defensiva strategică** au dus la răsturnarea situaţiei pe teatrul de război în chiar momentul victoriei, ci dubla trădare internă şi externă.

VI.2. Tactica

ânditor politic şi militar de geniu, strateg de excepţie, Vlad Ţepeş s-a dovedit şi un tactician desăvârşit, plin de inventivitate, procedeele sale îmbogăţind arta militară românească, fiind preluate şi aplicate în epocă, îndeosebi de Ştefan cel Mare, dar şi de domni de mai mică anvergură, ca Laiotă Basarab cel Bătrân (1473, 1474, 1475 - 1476, 1477) sau

Basarab cel Tânăr - Ţepeluş (1477 - 1481, 1482). În perioada adoptării strategiei ofensive (1456 - iarna 1461/1462), în scopul pregătirii ofensivelor strategice sau pe parcursul derulării acestora, corpurile sale de călărime au executat, aşa cum s-a văzut, numeroase **incursiuni, raiduri de pedeapsă, expediţii cu caracter demonstrativ, de descurajare** şi **misiuni de cercetare-diversiune** în cursul cărora s-a procedat la **încercuirea** şi **atacul executat prin surprindere** asupra localităţilor deschise (Amlaş, Şercaia, Mica etc.) îndeosebi din ţările Amlaşului, Făgăraşului şi Bârsei. Experienţa acestora a servit executării prin surprindere în vara lui 1461 a atacurilor asupra kazalelor otomane, finalizate prin **asaltul** reuşit asupra cetăţilor Turnu şi Giurgiu care au fost astfel recuperate. **Stratagema** sau, potrivit cronicilor otomane[34] *„vicleşugul"* atragerii în cursă al lui Iunus-bey (Catavolinos) în iarna 1461/1462, într-un teren de el însuşi stabilit, i-a permis **deplasarea rapidă şi încercuirea pe timp de noapte** a corpului expediţionar al lui Hamza-bey şi nimicirea completă a acestuia printr-un **atac generalizat asupra taberei**, executat prin surprindere. Acesta a fost de altfel primul mare **atac pe timp de noapte** executat de călărimea lui Vlad Ţepeş, care a înregistrat un succes total. El a deschis, pe fondul marii ofensive care a dus la eliberarea Dobrogei şi a malului drept al Dunării, seria succeselor militare înregistrate la cucerirea cetăţilor-porturi otomane, a căror realizare poate fi redusă la următoarea shemă: **încercuirea completă** a localităţii de pe apă şi de pe uscat, instituirea blocadei, **asediu** circular de scurtă durată, incendierea şi devastarea aşezării civile şi **asaltul** pe timp de noapte al cetăţii. Excepţie a făcut Nicopolul, datorită mărimii sale, ca centru politic, administrativ şi militar principal pentru întregul sistem defensiv de frontieră otoman, unde, dată fiind mărimea garnizoanei, capabilă se reziste unui asediu îndelungat, domnul a recurs din nou la o **stratagemă**: în zori, când vigilenţa era mai slabă, avangarda sa, îmbrăcată turceşte, s-a apropiat în coloană de

marş de cetate, locţiitorul lui Hamza-bey deschizând porţile, convins că era oastea victorioasă a stăpânului său, revenit din expediţie[35]. Această **stratagemă** a travestirii sale şi a unui important corp de oaste destinat nu numai cercetării şi diversiunii, ci unor atacuri de amploare asupra taberelor sultanului, în straie otomane, avea să fie folosită cu succes în executarea celebrului atac de noapte din 16/17 iunie, dar, potrivit povestirii slavone, avea să-i fie fatală în 1477 când travestiul a servit drept pretext trădătorilor care *„socotindu-l turc"*, l-au atacat mişeleşte[36].

În situaţia în care tabăra sa era atacată, eventual prin surprindere ca în noaptea de 4 iunie 1462, lângă Turnu, în timp ce pedestrimea sau oştenii rezistau atacului frontal, detaşamente de călărime uşoară executau o **manevră dublu învăluitoare** ca moment decisiv în organizarea trecerii la **cotraatac**. Sub ameninţarea încercuirii inamicul se retrăgea, oastea română trecând la **urmărire**. Dacă aceasta se prelungea până la hotar, inamicul renunţând la campanie, se organiza din mers controfensiva finalizată cu atacarea forţelor agresoare la trecerea Dunării şi continuarea urmăririi lor pe malul opus, ca în martie 1462 când oastea încărcată de pradă a lui Mahmud paşa a fost lovită la Brăila şi urmărită apoi pe malul dobrogean spre sud fiind obligată, în derută, să se refugieze la Sofia. În mod identic aveau să se deruleze evenimentele la începutul lunii septembrie 1476 când ***„Mehmed*** (II Fatih - n.n.) ***a plecat din Moldova şi a trecut în dezordine Dunărea"***[37], iar oastea Moldovei ***„i-au ajuns trecând Dunărea la vreme de masă şi, lovindu-i fără veste, i-au speriat de au plecat a fugi, lăsând pleanul tot şi s-au întors înapoi cu izbândă"***[38].

Atacul asupra Brăilei executat de Vlad Ţepeş în 1462 se înregistrează în istoria medievală românească drept **primul atac executat asupra unei localităţi pe timp de noapte**, urmat de **lupta în localitate** în aceste condiţii, constituind din nou un

model pentru Ştefan cel Mare care a utilizat învăţămintele extrase din acest tip de acţiune militară întreprinsă de mentorul său, în lupta de la Baia (noaptea de 14/15 decembrie 1467). **Atacul de noapte** a constituit, de altfel, acţiunea de luptă utilizată cu predilecţie de Vlad Ţepeş, fie **din mişcare** asupra forţelor inamice în retragere care căutau să se salveze la adăpostul localităţilor fortificate sau deschise, fie pregătit din timp şi executat prin surprindere ca în cvasitotalitatea acţiunilor de luptă din iarna 1461/1462, începând cu aceea asupra taberelor lui Yunus şi Hamza-bey, de pe malul dobrogean al Dunării, în dreptul Brăilei. Inovator în acest domeniu, Vlad Ţepeş a rămas celebru prin zecile de atacuri de noapte date asupra taberelor oştirii otomane de invazie, în campania sultanală din iunie-august 1462. De altfel, cunoscându-i preferinţa pentru această formă de acţiune de luptă, chiar din momentul forţării Dunării, tot pe **timp de noapte** (pentru a-l contracara pe voievod cu propriile-i arme), ienicerii *„s-au îngropat în şanţuri"* apărate de artilerie şi au rămas în stare de veghe până în zori, potrivit mărturiei lui Constantin Mihailovic de Ostrovica[39], reuşind să respingă contraatacul călărimii muntene. În astfel de situaţii, când inamicul respins îşi organiza rezistenţa pe alt aliniament, la adăpostul fortificaţiilor pasagere, Vlad Ţepeş ordona **retragerea**, rupând contactul cu el pentru a-şi păstra în întregime **iniţiativa** şi **libertatea de acţiune**. Atacurile se vor desfăşura însă, din acest moment, potrivit bailului Domenico Balbi şi cronicarilor expediţiei lui Mehmed II Fatih *„mai în toate nopţile"*[40], fapt care l-a obligat pe sultan să afecteze **siguranţei** pe timp de noapte un număr mare de luptători. Două dintre aceste atacuri au fost deosebit de puternice, cel considerat decisiv pentru derularea campaniei sultanale fiind însă atacul dat în noaptea de 16/17 iunie 1462[41], cu minuţiozitate descris de participanţii le expediţia sultanală şi observatorii occidentali, în baza rapoartelor primite de la spioni şi de la Vlad Ţepeş însuşi[42]. Era, după cronicarul Enveri, *„o noapte de vineri"*, la *„prima*

strajă a nopții", deci la trei ore după asfințit, potrivit lui Chalcocondil, când s-a declanșat, lupta durând, în baza aprecierii lui Domenico Balbi *„până la ivitul zorilor"*, la ora 5.30. Rezumând informațiile, același Chalcocondil preciza că efectivele atacatorilor însumau mai puțin de *„zece mii de călăreți (unii spun însă că nu avea mai mult de șapte mii)"* de călăreți. Tabăra otomană era fortificată printr-o centură circulară de șanțuri și valuri succesive de pământ și puternic păzită având avanposturi și elemente de siguranță și în afara fortificațiilor. Tabăra română era **mascată** în apropiere, între cursurile râurilor Dâmbovița și Prahova, într-un loc *„întărit, înconjurat de mlaștini"*, o *„adevărată fortăreață de mlaștini"*. Ca prim element pentru **realizarea surprinderii,** Vlad Țepeș a utilizat **timpul,** alegând ora la care cea mai mare parte a adversarilor adormiseră iar santinelele, după trei ore de veghe, erau obosite. Apoi a utilizat **stratagema** și **diversiunea**. Îmbrăcați în haine turcești și folosind, pe post de călăuze, ofițeri otomani capturați în timpul zilei de 16 iunie, cetele sale de cercetare-diversiune au reușit să neutralizeze, fără zgomot, detașamentele de siguranță și santinelele otomane. După **depășirea fortificațiilor pasagere** și **neutralizarea artileriei** dispusă în „șanțuri", următorul obiectiv vizat a fost **centura de protecție formată de auxiliarii creștini** (voinuk) și **animalele de transport**. Domnul miza atât pe faptul că auxiliarii i se vor alătura, cât și pe acela că, rănite sau biciuite, cămilele, vitele, caii se vor împrăștia prin tabără răsturnând corturile și provocând așa cum și avea să se întâmple, *„spaimă mare"*. Apoi **un corp de călărime muntean** sub comanda personală a voievodului, a penetrat **compact**, *„în rânduri bine strânse"*, **sub formă de unghi ascuțit**, campamentul oștii anatoliene. El însuma numai jumătate din efective, deci circa 5 000 - 6 000 de luptători, deoarece planul voievodului prevedea un **atac executat concomitent din două direcții**, al doilea corp de oaste, comandat, probabil, de marele vornic, având ca obiectiv, în partea

opusă a taberei, campamentul oastei rumeliote. Trădarea acestuia, care, potrivit lui Nicolae de Modrussa, *„nu a îndrăznit să atace tabăra din cealaltă parte, cum fusese stabilit"*, cu *„restul trupelor"*, l-a lipsit însă pe Vlad Ţepeş de o victorie completă. Chiar şi în această situaţie însă, rezultatul atacului a fost incredibil.

Atacând îmbrăcaţi turceşte*, *„în sunete de corn"* şi strigăte, călărimea lui Vlad a provocat mari pierderi anatolienilor ieşiţi buimaci din bivuacuri. Aflaţi la primul contact cu muntenii pe care îi cunoşteau numai după faimă, şi superstiţioşi fiind, aceştia au năvălit peste campamentul ienicerilor care - relatează Constantin Mihailovic de Ostrovica - *„i-au alungat de la dânşii şi-i ucideau ca să nu fie cotropiţi de dânşii, aşa încât au făcut mare pagubă"*. În timp ce ienicerii luptau cu anatolienii, călăreţii români au ajuns în centrul taberei, la corturile comandanţilor, angajând lupta cu oastea de curte **kapîkullu** (garda imperială), lovind *„ca un fulger în toate direcţiile"*, făcând *„măcel mare"* şi urmărind, prin atingerea corturilor centrale, **lichidarea comandantului** armatei de invazie. În vacarmul general, porunca sultanului - *„să nu se urnească nimeni din loc"* - a fost ignorată şi, datorită spaimei şi confuziei create de îmbrăcămintea turcească a românilor, diferite corpuri ale oastei otomane s-au măcelărit reciproc până în zori. În jurul centrului însă, garda **kapîkullu** a rezistat, protejând corturile sultanului, marelui vizir şi al lui Radu cel Frumos, pretendentul adus de otomani până când, ca rezultat al neintervenţiei celui de-al doilea corp de călărime român, oastea rumeliotă a reuşit să-i vină în sprijin. Experimentaţi deja în luptele cu călărimea lui Vlad Ţepeş din campaniile anterioare, având răgazul necesar intrării nestingherite în formaţie de luptă şi

* Pentru a se recunoaşte între ei, românii aveau se pare o parolă (*„Retevei de tei"* cu răspunsul *„Funie de mei"*).

înţelegerii stratagemei lui Vlad Ţepeş, deja cunoscută de ei de la Nicopol, de a utiliza uniforme otomane, rumelioţii au contraatacat spre centru, lichidând pe oricine le ieşea în cale, turc sau român. În aceste condiţii Vlad a dat semnalul retragerii care s-a produs pe neobservate, pentru ca anatolienii şi ienicerii să se lupte între ei, orbeşte, în continuare şi împreună să cadă pradă rumelioţilor. În pofida trădării, Vlad Ţepeş a reuşit aşadar să provoace *„un măcel de necrezut, fără a pierde într-o ciocnire atât de mare pe mulţi dintre ai săi, dintre care mulţi au fost totuşi răniţi"*. A fost *„tăiere mare"*, potrivit cronicarilor otomani, care, în stilul lor poetic, notau că *„marea de sânge acoperise acele locuri"* (Sa'adeddin Mehmed), cu exagerările de rigoare, pierderile fiind estimate la 30 000 - 35 000 de luptători. Datorită efectului său dezastruos asupra moralului luptătorilor, atacul de noapte a contribuit, alături de imaginea de coşmar a luptătorilor lui Hamza şi Yunus găsiţi traşi în ţeapă nu departe de Târgovişte şi de rezistenţa Capitalei, la decizia de retragere luată de sultan.

Este de presupus că, datorită trădării, cel de-al doilea corp de călărime muntean s-a retras în pădurile din jurul Bucureştilor, unde, la Snagov, se afla una dintre taberele în care erau ascunşi membrii neluptători ai familiilor lor şi unde se vor desfăşura negocierile cu emisarii lui Radu cel Frumos. Având sub comanda sa doar corpul de călărime victorios, *„ca de şase mii"*, cu care *„ucidea pe oricine se răzleţea, fie călăreţ, fie azab"*[43], de tabăra sau coloana de marş otomană, Vlad a continuat urmărirea oastei sultanale şi, implicit, seria atacurilor de noapte, şi *„fără să-şi fi pierdut de loc îndrăzneala, mai făcea câte o mare ispravă"*[44]. Din acest motiv sultanul s-a deplasat de la Târgovişte la Brăila *„cu frică"*, extrem de încet, cu eşaloanele coloanei de marş apropiate la vedere şi, seară de seară, *„înconjura tabăra cu palisade şi o întărea înăuntrul palisadelor şi o ţinea închisă şi punea străji mai*

mari ca înainte şi poruncea ca oştile să fie zi şi noapte sub arme"[45].

În aceste împrejurări s-a produs o acţiune de luptă **atipică** atât pentru Vlad Ţepeş cât şi pentru arta militară medievală românească în ansamblu - **o bătălie decisivă, în plină zi, în câmp deschis**. S-a produs datorită unei confuzii, dar a reuşit să probeze atât vitejia românilor, cât şi cunoaşterea procedeelor şi acţiunilor de luptă specifice occidentului Europei. Pe scurt, cutreierând câmpia buzoiană într-o amplă **acţiune de curăţire** îndreptată împotriva detaşamentelor de akîngii ale lui Evrenos-bey-oglu Ali bey care executau acţiuni de cercetare şi diversiune pentru a înlesni retragerea sultanului, cei 7 000 de călăreţi ai oastei de nord-est, însărcinaţi de Vlad Ţepeş cu acoperirea strategică a Dunării maritime şi hărţuirea *„armatei de la mare"* otomane, staţionată cu flota la Brăila, au dat întâmplător peste corpul expediţionar al sultanului. Confundând, potrivit mărturiilor contemporane[46] avangarda sau *„oastea de cercetare"* a marelui vizir, care, aproape de obiectivul vizat (Brăila) *„mergea împrăştiată"*, cu corpul akîngiilor , confuzie motivată de Tursun bey *„din cauza pădurilor şi a bălăriilor înalte"*, călăreţii români au **atacat frontal** detaşamentul care făcea siguranţa de marş sub comanda lui Yusuf Paşa, nimicindu-l. Trecând la urmărirea supravieţuitorilor, fără să-şi dea seama că au în faţă 150 000 de adversari, ei au axecutat o eroică **şarjă** asupra oastei rumeliote punând pe fugă avangarda acesteia. Abia contraatacul eşalonului întâi rumeliot condus de Turahan-bey-oglu Omer-bey a reuşit să oprească şarja, iar intrarea în luptă a eşalonului doi, sub comanda marelui vizir, să restabilească situaţia. Călărimea română a continuat lupta, până în momentul în care, la apropierea ienicerilor şi a oastei anatoliene, şi-a înţeles greşeala şi s-a retras împărţită în mai multe steaguri şi cete pentru a îngreuna urmărirea.

Exceptând această acţiune datorată confuziei, atacurile pe timp de zi, deşi au fost numeroase, au fost de mică amploare, încadrându-se efortului general al războiului de hărţuire, bazat pe procedeul tactic al *„pârjolirii pământului"*. Coloana vertebrală a defensivei strategice, vizând uzura fizică şi psihică a adversarului, acest procedeu a fost aplicat de Vlad Ţepeş încă din faza de pregătire a campaniei, când, lipsit de aliaţi, domnul român a căutat să-şi facă un aliat din *„natura locului"*[47]. El a utilizat cu precădere *„muntele"*, *„pădurile foarte dese"* şi *„mlaştinile"*, atât pentru instalarea taberelor sale, în zone de aşteptare strategică sau de pregătire a atacurilor, cât şi pentru mascarea concentrărilor de populaţie neluptătoare şi bunuri. Pustiind teritoriul pe direcţiile stabilite de înaintare ale invadatorilor, Vlad îşi asocia ca **aliaţi foamea şi setea**, ***„căci*** - comentau martorii[48] - ***el îşi dusese de pe ogoare şi din sate nu numai oamenii şi vitele, ci chiar şi toate cele trebuincioase traiului în adâncurile pădurilor înconjurate de mlaştini, astfel că armata turcilor trebuia să-şi aducă din altă parte cele necesare pentru hrană"***. Rupând contactul cu inamicul după forţarea Dunării, oastea lui Vlad îşi făcea simţită prezenţa, în ţara care părea ***„goală şi de oameni şi de orice fel de vite"***[49], prin micile detaşamente de călărime de 150 - 200 de luptători care executau **atacurile de noapte**, iar ziua, organizau **ambuscade** cercetării otomane, grupărilor plecate în căutare de hrană, luptătorilor izolaţi sau *„călăuzelor"* şi *„iscoadelor"* lui Radu cel Frumos. Astfel, nota Ducas, ***„Tiranul*** (Mehmed II Fatih) ***trecând Dunărea, a străbătut loc mai bine de 7 zile şi n-a găsit nimic, nici om, nici cel mai neînsemnat animal şi nici ceva de mâncare sau de băut"***[50]. **Românii** - nota Laonic Chalcocondil - ***„se ţineau prin păduri, pe urmele împăratului şi dacă vreunii se răzleţeau de armată erau nimiciţi îndată"***; îndeosebi spahiii, prea

încrezători în calităţile lor de luptători *„sufereau pierderi foarte grele, ori de câte ori se depărtau de tabără“*[51]. Tabloul descris de Nicolae Bocignoli este deosebit de relevant pentru strategia şi tactica războiului popular de hărţuire, care începea odată cu trecerea frontierei şi lua sfârşit abia atunci când, înfrânt şi urmărit sau epuizat, adversarul părăsea pământul Ţării: *„Dracul pregătindu-şi câţiva călăreţi, noaptea foarte adesea, ziua de cele mai multe ori, ieşea din păduri pe drumuri ocolite şi poteci cunoscute şi nimicea pe neaşteptate pe mulţi turci fie în căutarea hranei, fie depărtaţi mai mult de trupă; uneori ataca tot grosul lor pe când nu se aşteptau nicidecum la aceasta şi, după ce răpunea pe mulţi, până să se adune* (ceilalţi, de luptă - n.n.), *fugea iarăşi în păduri şi nu-l lăsa pe duşman să dea lupta în condiţii egale“*[52]. Este o descriere identică celei făcute de Chalcocondil campaniei lui Mircea cel Bătrân din 1394[53], fapt care confirmă îndelungata tradiţie a războiului de hărţuire pentru care optau românii în faţa unui adversar superior ca efective. Este însă identică, de asemenea, şi descrierii campaniei lui Ştefan cel Mare din vara anului 1476 făcută de cronicarul de curte al lui Mehmed II Fatih, Giovani Maria Angiolello[54], sau descrierii campaniei domnului Moldovei din 1467 făcută de el însuşi[55] într-un buletin al victoriei, fapt ce demonstrează transmiterea acestei tradiţii, prin Vlad Ţepeş, continuatorilor operei sale. Epoca lui Vlad Ţepeş nu a acţionat însă ca o simplă curea de transmisie, ci a revoluţionat strategia şi tactica războiului popular, de apărare, aducând, în scopul compensării decalajului nefavorabil de forţe, ca aliaţi, pe lângă teren, foame şi sete, lipsa de somn, imaginea terifiantă, campania de zvonuri, utilizarea superstiţiilor, elemente care, urmărind uzarea psihică, distrugerea moralului luptătorilor inamici, au mutat acest tip de război în sfera psihologicului.

VI.3. Elemente de război psihologic

especifică poporului român, popor prin excelenţă sedentar şi producător de bunuri de consum, **arma teroarei** a fost cunoscută de timpuriu în spaţiul românesc, utilizată fiind de populaţiile migratoare, îndeosebi asiatice, în scopul descurajării **ab initio** a oricărei tentaţii a comunităţilor agro-pastorale daco-romane, apoi româneşti, de a le opune rezistenţă armată. Efectele ei au putut fi simţite în cursul încleştărilor cu sarmaţii, cu ocazia raidurilor slavo-avare sau maghiare, precedate de zvonurile alarmante despre înfricoşătoarele pedepse suferite de cei ce încercau să-şi apere aşezările şi studiate îndeosebi în cadrul colaborării militare cu **tătarii*** în Transilvania anilor 1241 - 1242, când masacrele organizate la vedere, sub ziduri, erau menite să distrugă moralul apărătorilor cetăţilor. Localnicii au fost nevoiţi să o utilizeze în secolul IV de exemplu, aşa cum am văzut, în luptele cu argaraganţii, când s-au dovedit *„egali în cruzime"*[56], sau în secolele afirmării statale (sec. XIII - XV) împotriva tătarilor, ca pe singurul limbaj de comunicare înţeles de către aceştia. Turcii, mai întâi selgiukizii, apoi otomanii au utilizat-o cu rafinamentul marilor civilizaţii orientale, încercând să distrugă moralul advrsarilor creştini prin regizate imagini de coşmar. Semnificative au fost cele din 1339** ocazionate de expediţia navală a emirului anatolian Bahaeddin Umur-bey de Aydin *„la Chilia, la hotarul*

* Cognomenul, devenit în timp *„nomen"*, de *„tătari"* a fost dat mongolilor tocmai datorită actelor lor regizate de cruzime care i-au făcut pe creştini, catolici în primul rând, să-i considere oameni desprinşi din *„Tartar"* (Infern).

** Asupra datării expediţiei navale a emirului de Aydin se poartă încă discuţii, fiind propuşi anii 1337, 1338, 1339 sau 1341.

Ţării Româneşti", când au mimat scene de ... canibalism, prefăcându-se că aruncă prizonierii în vasele mari în care se pregătea festinul victoriei.[57]

Cunoscută, aşadar, în spaţiul românesc, arma terorii a fost totuşi puţin prezentă în practica militară medievală până la Vlad Ţepeş, aceasta punând accentul pe epuizarea fizică a inamicului prin formele şi mijloacele războiului de hărţuire. Bun cunoscător al mentalităţii colective, al naturii înclinate spre superstiţii a războinicului anatolian, ca şi a artei militare otomane, **Vlad Ţepeş a fost primul voievod român care a atacat psihicul adversarului**, punând accent în egală măsură pe epuizarea fizică şi pe cea nervoasă care decurgea firesc din aceasta, **stimulând până la paroxism frica**, urmărind prăbuşirea moralului luptătorului inamic. A făcut-o în scopul echilibrării raportului de forţe în condiţiile campaniei sultanale din 1462 când agresarea psihologică a oastei de invazie a reieşit cu pregnanţă în relief dar şi anterior, deoarece acest mijloc de **descurajare** a adversarilor corespundea atât inteligenţei şi firii sale, cât şi scopului declarat al domniei - acela de a ajunge *„un mare stăpânitor"*, *„puternic şi tare"*. Ori, un astfel de stăpânitor, aspirant la gloria vechilor împăraţi ai Răsăritului, trebuia să fie, în primul rând **temut**. Deşi termenul de *„război psihologic"* definit astăzi drept *„totalitatea acţiunilor întreprinse şi mijloacelor utilizate în scopul zdruncinării moralului armatei şi populaţiei adverse"*[58], ar părea, la prima vedere prea modern pentru epoca lui Vlad Ţepeş, o analiză oricât de sumară, pe baza izvoarelor, a actelor de justiţie şi faptelor de arme ale voievodului, ca şi a declaraţiilor sale programatice, demonstrează că principalele *„forme şi mijloace"* de purtare a acestuia, *„propaganda"*, *„zvonurile"*, *„dezinformarea"*, *„efectele psihologice (vizuale, sonore)"*[59] etc., au fost cunoscute, înţelese şi aplicate în scopuri şi cu finalităţi care par contemporane.

Pentru a ajunge *„temut"*, deci, implicit, *„necontestat"*, Vlad Ţepeş a recurs la principala sa armă - **calitatea de judecător suprem** în teritoriul supus suveranităţii sau suzeranităţii sale, dovedindu-se în actul de justiţie *„de o **cruzime** şi de o dreptate nemaiauzită"*[60]. Obiectiv, pedepsind doar după gradul de vină fără să ţină cont de alte criterii (social, religios, sex, etnie etc.)[61], sentinţele sale rămâneau definitive, neputând nimeni *„să se răscumpere de la moarte"*[62]. Pedepsele date erau cele obişnuite în epocă, pentru delictele grave - fierbinte în ulei, martelare, decapitare, ardere pe rug, jupuirea de viu, spânzurare, tragere în ţeapă, atâta doar că el era ***„neîndurător"***[63] şi, după Kemal paşa-zade ***„Pentru crime puţine el aducea multe necazuri şi pentru un pic de răutate el dădea pedeapsă foarte mare. Pentru puţine păcate el dădea pedeapsă mare. Faţă de nimeni nu avea milă şi îndurare"***[64]. Dacă pedepsele s-ar fi rezumat la hoţi şi înşelători, la oameni sărmani deci, nu ar fi impresionat pe nimeni. Dar el i-a tăiat pe marii boieri în frunte cu Albu, pentru trădare, şi căpetenii ale oştirii pentru laşitate în luptă[65], ceea ce a provocat un val de plângeri la sultan şi fuga multor foşti dregători la Adrianopol unde au înflorit în asemenea măsură faptele sale, fără să înţeleagă că pot produce **spaimă** şi **respect**, încât Laonic Chalcocondil exprima convingerea generală că *„**a ajuns să facă o mare ucidere de oameni. Căci ca să-şi întărească domnia, să fi ucis în puţin timp la douăzeci de mii de bărbaţi, femei şi copii"***[66]. I-a ars pe rug şi tras în ţeapă pentru acte de spionaj şi diversiune, ca şi pentru nerespectarea poruncilor sale pe negustorii saşi, ori aceştia, trataţi pentru prima dată într-un astfel de mod, au fost atât de **înspăimântaţi, încât i-au pus în seamă cele mai înfricoşătoare poveşti ale folclorului occidental**, făcându-l temut maselor de rând, în Ungaria şi provinciile imperiului romano-german. Beneficiind de explicaţiile pretendentului Dan cel Tânăr, ele au lansat prima teorie că numele de *„Dracula"*

semnifică *„Diavolul"* sau *„Dracul"* în limba română[67]. Identificarea cu Diavolul a produs o puternică impresie în masele a căror conduită era determinată de obscurantism, atât de puternică încât, prin intermediul creştinilor ortodocşi intraţi în slujba sultanului, ca, de exemplu, Critobul din Imbros[68], a cutremurat lumea otomană, care a tras concluzia că *„afurisitul acela a devenit îngâmfat şi şi-a închipuit că este satana"*[69]. Identificarea cu ***satana*** era pentru masele de musulmani mai mult decât plauzibilă, pentru că un simplu om nu putea să se împotrivească sultanului, să-i înfrângă armatele şi să dea dreptcredincioşilor cea mai cumplită pedeapsă pentru orgoliul lor de războinici - **trasul în ţeapă**. Pentru turcii înclinaţi spre superstiţie, faptele au probat justeţea zvonurilor, însuşi sultanul, în pofida educaţiei şi inteligenţei sale, fiind înclinat să creadă că Vlad era o **fiinţă supranaturală**, făcând fapte de neînţeles, ***„mai presus de firea omenească"***[70]. Predilecţia pentru tragerea în ţeapă i-a atras apoi porecla de Ţepeş, preluată rapid de otomani prin traducere, sub forma Kazîklî. Exprimând groaza pe care gândul la această pedeapsă o trezea în rândurile lor, Kemal-paşa-zade nota că *„Nenorocitul de stăpân al Ţării Româneşti, care, în gura musulmanilor şi ghiaurilor şezători sau în trecere devenise cunoscut sub numele de **Kazîklî voievoda**, având obiceiul de a trage în ţeapă pe cei pe care îi osândea la moarte pe vremea sa, fusese de aceea poreclit Kazîklî"*[71].

Ca aluzie la ororile săvârşite asupra unor nobili şi oşteni sau ale vârfurilor burgheziei săseşti, neobişnuite să fie tratate astfel, cele două porecle ale lui Vlad - *„Dracul (Diavolul)"* şi *„Ţepeş"* demoralizau inamicul prin simpla lor pronunţare, trezind o spaimă superstiţioasă. Chiar dacă nu există menţiuni, este cert că Vlad Ţepeş a profitat în mod conştient de chiar imaginea răspândită de saşi în Europa catolică şi de boieri sau creştinii din Orient, în lumea musulmană, orice campanie a sa fiind precedată de o

campanie de zvonuri despre atrocități comise, iar faptele nu veneau decât să întărească **propaganda defetistă** făcută cu mijloacele epocii. Astfel se pot explica incendierile, distrugerile complete de sate, torturările și execuțiile spectaculoase făcute în țările Făgărașului și Bârsei sau ordinul straniu dat în campania din iarna 1461/1462, ca, pe locul caselor incendiate din așezările otomane, să fie lăsate, clădite în movile, capetele celor 23 889 adversari răpuși care au putut fi recuperate, după propriile-i spuse *„afară de cei ce au ars prin case sau ale căror capete n-au putut fi înfățișate dregătorilor noștri"*[72].

Alături de spectaculozitatea și *„cruzimea"* pedepselor sale, de aluzia la malefic și supranatural a cognomenelor sale, ambele valorificate de chiar exagerările făcute de sași în *„povestirile"* lor ulterior tipărite, ca și de zvonurile răspândite cu iuțeala fulgerului, datorită groazei, un **mijloc** predilect de agresare psihică folosit de voievod, l-a constituit, așadar, *„imaginea"*. Imaginea ca spectacol construit în natură, a *„grădinilor"* și *„livezilor"* de trupuri trase în țeapă, de care vorbesc cronicile otomane[73], a pretendentului Dan săpându-și singur mormântul, cât și aceea, deosebit de concretă, a piramidelor construite din țestele ienicerilor și timarioților uciși.

O astfel de imagine explica atât **credibilitatea zvonurilor** cât și efectul înregistrat de simpla știre a intrării lui Kazîklî în campanie: turcoaicele își înfricoșau copiii neastâmpărați cu amenințarea că diavolul- Kazîklî îi va lua; de spaimă, ***„Constantinopolul și Pera erau goale de turcii fugiți în părțile Anatoliei"*** și în general, în 1462 ***„Se speriaseră într-atât mulțimile*** (de musulmani colonizați în Rumelia - **n.n.**) ***încât se putea socoti fericit cel ce putea trece dincolo, în Anatolia"***[74]. Această spaimă generalizată a constituit, evident, atât cauza uriașului efort de mobilizare făcut pentru campania sultanală, cât și a prudenței cu care otomanii vor înainta în Țara Românească,

îngropându-se la sfârșitul fiecărei seri *„în șanțuri"*. Un conducător capabil de astfel de fapte, de *„o îndrăzneală atât de mare"*, care, după devastarea tot nordului Peninsulei Balcanice *„s-a putut întoarce înapoi nepedepsit"*, nu putea fi privit decât cu *„consternare"* ca o ființă supranaturală[75]. Să adăugăm apoi câteva **procedee legate de păstrarea secretului acțiunilor militare și de realizarea surprinderii**. Astfel, despre soarta bey-ilor Yunus și Hamza și a corpului lor expediționar, otomanii nu știu nimic până în vara lui 1462. Era clar că fuseseră înfrânți, dar vii sau morți dispăruseră, fiind duși în Țara Românească și trași în țeapă în fața Târgoviștei. Cum însă tabloul pădurii de țepi dominată de scheletele celor doi bey-i urma să joace un rol extrem de important în viitoarea campanie împotriva oastei sultanului, deja previzibilă, **secretul acțiunii** a fost păstrat cu strășnicie, otomanii fiind convinși că, dacă zvonurile despre existența unei *„grădini"* de țepi au o bază reală, nu putea fi vorba decât despre *„unguri, moldoveni și valahi"* executați[76]. În acest caz era vorba despre o **dezinformare** conștientă, menită să permită folosirea *„imaginii"* la momentul în care putea oferi maximum de rezultate. Alt procedeu menit să sporească groaza, credința că supranaturalul a intervenit, a fost **stratagema** îmbrăcării, în condițiile atacurilor pe timp de noapte, a luptătorilor români în uniforme turcești. Inamicul fiind astfel **lipsit de identitate**, dar acționând palpabil în propriul dispozitiv, otomanii au predat fără luptă Nicopolul și s-au măcelărit, datorită **diversiunii** create, reciproc, cu ocazia atacului din noaptea de 16/17 iunie. Și tot la supranatural a dus cu gândul modul în care s-a produs **ruperea totală a contactului direct**, la vedere, cu oastea română, imediat după forțarea Dunării, când invadatorilor li s-a părut că dintr-o dată Vlad ***„s-a făcut nevăzut"*** și oastea sa parcă ***„a intrat în pământ"***[77]. Un alt mijloc eficace de **descurajare** și agresare psihologică l-a constituit **frica prin**

contagiune. Întreţinute de negustorii saşi, zvonurile despre atrocităţile lui Dracula, despre uciderи gratuite, despre faptul că şi-ar fi vândut sufletul Diavolului şi este robit divolului galben-aurul[78] au pătruns şi în lumea slavă, ortodoxă. Asociate actelor de justiţie la care asistaseră ei înşişi, i-au făcut pe oştenii lui Vlad, fie munteni, fie lefegii din Transilvania, catolici sau români ortodocşi sud-dunăreni ca, prinşi de otomani să prefere moartea sub tortură, *„de frica aceluia"*[79]. *„Atât de temut era"*[80], încât nu numai că nimeni nu era tentat să-şi însuşească acele cupe de aur pe care le-ar fi pus spre folosinţă publică la izvoarele din păduri, dar nici duşmanii săi de moarte, boierii, nu au avut curajul să răspundă invitaţiilor secrete ale sultanului la trădare, decât după ce armata uriaşă a acestuia a pătruns pe teritoriul Ţării[81]. Frica de pedeapsă, ca frică faţă de modalitatea aleasă pentru executarea ei, părea atât de mare la înşişi supuşii domnului român, încât, în situaţia contactului direct, nu a făcut decât să sporească groaza otomanilor.

La toate acestea s-a adăugat modul original în care Vlad Ţepeş a condus tradiţionalul război de hărţuire, cu care otomanii erau obişnuiţi încă din vremurile lui Mircea cel Bătrân, completând tactica *„pământului pârjolit"* cu forme şi procedee noi care urmăreau **căderea psihică a inamicului**, înscriind-o în sfera războiului psihologic. Astfel, şi el s-a sprijinit de *„natura locului"*, aşa cum am văzut, în alegerea locurilor de tabără, zonelor de aşteptare strategică şi în determinarea *„prin false călăuze"* şi atacuri, a direcţiei de înaintare a oastei otomane. Dar a introdus, ca prim element menit să deprime prin sine însuşi pe fiii spaţiilor deschise - pădurile *„dese"*, întunecoase şi încâlcite[82]. Faţă de primejdiile nebănuite pe care le-ar fi ascuns acestea, turcii păstrau o frică atavică, dovadă numele pe care l-au dat marii păduri sud-dunărene din zona Silistrei, cât şi celei nord-dunărene, teleormănene, prin care tocmai se deplasau - *„Deliorman"*

(*„Pădurea nebună"*). Prin contrast, debușarea în câmpie - *„un șes dogorâtor peste măsură"* în care *„până la o depărtare de șase leghe"* la care ajunsese limita dinainte a cercetării, nu se găsea *„nici-o picătură de apă"*, nu a făcut, după Tursun-bey[83] decât să sporească deprimarea. Inamicul era invizibil, țara pustiită, arșița, **foamea** și **setea** au dus după numai *„trei zile"* de înaintare oastea otomană în pragul catastrofei. ***„Pe veșmintele de zale ale ienicerilor se putea face chebap"***[84], relata același cronicar. ***„Înfometată"*** - declara ca pentru confirmare un dezertor albanez ajuns la Modon[85] - oastea imperială suferea de ***„o enormă lipsă de alimente și de apă"***, astfel că ***„grosul cailor lor au crăpat de foame și de sete"***. În total ea ***„a străbătut loc de mai bine de 7 zile, dar nu a descoperit nimic, nici om, nici animal, nici de mâncat, nici de băut"***. Otomanii erau epuizați nu numai fizic, dar și psihic, foamea și setea provocând, se știe, **halucinații**, **miraje**. În plus, luptătorii izolați sau detașamentele de cercetare dispăreau fără explicație, căzând în ambuscadele organizate de români, care aveau grijă să mascheze apoi urmele. Adevăratul coșmar începea însă noaptea, foamei, setei, oboselii, fricii permanente determinată de dispariții, Vlad Țepeș asociindu-le un nou aliat - **somnul**. Sau, mai bine zis, lipsa lui! După o zi epuizantă de marș, în care înaintaseră ***„cu multă prudență și păzindu-se foarte de teama distrugerilor"***, luptătorii sultanului trudeau până la lăsarea întunericului și fortificarea taberei cu ***„șanțuri"***[86], dar nu aveau parte de odihnă. Declanșând un adevărat **război al nervilor**, cu mici detașamente de până la 200 de călăreți, Kazîklî, ***„în fiecare noapte, cu zgomot mare, îl vizita pe dușman"***, nu pentru a-i provoca *„pagube"*, **ci pentru a-l împiedica să doarmă**[87]. Atacurile s-au succedat pentru obișnuirea inamicului, până când, **ca într-un scenariu a cărui tensiune crește gradat**, s-a declanșat marea *„tăiere"* din 16/17 iunie. După dezastru, cercetarea a anunțat supraviețuitorii că se află în apropierea Târgoviștei, care părea hotărâtă să reziste deoarece utilizase artileria la vederea

primilor călăreţi otomani[88]. Speranţa răzbunării a dat un ultim impuls oştenilor vlăguiţi, dar marşul asupra Cetăţii de Scaun s-a frânt la numai 5 leghe de zidurile ei, în faţa unei privelişti înfiorătoare. **Imaginea-şoc** pregătită cu migală şi în mare taină de către Vlad Ţepeş, menită să zdrobească ultima fărâmă de curaj - pădurea de ţepi în care se legănau scheletele bey-ilor Hamza şi Yunus şi ale oştenilor lor ucişi sau prinşi în campania din iarnă şi aduşi tocmai din Dobrogea şi sudul Dunării, aici. ***„Iar când au ajuns într-un loc frumos ca o livadă*** - nota Ducas - ***a văzut mii de ţepe purtând, în loc de fructe, cadavre şi pe Hamza în mijloc, de care am pomenit mai înainte, cu îmbrăcămintea de in şi de purpură pe care o purta, tras în ţeapă. Când a văzut această ameninţare tiranul s-a înspăimântat"***[89]. ***„Iar restul turcilor*** - completa Chalcocondil - ***văzând mulţimea de oameni traşi în ţeapă, au încremenit de groază"***[90].

Acesta a fost momentul în care, notau observatorii şi analiştii contemporani, moralul trupelor sultanale s-a prăbuşit definitiv, marcând ***„căderea întregii sale armate într-o condiţie proastă"***[91] şi luarea de către Mehmed II Fatih a deciziei de retragere: ***„Chiar şi împăratul, cuprins de uimire spunea*** - relatează Chalcocondil - ***că nu poate să ia ţara unui bărbat care face lucruri atât de mari şi ştie să domnească şi să se poarte cu supuşii lui într-un chip mai presus de firea omenească. Şi spunea că acest bărbat care săvârşeşte asemenea isprăvi s-ar putea învrednici de mai mult"***[92]. Din acest moment, supusă atacurilor tot mai frecvente ale călărimii muntene, până la atingerea Brăilei, armata de invazie a trăit sub imperiul unui singur sentiment - *„frica"*[93]. Venită hotărâtă să zdrobească, prin număr şi înzestrare, mica oaste română părăsită de aliaţii catolici, să ia în stăpânire câmpiile şi oraşele Ţării Rămâneşti şi să-l captureze pe rebelul *„Kazîklî"*, ea a fost înfrântă într-un război purtat în forme şi cu mijloace neobişnuite, mai mult în sfera psihologicului decât în a concretului şi care constituia o premieră absolută pentru epoca

marelui cuceritor al Constantinopolului. Mehmed II Fatih a pierdut războiul pentru că nu a găsit mijloacele de contracarare a neobişnuitei tactici şi nici nu a reuşit să păstreze iniţiativa. A reuşit, în schimb, protejatul său, Radu cel Frumos pentru că era român şi tot un *„Dracula"* (aşa cum îşi semnează de altfel documentele) prin naştere şi educaţie, cunoştea ţara, firea oamenilor, gândirea şi practica militară, şi, mai presus de toate, îşi cunoştea fratele! Astfel, el a fost în măsură să analizeze mecanismul gândirii lui Vlad Ţepeş, să descifreze cauzele neobişnuitelor sale succese şi să preia, în interes propriu, câteva din formele şi mijloacele acestuia de acţiune, îmbogăţind elementele de război psihlogic cu unul nou - **şantajul cu viaţa familiilor luptătorilor**, a căror ascunzătoare *„din pădure"* a luat-o prin trădare[94]. A adăugat **teroarea**, executată cu ajutorul bandelor de akîngii, **persuasiunea** solilor săi oficiali şi **propaganda** discretă făcută în chiar tabăra lui Vlad de iscoadele sale, astfel încât *„şi-a atins scopul dorit"*, oştenii marelui domn acceptând să trădeze *„treptat pentru a-şi salva familiile şi avutul"* sau lăsându-se *„ispitiţi"* cu promisiuni[95].

În acest mod, **originalele soluţii** cu care Vlad Ţepeş a îmbogăţit gândirea şi practica militară românească şi care, dincolo de orice opinie preconceputâ, **se încadrează în sfera războiului psihologic**, nu au rămas numai un bun câştigat al românilor, ci, prin intermediul lui Radu cel Frumos au devenit un bun al gândirii şi artei militare universale, fiind adoptate cu rapiditate de otomani, apoi de la aceştia de către Habsburgi, fapt ce va impune căutarea unor noi soluţii şi grele sacrificii viitorilor domni români ai independenţei şi unirii: **turcirea** în 1551 a lui Iliaş Rareş, asasinarea sa şi a fraţilor săi în anii 1552 - 1554, a lui Alexandru Lăpuşneanu în 1569, **autosacrificiul** lui Ion Vodă la Roşcani în 1574, şi al lui Mihai Viteazul în 1601, asasinarea lui Şerban Cantacuzino în 1688 şi supremul sacrificiu al lui Constantin

Brâncoveanu la 15/26 august 1714. Mulţi dintre aceştia au căpătat calificativul *„cumplit"* sau au fost priviţi ca vânduţi Satanei de către marii boieri cronicari, pentru că au căutat, prin zdrobirea anarhiei interne şi cu sprijinul forţei militare, să împlinească visul lui Vlad Ţepeş. Şi deşi au beneficiat de numeroase şi strălucite caracterizări, poate nici una nu li se potriveşte mai bine, fiecăruia în parte, decât aceea făcută de marele istoric A. D. Xenopol, înaintaşului a cărui moştenire politică şi militară au căutat să o dezvolte: Vlad Ţepeş s-a arătat ***„străin de milă şi de închinare"*** **pentru că şi-a pus** ***„cumplita lui fire în slujba ţării sale şi după ce o curăţi de relele lăuntrice ... el puse piept contra înjosirii în care căzuse"*****96.**

NOTE:

1 Vezi N. Iorga, **Scrisori de boieri, scrisori de domni**, ed. a III-a, Vălenii de Munte, 1932, p. 165-166; DRH, D, Bucureşti, 1977, p. 454.
2 FHDR, vol. IV, Bucureşti, 1982, p. 511.
3 **Monumenta Hungariae Historica. Acta extera**, vol. III, Budapest, 1875, p. 168.
4 **Cronici turceşti despre ţările române. Extrase, vol. I, sec. XV-mijlocul sec. XVII**, volum întocmit de M. Guboglu şi M. A. Mehmet, Bucureşti, 1966, p. 185, 243-244.
5 **Ibidem**. Se pare că sultanul şi-a dat învoirea după ce totul se consumase, deoarece, după cronicile anonime, Vlad era deja domn la Târgovişte, când Murad II s-a întors de la Kossovo la Adrianopol (**Ibidem**, p. 148).
6 DRH, D, vol. I, p. 461-462.
7 Hurmuzaki, XV/1, p. 47.
8 **Ibidem**, p. 48-49.
9 Referitor la efective, **Cronica moldo-germană** avansează cifra de 6 000, ceea ce raportat la efectivele *„curţii muntene"* reprezenta într-adevăr *„multă mulţime de oaste muntenească"* (**Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI. Publicate de Ion Bogdan**, ediţie revăzută şi completată de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1959, p. 28; Grigore Ureche, **Letopiseţul Ţării Moldovei**, ed. P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, p. 31).
10 Vezi I. Bogdan, **Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul**

și Țara Ungurească în secolele XV și XVI, București, 1902, p. 6.

11 **Ibidem**, p. 320.

12 Hurmuzaki, XV/1, p. 58.

13 Ajuns domn în toamna lui 1462, Radu cel Frumos le solicita continuarea plăților, reamintindu-le că *„pentru ceilalți v-ați fost legat să-i plătiți într-un an și în trei rânduri"* (I. Bogdan, **op. cit.**, p. 307).

14 Critobul din Imbros, **Din domnia lui Mahomed al II-lea (1451-1467)**, ed. V. Grecu, București, 1963, p. 290.

15 Vezi **Cronici turcești privind țările române**, vol. cit., p. 316-317, 406, 455; **Călători străini despre țările române**, vol. I, București, 1968, p. 126; cf. A. Decei, **Istoria Imperiului otoman până la 1656**, București, 1978, p. 124 și, pe larg desfășurarea la M. Dogaru, **Dracula. Mit și realitate istorică**, București, 1994, p. 6-67.

16 **Cronici turcești privind țările române**, vol. cit., p. 93

17 **Călători străini despre țările române**, vol. I, p. 126; cf. discuția privind localizarea la M. Dogaru, **op. cit.**, p. 69-73.

18 Vezi desfășurarea la M. Dogaru, **op. cit.**, p. 73-75.

19 **Călători străini despre țările române**, vol. I, p. 126.

20 Vezi M. Dogaru, op. cit., p. 63.

21 Vezi **Documents concerning Romanian History (1427-1601). Collected from British Archives**, ed. E. D. Tappe, London, The Hague, 1964, p. 17-18; S.Dragomir, **Documente nouă privitoare la relațiile Țării Românești cu Sibiul în secolele XV-XVI**, în AIINC, IV, (1926-1927), p. 24-25; FHDR, vol. IV, p. 505; N.Iorga, **Acte și fragmente cu privire la istoria românilor adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului**, vol. III/1, București, 1987, p. 13-14.

22 Vezi FHDR, vol. IV, p. 505; Donado da Lezze, **op. cit.**, p. 24-25.

23 **Ibidem**.

24 Donado da Lezze, **op. cit.**, p. 25.

25 FHDR, vol. IV, p. 507; N. Iorga, **Scrisori de boieri. Scrisori de domni**, ed. cit., p.166; **Monumenta Hungariae Historica**, vol. IV, p. 168.

26 **Călători străini despre țările române**, vol. I, p. 127.

27 **Ididem**,

28 **Ibidem**.

29 **Ibidem**; cf. Donado da Lezze, **op. cit.**, p. 26; FHDR, vol. IV, p. 507; N. Iorga, **Acte și fragmente cu privire la istoria românilor ...**, vol. III/1, p. 14; Columna lui Traian, N. S., an IV, p. 37-38.

30. **Călători străini despre țările române**, vol. I, p. 127; cf. **Cronici turcești privind țările române**, vol. I, p. 3, 9, 94.

31 FHDR, vol. IV, p. 507.
32 **Cronici turceşti privind ţările române**, vol. cit., p. 456-457; Donado da Lezze, **op. cit.**, p. 25; N. Iorga, **op. cit.**, p. 13-14.
33 Vezi **Istoria militară a poporului român**, vol. II, Bucureşti, 1986, p. 325-331.
34 Vezi **Cronici turceşti privind ţările române**, vol. cit., p. 92-93, 126-127, 200-201, 317-318, 406, 455-456; Donado da Lezze, **op. cit.**, p. 23; **Călători străini despre ţările române**, vol. I, p. 126.
35 Vezi Donado da Lezze, **op. cit.**, p. 23; N. Iorga, **op. cit.**, p. 12.
36 Vezi **Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI. Publicate de Ion Bogdan**, ed. P.P. Panaitescu, Bucureşti, 1959, p. 213; cf. I. Stăvăruş, **Povestiri medievale despre Vlad Ţepeş - Drăculea**, Bucureşti, 1978, p. 162.
37 A. Veress, **Acta et epistolae relationum Transylvaniae Hungarique cum Moldavia et Valachia**, vol. I, Budapest, 1914, p. 24-25.
38 Gr. Ureche, **Letopiseţul Ţării Moldovei**, ed. P. P. Panaitescu, 1958, p. 69.
39 **Călători străini despre ţările române**, vol. I, p. 127.
40 **Monumenta Hungariae Historica**, vol. IV, p. 176; **Călători străini despre ţările române**, vol. I, p. 176; Donado da Lezze, **op. cit.**, p. 25; N. Iorga, **op. cit.**, p. 14.
41 Vezi M. Dogaru, **op. cit.**, p. 92; cf. în Anexe, Schema III/5.
42 Pentru sursele citate în continuare, vezi **Monumenta Hungariae Historica**, vol. IV, p. 167-168; FHDR, vol. IV, p. 509, 585; S. Papacostea, **op. cit.**, p. 165-166; **Călători străini despre ţările române**, vol. I, p. 127; **Cronici turceşti privind ţările române**, vol. I, p. 42, 71-72, 94, 126-127, 206-207, 320.
43 **Călători străini despre ţările române**, vol. I, p. 128.
44 FHDR, vol. IV, p. 514.
45 **Ibidem**, p. 513.
46 **Ibidem**, p. 513, 515; cf. **Cronici turceşti privind ţările române**, vol. I, p. 202-203, 318-319, 456. Vezi pe larg derularea bătăliei la M. Dogaru, **op. cit.**, p. 96-97.
47 Apud S. Papacostea, **Cu privire la geneza şi răspândirea poveştilor scrise despre Vlad Ţepeş**, în R. I., XIII (1966), p. 165.
48 **Ibidem**.
49 Vezi **Cronici turceşti privind ţările române**, vol. I, p. 68; cf. p. 94, 319, 406; **Călători străini despre ţările române**, vol. I, p. 127.
50 Ducas, **Istoria turco-bizantină (1341-1462)**, Bucureşti, 1958, p. 430.
51 FHDR, vol. IV, p. 509.
52 **Călători străini despre ţările române**, vol. I, p. 176.
53 ***„Urmărea şi el*** (Mircea cel Bătrân - n.n.) ***armata lui Baiazid prin pădurile ţării, care sunt numeroase şi de peste tot înconjoară ţara, aşa că nu e accesibilă vrăjmaşilor şi este anevoie de cuprins. Şi urmărind armata, făcea fapte***

însemnate, luptându-se chiar dacă un detașament al inamicului, rupându-se de grosul armatei, mergea în vre-o parte a țării după hrană ori după prindere de vite. Pe când armata înainta, el o strâmtora foarte rău și o primejduia și nu-i dădea răgaz, distrugând-o" (Vezi L. Chalcocondil, **Expuneri istorice**, ed. V. Grecu, București, 1958, p. 64).

54 *„Ridicându-se apoi tabăra, noi am intrat în țara* (Moldovei) *unde am găsit toate satele și așezările părăsite și ogoarele arse, deoarece contele Ștefan, dându-și seama că nu va putea ține piept sultanului, se gândise să izbândească în alt chip. Astfel, a pus pe locuitori să fugă în țara de dincolo de munți ... De asemenea a poruncit ca toate grânele să fie tăiate și până și papura din mlaștini și după ce s-au tăiat ierburile și grânele a pus să fie totul ars, astfel că sultanul a rămas păcălit deoarece crezuse că găsește în țara îmbelșugată în grâne și pășuni cum este ea într-adevăr și au găsit-o deșartă de oameni"* (**Călători străini despre țările române**, vol. I, p. 135-136).

55 *„Cu puține zile în urmă a venit asupra noastră regele Ungariei, Mateiaș, cu mare putere și cu diferite oști înarmate, cu mulți domni și a năvălit prin munți sau plaiuri la Trotuș. Îndată ce am auzit aceasta, am adunat oștile și le-am ieșit în cale și i-am întâmpinat în apropiere de plaiuri și am luptat cu dânșii la câmp, la râuri și unde a fost cu putință, pentru că era oaste puternică. Și aceia îndată ce au intrat pe Trotuș, au înaintat în dreptul munților, prădând țara, nimicind și arzând cu cruzime, prefăcând în cenușă orașele și satele, ucigând copiii și necinstind bisericile și săvârșind multe nelegiuiri pe care nu se cuvine nu numai a le spune, dar nici a le gândi și pe care nu le-au făptuit în veci nici păgânii, nici turcii, nici tătarii. Și au ars Trotușul și Bacăul și Romanul și au trecut mai departe și noi după dânșii și am avut cu ei lupte zi și noapte fără încetare 40 de zile ..."* (Apud P. P. Panaitescu, **Contribuții la istoria lui Ștefan cel Mare**, în AARMSI, s.III, t. XV, București, 1934, p. 65-66)

56 Ammianus Marcellinus, **Rerum Gestarum. Libri qui supersunt** (ed. David Popescu, București, 1982), XVII, 12, 19.

57 Vezi **Cronici turcești despre țările române**, vol. I, p. 36-37; cf. N Iorga, **Latins et Grecs d'Orient et l'etablissement des turcs en Europe (1342-1362)**, în B. Z. XL (1906), p. 179-222.

58 **Lexicon militar**, București, 1980, p. 572.

59 **Ibidem**.

60 **Călători străini despre țările române**, vol. I, p. 506.

61 Vezi **Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI**, ed. cit., p. 207-209.

62 **Ibidem**.

63 **Cronici turcești despre țările române**, vol. I, p. 67.

64 **Ibidem**, p. 198.
65 **Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI**, ed. cit., p. 207-208; cf. A: Lewicki, **Codex epistolaris saeculi decimi quinti**, t. III, 1392-1501, Cracoviae, 1834, p.15.
66 L. Chalcocondil, **op. cit.**, p. 283.
67 Vezi I. Bogdan, **op. cit.**, p. 325-326; Giacomo de Pietro Luccari, **Copioso ristretto degli annali di Raqusa**, Veneția, 1605, cf. M. Dogaru, **op. cit.**, p. 114.
68 Vezi FHDR, vol. IV, p. 533.
69 **Cronici turcești despre țările române**, vol. I, p. 199.
70 FHDR, vol. IV, p. 514.
71 **Cronici turcești despre țările române**, vol. I, p. 198.
72 Vezi A. Corbea, **Cu privire la corespondența lui Vlad Țepeș cu Matia Corvin**, în AIIAI, XVII (1980), p. 677.
73 Vezi **Cronici turcești despre țările române**, vol. I, p. 67-68, 198-199, 454-455.
74 Donado da Lezze, **op. cit.**, p. 25; N. Iorga, **Acte și fragmente cu privire la istoria românilor...**, vol. III/1, p. 13.
75 Vezi FHDR, vol. IV, p. 505.
76 Vezi **Cronici turcești despre țările române**, vol. I, p. 68.
77 **Ibidem**, p. 94, 318, 406.
78 Vezi discuția și „vocile" respective la M. Dogaru, **op. cit.**, p. 114-120, 125.
79 **Monumenta Hungariae Historica**, vol. IV, p. 168.
80 **Cronicile slavo-române din sec. XV-XVI**, ed. cit., p. 209.
81 Vezi FHDR, vol. IV, 507, 509.
82 Vezi S. Papacostea, , **op. cit.**, p. 165; FHDR, vol. IV, p. 507.
83 **Cronici turcești despre țările române, vol. cit.**, p. 68; cf. p. 94, 319, 406.
84 **Ibidem**, p. 69.
85 Apud „Columna lui Traian", N. S., an IV, București, 1883, p. 40.
86 Vezi **Călători străini despre țările române**, vol. I, p. 127.
87 Vezi **Monumenta Hungariae Historica**, vol. IV, p. 168; Donado da Lezze, **op. cit.**, p. 25; N. Iorga, **op. cit.**, p. 14
88 FHDR, vol. IV, p. 507; **Monumenta Hungariae Historica**, vol. IV, p. 168.
89 FHDR, vol. IV, p. 435.
90 **Ibidem**, p. 513.
91 „Columna lui Traian", N.S., an IV, 1883, p. 39.
92 FHDR, vol. IV, p. 513.
93 **Ibidem**, p. 514.
94 Ibidem, p. 565; cf. N. Iorga, **op. cit.**, p. 14; Donado da Lezze, **op. cit.**, p. 26; **Monumenta Hungariae Historica**, vol. IV, p. 168.
95 Vezi **Cronici turcești despre țările române**, vol. I, p. 43, 94, 206.
96 A. D. Xenopol, **Istoria românilor**, vol. V, Iași, 1889, p. 293.

CONCLUZII

naliza personalităţii lui Vlad Ţepeş, singulară în şirul voievozilor români care s-au remarcat pe plan militar, a măsurilor luate de el pentru întărirea oştirii şi statului, a iniţiativelor diplomatice şi faptelor sale de arme, relevă trăsături, procedee, mijloace şi acţiuni puţin compatibile cu epoca în care a trăit, conturându-i, atât genialitatea, cât şi vizionarismul şi modernitatea în perspectiva istoriei.

Înarmat prin educaţie cu întreg tezaurul experienţei înaintaşilor, dar şi, prin contact direct, cu toate cunoştinţele vremii în domeniul gândirii şi practicii militare, el şi-a asumat sie şi poporului său, în contextul dispariţiei Bizanţului, ultimelor state balcanice şi al declanşării ofensivei otomane spre inima continentului european, dezvoltând moştenirea lui Mircea cel Bătrân, un rol mesianic - acela de izbăvitor, catalizator al spiritualităţii şi valorilor creştine, de stindard al libertăţii şi apărător al civilizaţiei europene în Răsărit. Transmisă urmaşilor, calitatea de înlocuitor al împăratului creştin din Orient, a fost justificată de toţi domnii români prin acte de lider polit co-militar şi mecenat pentru popoarele ortodoxe supuse de Poartă, şi pentru bisericile lor, până în epoca lui Constantin Brâncoveanu când, reafirmându-şi în calitate de competitori, titlul de *„caesar"* (ţar) prin **Petru I cel Mare** (1696 - 1725) suveranii ruşi îşi adjudecă primatul.

Vlad Ţepeş a fost, aşadar, mai mult decât ultimul mare apărător al liniei Dunării Inferioare şi maritime. A fost un purtător al vechii tradiţii imperiale romane transmisă prin Asăneşti, al tradiţiei imperiale

creştin-ortodoxe transmisă prin Bizanţ şi, un model de principe renascentist care a sacrificat totul împlinirii ţelurilor sale politice - refacerea unităţii Romaniei orientale prin realizarea **manu militari** a unităţii politice româneşti, dirijarea eforturilor întregii creştinătăţi europene spre alungarea musulmanilor dincolo de Strâmtori, refacerea şi preluarea, în vidul de putere creştină creat de moartea lui Constantin XI (XII) Dragases (1449 - 1453) a moştenirii Imperiului de Răsărit, în calitate de **dominus** al lumii ortodoxe. Este motivul pentru care, purtându-se şi acţionând ca *„un mare stăpânitor"* autocrat în forma absolută, inclusiv în relaţiile cu Matia Corvinul, regele Ungariei şi Mehmed II Fatih cel mai important suveran al epocii, a fost numit de contemporani *„rex"* şi *„imperator"*.

Forţa armată constituind principalul argument în victoriile pe câmpul de luptă şi cel mai important *„certificat"* de proprietate asupra teritoriului în dreptul medieval, el a acordat o importanţă deosebită organizării, dotării, instruirii şi măririi capacităţii combative a oştirii, redând puterii de stat, într-o *„Ţară"* constituită oricum din raţiuni militare obiective, de apărare, valenţele militare din epoca imperială. A subordonat, astfel, toate instrumentele statului politicii militare. Hotărât să devină *„puternic şi tare"* pentru a decide unilateral problemele păcii şi ale războiului, deci pentru a deveni un mare suveran, necontestat, sprijinit de puterea armată, s-a preocupat intens de reforma organismului militar, intuind importanţa armatei profesioniste, permanente, cu ostaşi plătiţi în *„jold"*. Fără a renunţa la principiul doctrinar al datoriei tuturor de participare la lupta de apărare, la mobilizarea generală la *„oastea cea mare"*, al cărui proces de constituire şi cristalizare am simţit nevoia să-l analizăm datorită erorilor comise în istoriografia militară a ultimelor decenii, Vlad Ţepeş a fost, aşadar, primul domn român care a înţeles necesitatea modernizării ca dotare şi profesionalizării unor structuri ale oastei, prin renunţarea la activităţile colaterale decurgând din *„miluire"* şi înlocuirea acesteia cu plata în bani. Pentru aceasta a intensificat exploatarea economică a teritoriului, a orientat economia spre producţia de marfă, pentru comerţul internaţional la mare distanţă şi a luat primele măsuri protecţioniste pentru apărarea intereselor producătorilor şi negustorilor

interni. Dacă termenul de **economie de război** pare deplasat pentru epoca sa, nu ne putem totuşi împiedica să observăm că a orientat economia spre obţinerea mijloacelor materiale şi financiare necesare întreţinerii şi modernizării organismului militar, dotării şi instruirii sale, ca şi pregătirii teritoriului pentru apărare, inclusiv printr-o amplă şi costisitoare operă de construcţii militare, ca o consecinţă a acestei politici, declanşându-se **primul război vamal** (al *„iarmaroacelor de graniţă"*), din istoria românilor. În acelaşi sens, dacă noţiunea de **stat poliţienesc** pare, de asemenea, prematură, nu putem să nu observăm că stăvilirea anarhiei interne, a *„hicleniei"* boierilor, a actelor de spionaj şi diversiune pornite din exterior, s-a făcut cu sprijinul unei structuri poliţieneşti, informative şi contrainformative nou create - **armăşia** şi prin utilizarea la maximum a prerogativelor domnului de judecător suprem. Nu duritatea pedepselor, larg răspândite în Europa vremii, ci alegerea lor în funcţie de psihologia adversarului şi scopurile urmărite i-au atras calificativul de **tiran**. Un calificativ nejustificat, deoarece Vlad Ţepeş a urmărit să-şi afirme dreptul legitim la exercitarea tuturor prerogativelor sale de *„dominus"* în domeniile executiv şi legislativ, iar în actul de justiţie să fie respectat ***principiul egalităţii în faţa legii şi responsabilităţii***, indiferent de criteriile sociale, etnice, religioase, de vârstă şi sex. Situaţia fiind de excepţie, pentru a se face *„temut"* şi ascultat prin **teroare psihică**, a făcut însă rabat obiectivităţii, introducând în domeniul politic şi militar principiul **responsabilităţii colective**, de veche tradiţie romană (decimarea unităţilor ca pedeapsă pentru laşitate sau trădarea comandanţilor). Şi iarăşi, dacă termenul de **justiţie militară** ar putea părea prematur utilizat, nu ne putem împiedica să nu observăm că actele sale de justiţie au urmărit consolidarea statului şi a puterii centrale, întărirea armatei, pedeapsa cu moartea, în formele cumplite de execuţie cunoscute, vizând în primul rând actele de **trădare, laşitate în luptă, agresare a teritoriului şi populaţiei**. Prin însăşi spectaculozitatea lor, **pedepsele** au contribuit la **întărirea coeziunii şi disciplinei oştirii**, iar prin efectele psihologice şi obiectivitatea actului contrar, de răsplătire a loialităţii, la **sporirea abnegaţiei şi vitejiei individuale**.

Epoca lui Vlad Ţepeş se caracterizează astfel prin obiectivitatea promovării în ierarhia militară, de la comanda cetelor şi gamizoanelor cetăţilor, până în sfatul domnesc vechile cadre fiind înlocuite de *„oameni noi"*, ridicaţi în dregătorii cu caracter mixt (militar şi administrativ sau juridic) şi slujbele exclusiv militare, pe criteriile competenţei, vitejiei personale şi fidelităţii faţă de domn şi idealurile sale. Şi, fapt semnificativ pentru mentalitatea lui Vlad Ţepeş de domn al Ţării tuturor românilor, aceşti *„oameni noi"* erau nu numai munteni, ci români provenind atât de la sud de Dunăre, cât şi din Moldova şi Transilvania şi, de asemenea, saşi, secui şi unguri născuţi pe pământ românesc.

Politica externă şi actele diplomatice au fost, de asemenea, subsumate obiectivelor politico-militare urmărite de domn - încheierea interalianţei româneşti, apoi a alianţei româno-ungare ca bază a realizării coaliţiei creştine europene şi realizarea, prin extensia teritorială a Ţării Româneşti sau impunerea de conducători subordonaţi în ţările surori, a unirii **in integrum** a României, ca punct de plecare al ideii imperiale de refacere a unităţii politice şi a independenţei creştinătăţii orientale. Din această perspectivă, marea *„cruciadă"* (fenomen catolic prin excelenţă) proclamată de papa Pius al II-lea (1458 - 1464) în Conciliul de la Mantova (26 septembrie 1459) s-a desfăşurat în mod excepţional ca o *„cruciadă"* exclusiv ortodoxă şi românească, având pentru prima şi ultima dată în istorie la comanda unică un *„dominus"* român - Vlad Ţepeş. De mare semnificaţie morală şi de prestigiu, această caracteristică a fost însă catastrofală sub aspect militar, al raportului de forţe net favorabil otomanilor, implicând grele sacrificii materiale şi umane şi căutarea unor soluţii sau forme şi procedee noi de luptă în planul gândirii şi practicii militare. Pornite de la obiectiva cunoaştere a propriilor forţe şi posibilităţi, a potenţialilor aliaţi şi a adversarului, ca şi a principiilor strategiei şi a tacticii contemporane, soluţiile lui Vlad Ţepeş, prin realismul şi eficacitatea lor au îmbogăţit tezaurul gândirii şi artei militare româneşti şi universale. Astfel, depăşind faza regională, dunăreano-balcanică moştenită, gândirea sa strategică, dezvoltând ideile lui Mircea cel Bătrân, a luat în calcul regiunile Mării Negre, Orientului Apropiat şi Europei centrale,

opţiunile sale îndreptându-se spre războiul larg, de coaliţie şi spre **ofensiva strategică** drept principala formă a acţiunilor de luptă. **Planurile sale de campanie**, ofensive, s-au caracterizat prin **realism** şi **îndrăzneală**, Vlad Ţepeş reuşind practic, în iarna 1461/1462, prin răsturnarea de flanc a *„frontului"* otoman dunărean, nu numai să intercepteze liniile de comunicaţie terestre, să cucerească principalele cetăţi şi aşezări fortificate, să-şi adjudece controlul integral asupra Dunării Inferioare şi maritime, ci să compromită într-un mod care, dacă ar fi fost susţinut de aliaţii occidentali, s-ar fi putut dovedi definitiv, stăpânirea otomană la nord de Munţii Balcani. **Ofensivele** sale s-au desfăşurat **în condiţii deosebite de timp** (iarnă geroasă) **prin surprindere, în ritm alert** şi pe **direcţii** (linii) **exterioare**, cu mai multe grupări manevrând pe un front larg în vederea nimicirii unei singure grupări de forţe adverse, sau pe o singură direcţie cu pătrundere mare în adâncimea teritoriului inamic (1475). Alături de spargerea frontală a *„frontului"* advers (atacarea simultană de pe malul românesc a cetăţilor dunărene otomane) pe fondul ameninţării cu răsturnarea de flanc (ofensiva executată prin Dobrogea) a utilizat astfel în câmp strategic şi dubla **manevră de învăluire** (dinspre Rahova şi Silistra) reuşind **întoarcerea** sa.

Funcţie de scopurile proprii sau datele despre inamic, extrem de exacte întotdeauna graţie unui serviciu de informaţie remarcabil şi de formele principale de acţiune adoptate de către acesta, Vlad Ţepeş a împărţit teritoriul Ţării în zone strategice, **de concentrare**, în cazul declanşării de către el a ofensivei, sau de **aşteptare** şi **acoperire strategică a frontierei**, în cazul optării pentru **defensiva strategică**. Aceasta a determinat renunţarea, în cadrul campaniei din vara lui 1462, la manevra pe direcţii (linii) interioare, folosită cu predilecţie de domnii români şi adoptarea soluţiei împărţirii forţelor armate proprii în două **oşti** sau **corpuri de oaste independente**. Preconizată a se declanşa **în momentul echilibrării raportului de forţe** prin sosirea pe teatrul de război a aliaţilor (din Moldova şi Transilvania) **contraofensiva** nu s-a mai putut desfăşura în campania amintită, ci doar în 1476, dar Vlad Ţepeş a utilizat-o, trecând la ea din mers, în contextul urmăririi oastei, sensibil egală ca efective cu oastea Ţării Româneşti a lui

Mahmud Paşa, în martie 1462. Tot datorită poziţiei puterilor creştine, **cooperarea** cu oştile ungare şi transilvane a eşuat, iar aceea cu oastea Moldovei a trebuit să se desfăşoare într-o formă inedită, cu **păstrarea secretului**. Din analiza desfăşurării campaniilor ofensive sau defensive reiese astfel faptul că, pe lângă **surprindere** şi **manevra strategică**, domnul român a aplicat toate **marile principii ale strategiei clasice**; ale economiei forţelor, acţiunii şi reacţiunii, libertăţii de acţiune, concentrării forţelor şi mijloacelor principale, subsumate legii concordanţei forţelor cu mijloacele şi obiectivele propuse.

În câmp tactic, Vlad Ţepeş a adoptat toate procedeele războiului popular de apărare, conferindu-le însă o intensitate deosebită şi valenţe psihologice: *„pârjolirea pământului"* pe direcţiile de ofensivă ale inamicului, dezinformarea acestuia şi atragerea pe direcţii prestabilite de înaintare, în condiţiile punerii la adăpost a întregii populaţii neluptătoare, mascării şi realizării unei siguranţe depline pentru forţele proprii; utilizarea *„naturii locului"*, prin impunerea unor condiţii de teren (pădure deasă, mlaştină, şes arid) improprii nu numai deplasării şi desfăşurării inamicului, dar chiar şi moralului său prin exploatarea tarelor mentalului colectiv, îndeosebi a fricii superstiţioase a acestuia. **Urmărirea permanentă, diversiunile, stratagemele, atragerea în ambuscade, atacurile frecvente, executate cu detaşamentele de călărime, uzarea prin foame şi sete au permis crearea cadrului aplicării unor procedee specifice războiului psihologic, vizând prăbuşirea psihică a luptătorilor inamici pe fondul epuizării fizice.** Între acestea s-au remarcat atacurile de noapte, urmărind prin **zgomot** şi repetare, **uzarea prin lipsa somnului** şi stress psihic şi prin **stratagema utilizării uniformelor adversarului, inducerea sentimentului fricii faţă de supranatural, a groazei de necunoscut**, datorate **invizibilităţii aparente** a atacatorilor. Pe fondul unor astfel de diversiuni, dispariţia inexplicabilă a luptătorilor izolaţi, chiar a unor detaşamente de cercetare, **zvonurile alarmante** despre atrocităţile comise de *„Kazîklî"*, întreţinute cu abilitate în chiar interiorul taberei adverse, erau menite să anihileze virtuţile războinice ale invadatorilor. Cu deosebită inteligenţă, chiar cu rafinament, domnul român a ştiut să-şi utilizeze ca armă propriul renume, oglindit în cognomenul *„Ţepeş"* şi semnificaţia

de *„Diavol"* - *„Satana"* dată celui de *„Dracula"*, justificând convingerile induse despre esența sa nonumană prin **imagine. Imaginea șoc, imaginea-spectacol terifiant**, compusă cu trupurile adversarilor uciși - pomi cu spânzurați, păduri de crucificați sau de țepe, movile de capete - i-a înspăimântat atât pe inamicii catolici, cât și, îndeosebi, pe cei musulmani, obscurantismul credincioșilor ambelor religii, producându-le, alături de grozăvia evidenței, adevărate traume psihice. Mai mult, imaginea singulară, cumplită prin formele de execuție, **imaginea-șoc** a fost utilizată într-un adevărat **spectacol regizat al terorii gradate**, intervenind ca gong final, în timpul campaniei din vara lui 1462, asupra unui adversar deja epuizat fizic și psihic, în chiar momentul în care, prin descoperirea Târgoviștei, acesta trăia speranța încetării coșmarului.

Neobișnuite pentru epoca sa, anticipând elemente de gândire și practică militară care vor prinde contur treptat, în secolele XVI - XX, pe măsura dezvoltării tehnicii militare și, în zilele noastre, a tehnicilor de manipulare colectivă, fiind definite astăzi drept componente ale războiului psihologic, formele și procedeele de luptă la care Vlad Țepeș a apelat și, în fond, întregul mecanism al gândirii sale politico-diplomatice și militare, au revoluționat știința militară. Ele au demonstrat că, dincolo de precaritatea, caracterul rudimentar sau, dimpotrivă, sofisticat în timp al mijloacelor, posibilitățile de analiză și reacțiune la stimuli identici ale creierului uman reprezintă constante istorice, diferența dintre un conducător sau altul, care și-au pus amprenta asupra unor epoci distincte, datorându-se gradului de inteligență al fiecăruia. Iar genialitatea sa și-a pus amprenta nu numai asupra gândirii și artei militare românești, Ștefan cel Mare, Laiotă Basarab, Basarab Țepeluș, chiar Radu cel Frumos sau Ștefan Bathory, formându-se, putem spune, *„la școala sa"* și transmițându-i, potrivit propriului grad de inteligență și percepție, învățămintele, urmașilor, dar și asupra gândirii și practicii militare universale.

În acest sens, trebuie privită admirația pe care, marele său înfrânt, Mehmed II Fatih, considerat, ca învingător și cuceritor al Constantinopolului, cel mai puternic suveran și mai talentat războinic al epocii, i-a arătat-o consecvent, caracterizându-l drept *„unic în*

serdărie" sau în *„privința meșteșugului de a conduce oști", „un al doilea ca el nefiind în țara ghiaurilor"*[1], demn de a fi dat drept **exemplu** tuturor suveranilor, laudele pe care i le-a adus și, în final, în fața pădurii de țepe de la Târgoviște, recunoașterea, cu noblețea unui mare caracter, a superiorității acestui bărbat care, dacă ar fi avut propriile sale posibilități și mijloace s-ar fi putut *„învrednici de mai mult"*[2].

Pornind de la admirația contemporanilor față de calitățile, actele sale de autoritate și faptele de arme, pentru modul strălucit în care Vlad Țepeș a reușit să se impună în rândul marilor conducători de state europeni, în vidul de putere creat în lumea creștinătății orientale de dispariția împăraților bizantini, să preia creator tradițiile moștenite nu numai de români în domeniul științei militare, pentru originalitatea și creativitatea gândirii sale militare care au îmbogățit arta militară universală, în sfârșit, pentru universalitatea propriei peersonalități care și astăzi, pe toate meridianele lumii, stimulează actul de creație și imaginația umană, am considerat că perioada domniilor sale, chiar dacă acoperă sfârșitul carierei militare a lui Iancu de Hunedoara și începutul celei a lui Ștefan cel Mare, *„elevul"* său, trebuie înscrisă în cronica devenirii românilor, ca un act necesar de dreptate istorică, drept *„epoca lui Vlad Țepeș"*. Iar dacă am ales analizarea gândirii și practicii militare a acestei epoci de mari câștiguri pentru știința militară în ansamblu, ca direcție de cercetare am făcut-o atât din rațiunile explicate la început, cât și în semn de omagiu adus acestui temut ostaș român, condamnat de slujitorii marilor tradiții de pretenție universală, pentru vina de a fi învins, în ciuda precarității mijloacelor și a fi îndrăznit să încerce să redea românilor, destinul istoric și locul cuvenit în familia popoarelor europene.

NOTE:

1 **Cronici turcești privind țările române. Extrase**, vol. I, sec. XV - mijlocul sec. XVII, volum întocmit de M. Guboglu și M.A. Mehmet, București, 1966, p. 199, 455; cf. **Călători străini despre țările române**, vol. I, București, 1968, p. 176.

2 FHDR, vol. IV, București, 1982, p. 513.

ABREVIERI

AARMSI	- Analele Academiei Române. Memoriile Secţiunii istorice, Bucureşti
AI	- Anale de istorie, Bucureşti
AIIAI	- Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie „A. D. Xenolpol", Iaşi
AIINC	- Anuarul Institutului de Istorie Naţională Cluj-Napoca
Arh. St. Buc.	- Arhivele Statului, Bucureşti
BCIR	- Buletinul Comisiei Istorice a României, Bucureşti
Bibl. Acad.	- Biblioteca Academiei Române, Bucureşti
BMI	- Buletinul Monumentelor Istorice, Bucureşti
B.Z.	- Byzantinische Zeitschrift
Cerc. Arh. Buc.	- Cercetări arheologice. Muzeul de istorie al municipiului Bucureşti
Cerc. Ist. Iaşi	- Cercetări istorice. Muzeul de istorie a Moldovei, Iaşi
CI	- Cercetări istorice, Iaşi
CI	- Convorbiri literare, Iaşi, Bucureşti
DIR	- Documente privind istoria României, A. Moldova, B. Ţara Românească, C. Transilvania, Bucureşti
DRH	- Documenta Romaniae Historica, A. Moldova, B. Ţara Românească, C. Transilvania, D. Relaţii între ţările române, Bucureşti
FHDR	- Fontes Historiae Daco-Romanae (Izvoarele istoriei României) (vol. II - IV)
Hurmuzaki	- Documente privitoare la istoria românilor culese de Eudoxiu de Hurmuzaki, Bucureşti

IIR	- Izvoarele istoriei României (vol. I), Bucureşti
LIP	- Lupta întregului popor, Bucureşti
MCA	- Materiale şi cercetări arheologice, Bucureşti
MI	- Magazin istoric, Bucureşti
Rd. I (Studii)	- Revista de istorie, Bucureşti
RESEE	- Revue des études sud-est européennes, Bucureşti
RI	- Revista istorică, Vălenii de Munte, Iaşi, Bucureşti
RIM	- Revista de Istorie Militară, Bucureşti
RIR	- Revista istorică română, Bucureşti
RM	- Revista muzeelor, Bucureşti
Rsl	- Romanoslavica, Bucureşti
SCIV(SCIVA)	- Studii şi Cercetări de Istorie Veche (Studii şi Cercetări de Istorie Veche şi Arheologie), Bucureşti
SMIM	- Studii şi materiale de istorie medie, Bucureşti
SMMIM	- Studii şi materiale de muzeografie şi istorie militară, Bucureşti
SRH	- Scriptores Rerum Hungaricarum, vol. I - III, ed. I. G. Schwandtner, Vindobonae (1476); vol. I - II, ed. Emericus Szentpetery, Budapestini (1937 - 1938).

BIBLIOGRAFIE

I. IZVOARE

* * * Anul 1848 în Principatele Române. Acte şi documente, t.IV, Bucureşti, 1903.

* * * Archiva istorică a României, ed. B. P. Haşdeu, t. III/1, Bucuresci, 1867.

Beheim, N., Gedich über der Wayvoden II Drakul, ed. G. Conduratu. Bucureşti, 1908.

Bielski, Martin, Kronika Polska, ed. G. I. Năstase, în „CI", nr. 1/1925.

Bodea, Cornelia, 1848 la români. O istorie în date şi mărturii, vol. I, Bucureşti, 1982.

Bogdan, I., Cronice inedite atingătoare de istoria românilor, Bucureşti, 1985.

Bogdan, I., Documentele lui Ştefan cel Mare, vol. I - II, Bucureşti, 1913.

Bogdan, I., Documente moldoveneşti din sec. XV - XVI în arhivul Braşovului, în „CI", XXXIX/1905.

Bogdan, I., Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi Ţara Ungurească, în sec. XV şi XVI, I, Bucureşti, 1905.

Bogdan, I., Documente şi regeste privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi Ungaria, în sec. XV - XVI, Bucureşti, 1902.

Bogdan, I., Inscripţiile de la Cetatea Albă, Bucureşti, 1900.

Bonfini, A., Historica Panonnica sive Rerum Hungaricarum decades IV et dimidia libris XLV comprehensae, Coloniae Aggripinae, 1690, p. 317.

Bonfini, A., Rerum hungaricarum decades IV, Lipsiae, 1771.

Callimachus, Philippus, Ad Inocenttium VIII, de bello Turcis inferendo oratio, ed. I. Lichonska, T. Kowalski, Warsawa, 1964.

* * * - Călători străini despre ţările române, vol. I, Bucureşti, 1968.

* * * - Ce spun cronicarii străini despre Ştefan cel Mare, ed. N. Orghidan, Craiova, 1915.

Chalcocondil, L., Expuneri istorice, ed. V. Grecu, Bucureşti, 1958.

* * * - „Columna lui Traian", NS, An IV, Bucureşti, 1883.

Costăchescu, M., Documente moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare, vol. II, Iaşi, 1932.

Costin, Miron, Opere, ed. P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958.

Critobul din Imbros, Din domnia lui Mahomed al II-lea (1451 - 1467), ed. V. Grecu, Bucureşti, 1963.

* * * - Cronicari munteni, ed. M. Gregorian, vol. I - II, Bucureşti, 1961.

* * * - Cronici turceşti privind ţările române. Extrase, vol. I, sec. XV - mijlocul sec. XVII, volum întocmit de M. Guboglu şi M. A. Mehmet, Bucureşti, 1966.

* * * - Cronicile slavo-române din secolele XV - XVI publicate de Ioan Bogdan, ed. P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1966.

* * * - Diplome maramureşene din sec. XIV şi XV, adunate şi comentate de Ioan Mihalyi, Maramureş-Sziget, 1900.

Dlugosz, J., Historia Polonica, I - II, Francofurti, 1711, Lipsiae, 1712.

* * * - Documenta Romaniae Historica. A. Moldova, vol. I - II, Bucureşti, 1975 - 1976; B. Ţara Românească, vol. I - IV, Bucureşti, 1966, 1972, 1975, 1981; C. Transilvania, vol. XI, XII, Bucureşti, 1981, 1985; D. Relaţii între ţările române, vol. I, Bucureşti, 1977.

* * * - Documents concerning Romanian history (1427 - 1601), Collected from British Archives by E. D. Tappe, London, The Hague, 1964.

Dragomir, S., Documente nouă privind relaţiile Ţării Româneşti cu Sibiul în secolele XV - XVI, în AIINC, IV (1926 - 1927).

Dubravius, Johannes, Rerum Bohemicarum antiqua scriptores aliquot insignes partem hactenus incognite, ed. M. Freherius, Hanovriae, 1958.

Ducas, Istoria turco-bizantină (1431 - 1463), ed. V. Grecu, Bucureşti, 1958.

Dumitriu-Snagov, I., Ţările Române în secolul al XIV-lea. Codex Latinus Parisinus - 7239, Bucureşti, 1979.

Esarcu, C., Ştefan cel Mare. Documente descoperite în arhivele Veneţiei, Bucureşti, 1874.

Feneşan, C., Documente medievale bănăţene (1440 - 1653), Timişoara, 1981.

* * * - Fontes Historiae Daco-Romanae. Izvoarele istoriei României, vol. II - IV, Bucureşti, 1970, 1975, 1982.

* * * - Fontes Historiae Daco-Romanorum (Izvoarele Istoriei Românilor), ed. G. Popa-Lisseanu, fasc. I - II, Bucureşti, 1934; fasc. IV, Bucureşti, 1935; fasc. VII, Bucureşti, 1935; fasc. XI, Bucureşti, 1937.

Friedensburg, W., Nuntiaturberichte aus Duetschland, t. IV, Gotha, 1899.

* * * - Gentis Sileziae Annales Contexti ex antiquitate sacra et scriptis recentioribus a Joachimo Cureo, Witten-Friestadiensi, Wittenbergae, 1571.

Heltai, Gáspár, Magyar Kronika, vol. I, Györ, 1789.

Hurmuzaki, Eudoxiu de, Documente privitoare la istoria românilor, vol. I/1-2 - II/1-4, Bucureşti, 1830 - 1894; vol. VIII,

București, 1894; vol. XI, București, 1900; vol. XIV/1, București, 1915; vol. XV/1, București, 1911.

* * * - Inscripțiile medievale ale României, vol. I, Orașul București, 1395 - 1800, ed. Al. Elian, București, 1965.

Iorga, N., Acte și fragmente cu privire la istoria românilor adunate din depozitele de manuscrise ale apusului, vol. I - IV, București, 1895 - 1897.

Iorga, N., Cronica lui Wawrin și românii, în „BCIR", VI (1927).

Iorga, N., Inscripții din bisericile României, vol. I, București, 1905.

Iorga, N., Scrisori de boieri. Scrisori de domni, ed. a III-a, Vălenii de Munte, 1932.

Ionașcu, I., Bărbulescu, P., Gheorghe, G., Tratate internaționale ale României, 1354 - 1920, București, 1975.

* * * - Istoria Țării Românești (1290 - 1690). Letopisețul cantacuzinesc, ed. C. Grecescu și D. Simonescu, București, 1960.

* * * - Izvoarele istoriei României, (Fontes historiae Daco-romanae), vol. I, București, 1964.

* * * - Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, ed. Dan Zamfirescu, Florica Moisil, Gheorghe Mihăilă, București, 1971.

Kogălniceanu, M., Cronicele României sau letopisețele Moldovei și Valahiei, t. I, București, 1872.

Lezze, Donado da, Historia turchesca, ed. I. Ursu, București, 1872.

Lewicki, A., Codex epistolaris saeculi decimi quinti, t. III, 1392 - 1501, Cracoviae, 1834.

* * * - Literatura română veche (1402 - 1657), ed. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, vol. I, București, 1969.

Marcellinus, Ammianus, Rerum Gestarum Libri qui supersunt, ed. David Popescu, București, 1982.

* * * - Marea Adunare Națională întrunită la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918. Acte și documente, București, 1928.

Mihailov, G., Inscriptiones Grecae in Bulgaria repertae, I, MCMLVI, Serdicae.

Minea, I., Informațiile românești ale cronicii lui Jan Dlugosz, Vălenii de Munte, 1932.

Mitilineu, M., Colecție de tratate și convențiile României cu puterile străine, de la anul 1368 până în zilele noastre, București, 1874.

* * * - Moldova în contextul relațiilor politice internaționale, 1387 - 1858. Tratate, Chișinău, 1992.

* * * - Monumenta Hungaricae Historica. Acta extera, vol. IV, Budapest, 1875.

Motogna, V., Articole și documente. Contribuții la istoria românilor din veacurile XII - XIV, Cluj, 1923.

Nandriș, Grigore, Documente românești în limba slavă din mânăstirile muntelui Athos (1372 - 16580), București, 1937.

Neculce, I., Opere, ed. G. Strempel, București, 1982.

Pietro Luccari, Giacomo de ~ , Copioso ristretto degli annali de Ragusa, Veneția, 1605.

Popescu, Emilian, Inscripțiile grecești și latine din secolele IV - XIII descoperite în România, București, 1976.

Rusu, A. A., Pop, I. A., Drăgan, I., Izvoare privind evul mediu românesc. Țara Hațegului în secolul al XV-lea (1402 - 1473), Cluj-Napoca, 1989.

* * * - Scriptores Rerum Hungaricarum, ed. J. G. Schwandtner, vol. I - III, Vindobonae, 1746; ed. Emericus Szentpetery, vol. I - II, Budapestini, 1937 - 1938.

Simocatta, Theophilact, Istorii, II, București, 1970.

Șoterius, Georgius, Transilvania Celebris, Arh. St. Sibiu, A., 1 - 5, nr. 16, f. 196.

Sphrantzes, G., Memorii (1401 - 1477), ed. V. Grecu, Bucureşti, 1966.
Thuroczi, Ioan, Cronica Hungarorum, ed. I. G. Schwandtner, t. I, Tymaviae, 1761.
* * * - Umanistul Nicolae Olahus (Nicolae Românul) (1493 - 1568). Texte alese, ed. I. S. Firu, C. Albu, Bucureşti, 1968.
Ureche Grigore, Letopiseţul Ţării Moldovei, ed. P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958.
Veress, A., Acta et epistolae relationum Transylvaniae Hungariaeque cum Moldavia et Valahia, vol. I, Budapest, 1914.
Veress, A., Fontes rerum Transilvanicarum, vol. IV, Budapest, 1914.

II. LUCRĂRI GENERALE

Armbruster, Adolf, Romanitatea românilor. Istoria unei idei, Bucureşti, 1972.
Babinger, F., Mahomed II le Conquerant et son temps (1432 - 1481). La grande peur du monde au tournant de l'histoire, Paris, 1954.
Bârzu, Ligia, Continuitatea creaţiei materiale şi spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii, Bucureşti, 1980.
Botezan, Marcu, Apele în viaţa poporului român, Bucureşti, 1984.
Brătianu, G. I., Origines et formation de l'unité roumaine, Bucarest, 1943.
Brătianu, G. I., Une enigme et un miracle historique. Le peuple Roumain, Bucureşti, 1988.
Brezeanu, Stelian, O istorie a Imperiului bizantin, Bucureşti, 1981.
Cernea, Emil, Molcuţ, Emil, Istoria statului şi dreptului românesc, ed. a III-a, Bucureşti, 1993.
Decei, Aurel, Istoria Imperiului otoman, Bucureşti, 1978.
Decei, Aurel, Relaţii româno-orientale, Bucureşti, 1978.

* * * - Din istoria Dobrogei, vol. I - III, Bucureşti, 1965, 1968, 1971.
Dogaru, Mircea, De la Esculeu la Alba Iulia. Un mileniu de istorie românească în cronistica şi istoriografia ungaro-germană, Bucureşti, 1993.
Firoiu, D. V., Istoria statului şi dreptului românesc, Bucureşti, 1976.
Gemil, Tahsin, Românii şi otomanii în secolele XIV - XVI, Bucureşti, 1991.
Georgescu, Valentin, Al., Bizanţul şi instituţiile româneşti până la mijlocul secolului al XVIII-lea, Bucureşti, 1980.
Grigoraş, N., Ţara românească a Moldovei de la întemeierea statului până la Ştefan cel Mare, (1359 - 1457), Iaşi, 1978.
Gudea, N., Porolissum, Bucureşti, 1986.
Haşdeu, Titus, N., Branul, poartă în Carpaţi, Bucureşti, 1979.
Husar, Al., Ideea europeană sau Noi şi Europa (istorie, cultură, civilizaţie), Chişinău, 1993.
* * * - Imagini şi permanenţe în etnologia românească. Materialele primului simpozion naţional de etnologie, Chişinău, 1992.
Ioniţă, Ion, Din istoria dacilor liberi. Dacii în spaţiul de est carpatic în secolele II - IV e.n., Iaşi, 1982.
Iorga, N., Bizanţ după Bizanţ, ed. Liliana Iorga-Pippidi, Bucureşti, 1972.
Iorga, N., Chestiunea Dunării (Istorie a Europei răsăritene în legătură cu acaastă chestie), Vălenii de Munte, 1913.
Iorga, N., Istoria lui Ştefan cel Mare, ed. M. Berza, Bucureşti, 1966.
Iorga, N., Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii Albe, Bucureşti, 1900.
Iosipescu, Sergiu, Balica, Dobrotiţă, Ioancu, Bucureşti, 1985.
* * * - Istoria României, vol. II, Bucureşti, 1962.
Maxim, Mihai, Ţările române şi Înalta Poartă, Bucureşti, 1993.
Maksutovici, Gelku, Istoria comunităţii albaneze din România, Bucureşti, 1962.

Mehedinți, Simion, Opere complete, vol. I/2, Geographica, București, 1942.

Meteș, Șt., Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII - XX, ed. a II-a, București, 1977.

Mureșan, Camil, Iancu de Hunedoara, București, 1968.

Mumu, George, Studii istorice privitoare la trecutul românilor de peste Dunăre, ed. N. S. Tanașoca, București, 1983.

Neagoe, Manole, Problema centralizării statelor feudale românești Moldova și Țara Românească, Craiova, 1977.

Panaitescu, P. P., Introducere în istoria culturii românești, București, 1969.

Papacostea, Șerban, România în secolul al XIII-lea. Între cruciată și Imperiul mongol, București, 1993.

Pascu, Șt., Voievodatul Transilvaniei, vol. I - IV, Cluj, 1971, 1979, 1986, 1989.

Păcurariu, Mircea, Istoria bisericii ortodoxe române, vol. I, București, 1980.

Păcurariu, Francisc, Românii și maghiarii de-a lungul veacurilor, București, 1988.

Protase, D., Problema continuității în Dacia, în lumina arheologiei și numismaticii, București, 1966.

Russu, I. I., Elemente traco-getice în Imperiul roman și în Byzantium (veacurile III - VII). Contribuție la istoria și romanizarea tracilor, București, 1976.

Sanie, Silviu, Civilizația romană la est de Carpați și romanitatea pe teritoriul Moldovei (sec. II î.e.n. - III e.n.), Iași, 1981.

Spinei, Victor, Realități etnice și politice în Moldova meridională în secolele X - XIII. Români și turanici, Iași, 1985.

Stoicescu, N., Continuitatea românilor. Privire istoriografică, istoricul problemei, dovezile continuității, București, 1980.

Stoicescu, N., Unitatea românilor în evul mediu, Bucureşti, 1983.
Ştefănescu, Ştefan, Demografia, dimensiune a istoriei, Timişoara, 1974.
Ştefănescu, Ştefan, Ţara Românească de la Basarab I „Întemeietorul" până la Mihai Viteazul, Bucureşti, 1971.
Teodor, Dan Gh., Romanitatea carpato-dunăreană şi Bizanţul în veacurile V - XI e. n., Iaşi, 1981.
Teodor, Dan Gh., Teritoriul est-carpatic în veacurile V - XI e. n. Contribuţii arheologice şi istorice la problema formării poporului român, Iaşi, 1978.
Tudor, D., Oltenia romană, ed. a IV-a, Bucureşti, 1978.
Ursu, I., Ştefan cel Mare şi turcii, Bucureşti, 1914.
Ursu, I., Ştefan cel Mare, Bucureşti, 1925.
Zaharia, E., Populaţia românească în Transilvania în secolele VII - VIII, Bucureşti, 1977.
Zamfirescu, Dan, Ortodoxie şi romano-catolicism în specificul existenţei lor istorice, Bucureşti, 1992.

III. LUCRĂRI SPECIALE

Anastasiu, I. I., Oastea română de-a lungul veacurilor, Bucureşti, 1933.
Andreescu, Ştefan, Vlad Ţepeş (Dracula) între legendă şi adevăr istoric, Bucureşti, 1976.
Antip, Constantin, General-maior, Războiul popular în istoria universală, Bucureşti, 1976.
Arădăvoaice Gh., General-maior, dr., Comandantul (Şeful). Profil psiho-profesional, Bucureşti, 1994.
* * * - Armata şi societatea românească, Bucureşti, 1970.
Arsenie, Valentin, General-maior (r) dr., Sârbu, Cornel, colonel, Surprinderea în lupta armată, Bucureşti, 1993.

* * * - Atlas Narodna Republika Bălgaria, Sofia, 1973.
* * * - Atlas pentru istoria României, Bucureşti, 1983.
Bălcescu, Nicolae, Scrieri militare alese, Bucureşti, 1957.
Bogdan, I., Documentul Râzenilor din 1484 şi organizarea armatei moldovene în secolul al XIV-lea, Bucureşti, 1908.
Bogdan, I., Vlad Ţepeş şi naraţiunile germane şi ruseşti asupra lui (studiu critic cu mici portrete), Bucureşti, 1986.
Brătianu, C. I., General, Însemnătatea istoriei naţionale din punctul de vedere militar, Bucureşti, 1905.
Cantacuzino, Gh. I., Cetăţi medievale din Ţara Românească, Bucureşti, 1981.
Caracostea, D., Aspectul psihologic al războiului, Bucureşti, 1922.
Căzan, Florentina, Cruciadele. Momente de confluenţă între două civilizaţii şi culturi, Bucureşti, 1990.
Câmpeanu, M., Dr., Încercare de psicologie militară individuală şi colectivă, Focşani, 1906.
Ciobanu, Maria, Moisescu, Nicolae, Ciobanu, Şt., Radu, Cetatea Poienari, Bucureşti, 1984.
Ciobanu, R. Şt., Pe urmele lui Vlad Ţepeş, Bucureşti, 1979.
Crăiniceanu, Gr., General, Despre istoria armatei române. Discurs rostit la 29 mai 1912 în şedinţa solemnă sub preşedinţia M. S. Regelui, în Academia Română, Bucureşti, 1912.
* * * - Curs de istoria artei militare, vol. I. Arta militară românească şi universală în epoca veche şi în epoca medie, Bucureşti, 1989.
Diaconescu, C. Constantin, colonel, Geografia militară, ed. a II-a. Revăzută şi completată, Sibiu, 1936.
Dogaru, Mircea, Dracula. Mit şi realitate istorică, Bucureşti, 1994.
Duby, Georges, Atlas Historique, Larousse, Paris, 1992.
* * * - Enciclopedia geografică a României, Bucureşti, 1982.

Georgescu, D. I., Istoria armatei române şi a războaielor poporului românesc, Bucureşti, 1928.

Girauolo, Gianfranco, Drabula. Contributti alla storia delle idee plitiche nell' Europa Orientale alla svolta del XV secolo, Venetia, 1972.

* * *, Influencia del pensamento militar sobre la guerra en los cinco ultimos siglos. El caso rumano, Impreso en Rumania, 1990.

Iorga, N., Istoria armatei româneşti, ed. N. Gheran şi V. Iova, Bucureşti, 1970.

Iosipescu, Sergiu, Viziunea românească asupra războiului de cruciadă (sfârşitul sec. al XIV-lea - începutul sec. al XVI-lea), în „Studii de istorie şi teorie militară", Bucureşti, 1980.

* * * - Istoria gândirii militare româneşti, Bucureşti, 1974.

* * * - Istoria gândirii militare universale, vol. II, Bucureşti, 1985.

* * * - Istoria militară a poporului român, vol. II, Bucureşti, 1986.

* * * - Istoria militară a românilor. Culegere de lecţii, vol. I, Bucureşti, 1992.

Kogălniceanu, C., Tabloul genealogic şi cronologic al Basarabilor, domni ai Ţării Româneşti, 1310 - 1659, Bucureşti, 1912.

* * * - La guerre et la montagne dans l'histoire des Roumains, Bucarest, 1991.

* * * - Lexicon militar, Bucureşti, 1980.

Liddell-Hart, Basil, Strategia. Acţiunile indirecte, Bucureşti, 1973.

Nădejde, V., Lt.col., Istoria armatei române, vol. I, Iaşi, 1930.

Pippidi, Andrei, Contribuţii la studiul legilor războiului în evul mediu, Bucureşti, 1974.

Pop, I. Aurel, Instituţii medievale româneşti. Adunările cneziale şi nobiliare (boiereşti) în secolele XIV - XVI, Cluj-Napoca, 1991

Roman, Elena, Arme de foc portative, secolele XV - XVIII, Catalog, Sibiu, 1981.

Ronay Gabriel, The truth abo ıt Dracula, New York, 1972.

* * * - Romanian Doctrinals and Conceptions. A historical approach, Bucarest, 1990.

Romanescu, Gh., Oastea română de-a lungul veacurilor, Bucureşti, 1976.

Romanescu, Gh., Marile bătălii ale românilor, Bucureşti, 1982.

Rosetti, Radu, General, Istoria artei militare a românilor până la mijlocul veaculiui al XVII-lea, Bucureşti, 1947.

Runciman, S., Căderea Constantinopolului. 1453, Bucureşti, 1994.

Toderaşcu, Ion, Alianţa politico-militară dintre ţările române în evul mediu. Idee şi faptă, Iaşi, 1984.

Trofin, G. I., Istoria militară în cadrul istoriei universale, vol. I - IV, Arad, 1933 - 1937.

Stahl, H. H., Studii de sociologie istorică, Bucureşti, 1972.

Stahl, H. H., Teorii şi ipoteze privind sociologia orânduirii tributale, Bucureşti, 1980.

Stăvăruş, I., Povestiri medievale despre Vlad Ţepeş Drăculea, Bucureşti, 1978.

Stoicescu, N., Bibliografia lucrărilor şi monumentelor feudale din România, I, Ţara Românească, vol. I - II, Craiova, 1970.

Stoicescu, N., Vlad Ţepeş, Bucureşti, 1976.

Stoicescu, N., Dicţionar al marilor dregători din ţara Românească şi Moldova (sec. XIV - XVII), Bucureşti, 1971.

* * * - The Times Atlas of World History, ed. Geoffrey Barraclough, Hammond, New Jersey, 1978.

Tomescu, Mircea, Cpt., Ştiinţa militară şi doctrina românească, Bucureşti, 1937.

IV. STUDII ŞI ARTICOLE

Andreescu, Ştefan, En marge des rapports de Vlad l'Empereur avec l'Empire ottoman, în „RESEE", nr. 3/1976.

Baltag, Gh., Date pentru un studiu arheologic al zonei municipiului Sighişoara, în „Marisia", 9, 1979.

Bariţiu, G., Ioan Corvin de Hunedoara, originea, genealogia, faptele sale imortale, în „Transilvania", nr. 5/1873.

Baumann, Victor, H., Cercetările arheologice din terma romană de la Telița, în MCA, XIV, 1980, p. 307.

Bloşin, Cătălina, Consideraţii preliminare asupra necropolei birituale din sec. IV e. n. de la Leţcani-Iaşi, în Cerc. Ist. Iaşi, SN, 4, 1973.

Brătianu, Gh., L'expedition de Louis Ier de Hongrie contre le prince de Valachie Radu Ier Basarab, en 1377, în „RHSEE", II, (1925).

Brânzeu, F., Vlad l'Empaleur dans la litterature turque, în „RIR", nr. 1/1946.

* * * - „Buletinul Comisiei istorice a României", Bucureşti, II, (1916).

Câmpina, B.T., Victoria oştii lui Vlad Ţepeş asupra sultanului Mehmed al II-lea, în „Studii", nr. 3/1962.

Chirică, H., Comentariu istorico-filologic asupra hrisovului din 20 septembrie 1459 (cuprinzând prima menţiune documentară despre oraşul Bucureşti), în „RI", nr. 5/1959.

Cihodaru, C., Vulpe, R., Petre, R., Kiss, Şt., Cercetările arheologice de la Şuletea şi Bârlălești (raion Murgeni), în „SCIV", 2, nr. 1, 1951.

Corbea, A., Cu privire la corespondenţa lui Vlad Ţepeş cu Matia Corvin, în „AIIAI", XVII (1980).

Dănilă, Şt., Aşezări vechi descoperite în judeţul Bistriţa-Năsăud, în „MCA", IX, Bucureşti, 1970.

Decei, A., Luptele lui Vlad Ţepeş cu turcii (1401-1402), în „AIIAI", nr. 15/1978.

Diaconu, Gh., Aşezarea şi necropola de la Gherăseni-Buzău (Noi dovezi despre continuitatea populaţiei autohtone de la Dunărea de Jos), în „SCIV", 28, nr. 3, 1977.

Dogaru, Mircea, Lt.maj., Ctitor şi unificator de Ţară, domn până la Marea cea Mare, în „LIP", 3(9)/1986.

Dogaru, Mircea, Lt.maj., Mircea cel Mare - ctitor de Ţară, strălucit comandant de oaste, în „PAM", 4/1986.

Dogaru, Mircea, mr., Res Gestae regnum et voyevodarum (I - II), în „Cetatea Bihariei", I, Nr. 2-3, 1992.

Dogaru, Mircea, Senior-Lieutnant, Some Sequences from the Romanian People's Struggle for Independence and Unity în the Midle Age, în „The Entire People's Struggle - Special Issue", Bucureşti, 1986.

Ghiaţă, Anca, Condiţiile instaurării dominaţiei otomane în Dobrogea, în „Studii istorice sud-est europene", vol. I, Bucureşti, 1974.

Guboglu, M., Vlad Ţepeş şi Mehmed al II-lea în lumina cronicilor turco-bizantine, în „Revista arhivelor", nr. 4/1976.

Giurescu, C. C., Viaţa lui Vlad Ţepeş sau Dracula, în „Jurnal de călătorie", Bucureşti, 1971.

Iancu, Anca, Ştiri despre români în izvoare istoriografice sârbeşti (sec. XV - XVII), în „Studii istorice sud-est europene", vol. I, Bucureşti, 1974.

Iorga, N., La Romania danubienne et les barbares au VIe siècle, în „Revue belge de philologie et d'histoire", III, 1929.

Lemny, Ştefan, Iscoadele în activitatea de informare în evul mediu în

Moldova şi Ţara Românească, în „CI", IX - X, (1978 - 1979).

Maxim, Mihai, Din istoria relaţiilor româno-otomane. „Capitulaţiile", în „AI", nr. 6/1982.

Năsturel, P. Şt., Vlad l'Empereur libérateur de Hârşova et de Ruse (1462) în „Studia Balcanica", nr. 1/1970.

Olteanu, Şt., Etapele de formare a statelor feudale româneşti, în „RI", 30, nr. 2/1979.

Olteanu, Şt., Structuri teritorial-politice româneşti în spaţiul carpato-danubiano-pontic, în secolele VIII-XI, în „RI", 32, nr. 2/1979.

Olteanu, Şt., Teodorescu, U., Neagu, N., Rezultatele cercetărilor arheologice de la Şima - Prahova, în „MCA", XIV, 1980.

Pall, Fr., Notes du pélerin Wiliam Wey à propos des opérations militaires des Turcs en 1462, în „RHSEE", 1995

Panaitescu, P. P., Contribuţii la istoria lui Ştefan cel Mare, în „AARMSI", X III, t. XV, Bucureşti, 1934.

Papacostea S., Cu privire la geneza şi răspândirea poveştilor scrise despre Vlad Ţepeş, în „RI", XIII (1966).

Stoide, C.A., În legătură cu „scrisoarea" datată 11 februarie 1462. Contribuţii la cunoaşterea izvoarelor domniei lui Vlad Ţepeş, în „AIIAI", t. XVIII, 1/1986.

Stoide, C.A., Legăturile dintre Moldova şi Ţara Românească în a doua jumătate a secolului XV, în „Studii şi cercetări ştiinţifice", Iaşi, istorie, VII, 1956.

Sacerdoţeanu, A., Stema lui Dan al II-lea în legătură cu familiile Huniade şi Olah, în „RM", V, (1968).

* * * - Studii cu privire la Ştefan cel Mare, Bucureşti, 1956.

Szekely, Zoltan, Aşezări din secolul IV - IX e.n. în sud-estul Transilvaniei, în „Aluta", 6-7/1975-1975.

Tudor, D., Săpăturile lui Gr. C. Tocilescu în castrul roman de la Răcari (raion Filiaşi, reg. Oltenia), în „Apulum", 5, 1964.

CUPRINS:

CUVÂNT CĂTRE CITITORI 7
CAPITOLUL 1: EVOLUȚIA FENOMENULUI MILITAR, CA PROCES SINCRON CRISTALIZĂRII ETN- ICE ȘI STATALE ROMÂNEȘTI 25
I.1. Spațiul etnogenetic, teritoriul național, teritoriul de stat și arealul românesc. Încadrarea epocii lui Vlad Țepeș pe coordonatele istorice ale procesului Unirii *in integrum* 25
I.2. Armată și societate în epoca cristalizării poporului român și a începutului organizării sale statale 35
I.3. Gândirea și practica militară în secolele III-IX 41
CAPITOLUL II: „OASTEA CEA MARE" - ORGANISMUL MILITAR MOȘTENIT DE VLAD ȚEPEȘ 57
II.1. Constituirea „oastei celei mari" 57
II.2. Structura militară medievală, clasică, românească 62
II.3. Alarmarea, recrutarea, mobilizarea parțială și generală 75
II.4. Înzestrarea și instruirea 76
II. 5. Amenajarea teritoriului pentru apărare 81
CAPITOLUL III: DIN GÂNDIREA ȘI ARTA MILITARĂ A BASARABILOR ȘI MUȘATINILOR 87
III.1. Raportarea domniei și „țării" la fenomenul RĂZBOI. Războiul de coaliție 87
III.2. Strategia și tactica 95
III.3. Pregătirea politico-diplomatică și militară a lui Vlad Țepeș, ca viitor domn și comandant de oști 101
CAPITOLUL IV ASPECTE ORIGINALE ÎN GÂNDIREA POLITICO-

MILITARĂ A MARELUI VOIEVOD ŞI DOMN VLAD ŢEPEŞ 111
IV.1. Comandamentele politico-militare ale epocii 111
IV.2. Concepţiile lui Vlad Ţepeş despre domnie, „Ţară" şi misiunea conducătorului politic şi militar unic 121
IV.3. Justiţia ca justiţie militară în slujba domniei 125
IV.4. Originala abordare a problemelor organismului militar şi ale pregătirii ţării pentru război 130
IV.5. Diplomaţia în slujba efortului militar 137
CAPITOLUL V NOI DIMENSIUNI ALE RĂZBOIULUI DE COALIŢIE 151
V.1. Alianţele militare ca necesitate obiectivă în epoca lui Vlad Ţepeş 151
V.2. Rolul şi originala formă de realizare a alianţei interromâneşti 155
V.3. Alianţa politico-militară cu Ungaria - condiţie sine qua non a transformării războiului româno-otoman, într-un război de coaliţie 164
V.4. Racordarea efortului militar românesc la planurile coaliţiei europene antiotomane 169
V.5. Tentativa de atragere în războiul de coaliţie a adversarilor interni ai puterii otomane 176
CAPITOLUL VI PERFECŢIONĂRI ŞI INOVAŢII ÎN PRACTICA MILITARĂ. ELEMENTE DE RĂZBOI PSIHOLOGIC ÎN CAMPANIILE LUI VLAD ŢEPEŞ 185
VI.1. Strategia 185
VI.2. Tactica 202
VI.3. Elemente de război psihologic 212
CONCLUZII 227
ABREVIERI 235
BIBLIOGRAFIE 237

DE ACELAȘI AUTOR

De la Esculeu la Alba Iulia. Un mileniu de istorie românească în cronistica și istoriografia ungaro-germană, SATEPT, Bucureștii, 1993

Dracula. Mit și realitate istorică, Editura „Ianus", nr. 7, SRL", București, 1994

Muntele și miracolul românesc. File din cronica persistenței noastre (275-1785), Editura Globus, București, 1995.

„În istoriografia română, domnul maior Mircea Dogaru este cunoscut ca omul interpretărilor și ipotezelor îndrăznețe. Studiile și articolele sale, capitolele din culegerea de lecții «Istoria militară a românilor» (1992) precum și volumul «Dracula. Mit și realitate istorică» (1994), îl arată toate pe autorul lor ca pe un cercetător cu o gândire istorică matură, ostilă în gradul cel mai înalt rutinei științifice, în înțelesul de acceptare a opiniilor și concluziilor cu vechi drept de cetate. Domnul maior Mircea Dogaru este permanent animat de dorința regândirii și reînnoirii încheierilor acceptate, indiferent de cât de mare este autoritatea celor care le-au formulat. De prisos a spune că un astfel de spirit este absolut necesar pentru progresul cercetării științifice"

Dr. Florin Constantiniu

0 4.850